UNIVERSITY OF MADRAS.

Oriental Research Institute

Telugu Department Publications No. 3

VISHNUMAYANATAKAM

BY

RADHAMADHAVA

CHINTALAPUDI YALLANARYA

EDITED BY

K. RAMAKRISHNIAH, M.A.,

Senior Lecturer and Head of the Department of Telugu,

Oriental Research Institute,

University of Madras.

1934.

PRICE: **Rs. 2-8-0.**

ప్రాచ్యపరిశోధనాలయాంధ్రశాఖా ప్రచురణములు. 3.

విష్ణుమాయానాటకము.

రాధామాధవ

చింతలపూఁడి యల్లనార్య ప్రణీతము.

సంపాదకుఁడు

కోరాడ – రామకృష్ణయ్య ఎం.ఏ.,

ఆంధ్రోపన్యాసకుఁడు, ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము, విశ్వకళాపరిషత్తు,

మద్రాసు.

విశ్వకళాపరిషత్తు, మద్రాసు.

1934

వెల.] [రూ. 2-8-0.

ఉపోద్ఘాతము

"విష్ణుమాయానాటక" మనఁ బరగునిది యైదాశ్వాసములుగల చక్కని ప్రబంధము. పేరునకు నాటకమేకాని వాస్తవముగా నిది దృశ్యప్రబంధము కాదు. విష్ణునిమాయాప్రభావప్రదర్శనరీతులను వర్ణించునదిగావున నిది విష్ణుమాయానాటకమైనది. ఈ ప్రపంచమునంతను బ్రహ్మరుద్రామరాదుల నతిక్రమించిన యనిర్వచనీయ ప్రభావముగల యొక మహాశక్తి, విష్ణుమాయ, నడిపించుచున్నదనియు నద్దాని నేకాంత విష్ణుభక్తిచేఁ గొలిచినవారుగాని ముక్తిఁ బడయలేరనియుఁ బ్రతిపాదించుటయే దీని ముఖ్యోద్దేశము. దీనిని రచించినవాఁడు 'రాధామాధవ' బిరుదాంకితుఁడగు చింతలపూఁడి యెల్లనార్యుఁడు. 'రాధామాధవ'మను ప్రబంధమును రచించి యద్దానిమూలమున శ్రీకృష్ణదేవరాయల మెప్పువడయఁగల్గుటంజేసి యీతనికి 'రాధామాధవ' బిరుదనామము లభించినది.

శా. రాధామాధవ మచ్యుతాంకితముగాఁ బ్రౌఢక్రియం జెప్పి త
న్మాధుర్యంబునఁ గృష్ణరాయవిభుఁ గర్ణాటేశు మెప్పించి, నా
నాధాత్రీపతిమానసత్కవులలోనన్ భూషణశ్రేణితో
రాధామాధవ నామమందిన జగత్ప్రఖ్యాత చారిత్రుఁడన్."

అని యీతఁడు తన రాధామాధవ ప్రబంధపీఠికలోఁ జెప్పుకొనియున్నాఁడు. రాయల యాస్థానమున మెప్పొందిన విద్వత్కవీశ్వరులలో నొక్కఁడై, యష్టదిగ్గజములని ప్రసిద్ధిగాంచినకవులతో సమానముగ నెన్నందగిన మహిమాతిశయముగలవాఁడైనను నీతని గ్రంథము లింతకాలమువఱకు నాంధ్రలోకమునకు లభించియుండలేదు.

రాధామాధవకవి కాలము:—రాయల యవసానకాలమున నీ రాధామాధవకవి యాతని యాస్థానమును జేరియుండుటచేఁ గాఁబోలు నాతఁడు తదాస్థానకవిగాఁ బరిగణింపఁబడ లేదు. ఈతఁ డాయాస్థానమును బ్రవేశించిన సందర్భమునుగూర్చి మాత్రమే కవుల చరిత్రమూలముగా నాంధ్రలోక మింతవఱకెఱింగియున్నది. ఈతని గ్రంథములనుగూర్చిన ప్రశంసయేమియుఁ గవుల చరిత్రయందు గానరాదు. రాయల యాస్థానమునకు వచ్చిన విద్వత్కవులను బరీక్షించుటకై యాంధ్రకవితాపితామహుఁడే నియమింపఁబడుచువచ్చెననియు, నాతఁడు వారికిఁ గొన్నిసమస్యలనిచ్చి, వారు వానిని పూరించిన రీతినిబట్టి వారి సామర్థ్యమును నిర్ణయించుచుండెననియు, నట్లు పెద్దనార్యునిచే రాయల యాస్థానమునఁ బరీ

క్షింపఁబడినవారిలో నెల్లనార్యుఁ డొకఁ డనియుఁ జెప్పుదురు. ఈతనిఁ బరీక్షించుటకై పెద్దనార్యుఁడు నగరు, తగరు, తొగరు, వగరు, అనువానిని ప్రాసస్థానములం దుంచి రామాయణపరముగాఁ బద్యమును జెప్పుమనెనఁట. వెంటనే యతఁడు,

చ. 'నగరు పగాయె, నింక విపినంబుల కేఁగుఁడు, రాజ్యకాంక్షకుం
దగరు కుమారులార'యని తల్లి వగ ల్మిగులంగఁ దోఁపఁగాఁ
దొగరున రక్షఁ గట్టి మదిఁ దోఁచక గద్గదఖిన్నకంఠయై
వగరుచుచున్నఁ జూచి రఘువంశవరేణ్యుఁడు తల్లి కిట్లనున్.

అనుపద్యమును చెప్పెనఁట. దీనిని విని సంతసించి యీప్రాసములనే ప్రయోగించి భారత భాగవతపరముగాఁగూడఁ బద్యములను జెప్పుమనఁగా నాతఁడీక్రింది రెండుపద్యములను జెప్పెనఁట.

చ. తొగరుచి కన్నుదోయిఁ గడుఁ దోఁచఁగఁ గర్ణుఁడు భీమసేనుపైఁ
దగరు ధరాధరంబుపయిఁ దాఁకినభంగినిఁ దాఁకి నొచ్చి తా
వగరుచుచుణ్ వెనం బరుగువాఁడిన నచ్చటి రాజలోకముల్
నగరు సుయోధనాజ్ఞ మది నాటుటఁ జేసి ధరాతలేశ్వరా.

చ. వగరుపుమాత్రమే వరుఁడు వశ్యుఁడు కాఁడు సఖీసఖత్వ మె
న్నగరుడవాహనుండు మము నాఁ డటు డించుటయెల్ల నుద్ధవా,
తగరని కాక మోహపులతాతనువైన విడంగఁజూతురే
తొగరుచి యోషధీశునకుఁ దోఁపఁగఁ జేయునె పీడనాడఁగన్.

ఇట్లు పరీక్షితుండై పరీక్షాధికారిని మెప్పించిన యచిరకాలమునకే యీతఁడు "రాధామాధవకావ్యము" నచ్యుతాంకితముగాఁ జెప్పి తన్మాధుర్యముచేఁ గృష్ణరాయల నాతనియాస్థానమందలి నానాధాతృప్రతిమానసత్కవుల సమక్షమున మెప్పించి, యాతనివలన భూషణశ్రేణితోఁగూడ 'రాధామాధవ' బిరుదమును బొందినాఁడు. ఇది యంతయుఁ గృష్ణరాయల యంతిమదివసములలో జరిగినదై యుండవలయును. ఈతఁడు రాయల యాస్థానకవులలో నొకఁడను ప్రసిద్ధి కలుగక పోవుటచేతను, ఈతని రెండవ గ్రంథముగాఁ గ్రహింపఁదగియున్న "తారకబ్రహ్మ రాజీయము" అచ్యుతదేవరాయల మంత్రివర్గములోఁ జేరిన నంజ తిమ్మయమంత్రి ప్రోత్సాహముచే రచింపఁ బడియుండుటచేతను ఈతఁడు కృష్ణరాయల యవసానకాలమునను, అచ్యుతరాయల రాజ్యారంభకాలమునను గ్రంథరచనము చేయుచునుండినటులు నిశ్చయింపవచ్చును.

తారకబ్రహ్మరాజీయమున నీతఁ డచ్యుతదేవరాయల నీక్రింది పద్యములఁ గీర్తించియున్నాఁడు.

సీ. తనమహాదీప్తిప్రతాపబింబంబు దా
        దీపించు భానుమద్బింబమనఁగఁ
దనబాహుదండంబు ధరణిమండలమెత్తు
        పన్నగశాయి విభ్రాంతిఁగొలుపఁ
దన(శ)కరాంబుజ కల్పతరు వంగుళులుగాఁగ
        పంచశాఖాఖ్యమై ఫలములొసఁగఁ
దన శంఖచక్రాంకితంబైన రూపంబు
        హరిమూర్తి నచ్చొత్తినట్లు తెలుపఁ
తే. దనదుబ్రహ్మాండ పీఠికాంకిత (ర్బ)బహిర్వి
హారిసత్కీర్తి కర్పూర సౌర(భ)మున
మూరురాయర గండాంక మోహనుండు
రాజదేవేంద్రుఁ డచ్యుత రాయవిభుఁడు.

సీ. పద్మాప్తరుచి మించు పద్మరాగపు రవి
        గూర్చినపతకి మక్కున వెలుంగఁ
బసిఁడిద్రాఁతలపచ్చఁ పట్టు పచ్చడ మొస
        పరివన్నెమై కటిఁ బరిఢవిల్ల
బహురత్నదీప్తులు ప్రసరించు మేలుకు
        ళ్లా కిరీటముకంటె జోకగాఁగఁ
గస్తూరికా తిలకము పుష్పమాల్యంబు
        మించుతుమ్మెదల కామెత యొనర్ప
తే. దండ నుత్కళ యువథాంధ్రధరణినాథు
లర్థి సేవింప రత్నసింహాసనమునఁ
గొలువు గూర్చుండు కృష్ణుని చెలువుమీఱి
రాయదేవేంద్రుఁ డచ్యుతరాయవిభుఁడు.

ఇట్టి యచ్యుతరాయలయొద్ద నంజతిమ్మయ గ్రంథాసారలేఖకుఁడై మంత్రి రత్నమై యుండెనఁట.

క. ఆరాయలకృప గ్రంథా (గందా)
(చా) సారము వ్రాయుచును గీర్తి సంపాదించెఁ
ధీరగుణాఢ్యుఁడు కందా
సారమునంజరుసు తిమ్మ సచివుఁడు సిరులన్.

చ. తిరువళి (ది) గెల్చి, పాంక్యనరదేవునిఁ బట్టముఁగట్టి, యుత్కళే
శ్వరుఁ గరుణించి, మ్రొక్కిన సవాయికిఁ దా నభయం బొసంగి, పెం

గ్రంథప్రారంభమునఁ గావించి యాశ్వాసాంతములందు మాత్రము తనయిష్ట దైవమగు మదనగోపాలుని సంబోధించి సంతుష్టిఁజెందెను. ఈ కారణములచేఁ గృత్యాది పద్యములుగలప్రతి ధొరకువఱకు నీగ్రంథమున కీతఁడు కృత్యాది రచింపనే లేదని యూహింపవచ్చును.

కృత్యాదిపద్యములు గలప్రతి మనకు దొరకలేదనుటకన్న కృత్యాదిరచనయే చేయఁబడి యుండలేదేమోయని తలంచుటకుఁ గలకారణము మఱియొకటికూడఁ గలదు. ఇప్పటికి లభించిన రెండుప్రతులలోనుగూడ కృత్యాది లేకుండుట యటుండఁగా ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్ప్రతిలోని యాశ్వాసాంత గద్యము ప్రాచ్య లిఖితపుస్తకాలయ ప్రతిలోని దానికంటె భిన్నమై కన్పట్టుచున్నది. దీనినిబట్టి చూచినచో గ్రంథకర్తృత్వమునుగూర్చియే సందేహము బయలుదేరకమానదు. పరిషత్ప్రతిలోని గద్య యిట్లున్నది.

"ఇది శ్రీమదనగోపాల పరప్రసాదలబ్ధ కవితావిలాస భారద్వాజగోత్ర పవిత్ర అయ్యలామాత్యపుత్ర అనంతయ నామధేయ ప్రణీతంబైన విష్ణుమాయా నాటకంబను మహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము."

ఈగద్యను బట్టిచూడఁగా భారద్వాజగోత్రుఁడును అయ్యలామాత్య పుత్రుఁడును నగు అనంతయ్య యనునాతఁడీగ్రంథకర్తయని తలంపవలసియున్నది. రాధామాధవకవి గద్యలో గోత్రములేదు. ఇంటిపేరు చింతలపూఁడి వారనియున్నది. ఈగద్యలో గోత్రము చెప్పబడినదికాని యింటిపేరు లేదు. తండ్రులపేళ్లు భిన్నములై యున్నవి. రాధామాధవకవి తాతపేరుకూడఁ జెప్పుకొనియున్నాఁడు. మొత్తము మీఁద వీరిద్దఱు నొక్కరేయనుటకుఁ దగినకారణము లేమియుఁ గనంబడవు. ఒక్కఁడే యయి దత్తుఁడగుటచేఁ దండ్రులపేళ్లు భిన్నముగాఁ జెప్పుకొనియె నందమా, యివి భిన్నగ్రంథములు కావు. ఒక్కగ్రంథముయొక్క భిన్నప్రతులలోనే యిట్లాశ్వాసాంతగద్యము భిన్నమయియుండుట యెట్లు సంభవించును? గ్రంథభాగమున మార్పులేమియుఁ గనంబడవు. ఆశ్వాసాంతపద్యములుగూడ రెండుప్రతులలోను సమానములుగనే యున్నవి. కావున నీయనంతయ్యయను నాతఁడెవరో తరువాతి కాలపు సాహసికుఁడు, రాధామాధవ కవి యీగ్రంథమును గృత్యాదిపద్యములు లేకయే రచించుటనుజూచి యాశ్వాసాంత గద్యమును మార్చినంతమాత్రమున గ్రంథమును దన పేర వెలయించుకొనవచ్చునని కాంక్షించి దానువ్రాసికొనిన ప్రతిలో నాశ్వాసాంతముల నీగద్యను జేర్చికొనియుండును. దానినిబట్టి వ్రాసిన ప్రతులలో నీతనిపేరుతోఁగూడిన గద్యమే నిలిచియుండుట తటస్థించియుండును. కాని మూలగ్రంథప్రతులుకూడ దేశమునఁ గొన్ని నిలిచియుండుటచే నీ గ్రంథ చౌర్యము కొంతకాలమునకైన బయలుపడక తప్పినదికాదు. ఆంధ్రవాఙ్మయ చరి

త్రమున కవులలో పద్యములయొక్కయు, పాదములయొక్కయు, భావముల యొక్కయు చౌర్యముండినదని చెప్పిన చెప్పవచ్చునుగాని, గ్రంథచౌర్యముండిన ట్లగపడదు. ఇదియే సంపూర్ణ గ్రంథచౌర్యమునకు ప్రథమోదాహరణము కాఁగలదు. ఇట్టి సాహసకృత్యమునకుఁ దొలుత రాధామాధవకవి కృత్యాదిలేక రచించియుండుటయే కొంత యవకాశమును గల్పించియుండును. ఎల్లనార్యుఁడే గ్రంథచౌర్యము చేసినాఁడనుట కేమియు నవకాశములేదు. ఇందలి యాశ్వాసాంత గద్యముతో నభిన్నంబగు గద్యముగల మఱిరెండు గ్రంథము లాతనివి ప్రసిద్ధములై కనఁబడుచునేయున్నవి గదా. కృష్ణరాయల యాస్థానమున నాతఁడు కవితచే పెద్దన్నగారిని మెప్పించి, రాయలవలన రాధామాధవ కవియను బిరుదమును బొందెనన్న కథయు నాతని ప్రసిద్ధినిఁ జాటుచునేయున్నది. మఱియు, పరమనిష్ఠాగరిష్ఠుఁడగు నొక బ్రాహ్మణుఁడొకబోయవనిత తగులమునఁ బడుటనుగూర్చి తానొక బ్రహ్మరాజీయమునఁ దెలుపఁబడిన కథవంటి కథయే విష్ణుమాయానాటకమునఁగూడ నంతకంటె రమ్యతరంబుగఁ జెప్పఁబడి యుండుటనుబట్టికూడ నీరెండు గ్రంథములు రచించిన దొక్కఁడేయయి యుండుననువాదమునకు మఱింతబల మేర్పడుచున్నది. దీనినిబట్టి యీవిష్ణుమాయానాటకకర్త 'రాధామాధవకవి' యగు చింతలపూఁడి యెల్లనార్యుఁడేయని ధ్రువపడుచుండుటయే కాక 'అనంతయ్య' గ్రంథచౌర్యము కూడ సువ్యక్తంబగుచున్నది.

ఆతనివంశము, దేశము:—రాధామాధవకవి రచించిన గ్రంథములు మూఁడింటిలో మొదటిదగు 'రాధామాధవమున' నీతఁడు తన వంశాదికమునుగూర్చి యీ క్రింది పద్యమునఁ దెలుపుకొని యున్నాఁడు.

సీ. శ్రీవత్సలాంఛన శ్రీముఖాంబుజమున
    శ్రీవత్సముని కులశేఖరుండు
ప్రభవించె నామహాభాగువంశాంభోధి
    దివ్యరత్నంబుల తెఱఁగుమీఱఁ
బుట్టి రనేకులు పురుషార్థపరులైన
    వారు వారలలోన వంశకర్త
వర్ణిత సత్కీర్తి వల్లభుఁ డొప్పారె
    నతనికి శ్రీకృష్ణుఁ డవతరించె
గీ. నతనియందుఁ గామనార్యుండు జన్మించె
నతని కేను లచ్చమాంబయందు
జననమైతి నెల్లనకవి చంద్రుండ
సరసహితచకోరసంఘ మలర.

తారకబ్రహ్మరాజీయమున సరిజరసు తిమ్మయ వంశాభివర్ణనముఁ జేసెనే కాని, స్వీయవంశాదికమునుగూర్చి యేమియుఁ దెలుపుకొన లేదు. కావున రాధామాధవమునందలి యేకైకపద్యమువలన నీతఁడు శ్రీవత్సగోత్రుండనియు, నతని తాత కృష్ణభట్టారకుఁడనియు, తండ్రి కామన్నయనియు, తల్లి లచ్చమాంబ యనియుఁ దెలియవచ్చుచున్నది. ఈవిషయములే యీతనిగ్రంథత్రయమందలి యాశ్వాసాంతగద్యములవలనను సువ్యక్తమగుచున్నవి. వీరియింటిపేరు చింతల పూఁడివారని యాశ్వాసాంతగద్యములఁ బట్టియేకాక రాధామాధవమునందలి యీక్రింది పద్యమునుబట్టియుఁ దెలియుచున్నది.

ఉ. సంతతభావసిద్ధియుత సంస్థితియుఙ్, సనయక్రియాపరి
 క్రాంతియు, సర్వలక్షణ విచారతయుఙ్ ఫలియించె, రాధికా
 కాంతుఁడు ప్రాణవల్లభుఁడు గావునఁ బావనమూర్తియైన యీ
 చింతలపూఁడి యెల్లకవిశేఖరుకోమలకావ్యకన్యకున్.''

ఈ యింటిపేరు ఈతని నివాసస్థలమగు గ్రామనామముఁ బట్టియే యేర్పడి యుండుననుటకు సందేహము లేదు. ఆంధ్రదేశమున చింతలపూఁడిగ్రామము లనేకము లుండుటచే నీతని వాసస్థానమయిన చింతలపూఁడి యిదియని నిర్ణయించుట సులభసాధ్యముకాదు. కృష్ణాజిల్లా (ఇప్పటి పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా) ఏలూరు తాలూకాలో నొక చింతలపూఁడి కలదు. తూర్పు గోదావరిజిల్లా అమలాపుర సమీపమున మఱియొక చింతలపూఁడికలదు. ఈ ప్రాంతములనుండి యాతఁడు రాయల యాస్థానమునకుఁ బోయియుండునా యనున దొక ప్రశ్న. కాని యదియు నసంభవము కాదు. రాజమహేంద్రవరము కొండవీడు మొదలగు స్థలముల రెడ్ల యాస్థాన కవీశ్వరులుగానున్న శ్రీనాథుఁడు మొదలగువారు కర్ణాటాధీశ్వరుని యాస్థానమునకుఁబోయి సత్కారములఁ బడసియుండిరిగదా. గౌతమీతీర భూమిని గూర్చి యీతఁడుచేసిన విశేషవర్ణనమునుబట్టి చూడఁగా నీతఁ డీప్రాంతమువాఁడే యేమో యను సందేహము బలపడుచున్నది. పుండరీకుని చరిత్రమున, నాతఁడు దుర్భిక్షంబుచే నవయు తన భోయయిల్లాలితో నిట్లు పలికినట్లు గలదు.

గీ. పొలఁతి విను పూర్వదక్షిణ భూములెల్ల
 నెపుడు దుర్భిక్షదోషంబు నెఱుఁగవండ్రు
 బహునదీమాతృకలుగాని ప్రతిదినంబు
 దివి నిరీక్షించు దేవమాతృకలు గావు.

సీ. కర్ణాటరాజ్యంబు గంభీరతుంగభ
  ద్రాజలౌఘంబులఁ దఱచు పండు
 ద్రావిడదేశ ముత్తరళోర్మిరమ్యకా
  వేరికాలువల ముక్కారుఁబండుఁ

దై త్రిలింగ్యమధ్యభూతలము కృష్ణాగౌత
మీప్రవాహంబుల మిగులఁ బండుఁ
గాళింగమధ్య దిక్ఖండంబు లాంగూల
శారదానదులచేఁ జాలఁబండు
తే. వెండియును జిత్ర మిట్లనావృష్టియైన
నంబుజాక్షి నభోనభస్యద్వయమున
(వర్ష) దర్పమొప్పార గౌతమి దరులుముంచఁ
బార్శ్వములయూళ్లు పదివేలు పండునెపుడు.
సీ. ఏత్రోవఁ జూచిన నేత్రోద్ధు సలిలాన్న
సత్రశాలాజనసంభ్రమంబు
లేయూరఁ జూచిన నెల్లధాన్యంబులు
కోరువెట్టెడుప్రజాఘోషణంబు
లేయిల్లుఁ జూచిన నిందిరాకరసంత
తోత్సవతోరణాః
లెవ్వారిఁ జూచిన నిష్వటిల్లెడుదయా
దానసౌజన్య విద్యానిరూఢి
తే. యొచటఁ జూచినఁ గనుపండు విందువదన,
నారికేళామ్రపనస పున్నాగముఖ్య
భరిత శృంగార వనపరంపరలచేతఁ
గోరికలుముంచు గౌతమీతీరభూమి.

తే. దివ్యమైతగు గౌతమీ తీరభూమి
భోగమోక్షంబులకు జన్మ భూమినువ్వె
జన్మసంస్కారఫల విశేషంబుగలుగు
వారలకుఁగాని కలుగ ద వ్వసతిసుఖము.

దీనినిఁబట్టి కృష్ణాగౌతమీప్రవాహంబుల మిగులఁ బండు త్రైలింగ్య మధ్యభూతలమునం దీతఁడు జన్మసంస్కారఫలవిశేషంబుచే వసతిసుఖము ననుభవించియుండెనేమో యని తలంపఁదగియున్నది. మఱియు నైదవయాశ్వాసము లోని నారదునికథకుఁ బ్రధానరంగమగు సర్వవరక్షేత్రముకూడ గోదావరిజిల్లాలోనిదే. దీనిని వర్ణించినరీతియు నాతనికీ దేశమందుగల విశేషాభిమానమును బరిచయమును జాటుచున్న దనవచ్చును. కాని కవులు క్షేత్రమాహాత్మ్యమును వర్ణించుచునే యుందురు. అంతమాత్రమున వా రెద్దానిని వర్ణించిన వా రచ్చోటివారని చెప్పవలసినదేనా యను ప్రశ్న బయలుదేరక మానదు. అట్లు చెప్పుట కవకాశము లేదు. కాని యొక్కొకపుడు స్వదేశమునువిడిచి రాజాదరణముకొఱకై దూర

దేశ మేగి యచ్చట గ్రంథరచన సాగించిన కవి యొకఁడు సహజంబగు స్వదేశాభిమానముచే కథారంగమును స్వీయదేశమున వెలయించి దానిని వర్ణింప దొరకొనుననుటయు నసంభావ్యముకాదు. ఎట్టికవియైనను సామాన్యముగాఁ దనరచనలయందు స్వానుభవమును, స్వాభిమానమును, స్వాభిప్రాయములను గొంతవఱకైనఁ బొందుపఱుపకుండలేఁడు. ఎంత ప్రతిభావంతుఁడైనను సామాన్యప్రాణివలెనే పరిసరముల ప్రభావమునకు లోనుగాకుండునని తలంచుట కవకాశము లేదు. శ్రీనాథుని కాశీఖండ, భీమఖండాది గ్రంథరచనమును జేపట్టఁ బురికొల్పినది స్వీయదేశస్థక్షేత్రమాహాత్మ్యప్రకటనమే యై యుండుననుట యసంభావ్యముకాదు. శ్రీకృష్ణదేవరాయలు తన కథారంగమును శ్రీవిల్లిపుత్తూరుగాఁ జేసెనేకాని యే బెజవాడయో, శ్రీకాకుళమో, సింహాచలమో చేయలేదు. ఆ కథయట్టి దాతఁడేమిచేయగలఁడందురా, యా కథను గ్రహించుటలోనే యాతని మనఃప్రవృత్తి బయలుపడుచుండుననియుఁ జెప్పవచ్చును. సర్పవరమును రాధామాధవుఁ డెట్లు వర్ణించినాఁడో కనుఁగొనుఁడు.

"నేదిష్ఠదక్షిణాశా
ప్రాదుర్భూతార్ణతుల్య భాగాజలజా
మోదభరితమాతామారుత
మాద్రైత్యారాతిహృదయ మలరఁగఁ జేసెన్.
సవిధప్రాచీనమహా
లవణజలధి ఘుమఘుమితకలధ్వని కెనయై
సవనాస్త్రశౌమఙ్ముఖ
వివిధరవం బావనమున వీనులఁ దనిపెన్.
అతినిబిడజలదమాలా
ప్రతిమానక్రతుసముత్థ బంధురధూమ
ప్రతతుల గగనం బాచ్ఛా
దితమయ్యెన్ దద్వనమున దివిజులు పొగడన్.

నేదిష్ఠ దక్షిణాశయందు గోదావరీనదీముఖశాఖలలో నొకటగు తుల్యభాగయు, సవిధ ప్రాచీదిక్కున మహాలవణజలధియుఁ గలిగిన సర్పవరక్షేత్రము ప్రస్తుతము కాకినాడకు సమీపమునఁగల సర్పవరగ్రామమేయనుటకు సందేహము లేదు. ఇప్పటికిని శిథిలమై నిలిచియున్న గొప్ప దేవాలయ మాక్షేత్రముయొక్క గొప్పదనమును చాటుచున్నది. మఱియు క్రతుసముత్థబంధుర ధూమప్రతతులతోఁగూడిన యీతని గోదావరీతీరదేశవర్ణనము నన్నపార్యుని వేఁగిదేశ వర్ణనమును దలపించుచున్నది. ఈకారణములచే నీతఁ డిచ్చటివాఁడై యుండునని చెప్పవచ్చును. కాని యొక చిక్కుగలదు. అచ్యుత దేవరాయలయొద్ద మంత్రియై

*"కంధాచారము" (Military accounts) వ్రాయుచునుండిన నంజతిమ్మయకు నీతనికి బాంధవ్యమున్నట్లు "అంకిత మొసర్పఁదలఁచినవాఁడ బంధుసంభావన నీకు నిష్టముగ" అను దానినిబట్టి తెలియుచున్నది. నంజతిమ్మయ యెచ్చటి వాఁడో యాతనితో వీనికిఁగల బాంధవ్యమెట్టిదో తెలిసికొనుట కాధార మేమియుఁ గనఁబడకున్నది. కాని బ్రహ్మశ్రీ • మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు వారి మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయోపన్యాసములలో, నీ యెల్లయకవిని గూర్చి ప్రశంసించుచు, నీతనిది కడపజిల్లాలో పెన్నానదీ తీరముననున్న చింతలపూఁడి యనియు, నీతని వంశమున నరుసగా నెనిమిది పురుషాంతరముల వఱకు పలువురు కవులుద్భవించిరనియు, నీతనికి నాల్గవ మనుమఁడు సంజీవకవి చంద్రాంగదచరిత్రమును, మూఁడవ మనుమఁడు ఛాయాపతి రాఘవాభ్యుదయమును, ఏఁడవ మనుమఁడు మధురవాణీ విలాసమును రచించిరనియు, నీతనివంశము వారిప్పుడు వెంకటగిరి సంస్థానపండితులై కాదంబరి నాంధ్రీకరించుచుండి రనియుఁ జెప్పియున్నారు. ఆయుపన్యాసములందే యీకవి అచ్యుతరాయులవలన "రాధామాధవ" బిరుదమును బడసెననియు, తారక బ్రహ్మయోగమును సలకముతిమ్మయ మంత్రియగు నంజయకుమారుఁడు తిమ్మయకుఁ గృతియొసఁగెననియుఁ దెలిపిరి. ఈకవి తనరాధామాధవమునందే చెప్పికొన్నట్టియు, వెనుకనుదాహరింపఁబడినట్టియు "రాధామాధవమచ్యుతాంకితముగా" ననుపద్యమునుబట్టి యీబిరుదము నచ్యుతదేవరాయలవలననుండి కాక శ్రీకృష్ణదేవరాయలవలన నుండియే యీతఁడు పడసెనని స్పష్టమగుచున్నది. మఱియు నంజతిమ్మయ అచ్యుతదేవరాయల మంత్రియాటయే కాక యీతఁడు సలకముతిమ్మయ మంత్రికంటె భిన్నుఁడు. ఈతఁ డచ్యుతదేవరాయలయొద్ద కంధాచార లేఖకుఁడు (Writer of military accounts)ను మంత్రియు నైయుండుటే కాక, వేదశాస్త్ర సర్వ భాషావేత్తయు లిపిజ్ఞుఁడునైన బ్రాహ్మణోత్తముఁడనియు నీక్రింది పద్యమువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది.

"వేద పురాణ శాస్త్రముఖ విద్యలకెల్ల గురుండు, బ్రహ్మ వి
ద్యాదృఢబుద్ధి, నేర్చులిపు లన్నియు వ్రాయు సమస్తదేశ భా
షాదు లెఱుంగు స్వామి హితమైన ప్రయోజన మాచరించు నా
నాదిశలం బ్రసిద్ధుఁడగు నంజయతిమ్మనిఁ బోల రెవ్వరున్."

ఈ తిమ్మయయైన నే దేశము వాఁడో నిశ్చయముగాఁ దెలిసినఁగాని, యీతని యెడల "బంధుసంభావన"గల కవియు నెచ్చటి వాఁడో నిశ్చయించుట కవకాశములేదు. ఒకవేళ నీ బాంధవ్యము సంభావనామాత్రకమే యేమో. పరిచ

---

* కంధాచారము = The native militia; కట్టుబడివాండ్లు, adj, military (C. P. Brown) ఇది హిందుస్థానీపదముగా జెప్పబడినది. 'స్కంధావార' శబ్దభవమైయుండనోపు.

యాతి రేకమునుబట్టి బంధు సంభావన యీతనికిఁ గలిగియుండవచ్చును. పేరును బట్టి "నంజతిమ్మరసు" కన్నడదేశప్రాంతమువాఁడని తలంపవచ్చును. ఈతనితోడి బాంధవ్యము సంభావ్యమే యైనచో నెల్లనయు నాప్రాంతమువాఁడని యూహించుట కవకాశము లేకపోదు. కాని రాధామాధవములోని యీ క్రిందిపద్యమున 'మా శ్రీనాథుఁ' అని చెప్పినదానిని బట్టి యీతఁడు శ్రీనాథునితో సమాన దేశీయుఁడనియుఁ దలంపవచ్చును.

సూనాస్త్రప్రమదామదస్ఫురితవక్త్రోజాత కాఠిన్యముం
బూనం జాలు వచోవిలాసముల నేర్పుల్ సూపి కర్ణాటక
క్ష్మానాథేంద్రు సభం గవిత్వవిజయోత్సాహంబుఁ గైకొన్న మా
శ్రీనాథుం గవిసార్వభౌముఁ గొలుతుం సేవాంజలుల్ గీల్కొనన్.

ఇఁక శ్రీ రామకృష్ణకవిగారు రాధామాధవకవి కేడవమనుమఁడని చెప్పిన "మధురవాణీ విలాస" కర్తయగు వీరరాఘవకవి యింటిపేరు 'చింతలపల్లి' వారు గాని 'చింతలపూఁడి' వారుగాఁ గనఁబడడు. చింతలపల్లి వీరరాఘవకవి రచించిన 'మధురవాణీ విలాసము' ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకాలయమునఁ గలదు. అందు "ఆహా చింతలపల్లి రాఘవకవీ యాధ్యుండవీ వన్నిటన్."

చెంది విస్తరిల్లెఁ జింతలపల్లివా
రనఁబ్రసిద్ధమై తదన్వయంబు

అనియే కలదుగాని చింతలపూఁడియని లేదు. చంద్రాంగద చరిత్రకారుని యింటిపేరు తెలియదు. చింతలపల్లివారో, చింతలపూఁడివారో. ఛాయాపతి రాఘవాభ్యుదయము లభ్యముకాలేదు. వెంకటగిరి సంస్థానమున పండితులై యున్న చింతలపల్లివారికిని యీ చింతలపూఁడి యెల్లనకును సంబంధము కలదని చెప్పుటకుఁ దగిన హేతువు కలదేమో తెలియదు. చింతలపూఁడిగ్రామము లనేకము లుండుటచే నీతని నివాసస్థలమగు దానినిగూర్చి యిదమిత్థమని నిర్ణయించుట దుర్ఘటమే యగుచున్నది. కావున సాధనాంతరములచే నీతని వాసస్థలము వేఱు దేశమని నిరూపింపఁబడు నంతవఱకు నీతఁడు గోదావరి కృష్ణా మధ్యదేశము వాఁడని వేఁగిదేశీయుఁడని యూహింతము గాక.

ఈతనిరచనలు :— ఈ కవిరచించిన గ్రంథములలో "రాధామాధవ" మనునది యైదాశ్వాసముల ప్రబంధము. ఇది సంస్కృతమున జయదేవకవి రచించిన 'రాధామాధవ' కావ్యము ననుసరించి తెలుగునఁ రచించిన ట్లాకవి చెప్పికొనినాఁడు. సంస్కృతరాధామాధవకృతి కర్త గీతగోవిందమును రచించిన జయదేవ మహాకవియే యై యుండవచ్చును గాని యాకావ్యము లభ్యమగుట లేదు. తెలుఁగు రాధామాధవమున కథ స్వల్పమైనను దానిని విశేష వర్ణనలతోఁ బెంచి

ప్రబంధ ఫక్కి నిరచించి "తనపాండిత్యమునఁ దోఁచి రాధామాధవము చెప్పరా" యని ప్రోత్సహించిన శ్రీకృష్ణున కంకిత మొనర్చెను.

తారకబ్రహ్మరాజీయము శ్రీరామతారకమంత్రమాహాత్మ్యమునుగూర్చి తెలుపు నైదాశ్వాసముల పద్యకావ్యము.

"యతివరేణ్యుండు నారాయణాశ్రములు మ
హానుభావులు నడిపిరి యాగమాంత
పరిచితంబైన తారక బ్రహ్మరాజ
మఖిలసన్మంత్ర తారాఖ్య మైనదాని.
అధీరునిగతిఁ దెనుఁగున
రాధామాధవుఁడు సుకవి రంజిలఁజెప్పెన్
వేధోవరముని బుధ గం
గాధర జప్యంబు తారక బ్రహ్మంబున్."

నారాయణాశ్రములు సంస్కృతమునఁ జెప్పిన గ్రంథము నిప్పుడు లభింప కున్నది. ఇప్పటికిఁ బై పేర్కొనిన సంస్కృతగ్రంథములు రెండును రాధామాధవకవి తెలుఁగు రచనలరూపముననే నిలిచియున్నవని చెప్పవలసియున్నది.

ఇందలి కథ ప్రయాగక్షేత్ర మహిమాభివర్ణనముతోఁ బ్రారంభింపఁబడి నది. అచ్చటనున్న పరాశరమునిశ్రేష్ఠుఁడు వసిష్ఠమహాముని శిష్యుఁడగు వామదేవు నికి తారకబ్రహ్మమంత్ర ప్రభావముఁ జెప్పుచు, నగస్త్యుఁడు లోపాముద్రం గూడి వింధ్యదాటి దక్షిణదేశయాత్ర సలుపుచు రామేశ్వరంబుచేరి యచ్చటఁ జేరిన వాలఖిల్యాది ఋషిమండలమునకు తారకబ్రహ్మోపదేశంబు చేసినరీతి నే తాను నాతని కద్దాని నుపదేశించెను. రెండవ యాశ్వాసమున మహారాష్ట్రదేశ మును ధర్మధ్వజుఁడను రాజు పాలించుచుండ శ్రోత్రియుఁడగు నొక బ్రాహ్మ ణుఁడు తీర్థయాత్రం బోవుచు దారిలో నొక బోయదాని తగులమునఁబడి, దానినిఁ గొనిపోయి కొంతకాలమునకు రాజాస్థానమునఁ బ్రవేశించి యచ్చట నెంపుడు చిలుక కావించు రామనామ సంకీర్తనమును వినుచు నాబోయదాని భర్తచేఁ దెగ నఱుకఁబడి యసువులంబాసిన కారణమున విష్ణులోకముంబడసెననియునందువలననే యాధర్మధ్వజుని కాలమునుండియు మహారాష్ట్రదేశీయులు రామనామసంకీర్తన పరాయణులై యున్నవారనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఈ కథయం దీ సందర్భమున బోయదానితోడి పొందును సమర్థించుచుఁ గవి యాబ్రాహ్మణునిచేఁ బలికించిన పలుకులు తారాశశాంక విజయాదిగ్రంథములయందలి శృంగారరసాతిరేకమును జ్ఞాపకము చేయుచున్నవి.

"కోరిన కోలఁదిని వచ్చిన
జారస్త్రీ సంగమంబు సంసారఫలం

బీరీతి సౌఖ్య మెఱుఁగని
వారలె కాదంద్ర దర్పణాచార్యోక్తిన్.

నరకమని చదివి చెప్పిన(యు)
ధరణీపతి దండభయముఁ దగిలించియు మా
న్తురు గాక యధమపురుషులు
హరిహరు లజ్జలె రమింపరా పరసతులన్.

పరనారీ సంభోగము
పరమసుఖం బనుచుఁ గాదె పట్టుకొనియె నా
(వా)సరిజగర్భుఁడుఁ గూఁతురు
తెలియక లవప్రాప్తి దెలుఁగఁ దలఁపఁగ వెంటన్.

అపర భీష్ముఁడు స్వప్నమేఁ బడె యహల్యాజారుఁడయ్యెన్ శుచి
త్వ కలంకోడం, బరదార సంగమంబు విద్వాంసుల్ నివారింపుటల్
తమభార్యల్ నియమ(స్థు)లై సతతం బెలాహీనులం బాయం దో
షములం దోసమటంచు నేనెఱుఁగనే సందేహ మిందేటికిన్."

ఇట్లు వాదించి బోగపువనిత నింటినుండి లేవఁదీసికొని పోయిన బ్రాహ్మణుఁడు రాజాస్థానమున బోయవాని ఖడ్గమున కెరయై యసువులఁ బాయుసమయమునఁ జిలుక పలుకు రామనామశ్రవణము కారణముగా సద్గతిఁజెందెనను కథ మూలముగా రామనామమాహాత్మ్యమిందు వెల్లడింపఁబడినది. కాని సద్గతికిని సత్ప్రవర్తనమునకును నిందు దెలుపఁబడిన సంబంధము మాత్రము విచారణీయమై యున్నది. స్థలములయు, మంత్రములయుమాహాత్మ్యము లిట్టి కథలతోఁగూడినవే యైయుండుట తఱచుగాఁ గానఁగును. కేవలపతితునికి సద్గతిని గల్పించినఁ గాని యా మంత్రముయొక్క-గాని స్థలముయొక్క-గాని మాహాత్మ్యము బయలువడదని పూర్వు లట్టికథలను కల్పించి యుందురేమో. లేదా పతితుని పశ్చాత్తాపతీవ్రతా ఫల మట్టి సద్గతిని కల్పించునని వారి యభిప్రాయమా? ఎట్లయినను మాహాత్మ్యములలోఁ గొంత శృంగారాతిరేకము జారత్వసమర్థనము మొదలగునవి పొడ సూపుచుండుట సామాన్యముగాఁ గాననగును. ఇట్లిచ్చట బ్రాహ్మణుని జారస్త్రీసంగమమును సమర్థింపఁజేసిన కవియే తన గ్రంథాంతరమగు 'విష్ణుమాయా నాటకమున' నింద్రియ నిగ్రహము సౌమ్యస్వభావము లేక సర్వము దమతోనే యున్నదని విఱ్ఱవీఁగు నహంకారా విష్టచిత్తులగు మహాపురుషులు గూడ నెట్లుపహాస్యముపాలై పోవుదురో చక్కఁగా చూపియున్నాఁడు. ఇందలి శృంగార వర్ణనలు స్వభావపరిశోధనమునకు, ఇంద్రియనిగ్రహ పటుత్వపరీక్షార్థము నుపయోగపడినవేకాని శీలరహితప్రవర్తనను సమర్థించునవిగాలేవు. ఈ గ్రంథమున

కథాసన్నివేశము నతి చమత్కారముగాఁ గూర్పఁబడినది. శ్రీనాథుఁడు హరుని విలాసములనేర్చి యొక్కచోఁ గూర్చినట్లు యీతఁడును విష్ణునిమహిమాతిశయమును జాటు విలాసములను గొన్నిటి నేర్చి యిందుఁ గూర్చెను. కాని విశేషమేమనఁగా హరవిలాసమునందు వలెఁగాక యిం దీతఁడు విష్ణువిలాస కథల కన్నిటి కొక చక్కని సన్నివేశమును, ప్రణాళికను సమకూర్చెను. ఇది వెనుకటి రెండుగ్రంథములవలె సంస్కృతమూలమున కనువాదము కాదు. అచ్చటచ్చట పురాణాదులఁ బ్రసిద్ధములైయున్న విష్ణుకథలను దెచ్చి గుదిగ్రుచ్చి రచించిన స్వతంత్రగ్రంథము. ప్రపంచమంతయు విష్ణుమాయాశక్తి ప్రకల్పితమనియు, నద్దానిం దెలియక యహంకర్తృత్వాభిమాన ప్రేరితులై బ్రహ్మాది దేవతలును మాయచే వంచితులై తుదకు పశ్చాత్తాపమునుబొంది యా విష్ణుమాయకు లోఁబడి యుందురనియు, సత్వగుణప్రధానులై యింద్రియ నిగ్రహము కలిగి జ్ఞానవైరాగ్యములను సాధించినను నహంత్వాభిభూతులుగాక ప్రపన్నులై యేకాంత భక్తితో నా విష్ణువు నారాధించినవారుగాని యా విష్ణుమాయ నతిక్రమించి ప్రపంచతత్వమును దెలిసి సంసారచక్రమునుండి విముక్తిఁ బడయలేరని తెల్పుటయే యిందు కవి సూచింపఁదలఁచిన పరమార్థము. దీనినే కవి "భాగవత సత్కథ పరబ్రహ్మ విద్య" యని చెప్పినాఁడు. కట్టి విద్యను పరీక్షిన్నరేంద్రుఁడు శుకబ్రహ్మవలన వినుచు "వేదసిద్ధాంత రహస్య వేద్యులగు మహామతులును తద్దివ్య విష్ణుధ్యేయ తేజోరూపంబు తుదిముట్టఁగాంచి తదాత్మకంబునం బొందక, త్రివర్గఫలభోగంబు లనుభవించుచు నల్పసుఖానుసారు లగుచుండుటకుఁ గతంబేమియో సంశయవిచ్ఛేదంబుగా నెఱింగింపవే యని" యాలని నడుగుటయు శుకమహర్షి

గీ. అతని నైజతత్వమగు తేజమిట్టిది
యతనిగుణము లిట్టి వతనిక్రీడ
లిట్టివని నుతింప నెఱుఁగవు వేద వే
దాంతములును నిశ్చయంబుగాను.

క. కావున నుత్తమ సాత్విక
ధీవిభవము గలిగి తదధి దేవతయగు నా
శ్రీవి[illegible]ని నతినిర్మల
భావంబున నిలుపవలయు భక్తినిరూఢిన్.

శా. ఈరీతిన్ నిజసాత్విక క్రియలతో, నేకాగ్రనిష్ఠన్ మహా
ధీరుండై హరిమూర్తి యాత్మనిడు నాధీమంతుఁ డామూర్తి సం
స్కారం బొప్పఁగ నచ్చునన్ బ్రతిమ యోజం జెందు చందానఁ దే
జోరూపంబున ముక్తుఁడై మెలఁగుఁజూ క్షోణీతలాధీశ్వరా.

యనిచెప్పి,

చ. "కమలదళాక్షుఁ డింతటికిఁ గారణ మా వెడగాని యింద్రజా
లము భువనత్రయంబు సకలక్రియలుం దదభీష్టకేళితం
త్రము లరయంగ నాతని మనంబున కెట్టులు దోఁచె నట్లు వి
శ్వము చరియించు నెవ్వరికి శక్యము స్వేచ్ఛభరంబు పొందఁగన్."

అని మహామాయానాటక సూత్రధారుండగు విష్ణుని దివ్యకేళీకృత్యంబులు బహువిధ విచిత్ర ప్రహ్లాద కారణంబులగుటను దెల్పి విష్ణుస్వరూపుఁడగు శ్రీకృష్ణుని మహిమాతిశయమునుగూర్చి ధర్మనందనునకును వ్యాసమహర్షికిని జరిగిన సంభాషణంబును జెప్పుచుఁ గృష్ణుని విచిత్రకృత్యంబులఁ దడవి వానియాథార్థ్యంబును దెలుపుమని ధర్మజుఁడు వ్యాసు నడిగినట్లును, నీతఁ డాకృష్ణుని ప్రభావంబు వర్ణించి యాతని మాయను భేదింప నెవ్వరికి నలవికాదు. దానంజేసి విష్ణుసాయుజ్యంబు దుర్లభంబు. అహంకార పరులైనవారు మాయాచక్రంబునందు పరిభ్రమింతురు. సకలజనులు ప్రతిభా శౌర్య విద్యాప్రభావంబుల నహంకరించు చుండుటఁగావున ముక్తి వడయనోపరు. అహంకార గ్రంథులై విష్ణుమాయం దిరస్కరించి బ్రహ్మరుద్రాదులు మోసపోయిరి. మేమెంతవారము అని పలికి వారు మోసపోయిన విధమునుగూర్చి చెప్పఁదలంచిన సందర్భమున, సనకసనందనాదులతోఁగూడి శ్రీకృష్ణుని నర్మసచివుఁడగు గోవిందశర్మ కృష్ణునిపంపున ధర్మజుని యాస్థానమునకు వచ్చుటయు, శ్రీకృష్ణుని కేళి వర్తనములు కథలుగాఁ జేసి కృష్ణుని యంతఃపురస్త్రీలకు వేడుక గల్పించు నా గోవిందశర్మ మూలముగా నావిష్ణు లీలలను ఋషిబృందముతోఁగూడి ధర్మరాజు విన్నట్లును చెప్పి యాగోవిందశర్మ చెప్పినట్లె యా విష్ణు లీలలను శంకరబ్రహ్మ వివరించిచెప్పెను. తొలుత గోవిందశర్మ స్వీయ వృత్తాంతమును జెప్పుకొనుచు శ్రీకృష్ణుఁడు తన సతులయెడఁ బ్రవర్తించురీతియు, సత్యభామ యనురాయాపరత్వము మొదలుగాఁగల విషయములను దెలిపి, కృష్ణుని బహుకృపకత్వంబును, ప్రవిమందిర పారిజాత విలసనంబును గారణంబుగా సత్యభామకుఁ గలిగిన కోపమును శాంతింపఁ జేయుటకుగా నాతఁడు "ఇదియంతయుఁ గృష్ణుని మాయావిలాసము. తొల్లి శ్రీమహాలక్ష్మి, ద్రుహిణరుద్రాదులు నీవిభుని మాయానాటకంబున భ్రమసితిరిగిరి. ఆ కథలు చెప్పెద" నని సత్యభామకుఁ జెప్పినకథల నన్నిటిని మరల ధర్మజునొద్దఁ జెప్పఁ దొడంగెను.

"ఆసాధ్వి చిత్తగించుటఁ
జేసి పవిత్రములు నతివిచిత్రంబులునై
భాసిల్లె విష్ణుమాయా
ల్లాసచరిత్రములు విను మిలాతలనాథా!

శ్రీయుతమై విష్ణుమాయా
నాటక నామంబు నొసఁగ నహిమ వెలసె, మహీ
నాయక తత్కథలన్నియు
నాయతగతి నొక ప్రబంధమై నాచేతన్."

ఇట్లు గోవిందశర్మయే విష్ణుకథలఁగొన్నిటిని "మాయానాటక" మను నొక ప్రబంధముగా రచించెనని, యాతనిచే ధర్మరాజునెదుటఁ జెప్పించుట మూలమునగా నీ రాధామాధవకవి తానీ ప్రబంధమునకు "విష్ణుమాయానాటక" మని పేరు పెట్టుటను సమర్థించుకొనినాఁడు. కథ మాయానాటకమే యైనను, గ్రంథము ప్రబంధమేయని తెల్పుచుఁ దదనుగుణంబుగా రెండవయాశ్వాసమును ప్రబంధ ఫక్కి ననుసరించి, వైకుంఠ పురవర్ణనముతోఁ బ్రారంభించెను. ఈ ప్రబంధమునఁ దొలుత మహాలక్ష్మి విష్ణునితో నెత్తమాడి యందు దామెపుఁ గలిగిన మోహమువలన భర్తపైఁ గోపించి వైకుంఠపురమునందలి వైభవమున కంతకుఁ దానె కారణమని తలఁచినదగుటచే దాని నుపసంహరించి తుదకు విష్ణునిచే మోసపోయిన తెఱంగును, పిదప బ్రహ్మ తానే జగత్సృష్టికర్తనని గర్వించి మార్కండేయుని హితబోధను వినక సృష్టికార్యము చాలించి తపస్సు చేయఁబోయి విష్ణుమాయచే మోసపోయిన తెఱంగును, అనంతరము శివుఁడు మన్మథుని సంహరించుటచేఁ దా నింద్రియనిగ్రహము గలవాఁడనని గర్వించి విష్ణుని తన మోహినీరూపమును జూప బలవంతపెట్టి దానిచే మోసపోయిన విధంబును, నారదుఁడు విష్ణుమాయను దెలిసికొన్నవారు తనకంటె నెవ్వరు లేరను గర్వముచేఁ దానిం దిరస్కరించి స్త్రీరూపమును బొందించిన విష్ణునిచే మోసపోయిన విధంబును దెలుపుకథ లిందతిచమత్కారముగా వర్ణింపఁబడినవి.

ప్రబంధయుగమున నీతి విస్తారము:—ఇఁక నాంధ్ర వాఙ్మయమునఁ బ్రబంధయుగ మనఁదగిన యీ కృష్ణరాయయుగమం దెల్లనార్యుని రచన యెట్టిస్థానము నాక్రమించునో యించుక పరిశీలింపవలసియున్నది. భాషాంతరీకరణయుగమునందే నన్నెచోడ తిక్కనాదుల రచనాఫక్కియందు మొలకెత్తిన యాంధ్రప్రబంధబీజము కాలక్రమమున నాంధ్రకవుల స్వీయవ్యక్తిత్వ ప్రకటనోద్యోగముతోపాటు పెరుగుచువచ్చి యనేకవిధములఁ బరిణామమును బొంది యాంధ్ర సామ్రాజ్య ధురంధరుఁడగు కృష్ణదేవరాయల ప్రాపున స్వతంత్రముగ బ్రతుకనేర్చి చెట్టుకట్టి శాఖలఁ దొడుగ నారంభించినది. ఆంధ్రకవుల పురాణేతిహాసభాషాంతరీకరణప్రవణత కాలక్రమమున సన్నగిలుచు శ్రీనాథుని కాలమునకు ఖండకావ్య రచనములోనికి దిగి యాంధ్రవ్యక్తిత్వమును వ్యక్తముచేయఁ దొడంగినది. ఖండకావ్యము లేయగు నాతని భీమఖండ కాశీఖండాదులు స్వతంత్రగ్రంథములుగనే బయలుదేరినను,

స్కాందపురాణాంతర్గతభాగముల భాషాంతరీకరణము లనునపవాదము వానిని వదలలేదు. దీనిని గ్రహించి యాంధ్రరచనలకు నీయపవాదమును దొలఁగించుటకే శ్రీనాథుఁడు హరవిలాసరచనమునుబూని మఱియొకయడుగు ముందుకువేసినాఁడు. ఈహరవిలాస మొకసంస్కృతగ్రంథమునకు భాషాంతరీకరణమని చెప్పవలనుపడదు. సంస్కృతమున నాపేరుగల గ్రంథమే లేదు. అందలి కథలు పురాణాంతర్గతములగుఁ గాక; అక్కడక్కడ కొన్నిభావములు సంస్కృతగ్రంథములనుండి గ్రహింపఁబడినవై యుండుఁగాక; కొన్ని ఘట్టములయందే కాళిదాసు రచనలో భాషాంతరీకరింపఁబడియే యుండుఁగాక; ఎట్లయినను హరవిలాస మనునది నైషధాదులవలెనే యొక సంస్కృతగ్రంథముయొక్క యాంధ్రీకరణము మాత్రము కాదు. ఆయాగ్రంథములందును, వ్యవహారమునందును ప్రసిద్ధములై యున్న శివుని కథలను గొన్నిటి నేర్చితెచ్చి హరవిలాసమను పేర గుదిగుచ్చినాఁ డీతఁడు. ఇందలి కథలకుఁ బరస్పరసంబంధము అనుక్రమణిక మొదలగునవి లేకపోవుఁగాక; కథలన్నియు శివునిఁగూర్చిన వగుటయే యిందలి ముఖ్యవిశేషము. శివుఁడే యీకథల కన్నిటికి నేకత్వమును సమకూర్చినాఁ డనవలయును. ఏమైనను శ్రీనాథుని యీరచన యాంధ్రవాఙ్మయచరిత్రమున నూతనయుగమును బ్రారంభించిన దనవచ్చును. ఆంధ్రవాఙ్మయసుందరి భాషాంతరీకరణశృంఖలములనుండి తప్పించుకొని స్వేచ్ఛను బడసినదయినది. స్వతంత్రరచనకు నూతనమగు నీయూఁత దొరకఁగానే యాంధ్రకవులు భాషాంతరీకరణపద్ధతిని వదలివేసి పురాణాదులనుండి తమ కభిమానపాత్రములగు కథలను గొన్నిటిని గ్రహించి వానినిఁ దమ స్వీయ కల్పనలతోఁ బెంచి యేదో విధమున గుదిగ్రుచ్చుటకు మొదలిడిరి. శ్రీనాథుఁడు చూపిన త్రోవనేపోయి కృష్ణదేవరాయ లాంధ్రప్రబంధ నిర్మాణమునకు శంకుస్థాపనము చేసినాఁడు. శివకథలా శ్రీనాథునకు రుచింప విష్ణువృత్త మీకృష్ణరాయల నాకర్షించినది. కావున విష్ణుభక్తులకథల నొక ప్రబంధమునఁ జేర్చెను. పెద్దన శ్రోత్రియుఁడు, కర్మఠుఁడు కావున 'మనుసంభవ'ము నాధారముగాఁజేసికొని కొన్ని పూర్వగాథలను గుదిగ్రుచ్చి గ్రంథమును బెంచినాఁడు. ఈతని వర్ణన నైపుణ్యము, స్వభావ పోషణశక్తి, శైలీలాలిత్యము మొదలగునవి యీతని నాంధ్రకవితాపితామహునిఁ జేసినవి. మొత్తము మీఁద నీతొలిప్రబంధములలో మూలకథ ముక్తసరియగుటయు నవాంతరకథ లల్లిబిల్లి నల్లుకొనుచుండుటయుఁ గారణముగా, మన దృష్టి ప్రధానకథయందు, ప్రధాన పురుషులయందు లగ్నము కాకపోయెను. ఈవిషయము నాకాలమునఁ గనిపట్టినవాఁడు ముక్కుతిమ్మనార్యుఁడు. అవాంతరకథలచే చిత్తవిక్షేపము గావింపక యొక్క సరళవిషయము (Simple incident)తోఁ గూడిన చిన్నకథ నొకదానిని గ్రహించి, దానిని చక్కని ప్రబంధముగాఁ దన కల్పనాచాతురిని మెఱయించి దిద్ది, వర్ణనలయందుఁ జిక్కక కథావేగముచే మనదృష్టి నాకర్షించు

నట్లొనర్చి, యీకాలమున నొకక్రొత్త యభిరుచిని కల్పించిన వాఁడయినాఁడు. ఆంధ్రప్రబంధలక్షణములన్నియు నీతనిగ్రంథమున సరియైన పాళ్లఁబడినవన వచ్చును. అట్టి చక్కని సమ్మేళనము కుదురుటచేతనే దీని కట్టి యపూర్వ కామనీయకము కలిగెను. ఆంధ్రప్రబంధపరిణామ క్రమమున నిదియే యుచ్చస్థానమును సూచించుచున్నదని చెప్పవలసియున్నది.

మన యెల్లనార్యుఁడు నీరాయల యాస్థానమున జరుగుచున్న స్వతంత్రాంధ్ర ప్రబంధ నిర్మాణ ప్రయత్నముల నన్నిటిని గమనించుచునే యుండెను. ఇంతకుఁ బూర్వము తాను శ్రీనాథునివలె రాధామాధవాది గ్రంథముల భాషాంతరీకరణోద్యోగమునే కొనసాగించుచుఁ బెద్దనాదుల మన్ననలనుబడసి రాయలను మెప్పించి యాతనివలన బిరుదమునుగూడఁ బొందియున్నాఁడు. కాని సంస్కృతగ్రంథముల యాంధ్రీకరణముతోఁ దృప్తిఁజెందుకాలము గతించిన దనియు, నూతన ప్రబంధయుగము బయలుదేరినదనియు నాతఁడు కనిపట్టెను. శ్రీనాథుని 'హరవిలాస' రచనముకూడ నీతని దృష్టి నాకర్షించినది. హరవిలాసముల కంటె విష్ణువిలాసములు మనోహరములు, చిత్తసమ్మోహనములునగు నని యాతఁడు తలంచెను. కానివీనిని గుదిగ్రుచ్చుట యెట్లు? హరవిలాస కథలనన్నిటిని శ్రీనాథుఁడు తానే యేకరువు పెట్టియున్నాఁడు. తాను నట్లే యీ కథల నేకరువుపెట్టుటా? రాయలును, ఆంధ్రకవితా పితామహుఁడును, ఏమిచేసిరని పరిశీలించి యుండును. మనుచరిత్రమునందలి కథలకన్నిటికిని "మనుసంభవము" తోడి సాక్షాత్సంబంధమేమియుఁ గనఁబడలేదు. "ఆముక్తమాల్యద" లోని మూలకథకు నత్యావశ్యకములుగాని యవాంతరగాథలు విశేషముగనే చేరినవి. కాని వీనియందలి యతుకులు కనఁబడకుండఁ జేయుటకు వీరుపడినపాట్లను గమనించెను. విష్ణుని మాయావిలాసకథలకన్నిటికి నొకవిధమగు నేకీభావమును దానును గుదుర్చుకొనవలసియున్నది. ఈసందర్భమున తిమ్మనార్యుని పారిజాతాపహరణ రచన యీతని భావనాశక్తిని ప్రచోదన చేసియుండును. పారిజాతాపహరణకథ కావలికథగా (Sequel) దీని నెత్తుకొనినచో విష్ణువిలాసకథలను దానికి గుదిగ్రుచ్చ వచ్చునని యాతఁడు తలంచెను. సత్య మానినీత్వము, తద్గర్వోపశమనము నాధారముగాఁ జేసికొని యీకథలకు దానితో నైక్యాను సంధానము కలుగఁజేసెను. ఈ రెండు భాగములకును నడుమ కొలికిపూస కృష్ణుని నర్మసఖుఁడగు గోవిందశర్మ. కృష్ణుని మాయాకేళీరూప కథాసూత్రముచే నీ హారము సుసంబద్ధంబైనది. ఈవిష్ణుమాయాకేళీవర్ణనమునకుఁ దొలిరంగము సత్యాదేవి సమక్షము. ఆమె కీతఁ డా కథాహారము నొసంగి 'మనఃప్రసాదంబుఁ గలుగఁజేసి యామెవలన పారిజాతమాలికను బహుమానముగాఁ బడసెను. ఈ కథావర్ణనమునకు రెండవ రంగము

ధర్మరాజసభ. సత్యాదేవి యెదుట నీతఁడు వర్ణించిన కథతో యీ ప్రబంధము విష్ణుమాయా విలాసము వాఁగ బహుశా వెలసినది. తాను పఠింపఁదలఁచిన ప్రబంధము ... వైష్ణవ స్వాములు సముదాయమునకు తెంపులో రాఘవామాత్య కవి గోవిందశర్మ చేతనే విష్ణుమాయానాటకమను ప్రబంధము నొకదానిని రచింపఁజేసి దానిని ధర్మరాజు సభలో నేఁడు ప్రవేశపెట్టించునట్లుగా వచ్చుచున్నది. ఈ ప్రబంధరూప నాటకమునకుఁ బూర్వరంగమును గల్పించుటలోనే యెల్లనార్యుని ప్రతిభావిశేషము వెల్లడియగుచున్నది. "అనన్య దైవసామాన్య తేజోవిలాసంబుల వెలయు విష్ణుండే పరమపురుషుండని యుపనిషన్మార్గంబులవలనఁ దెలిసిన మహానుతులును లోకంబులం బ్రవర్తించుచుండగి తద్దివ్యవిష్ణుధ్యానము తేజోరూపంబు తుదిముట్టం గాంచి తద్బాహ్యాంశంబులనుం బొందక త్రిసర్గ ఫలభోగంబు లనుభవించు నల్పసుఖానుసారులగుచుండుటకుఁ గతంబేమియో సంశయవిచ్ఛేదంబుగా నెఱింగింపవే" యని పరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుకబ్రహ్మనడిగిన ప్రశ్నకు సమాధానమే యీ ప్రబంధవస్తువు. ఇట్లుగా నీ యుపనిషన్మార్గంబు దెలిసినవాఁడప్పుగడా యీ తేజోరూపాన్వేషణపథమున ... శంకునిఁ బరీక్షిత్తడిగినట్లయినది. ... శుకుఁడు బదులు చెప్పుటకు ... కొంత చేసినాఁడు. ఆతఁడు చెప్పిన సమాధానమిది! శ్రీరామ లనామములు.

'అంతేకాక పరమాణ్వాదిశేషము
నందైన సకృత్స్నముగఁ దిర్ధముఁ దెలియఁగా
బొందుపడదు వ్యాసమహా
గ్రీంద్రప్రముఖులకునైన, నృపతిలకా.'

అని చెప్పి విష్ణుమాయాతిశయమును వర్ణించి లక్ష్మీబ్రహ్మరుద్రాదులే యాతనిమాయను నతిక్రమింపలేక పోయిరని తత్కథోపక్రమణము చేయుచు నాతని శ్రోతయగు ధర్మరాజు సభకు నాతనితోపాటు మనలను గొనిపోయెను. అచ్చట నీ ప్రశ్నయే మరల బయలుదేరినది. వ్యాసుఁడు ప్రత్యక్షముగ సభలోఁ గూర్చుండియున్నాఁడు. ధర్మజునకు నీసందేహమే పొడమినది. 'మాయావేషధారియై జగంబులు నమ్మ బొందు నాతని విలసనంబుగాన లేక భ్రమసి తిరుగు తనవారెట్లు ముక్తివడయఁ జాలరుగాక; విజ్ఞానదృష్టి నతని మొగలి తేజంబుఁ దెలిసి కృతకృత్యులైన వ్యాసాదులును దత్పరమసాయుజ్యముం బొందక యుండుటకుఁ గారణంబేమి' యని. దానికి వ్యాసుఁ డిట్లు బదులు చెప్పెను "విష్ణుని మాయాతిమిరంబు జగంబులన్నియుఁ గప్పి సకలజనుల నజ్ఞానాంధులఁ గావించును. ఆతనియందు భక్తి యెక్కించిన పరమభాగవతులకుఁ దక్క నితరులకద్దాని భేదింప నలవి కాదు. అహంకార గ్రంథులై విష్ణుమాయం దిరస్కరించి బ్రహ్మరుద్రాదులే మోసపోయిరి.

సమయమున హఠాత్తుగా [illegible] నొక [illegible] [illegible]
నంతట గృష్ణుని సర్మసఖుండగు గోవిందశర్మ [illegible] [illegible]ండి
కృష్ణుని పంపున నా ధర్మజుని సభకేగి చూచుచు, [illegible] ధర్మజ [illegible]
విష్ణులీలా కథలను జెప్పుచున్న సమయంబుననే [illegible] కూడ
నా కథలను విని కుతూహలులై [illegible] జేసి, కృష్ణ [illegible]
గని: [illegible] దాని
చెప్పుటగాని, తనయొరుట [illegible] గాని వారింపఁబడు [illegible] నా
నందజుని సర్మసఖునితో [illegible] నా గోవిందశర్మ
స్వీయవృత్తాంతము [illegible] ప్రారంభించి దానవమాయా [illegible] విష్ణుమాయా కథలను
జెప్పుటకు వ్యాసాదుల కంటెను కొంత యోగ్యత కలదని వ్యక్తము చేయుచుఁ
దన ప్రబంధమును [illegible] చేసి [illegible] నీకవి ధర్మ
నందన సభాసదుల చిత్తంబులు [illegible] మన చిత్తంబులు నాశ్చర్య కౌతూహలం
బులచే [illegible] కథలను జెప్పుచున్న [illegible]
[illegible] పట్టి
యీకవి [illegible] చిత్తవ్యాక్షేపమును (Mental
suspense) కల్పించినాఁడు. ఈ మహాద్భుతగాథ యీకథానిర్వేశమునకు వింత
సొంపు నాపాదించినది. వ్యాసుని శిష్యుఁడైన కృష్ణుని సర్మసఖుఁడును సహచరుఁడునగు
గోవిందశర్మ యీతని [illegible] వర్ణనలను గూర్చి చెప్పుట కెంతయు సర్వుఁడుగదా.
మఱియు నీతని మహాద్భుతముగా [illegible] పారిజాత [illegible] వృత్తాంతము
కృష్ణుని యనంతశక్తిని చర్యలను, [illegible] మాయావిలాసములు, పెంపుచ్చుచు లక్ష్మీ
బ్రహ్మరుద్ర నారదులఁ గూడ నా మాయారూపముల మోహపెట్టిన మాయానాటక
సూత్రధారుఁ డిట్టి దీకృష్ణుడా [illegible] పరమాత్ముఁడే సుమీ యని ధర్మ
జాదులకు [illegible] ప్రత్యేకముగ కూడ నైనది.

కథాకథనమున సిద్ధి చిత్తవ్యాక్షేపమును కల్పించుటలో నీకవి కథా
రచనాప్రజ్ఞ [illegible] లెడు. లక్ష్మీదేవి [illegible] వెలుఁగందు
పట్టునను, [illegible] కథ చెప్పునప్పుడును గూడ నిట్టి చిత్త
వ్యాక్షేపమును గల్పించి యద్భుతరీతిని మన కౌతూహలమును బురికొలుపు
చున్నాఁడు. ఇట్టి కథల కత్యద్భుతముగు నాటకీయ సన్నివేశమును గల్పించుట
చేతను, వర్ణనాంశములను విశేషముగఁ బెంచి కథావేగము కుంటుపడునట్లు
చేయక దాని ననువుగ సహజధారాళమై మృదుమధురమగు సరళశైలిలో నీ
గ్రంథమును రచించుటచేతను ఈకవి యాకాలపు ప్రబంధరచనా పద్ధతిలో నొక
క్రొత్తత్రోవఁ దీసినాఁడని చెప్పవలసియున్నది. మఱియు ననవసర శబ్దాడంబరము

పొంతఁబోక, పాండిత్యప్రకర్షనుజాటు దీర్ఘసమాస గూఢాలంకార కల్పనాదుల యందు విశేష దృష్టి నిడక చమత్కార సన్నివేశములతోఁ గూడిన కథాసందర్భములచేఁ జదువరుల కౌతూహలము ననవరతముఁ బురికొల్పుచు సహజగంభీరమగు శైలిని రచించుటలో నీతఁడు పింగళి సూరనార్యునికి దారి జూపిన వాఁ డనవచ్చును.

రచనాపద్ధతి విషయమున శ్రీనాథుని హరవిలాసము, తిమ్మనార్యుని పారిజాతాపహరణముఁ గొంతవఱకీతనిని ప్రోత్సహించి యుండునని తలంపఁదగి యున్నట్లు, ప్రబంధ వస్తుసంగ్రహణ విషయమున భాగవతము—ప్రాయశః పోతన కృతము—ఈతనికిఁ గొంత సాయపడినదని తలంపవచ్చును. ప్రధానవస్తువగు విష్ణులీలాగాథలనన్నిటిని గుదిగ్రుచ్చు విషయమున పారిజాతాపహరణ కథా సందర్భ మీతని కుపచరించినది. ఇఁక నీప్రబంధవస్తు పంతయుఁగూడ భాగవత కథకుఁ దరువాయికథ యనఁదగునని చెప్పుటకుఁగల కారణ మిది. శుకయోగివలన నచ్యుతక్రీడల నన్నిటిని వినిన తరువాత నాతనికిఁ గలిగిన సందేహముతోడను, దన్మూలకమగు ప్రశ్నతోడను ఈ గ్రంథము ప్రారంభమగుచున్నది.

"భాగవతముఖ్యుఁడగు శుకబ్రహ్మచేత
భాగవతసత్కథాపరబ్రహ్మ విద్య
నెలమి వినుచు బరీక్షిన్నరేంద్ర చంద్రుఁ
డచ్యుతక్రీడ లాత్మ కింపారఁ బలికె."

విష్ణుండు పరమపురుషుండని యుపనిషన్మర్మంబులవలనఁ దెలిసిన మహామతులును సర్గస్థితి ప్రళయ వికారకలితంబులగు లోకంబులం బ్రవర్తించుటుడిగి తదాత్మకంబుఁ బొందక త్రివర్గఫల భోగంబు లనుభవించుచు నల్పసుఖాను సారులగుచుండుటకుఁ గతంబేమి యని యాప్రశ్న. ఆ భాగవతమునందలి పరీక్షిత్తునకీసందేహము కలిగినదో లేదో కాని, మనయెల్లనార్యుని కిట్టి సందేహము కలిగి యుండును. తన్నివారణోపాయాన్వేషణ కారణముననే యీతఁ డీవిష్ణుమాయా నాటకరచనము నారంభించి యుండునని యూహింపనగును. దీని కొక విధముగ సమాధానము మొదటనే చెప్పినాఁడు.

సాత్త్వికధీవిభవము గలిగి
"యేకాగ్రనిష్ఠ మహా

ధీరుండై హరిమూర్తి నాత్మనిడు నాధీమంతుఁ డామూర్తి సం
స్కారం బొప్పఁగ నచ్చునన్ బ్రతిమ యోజం జెందు చందానఁ దే
జోరూపంబున ముక్తుఁడై వెలుఁగును." అని.

ఏ యచ్చులోఁబోసినవస్తు వారూపమును జెందినట్లు హరిమూర్తి నేకాగ్ర నిష్ఠతో ధ్యానముచేసినవాఁ డాతనిరూపమునే చెందును. "యాదృశీ భావనా యస్య సిద్ధి ర్భవతి తాదృశీ" యనున్యాయంబున ధ్యేయవస్తు స్వరూపమునుబట్టి యెవని ముక్తి వానిచేతులోనే యున్నదని దీనివలన సూచించుచున్నట్లున్నాఁడు. అట్టివాఁడు ముక్తుఁడై తేజోరూపంబున వెలుఁగునట. అనఁగా నాధ్యేయస్వరూపుఁడగు హరియు తేజస్స్వరూపుఁడేయని భావము కాఁబోలును. దీనినిఁబట్టి ముక్తియనునది స్వయం సంపాద్యమేగాని యొకరి కరుణాధీనము కాదన్నట్లగపడుచున్నది. కాని యిట్టిమతి కలుగుట దుర్లభమఁట; కలిగినను వైష్ణవులకే కలుగునఁట.

"అంత సాత్త్వికక్రియయు నంతనిశ్చల
సూక్ష్మదృష్టియును విశుద్ధమతియు
సంభవించు మానసం బన్యమతముల
వ్రాలకున్న పరమవైష్ణవులకు."

అట్టిమనంబు పరమ వైష్ణవులకువలెనే పరమ శైవులకును సంభవింపనే సంభవింపదు కాఁబోలును. ఇచ్చట నిట్లుచెప్పినను కవియొక్క నిగూఢాభిప్రాయము శివకేశవులకు భేదములేదనియే మార్కండేయుని కథాసందర్భమువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. పరమ శివభక్తుఁడగు మార్కండేయుఁడు విష్ణుగర్భమునఁ బ్రవేశించి యచ్చటి భువనంబులఁ గ్రుమ్మరుచు శివునికొఱకే వెదుకసాఁగెను. అచ్చట శివునిఁ జూచి మ్రొక్కి యీవలకు వచ్చినపిదప విష్ణువు 'మునీంద్రా, చంద్రశేఖరుం జూచితివే'యని యడిగి 'నీవు వీరశైవుండవు నాయంశభేదంబగు శివునియందభక్తి సలుపు మది మదీయ హితప్రవర్తనం'బని కరుణించినట్లీకవి తెలిపియున్నాఁడు. సర్వవాంఛలను విడిచి కేవల మోక్షమునే కోరుచు నత్యంతతీవ్రతపంబుసల్పిన చండదమునునికే విష్ణుమాయకు లోఁబడి యాతని యనుగ్రహము కలిగినపిదపఁగాని మోక్ష మబ్బినదికాదఁట. అనఁగా మోక్ష మొకనియనుగ్రహమువలనఁగాని కలుగునదికాదని చెప్పినట్లయినది. కావుననే కవి యిట్లు చెప్పినాడు:

"కమలదళాక్షుఁ డింతటికిఁ గారణ మా వెడగాని యింద్రజా
లము భువనత్రయంబు సకలక్రియలుం దదభీష్టకేళి తం
త్రము లరయంగ నాతనిమనంబున కెట్టులు దోఁచె నట్ల వి
శ్వము జరియించు నెవ్వరికి శక్యము స్వేచ్ఛభరంబు నొందఁగన్.'

ఇట్లు మోక్షసాధనమగు స్వధర్మమును బోధింపఁదగినదగా, దయనిచ్చేఁ గటా పెంపొందఁగఁ జేయు యాశాపాశబద్ధులను సహస్వాతంత్ర్యముచేతే యియాఁడు కంటకుఁబడి నట్లున్నది. ఎట్లనఁగను సక్కృత్స్నముగ "తదర్థము తెలియఁ బొందునది" అను నదియే యీ కవి స్వీయాభిప్రాయమేమో? "మాయంటివారుకూడ నేల తదాత్మ కింబునుం జొరలే"నన శ్రీకృష్ణుకు వాడుచెప్పిన ప్రత్యుత్తరమునుబట్టి శుకుఁడు, వ్యాసుఁడును గూడ తామెట్టివారైనను బొంది తేజోరూపంబగు ముక్తిని బడయఁగలిగిన వారు గాలేరనియే తెలియవచ్చుచున్నది. దీనిఁ బట్టి సృష్టితత్త్వము మాయాతత్త్వ మును మహామహులని పేరుపెట్టుకొనిన వారికిని గూడ నెఱుకపడలేదనియు, వ్యాసుని వలెనే యెవరికిఁ దోఁచినట్లు వారు తెలుపుచుందురనియు, నాకారణముచేతనే నీ లోకమున ననేకమతములు బయలుదేరినవనియు, నీజగన్నాటకమునకు సూత్రధారుఁ డింకిలిప త్రిల నెటువలెఁ ద్రిప్పిన నటులాడవలసినదే కాని స్వేచ్ఛఁ జరింప నెవ్వరికిఁ శక్యముకాదనియు మానవుని స్వాతంత్ర్యమనునదే యీ కవి ముఖ్యాభిప్రాయముగాఁ గనఁబడుచున్నది. ఇది "మమ మాయా దురత్యయా" యను గీతావాక్యానుసా రంబై యున్నదనుటకు సందేహము లేదు. దీనికి పరిహారముకూడ నచ్చటనే చెప్పఁ బడియున్నదిగదా. "మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతి తే." అని. దీనిబట్టి కర్మవాదమున కిందు తావు లేన ట్లగపడును. నిశ్చలమగు నేకాంత భక్తితో విష్ణువునే పూజించిన పుండరీక మహాత్మునికిని, ఏకాగ్రధ్యాన పరమ యోగాధీన మానసులైన బ్రహ్మరుద్రాదులకుఁగూడ నందరాని ముక్తిని బడసి నిత్యానందము నొందుదమనియున్న చండాలమనుజులను విష్ణువు తనమాయను జూపిగాని ముక్తినీయనని పంతముబట్టి వారిని దనమాయలోఁ బడవేసెనఁట. పుండరీకుఁడు జగమంతయు మాయాకల్పితమని నారదుని మాటలను విని సంశయగ్రస్తుఁడై మాయను శంకించి దానిని తనకుఁ జూపవలయునని కోరిన వాఁడగుటచే నాసంశయమును దీర్చుటకుఁగా విష్ణు వాతనికిఁ దనమాయను జూపెఁ గాక. చండాలమనుజుఁ డొల్లకున్నను "నాకనియుల్లంబు రాజ్యసంపదల వెల్లి గొలిపి, యోగ్యుల మోక్షమిత్తునని స్వచ్ఛచిత్తంబునఁ దలంప"నేటికో? కేవల సాత్త్వికవృత్తిం బ్రవర్తించుచుండగానే, విష్ణుమాయం బడక ముక్తివడయుదునని తపం బొనర్ప నేలయని పరమపురుషునికిని అలుకే పుడమోను గాఁబోలు. ఆతఁడు దయామయుండే!

ఇట్లు ప్రతిజ్ఞ పట్టించుటయు నాతఁడాడించిన యాటయే యేమో? స్వేచ్ఛ జరింప నెవ్వరికి నశక్యంబని శుకుఁడు చెప్పియే యున్నాఁడుగదా! మఱియు నీతఁడు తొలుత రాజ్యసుఖం బనుభవింపవలయునని తలంచెఁగాక. పిదప సనకుని బోధనంబున నది వాంఛింపఁదగినది కాదని తెలిసికొని, దానినుండి చిత్తవృత్తిని సంపూర్ణముగా మరల్చి మోక్షము నర్థించి ఘోరతపం బొనర్చినను దొలుత నొకసారి రాజ్యభోగ కాంక్ష గలిగినమాత్రముననే యీతనికిఁ గర్మఫలం బనుభవింపక తీరనదై

యేర్పడినదని చెప్పుదురుగాక. కాని భావమాత్రము చేతనే యనుభవించి తీర వలసిన కర్మఫల మేర్పడుచుండ నాభావముచేతనే దానిని వెంటనే తిరస్కరించి పశ్చాత్తాపమునుబొంది, పూర్వముకంటెం దీవ్రంబగు నేకాగ్రబుద్ధితో మోక్షము కొఱకు ఘోరతపంబు సలిపినయపు డామోక్షము తనంతన యాతనికి లభింపం గూడదా ? మొత్తముమీఁద కర్మవాదమునకును ప్రపత్తికిని సంబంధము కుదుర్చుటలో నీచిక్కు లేర్పడుచున్నట్లున్నవి. విష్ణుభక్తులలో నుత్తమ భక్తుఁడగు నారదునికిఁగూడ నీకర్మబాధ తప్పినదికాదు. ఈతఁడు బ్రహ్మరుద్రాదు లెట్లు మోసపోయిరో ప్రత్యక్షముగఁ జూచినవాఁడును, విష్ణుమాయలన్నిటినిఁ దటస్థుఁడై పరికించుచున్నవాఁడును గావున మాయామోహితుఁడు గాకుండు నను టలో నాశ్చర్యము లేదు. కాని మాయామోహితుఁడనుగానని యాతఁడు, విష్ణునొద్దఁజెప్పకొనిన తోడనే యాతనికిఁ "బురాకృత కర్మశేషం బనుభవింపఁ గారణంబు గలిగె"నఁట. ఆకర్మశేషం బనుభవించుటకుఁగా "మోహమగ్నంబులైన బ్రహ్మండ మండలం బులలోనఁ బానొక్కరుండును గులాల కీటకంబునుంబోలె భవపంకంబునం బొర యక ప్రవర్తించు" నట్టి యాతఁడును మాయాప్రేరితుఁడై మహీమండలంబున గోదావరీతీరంబునందలి సర్వవరగ్రామమునకు రావలసివచ్చినది. భవపంకంబునం బొరయని యాతని మోసపుచ్చి హఠాత్ప్రాప్తంబైన యాకర్మఫలముఁ గుడుపుటకుఁగా విష్ణువు తాపసవేషమును ధరించి వైకుంఠమునుండి యాయూరికి దిగవలసివచ్చినది. ఈకారణముచే నాసర్వవరగ్రామముమాత్రము ముక్తిక్షేత్రమై యప్పటినుండి యిప్పటికిని వెలుఁగొందుచున్నది.

మూఁడవ యాశ్వాసమునందలి మార్కండేయుఁ డహంకారావిష్టుండగు బ్రహ్మకు విష్ణుప్రభావమునుజెప్పి యాతనిఁ బ్రబోధించు సందర్భమునకుఁగూడ భాగవతములోని ద్వాదశ స్కంధమునందలి మార్కండేయుని వృత్తాంతమే దారిచూపి యుండవచ్చును. ఈ కథయు నేపురాణమునందైన దెలుపఁబడి యుండె నేమో తెలియరాదు. కాని యిం దీకథయొక్క యెత్తుగడనుబట్టి భాగవతకథ యాతని మనము నంటియుండెనని తలంపఁదగియున్నది. "లోకంబులు కల్పాంత సమయంబునం గబంధమయంబులయి యంధకార బంధురంబులయి యున్నయెడ నేకాకియయి చరించుచు బాలార్కకోటి తేజుండయిన బాలుని హృదయంబు ప్రవేశించి యనేకసహస్ర వత్సరంబులు దిరిగి వటపత్రశాయియయిన యబ్బాలునిఁ గ్రమ్మఱంగనియె"నను భాగవతవచన మిచ్చట మార్కండేయుఁడు బ్రహ్మతోఁ బలికిన యీపలుకులఁ దలఁపించుచున్నది.

"నిన్నగాదు మొన్న నీవు జనించుట
నిపుడు సంభవించె నీజగంబు

నీవు పుట్టకమున్ను మున్నీటిమీఁద
బాలవటపల్లవంబున బాలమూర్తి
నొంటి బవళించి హరి దివ్యయోగలీలఁ
దన్నుఁదా నాత్మ భావించు చున్నవేళ."

నేనొక్కరుండ నీటిలోన్నఁ దోడెవ్వరులేక యెల్లెడలఁ జీకాకుపడుచు నీఁదుచు మునుగుచుఁ గ్రుమ్మరుచు నొక్కవలన విపుల మాయాచరిష్ణుఁ విష్ణుఁగని మిన్నుమోచియున్న యమ్మున్నీటిమీఁదఁ దేలియాడు నాముద్దుగద్దరి బాలుం డెవ్వఁడో యని తలంచి డాయంబోయి .. ..నోఱుదెఱచిన నేను గిరి గుహా గర్భంబునుంబోని తదభ్యంతరంబుఁ బ్రవేశించి కైలాస వాసుండగు నిందు ధరుని దర్శించి."

బోయదాని తగులమునఁబడిన నైష్ఠికుఁడగు బ్రాహ్మణుని కథ యీగ్రంథ మునఁనేకాక యీతని తారకబ్రహ్మరాజీయమునను గూడఁ గానవచ్చుచున్నది. ఇది యీతని కంతయాదరపాత్రం బెట్లయ్యెనో తెలియదు. బోయవనితయొక్కయు, బోయకుటుంబముతో గోదావరీతీరమునకు బయలుదేరిన పుండరీకునియొక్కయు వర్ణన మతిస్వాభావికమయి యొప్పుచున్నది.

లక్ష్మీనారాయణులు శివపార్వతులను గౌరవించిన విధముఁజూడ రాయల యాస్థానమునందలి రాజమర్యాదలను జూచి కవి యట్లు వర్ణించెనాయని తోఁపక మానదు. " పసిఁడికంబాలువేయింట బాగుమీఱి మరకతోపల సోపానమార్గ మిడిన, పెద్దమొగసాలమేడ సంప్రీతిఁగాంచి," శివుఁడును బార్వతియు వాహనము డిగ్గుటయు, నది విని నారాయణుండు నెదురుగఁ జనుదెంచెనఁట. అప్పుడు

"హరి యంతఃపురినుండి వచ్చుటయు నయ్యైసేవకై యున్నవా
రురువేగంబున వామదేవ శుకముఖ్యుల్ చేరి కాళాంజి యొ
క్కరుఁ డొక్కం డడపం బొకండు నిజఖడ్గంబు న్వహింపంగ నొ
క్కరుఁ డొప్పారఁగఁ బట్టె నుజ్వలత ముక్తాచ్ఛత్ర మగ్రంబునన్."

రాయల యాస్థానమున జరుగు మర్యాదలను అనఁగా నాతఁడు కదలుట తోడనే యయ్యైసేవకై యున్నవా రా తనివెంట కాళాంజి, అడపము, ఖడ్గము, ఛత్రము మొదలగు వానిని బట్టుకొని నడచు నాచారమును వైకుంఠంబున శ్రీకృష్ణునికిఁగూడ నీకవి తగిలించియున్నాఁడు. శివుఁడు నారాయణమూర్తి హజారము నొద్దకుఁ బోవునప్పుడు కవిచే వర్ణింపఁబడిన "పసిఁడికంబాలు వేయింట బాగుమీఱి మరకతోపల సోపాన మార్గమిడిన, పెద్ద మొగసాలమేడ"యు రాయల నగరు యొక్క ప్రతిబింబమే యైయుండవచ్చును. కవులు తమ జీవితములందలి యనుభవ విశేషములను దమగ్రంథములయం దొక్కొకప్పుడు చొనుపుచుందురనుట కిది

యొకనిదర్శనముగా గ్రహింపవచ్చును. బాహ్యావృత్తమును వర్ణించుకవి (Objective poet) యైనను దన దేశకాల స్థితులను స్వానుభవమును మీఱఁ గలఁడనుట యసంభవము గదా!

ఈ యాశ్వాసమునఁ బూబంతి యాడుచున్న మోహినీకాంతా వర్ణనము భాగవతమందలి పోతన వర్ణనమును దలఁపింపఁజేయుచున్నది. "ఎలదీఁగెలు గప్పిన పొన్ననీడ నున్నెక్కిన రత్నవేది నొక యిక్కువఁ బెంపెసలార వేడుకన్."

సీ. "పయ్యెద దిగజాఱఁ బసిఁడి చాయలు దేరు
చనుదోయి ముత్యాలసరము వెలుఁగ
బహుతాడనాయాసభార జాతస్వేద
కణములు గండభాగముల నురల
ననుగతదృష్టి సంహతితోడ సౌరభా
గతమత్తమధుపసంఘములు చెలఁగ
గ్రహణమోక్షణవేళ ఘళఘళత్కారపద్మ
మణికాచకంకణ రణన మెసఁగఁ

తే. గంపితోత్కటకటిభార కల్పభూజ
పుష్పములు రాలి దిశలఁ బుష్పవృష్టి చెదరఁ
గ్రీడమై తానె పూబంతి యాడుచున్న
యవ్విలాసినిఁ గనియెఁ జంద్రార్ధమౌళి."

ఈ విలాసినిని పోతన యెట్టు వర్ణించినాఁడో చూడుఁడు :

సీ. ఒకయెల దోఁటలో నొకవీధి నొకనీడఁ
గుచకుంభములమీఁదఁ గొంగు దలఁగఁ
గబరికాబంధంబు గంపింప నునుపైఁ
జికురజాలంబులు సిక్కువడఁగ
ననుమానమై మధ్య మల్లాడఁ జెక్కులఁ
గర్ణకుండలకాంతి గంతు లిడఁగ
నారోహభరమున నడుగులు దడఁబడ
దృగ్దీప్తి సంఘంబు దిశలఁ గప్ప

తే. వామకరమున జాఱిన వలువఁబట్టి
కనకనూపుర యుగళంబు ఘల్లనంగఁ
గంకణంబులఝుణ ఝణాత్కార మెసఁగ
బంతిచేనాడు ప్రాయంపుటింతిఁ గనియె."

భాగవత కథానుసారముగనే శివుఁడు విష్ణుని మోహినీరూపముచే మోహితుఁడై పట్టంజూచి వంచితుఁడయ్యెనని చెప్పెనే కాని స్కాందపురాణాదులకథ ననుసరించి కుమారోత్పత్తి గలిగిన ట్లీతఁడు చెప్పియుండలేదు. శివునికి జగన్మోహిని యందు శాస్త్రయను కుమారుఁడు గలిగినట్లు స్కాందపురాణమువలనఁ దెలియ వచ్చుచున్నది. ఈ 'శాస్త్ర' నే దక్షిణదేశమున తమిళగ్రంథములు 'శాత్తన్' అని పేర్కొనుచున్నవి. తెలుఁగుదేశమున గ్రామీణులచేఁ బూజింపఁడుచుండు 'పోతరాజు' అను దైవమీ శివమోహినుల పుత్త్రుఁడను వాదుగలదు. ఈ శాస్త యొక్క శిలావిగ్రహము లాఁడు ముక్కున వ్రేలు పెట్టుకొని నిలబడియుండినట్లుగాఁ జెక్కఁబడినదఁట శాస్త శాసించువాఁడగుటచే, నగఁగా జనులను దుష్ప్రవర్త నమునుండి తొలఁగించి సన్మార్గమునఁ బ్రవర్తింప శాసించువాఁ డగుటచే ముక్కున వ్రేలుపెట్టుకొని యదలించుచున్నాఁడను నభిప్రాయమును సూచించు టకుఁ గా నట్లు చెక్కఁబడియుండును. దీనినిగూర్చి యొక చిన్నకథకూడఁ జెప్పె దరు. ఒకనాఁడు శిష్యులతోఁ బోవుచున్న యప్పయదీక్షితుల కిట్లు ముక్కున వ్రేలు పెట్టికొనియున్న శాస్త్రవిగ్రహ మొకటి కంటఁబడఁగా నీతఁ డిట్లు ముక్కున వ్రేలిడుటకుఁ గారణమేమి యని యనుచరు లడిగినట్లును, 'నే నా కారణముఁ దెల్పి యా ముక్కు మీఁది వ్రేలు తీయించి వేయుదు'నని చెప్పి యా విగ్రహము చెంతకుఁ బోయి.

"అంబేతి లక్ష్మీపతి మాహ్వయామి
పత్న్యాః పితు ర్మాతర ఏవ సర్వాః
కథంను లక్ష్మీ మితి చింతయంతం
శాస్త్రార మీడే సకలార్థసిద్ధ్యై."

అను పద్యముచు జదివినతోడనే నావిగ్రహ రూపమునమున్న శాస్త ముక్కుపైనున్న వ్రేలు తీసివేసెనఁట! మొత్తముమీఁద శివమోహినుల కొక పుత్త్రుఁడు కలిగినట్లు తెలుఁగుగాథల ననుసరింపకుండుటచే నీతఁడు భాగవతకథనే యనుసరించి రచించినాఁడని నిశ్చయింపఁ దగియున్నది.

ఇఁక పంచమాశ్వాసము నందలి నారదుఁడు విష్ణుమూర్తిచే వంచింపఁబడి స్త్రీరూపమును బొందుటను గూర్చిన కథకు భాగవతమున నాధారమేమియుఁ గనఁ బడదు. కాని వ్యాసరచితమే యగు దేవీభాగవతమున నారదుని గూర్చిన కథలు కొన్ని కలవు. వానిలో నీకథయుఁ గలదు. భాగవతమున నొకనాఁడు వ్యాసుఁడు విచారగ్రస్తుఁడై కూరుచుండియుండ, నారదుఁ డాతనియొద్దకువచ్చి ప్రపంచము వాసుదేవ మాయామయమని చెప్పి, యాతనిలీలా విలాసములను వర్ణింపుమని హెచ్చ రింపఁగా నాతఁడద్దానిని రచించినట్లు కలదు.

దేవీభాగవతమునఁగూడ నిట్లే వ్యాసుఁడు విచారగ్రస్తుఁడై కూర్చుండి యుండ నారదుఁ డాతనియొద్ద కేతెంచి తన పూర్వజన్మవృత్తాంతమునుగూర్చి చెప్పినసందర్భమేకలదు. కాని యచ్చట వ్యాసుని విచారమునకుఁ గారణ మరణ్యవాన మూలకమగు పాండవులదురవస్థిది. నారదుఁ డొకనాఁడు తన యాశ్రమమునకు వచ్చినపు డాతఁడు శాంతుఁడై నిశ్చింత నుండుటఁగని, యీ ప్రపంచమునఁ బుట్టువుఁ గాంచుటవలనఁ గలుగు నానంద మెద్దియుఁ గనఁబడదు. అట్లయ్యును దీనిచే మోహితులై మహామతులుకూడఁ గర్మ నెందులకొనర్తు రని యడుగుచు వ్యాసుఁడు తన పుట్టువుపూర్వోత్తరములును, పాండవవనవాసగమనము నాదిగాఁ గల వృత్తాంతములఁ దెలిపి, తన్మూలమునఁ దనకుఁ గలిగిన చిత్తక్షోభను, దుఃఖమును వెల్లడించి యెచ్చటను దుఃఖమేకాని సుఖము గానంబడుటలేదు. ఏమి చేయునని మొఱవెట్టఁగా నారదుఁడు దేహధారియగు పురుషునకు మోహము తప్పదనియు, బ్రహ్మ, రుద్రాదులేకాక దేవర్షులందఱునుగూడ మాయామోహితులయియే యీసంసారమున భ్రమించుచున్నారనియుఁజెప్పి తానునొకప్పుడు సామాన్యమానవునివలెనే విష్ణుమాయచే మోసపోయితిననియావృత్తాంతమును దెలిపెను. అందుఁ దొలుత పర్వతనారదులిద్దఱును దేవలోకమునుండి మర్త్యలోకమునకు రాఁగా నచ్చట సంజయుఁడనురాజు కుమార్తెను నారదుఁడు మోహించుట మూలమునఁ గలిగిన పర్వతునిఁ శాపమువలనఁ దాను గోఁతిముఖకలవాఁడైన వృత్తాంతమును దెల్పి, పిదప తాను మాయామోహితుఁడై స్త్రీరూపమును జెంది యొకరాజుభార్యయై కొడుకులనుగన్న వృత్తాంతమునుగూడఁ జెప్పెను. ఎల్లనార్యునికథ కిదియే మూలమై యుండవచ్చును గాని, యీ రెంటికిని కొంత భేదము కలదు. ఎల్లనార్యుఁడే తన కనువగున ట్లీకథను మార్చినాఁడో, లేక యట్టిమార్పులతోఁగూడిన యీకథ మఱి యేపురాణమునైనఁ గలదో తెలియరాదు. ఈ కథారంగము దేవీ భాగవతికథలో కనోజిపట్టణ సమీపస్థలమైయుండ ఎల్లనార్యుని కథలో 'శేషాహిపవిత్రితశౌనిష్ఠ మున్ను వెలసిన ముక్తిక్షేత్రంబగు సర్పవరం'బైనది. మఱియు నీకథల యాద్యంతములలోఁగూడఁ గొంత భేద మగపడుచున్నది. నారదుఁడు తాను మాయాజేతనని పంతంబులు పలుకుటకు సందర్భమును గల్పించినది యెల్లనార్యునికథలోఁ గాంతాసహితుఁడగు విష్ణునియెదుట మాయాకాంత చేసిన యింద్రజాల విద్యాప్రదర్శనము. ఈ ప్రదర్శనవిషయము దేవీ భాగవత కథలో లేనేలేదు. అక్కడ కథాసందర్భ మిట్లున్నది. విష్ణు దర్శనార్థమై వీణె వాయించుకొనుచు నారదుఁ డొకనాఁడు సత్యలోకమునకుఁజని, యచ్చట లక్ష్మీదేవితో నేకాంతమున సల్లాపము సల్పుచున్న విష్ణునియెదుటకుఁ బోవఁగా, వెంటనే లక్ష్మి యచ్చోటువిడిచి యావలికిఁ జనుటయు, నంత నారదుఁ డోజనార్దనా, నేను వచ్చినమాత్రముననే లోకజననియగు లక్ష్మి నిన్ను విడిచి యావలకుఁ

బోనేల! నేను దుర్భాగ్యుఁడను గానుగదా! ఇంద్రియములను నిగ్రహించి మాయను జయించిన యతినిగదా నేను. కమలాదేవి యట్లు చనుటకుఁ గారణమేమి యని యడిగెను. దానికి విష్ణు విట్లు బదులు చెప్పెను. భర్తగాక యే పరపురుషునియెదు టను స్త్రీ నిలువఁదగదు. నారదా, మాయను జయించుట కడుదుర్లభము. మహా యోగులే మాయను జయించలేకపోయిరి. నేను జయించితినని నీవు చెప్పఁదగిన మాటకాదు. అనాదియగు నామాయను బ్రహ్మరుద్రాదులు నేనునుగూడ జయిం చినవారము గాము. గుణబద్ధుఁడగువాఁడెవ్వఁడైనఁగాని యీమాయను జయింప లేఁడు. రూపములేని కాలము మాయారూపములలో నొకటయి జగన్నిర్మాణ కారణ మగుచున్నది. జీవములన్నియుఁ గాలమునకు లోఁబడియుండును. మహా ధర్మజ్ఞుని సైత మీకాలము భ్రమియింపఁజేయుచుండును. అని విష్ణువు పలుకఁగా విని నారదుఁడు తాను మాయాస్వరూప మెట్టిదో తెలిసికొనఁ గుతూహలుఁడనై యుంటిననియుఁ దన శ్రద్ధానిని జూపవలయుననియు నడుగఁగా నాత్మవిజయము నొందనివారికి దానిని జయింప సాధ్యముగాదు. నీకు మాయను వేఱొకచోఁ జూపెదను రమ్మని, జనార్దనుఁడు నారదుని గరుడునిపై నెక్కించుకొని కనోజి పట్టణ సమీపమందలి యొక రమణీయంబగు సరోవరంబునకుఁ దోడ్కొనిపోయి, దీనియందు స్నానం బొనరించి కనోజిపట్టణమునకుఁ బోవుదము. నీవు ముందు స్నానం బొనరింపుము. నేను పిదప చేసెదనని యాతని నందుఁ బ్రేరేపించెను. అట్లు మునిఁగిన నారదుఁడు స్త్రీరూపమున లేచునప్పటికి విష్ణువు గరుడారూఢుఁడై యాతని వీణను దీసికొని తన స్థానమునకుఁ బోయెను. అంత తాళధ్వజుఁడనురా జొకఁ డచ్చటి కేతెంచి యా స్త్రీరూపమునకు మెచ్చి నీ వెవ్వరని యడుగుటయు, నేనెవ్వరో నాకుఁదెలియదు; తల్లి దండ్రు లెవరో తెలియదు. ఎవ్వరులేని యనా థను నన్ను రక్షింపుమని వేఁడఁగా నాతఁ డామె నొకపల్లకిలోఁ గొనిపోయి వివాహమాడెను. వీరికి సుధన్వుఁడు, వీరవర్మ మొదలగువారు పండ్రెండుగురు పుత్రులుమాత్రమే గలిగిరి. ఇట్లు కొడుకులు, కోడండ్రు, మనుమలు మొదలగు వారితో సంసారము పెరుగ వారందఱు తనవాండ్రని తాను రాజపత్నిననియే తలంచెనుగాని నారదుఁడ ననుభావమే యాతనికిఁ గలుగలేదు. కొంతకాలమున కొక శత్రురాజు దండెత్తివచ్చి కనోజిపట్టణమును ముట్టడింపఁగా, నాయుద్ధములోఁ దన సంతానమంతయు మడియుటయు, రాజు కోటలోనికిఁ బాఱివచ్చెను. సంతా నము నశించినందులకు దుఃఖించుచున్న యామెయొద్ద కపుడు బ్రాహ్మణునివేష మున జనార్దనుఁడువచ్చి దేవీ, నీవు దుఃఖింపనేల? ఇదియంతయు మోహము వలనఁ గలిగినమాయ నీవెవ్వరో, యీ పుత్రు లెవ్వరివారో యాలోచింపుము, ముందొక తీర్థమున స్నానముచేసి వారికిఁ దిలోదకములు నిమ్ము. అని యామె నావెనుకటి సరోవరమునకుఁ దోడ్కొనిపోయి యందు స్నాన మాచరించి నీదుఃఖ

ములను బోఁగొట్టుకొమ్మని చెప్పఁగా నట్లే యాపుంతీర్థమునఁ గ్రుంకి లేచుసరికి నారదునికి స్వస్వరూపము గల్గెనఁట. భగవంతుఁడగు హరి యాతని విపంచిని చేతఁ బట్టుకొని కొలనియొడ్డున నిలువఁబడియుండెను. అప్పుడు తాను నారదుఁడనియు హరి మాయచే నట్లు స్త్రీరూపమును బొందెననియు నాతఁడు గ్రహించెను. అంతట విష్ణువు 'నారదా, నీటిలో నేమిచేయుచున్నా'వని హెచ్చరించెను. ఇంతలో స్త్రీ రూపమున మునిఁగి పురుషరూపమును జెందిన నారదునిఁజూచి యాతాళధ్వజుఁడు తన భార్య కనఁబడకుండుటను హఠాత్తుగా నారదుఁడచ్చటికి వచ్చుటనుజూచి నివ్వెఱపడి భార్యకై దుఃఖింపసాగెను. అంత హరి యాతని నోదార్చి నీవా స్త్రీ నిచ్చటనే చేపట్టితివి యిచ్చటనే యాపెమాయమయ్యెను. ఇదియంతయు మాయా ప్రభావము. కాలగతి నెవ్వరు నడ్డగింప లేరు. ఆస్త్రీ వచ్చినవిధముననే పోయినది. కావున నింటికిపొమ్మ'ని యోదార్చి పంపివైచి, నారదునిఁజూచి హరి పకపకనవ్వ సాగెను. అప్పుడు నారదుఁ డీజీవాత్మ యీ మనస్సు నీయింద్రియము లే స్త్రీరూపమునుబొంది సుఖము లనుభవించినపుడుకూడ నాకుఁ గలవుగదా యీ మోహము విస్మృతియెట్లు గలిగెనని భగవంతు నడుఁగ నిదియంతయు మాయాలీల. ప్రాణుల కిట్టిస్థితు లనేకములు గలుగుచుండును. సుషుప్త్యవస్థయందేమియు నెఱుఁగక మరల జాగ్రదవస్థయందుఁ బ్రాణి సర్వము నెఱుంగుచున్నాఁడు గదా. స్వప్నావస్థయందనేకానుభవములను బొందుచున్నాఁడుగదా. అప్పటి సుఖదుఃఖములు జాగ్రదవస్థలో జ్ఞాపకమున్నంతమాత్రమున నవి యెట్లు వాస్తవములుకావో అట్లే యీ మాయావిలాసములను, మాయాశక్తినిఁ దెలిసికొనుటెవ్వరికిని సాధ్యముకాదు. దాని లోఁతెవ్వరికినిఁ దెలియదు. అది త్రిగుణాత్మకము. నీవు దాని మహిమ ననుభవించితివిగదా ఇఁక దానిస్వరూపమునుగూర్చి యేల యడిగెదవు.' అని చెప్పి తన వాహనము నెక్కి లక్ష్మితోఁగూడి వైకుంఠమునకుఁ జనెను. అని నారదుఁడు వ్యాసునికిఁ దనవృత్తాంతమును జెప్పి వ్యాసుని విచారమును బాపి చనెను. వ్యాసుఁడును నారదునిమాటలవలనఁ బ్రబుద్ధుఁడై సరస్వతీనదీతీరమునకుఁ జని యచ్చట కాలక్షేపమునకుఁగా 'దేవీ భాగవతమును' రచించెనఁట. ఇది దేవీభాగవతరచనా వృత్తాంతమునందలి నారదుఁడు స్త్రీత్వమును బొందుటను గూర్చినకథ.

దీనికిని, మన యెల్లనార్యుని కథకును కలభేద మిప్పుడు సువ్యక్తం బగుచునే యున్నది. తొలుత విష్ణుని యెదుట మాయ తన యింద్రజాలమునుజూపిన సందర్భమున నారదుఁడు ప్రగల్భములు పలికినట్లుకాక, లక్ష్మి యాతనినిఁజూచి భర్తను వదలి యాపలికిఁబోవుటయే యీకథ కంతకుఁ గారణముగాఁ జేయఁబడుటచే నీదేవీ భాగవతకథయందు నారదుని యౌద్ధత్య మంతగా బ్రకటింపఁబడియుండలేదు, కథకుఁ బ్రధానరంగము కనోజిగాక యాంధ్రదేశమునందలి సర్వవరముగాఁ జేయఁ

బడుట యొక్క విశేషము. మూలకథలో విష్ణువు నారదుని వంచింపవలయు నను పట్టుదలతోఁ జేసిన పనిగాఁ గాక, యాతనికి మాయాస్వభావము చూపవలెనను తలంపుతోఁ జేసిన పనిగా వ్యక్తము చేయఁబడినది మూలకథలోని తాలధ్వజుఁ డిచ్చట చంద్రకేతుఁడయినాఁడు. అక్కడ వారికి పండ్రెండుగురు పుత్త్రులు మాత్రమే కలుగ వీరికి 100 గురు పుత్త్రులు కలిగినట్లును, యుద్ధములో నిందఱిపుత్త్రులతోపాటు తండ్రియు మృతినొందినట్లును జెప్పఁబడినది. అంతేకాక క్షుద్బాధాపీడితయైన యాస్త్రీ వీరి కళేబరముల నొకదానిపయి నొకటిఁ జేర్చి వానిపయి నెక్కి యొక మామిడిచెట్టుకాయ నందుకొన యత్నించినట్లును చెప్పఁబడినది. ఈవిషయములు దేవీభాగవత కథలో లేకున్నను మఱికొన్ని పురాణములలోఁ గలవు.

వేఱొకచో నీగాథ మఱియొకవిధముగఁ దెలుపఁబడియున్నది. కృష్ణుని దర్శింప నారదుఁడు ద్వారకకుఁ బోయినపు డతఁడు పదునాఱువేలు నెనమండ్రు భార్యలతో నెట్లు కాఁపురము చేయుచున్నాఁడో యను తలంపుతో నీతని ప్రవర్తనను గనిపట్ట నొక్కొకయింటికే పోయి చూచి కృష్ణుఁడు ప్రతిస్త్రీయింట నేదోవిధమునఁ గ్రీడించుచుండుటఁ గనిపట్టి యత్యాశ్చర్యమగ్నుఁడై మగిడి యాస్థాన మంటపమునకు వచ్చుసరికి కృష్ణుఁ డచ్చట నే యుండెను. అప్పుడు నారదుఁడు 'కృష్ణా, నీ విలాసకృత్యము లతి దుర్జ్ఞేయములు గదా' అని యాతనితోఁ బలుక 'నారదా, నీకును దుర్జ్ఞేయములగునా' యని కృష్ణుఁడు బదులు చెప్పుటయు నారదుఁడు తలయూఁచి యూరకొనెనఁట. దీనినిఁబట్టి యీతఁడు కొంచెము గర్వితుఁడయ్యెనని కృష్ణుఁడు కనిపెట్టెను. పిదప వీరిద్దఱును విమానముపై సంచారము సేయుచుండ నారదునకు పిపాసగల్గుటయుఁ గృష్ణుఁడాతని నొక కొలనియొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి దింపి నీవిచ్చట స్నానము చేయకయే నీరు త్రాగకుమని చెప్పిపంపెను. అతఁడట్లు మునిఁగి లేచునప్పటి కొక స్త్రీ యయ్యెను. కృష్ణుఁడు నాతని విమానము కానరాదయ్యె. అప్పుడాస్త్రీ యొంటరియై జనులెవ్వరైన నగపడుదురేమో యని యా కాననమునఁ గ్రుమ్మరుచు నొక్కచోఁ దపంబొనర్చు నొకఋషిని గనెను. అతఁడు కన్నులఁ దెఱచి యీమెనుజూచి 'నీవెవ్వ' రని యడుగఁగా నామె తానెవ్వరో చెప్పలేక, యాతనికి శిష్యురాలయి పరిచర్య సేయుచుందునని మాత్రము పలికెను. అతఁ డందుల కంగీకరించెను. కొంతకాలమునకు వీరు మన్మథుఁడు ప్రేరేప భార్యాభర్తలయిరి. వారి కరువండ్రుపుత్త్రులు గలిగిరి. ఇట్లు కొంతకాలము వారు సుఖంబుండ హఠాత్తుగా నొకనాఁ డాఋషియుఁ, బుత్త్రులును జనిపోయిరి. ఆస్త్రీ వారి కొఱకయి మిక్కిలి దుఃఖించి యేడ్వసాగెను; ఆయరణ్యమున నేకాకినియై వారి కంత్యక్రియలనైనఁ జేయలేకపోయెను. ఇంతలో నామె కాఁకలిబాధయు మెండయ్యె. తినుట కేమియు దొరుకలేదు. దూరముగా నొక మామిడిచెట్టున నొక కాయ యుండుటఁ జూచి దానిఁగోసికొన యత్నింప నది యామె కందలేదు. అప్పు

డచ్చట మృతినొందినవారి కళేబరములను దెచ్చి యొకదానిపై మఱియొకటి పేర్చి వానిపయి కెక్కి. యాపండు నందుకొని తినఁబోవుచుండఁగా నచ్చటికి వృద్ధ బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడే తెంచి 'భర్త చనిపోయినపిదప స్నానముసేయక ఫల మెట్లు భక్షింతు' వని పల్కి యామెను వారించి, యాకొలనిలో నీపండు నొక చేతితో నీటిపయిఁ బట్టుకొని స్నానము చేసి రమ్మని పంపెను. అట్లు స్నానము చేసినంతనే యాస్త్రీ నారదుఁ డయ్యెను. కాని చేతిపండును, గాజులును నట్లనే యుండెను. బ్రాహ్మణుఁడు మాయమై శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రత్యక్షమయి, 'చేతిని గాజు లెక్కడి' వని నారదు నడుగఁగా నాతఁడేమియుఁ జెప్పలేకపోయెను. కృష్ణునిపంపున నాతఁడు మరల స్నానము చేసి వచ్చునప్పటి కాతనిచేతఁ బండునకు బదులు వీణె కానవచ్చెను. 'ఏమి యీ మాయ? ఈ చచ్చినపురుషు లెవ్వరు' అని నారదుఁడు కృష్ణు నడుగఁగా, నాపురుషుఁడు కాలపురుషుఁడనియు వారందఱు నాతనిపుత్త్రి లనియుఁ జెప్పెను. అప్పుడు తనపుత్త్రుల నామములు శాశ్వతకీర్తిని బడయుఁగాక యని కోరఁగాఁ గృష్ణుఁ డట్లే యగుఁగాక యని చెప్పెను. వారినామములే ప్రభ వాదిషష్టి సంవత్సరముల పేళ్లయి నేఁటికిని నిలిచియుండెనఁట! ఈ విధముగాఁ గృష్ణుఁడు నారదునికి గర్వభంగము చేసెను.

ఎల్లనార్యునికథలోనివి, దేవీభాగవతకథలోఁ గానరానివి కొన్ని విషయము లీగాథలోఁ గనఁబడుచున్నవి. మొదటియాశ్వాసమునందుఁ దెలుపఁబడిన సత్య రుక్మిణి మొదలగు పదునాఱువేలు నెనమండ్రు భార్యలయెడలఁ గృష్ణుని లీలావిహార వర్తనములను గూర్చిన కథకు, మూలబీజములు కొన్ని యిం దగపడుచున్నవి. ఇక్కడ నారదునకుఁ గలిగినట్లుగాఁ జెప్పఁబడినసందేహ మక్కడ సత్యాదేవియందు దాపో పింపఁబడి చమత్కరింపఁబడినది. మఱియు నిక్కడ నీకౌతూహలమే నారదునికి స్త్రీత్వమును గలిగించి యాతని గర్వభంగమునకుఁ గారణమయినట్లు చెప్పఁబడినది. స్త్రీరూపమున నారదుఁ డొక రాజును వివాహమాడుటకు బదులుగాఁ గాల స్వరూపుఁడగు నొకబ్రాహ్మణుని వివాహమయినట్లిందుఁ జెప్పఁబడినను, దేవీ భాగవతకథలో లేని మామిడికాయనుగూర్చినవృత్తాంత మొకవిధముగా నిం దగపడు చున్నది. ఇట్టిపురాణగాథల కొకదారి తెన్ను కనఁబడదు. వీనికన్నిటికి మూలకథ యేదో, దానినుండి యిన్నిపాఠభేదము లెందు కేర్పడినవో యన్వేషించి తెలిసి కొనుట యావశ్యకమే యయినను నంత సుసాధ్యముగాఁ గనఁబడదు.

పూర్వ మార్యమహర్షు లార్యావర్తమున నుండిన కాలమున వారిచే రచింపఁబడిన యాయాపురాణ గాథలను గ్రహించి తరువాతి కాలపుకవు లాయా గాథలను సందర్భానుకూలముగ మార్చి తమ కభిమానపాత్రములగు దేశభాగ ములకు క్షేత్రములకు నన్వయించి నూతనగ్రంథములు, క్షేత్రమాహాత్మ్యములు

మొదలగువానిని రచించుచుండుటం జేసి, యేకథ యెక్కడిదో, యెట్లు మాఱినదో తెలిసికొనుట కడు దుర్లభ మగుచుండును. ఏప్రాంతములవా రాయాగాథలు తమతమ దేశములలోఁ దామెఱిఁగియున్న యాయాప్రదేశములకు క్షేత్రముల కును జెందినవనియే యెంచుచు, వానిమాహాత్మ్యమును బొగడుకొనుచు వాని మూలమునఁ దాము తరించి ముక్తిఁ బడయుదమని తలంచుచుందురు. ఇందుకుఁ బ్రసిద్ధమైన నిదర్శనమొకటి సారంగధరునికథ. ఈతఁ డాంధ్రదేశమునందలి రాజ మహేంద్రవరము నేలిన చాళుక్యరాజగు రాజనరేంద్రుని కుమారుఁడనియు, నాతని గూర్చిన కథయంతయు నాపట్టణముననే జరిగినదనియు పలువురు తలంచుచుండు టయేకాక, రాజమహేంద్రవర పట్టణప్రాంతమున నిది సారంగధరుని మెట్ట యనియు నిచ్చటనే యాతని కాళ్లు సేతులు తెగ నఱుకఁబడెననియు నిప్పటికిని స్థల జ్ఞులు చూపుచుందురు. ఇంతియే కాదు; చాళుక్యరాజగు రాజరాజనరేంద్రుని యాస్థానమున భారతమును దెనిఁగించిన నన్నయభట్టు రచించినట్లు చెప్పఁబడు 'యాంధ్రశబ్దచింతామణి' యనువ్యాకరణము కారణాంతరములచే నశించినదనియు, తండ్రిచే వధియింపఁబడియు సిద్ధులలోఁగలసి సిద్ధుఁడయి నివసించియున్న సారంగధ రుఁడు బాల్యమున నన్నయభట్టునొద్దఁ జదువుకొనుటచే జ్ఞాపకముంచుకొన్న యీ గ్రంథమును దరువాతఁ గొన్ని శతాబ్దముల పిమ్మట నాంధ్రలోకమున కిచ్చెనను ప్రసిద్ధియు కూడఁ గొంతవఱకు వ్యాపించుట తటస్థించినది గదా! "హరిశ్చంద్ర ద్విపద" రచించిన గౌరనకాలమున కీకథ కాంధ్రదేశముతోఁగాని, రాజమహేంద్ర వరముతోఁగాని సంబంధ మేర్పడినట్లు లేదు. ఏలయనఁగా నాతఁడు రచించిన 'నవనాథ చరిత్ర' మను దానిలో నీకథ మహారాష్ట్రదేశమునకు సంబంధించినదిగానే చెప్పి యున్నాఁడు. ఆకాలములో నీకథకు రాజమహేంద్రవరముతో సంబంధము ప్రసిద్ధ మయి యుండిన నాతఁ డద్దాని నభిమానించి యుండునుగదా! దేవీ భాగవతమున నార్యావర్తమునందలి కనోజ్ పట్టణప్రాంతమున జరిగినదిగాఁ జెప్పఁబడిన నారదుని స్త్రీరూపమునుగూర్చిన వృత్తాంతమున కది యాంధ్రకవి చేతులలోఁ బడుటచేఁ గాఁబోలు గోదావరీ తీరమందలి సర్వవర క్షేత్రము నిలయమైనది. మూఁడవ యాశ్వాసమున బోయదాని తగులమునఁబడిన పుండరీకుని నివాసస్థానము యమునా నదీతీరమందలి మధుర యని చెప్పఁబడినది. యమునాతీరంబునఁ బిప్పల తరు చ్ఛాయాశీతలప్రదేశంబున సాలగ్రామార్చనము చేయు నతఁడు "కతిపయ దినం బులకే యచట నచట నాకలంబులఁ దినుచు గౌతమీపుణ్యభూమిం జేరి యచట నొక యగ్రహారంబున భిక్షాటనము చేయఁదొడంగెను. దారిలోనున్న "కాళింగమధ్య

దిక్ఖండంబు లాంగూలాశారదానదులచేఁ జాలఁ బండు" నని యాతఁడాక్షేపించి యున్నను, అచ్చట నీతనికిఁ బట్టెఁడన్నము దొరకలేదు కాఁబోలును స్వీయదేశమగుటచేత నాగోదావరీతీరమునందలి యొక యగ్రహారమునకు నాకలములఁ దినిపించుచు నీతనిఁ గతిపయదినములకే యీకవి తీసికొనివచ్చియుండుట! రామాయణ భారతకథల విషయమునను వానియందు జనులకుఁగల యభిమానమునుబట్టి యే దేశములవా రాయాదేశములం దాయాకథ లక్కడక్కడ జరిగినట్లే చెప్పుచుండుటయు నాయాస్థలములను జూపుచుండుటయుఁగూడ గలదుగదా! రామాయణమున వింధ్యసమీపముననే హనుమంతునకు సముద్ర మగపడినట్లును, అచ్చటినుండియే యాతఁడు సముద్రమును దాటినట్లును అగపడుచున్నది. అదియే వాస్తవమైనచోఁ గిష్కింధ యెచ్చటనుండెనో, రామేశ్వరప్రాంతమగుదక్షిణపుకొననుండి వారిధిఁ గట్టుకట్టు లెట్టకట్టించెనో, వా రపుడు ప్రవేశించిన రావణుని లంక యెద్దియో నిశ్చయింప వీలులేనిస్థితి యేర్పడక మానదు. బహుశః ఆర్యజనులతోపాటు, వారి నాగరకతతోపాటు, నీకథలు కాలక్రమమున భిన్నప్రదేశములకు జరుగుచుఁ దారుమారయి యుండవచ్చు నని తలంపఁదగియున్నది.

మొత్తముమీఁద సందర్భానుకూలముగ నీ గాథలను సంస్కరించి యొక్కచోఁ గూర్చుటచే నీకవి యొకచక్కని ప్రబంధమును రచింపఁగలిగినాఁడు. ఇంతకాల మీ రాధామాధవకవి గ్రంథములు ప్రకటింపఁ బడకుండుట రాయల యుగమునాఁటి వాఙ్మయమున కొకకొఱంతయనియే చెప్పనొప్పును. వసుచరిత్ర తరువాత పిల్లవసుచరిత్రలు బయలుదేరినట్లే యీతని విష్ణుమాయానాటకము బయలుదేరినపిదప విష్ణుమాయావిలాసములు పెక్కు బయలుదేరినవి. అందు 'రోసనూరి వెంకటపతి' రచించిన దొకటి యిప్పటికిఁ బ్రకటితమైన ట్లగపడుచున్నది. ఎరగుడిపాటి వెంకటకవి మఱియొక 'విష్ణుమాయా విలాసము'ను రచించెను. ఇది బిట్రగుంట వేంకటేశ్వరుని కంకితము.

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్ప్రతి ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తకాలయ ప్రతికంటె భిన్నమయినదిగాఁ గనబడుచున్నది. ఇందుఁ గొన్ని పాఠభేదములుకలవు. ఒకటి రెండు సందర్భములలో నిందు లేని పద్యములుగూడ నందుగలవు. అవి యీ గ్రంథమునఁ జేర్పఁబడినవి. పాఠభేదములు గలచోటుల నుచితమని తోఁచిన పాఠము గ్రహింపఁబడినది. తక్కిన పాఠము లధోభాగమున నీయఁబడినవి. "చూతామంచు, పోతేనేమేలో, నీవేమిసేతు, ఏమనినమ్మోది. వనరుహనేత్రీ" మొదలగు కొన్నిప్రయోగములు కవిబుద్ధిపూర్వకముగఁ జేసినవేగాని లేఖక ప్రమాద జనితములు కావనుతలంపుతో మార్పసాహసింపలేదు. ఈ రెండు ప్రతులనుబట్టియే

యీ గ్రంథము సరిచూచి ముద్రింపఁబడినది. వేఱుప్రతులు దొరికినచో నీ ముద్రణమునందలి లోపములు తొలఁగవచ్చును. తమ కార్యస్థానముననున్న యీ గ్రంథముయొక్క యసమగ్రమగు తాటియాకుల ప్రతిని దయతో నొసఁగిన ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తు వారికి వందనములు.

ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము
మద్రాసు.
1-12-1933.

కోరాడ -

శ్రీరస్తు.

విష్ణుమాయానాటకము.

ఎల్లనార్యకవికృతము.

ఆశ్వాసము. ౧.

పరీక్షిన్మహారాజు శుకయోగి నడుగుట.

తే. గీ. భాగవత ముఖ్యుఁడగు శుక § బ్రహ్మచేత
భాగవత సత్కథాపర § బ్రహ్మవిద్య
నెలమి వినుచుఁ బరీక్షిన్న § రేంద్రచంద్రుఁ
డచ్యుత క్రీడలాత్మకిం § పారఁబలికె.

చ. కనుఁగొన నింద్ర నీలమణి § కాంతి నొకప్పుడు పూర్ణచంద్ర చం
దనరుచి నొక్కవేళ యరు § ణద్యుతి కుంకుమ దీప్తినొక్కచోఁ
దనరి గుణత్రయాత్ముఁడయి § తానె సమస్తమునైన దేవునిన్
వనరుహనాభుఁ బల్మరు మ § నంబున భావనచేసి వెండియున్.

సీ. అఖిలంబునిండి ప్ర § హ్లాద ప్రమాణోక్తి
వెలయంగ నిలిపిన § విశ్వమయుత
ఆబ్రహ్మకీటశూ § న్యంబైన పెంబైటి
నీటిలోఁ దేలెడు § మేటి తనము
కంసకారాగృహాం § గణమున రుద్రాది
జయనాదములఁ గన్న § జనన కేళి
నిర్వికల్పస్థితి § నిర్లేపుఁడై పర
బ్రహ్మంబుదానైన § భవ్యమహిమ.

తే. గీ. తలఁపనచ్చెరు వంబుజో § దరుని గుణము
లన్ని వర్ణింపఁ దరమె ప § ద్మాసనునకు
నిట్టిపరమాత్మ నాద్యుని § నెఱుఁగు నాతఁ
డతఁడు దానౌట నిస్సంశ § యంబు మదికి.

వ. అని వెండియుం బుండరీకాక్షుని యక్షయగుణంబు లొక్కొక్క సమయంబున
నపారగంభీర పారావారతరంగ సంఘంబుల చందంబున తండోపతండంబులై
పొడముచు, నొక్కొక్క వేళను కాలరాత్రినిబిడనీరంధ్రతమోనిశితాతప
జ్యోత్స్నాదిజ్యోతిః కలాపంబుల రూపంబున స్వకీయమాయాంతర్గతంబులై
నిలుచుచు, నొక్కకాలంబున జగత్త్రాణ ప్రసరణ ప్రవీణత్వంబున దీప
కత్వ నిరూఢంబులై సకలంబునం బ్రవర్తింపుచు నవాఙ్మానస గోచరప్రభా
వంబున నుండుటకు నరిదిపడి హర్షవిస్మయ స్వరూపంబగు మనంబున నమ్ము
నీంద్రు నవలోకించి పరీక్షిదీశ్వరుండు ప్రాంజలియై యిట్లనియె. 4

మ. మునినాథోత్తమ విష్ణుదివ్యకలనల్ మోదాద్భుతాపాదక
త్వనిరూఢిం నిగమాంత భావిత ప్రభున్ తత్త్వస్వరూపున్ విభున్
మననధ్యాన సమర్చనాభిమత సన్మానస్థితిం బొల్చియుం
డున శేషక్రియలందు సన్మునిగరిష్ఠుల్ చాలనే వింపఁగన్. 5

వ. ఇవ్విధంబున ననన్యదైవ సామాన్య తేజోవిలాసంబుల వెలయు నిఖిలభువనైక
నాయకుండైన విష్ణుండు పరమపురుషుండని యుపనిషన్మర్మంబులవలనఁ దెలిసి
వేదసిద్ధాంత రహస్య వేదులగు మహామతులు, సర్గస్థితి ప్రళయవికార కలితం
బులు నశేషప్రాణిగణ సంకీర్ణంబులు నగులోకంబులం బ్రవర్తించుటుడిగి
తద్దివ్య విష్ణుధ్యేయ తేజోరూపంబు తుదిముట్టంగాంచితదాత్మకంబునుం బొందక
మనంబు బహువిధకర్మ వ్యాపారంబులకుఁ బ్రేరేచి త్రివర్గ ఫలభోగంబు లను
భవించు నల్పసుఖానుసారు లగుచుందురు. దీనికిఁ గతంబేమియో సర్వంబు న
ధ్యాహరించి సంశయ విచ్ఛేదంబుగా నెఱింగింపవే మహాత్మా! యని ప్రార్థిం
చిన నవ్వివేకనిధికి శుకబ్రహ్మ యిట్లనియె. 6

క. అవునీవు చెప్పినట్ల న
భువనైకస్వామి సకల పూజ్యుఁడు హరి వే
దవిచారణీయ పరత
త్త్వవిలాసము సృష్టినడుపు వాఁడును నరయన్, 7

ఆ. గీ. అతని నైజతత్త్వ మగు తేజమిట్టిది
యతనిగుణముటిట్టి దతనిక్రీడ
లిట్టివని నుతింప నెఱుఁగవు వేద వే
దాంతములును నిశ్చయంబుగాను.

వేదప్రశంస.

తే. గీ. శ్రుతులనంతములవి యెన్ని చూడ నందు
నర్బుదాంశంబ యేమొ స హస్రగతుల
నాదిలో బ్రహ్మ వక్త్రప ద్మాంతరముల
నిండి ఘోషించు మధుకర నినదలీల. 9

క. అందొక పరమాణ్వంశము
నందైన సకృత్స్నముగఁద దర్థము తెలియన్
బొందుపడదు వ్యాసమహ
ర్షీందు ప్రముఖులకు నైన నృపకులతిలకా. 10

వ్యాసప్రశంస.

ఉ. వ్యాసమునీశ్వరుం డపర వారిజనాభుఁ డతండు నిష్ఠన
జ్ఞానను దేవతోత్తము మ హామతిమంతుని సుప్రసన్నునిం
జేసి తదీయ శిక్షనొక చేరికఁ గైకొని కొంతవేడమ
భ్యాసము చేసెఁ దాను చతు రాస్యములై చననాల్గు వేదముల్. 11

మతప్రశంస.

సీ. ఆవేదములు నాల్గు నవగతంబులు గాఁగ
చదివితదర్థముల్ వెదుక లేమిఁ
దదను రూపమున శా స్త్రములారు నష్టాద
శపురాణములు నోలి సంఘటించె
వేదబీజాంకుర విన్యాస సరణి గా
యత్ర్యాదిమంత్రంబు లనువుపఱచె
మతశాస్త్రములు యోగ మార్గశాస్త్రంబులు
నతిరహస్యములుగా జతనకట్టి
తే. గీ. నమ్మహాభాగుఁడిట్లు[1] వే దాదులందు
దనరు నర్థంబు వివిధ భే దములనడుచు
దానమతములు పెక్కయ్యెఁ దన్మతముల[2]
కన్నిటికిఁ గర్తైనధిదైవ తాంతర[3]ములు. 12

క. తామసరాజసమతములు
భూమి ననేకములు బహుళ ములు తదధీనం
బై మెలఁగు జగము సాత్త్విక
మామతములలోన సూక్ష్మ మై వర్తించున్. 13

1. ఆ. పాఠ-డిట్టి 2. ఆ. పాఠము-తన్మతంబులన్నిటికి గర్తైనది దేవతాంతరంబు! 3. ఆ. పా. తాంతరంబు.

క. మతములు మంత్రంబులు వాం
ఛితములు సేవార్చన[1]లును ఽ శిష్టాచార
వ్రతములును బదవిభాగ
స్థితులును భిన్నంబులగుచుఁ ఽ జెల్లుధరిత్రిన్. 14

శా. ఈమార్గంబున శాస్త్రవాక్యములు ప్ర ఽ త్యేకార్థయుక్తంబులై
భూమిం బెక్కు మతంబులన్నడు[2]వఁగా ఽ బుద్ధిప్రకారోన్నిమ
త్సామర్థ్యంబున నెల్లవారు బహువా ఽ దప్రౌఢినాయామతం
బే మేలంచు భ్రమించుచుండ్రు తమకే ఽ దిష్టంబు తన్మాత్రతోన్. 15

క. అందఱికి నన్నిమతముల
నందముగాఁ దదధిదేవ ఽ తాకృతులను గో
వింపఁడె యుచితఫల ప్రా
ప్తిం దుదిఁ బొందించు తద్వి ఽ ది[3]త లోకములన్. 16

క. సారస్వతసంపద్భో
గారూఢములగుచుఁ దలఁపు ఽ లా[4]వర్తించున్
గోరికల తమకమున మో
క్షారంభము లేదు పద్మ ఽ జాదులకైనన్. 17

క. కేవలని[5]ర్వాణమునకుఁ
దావలమది సాత్త్వికంబు ఽ తత్ప్రతిహారి యా
త్రోవకు నేరికిఁ జిత్తము
ద్రోవ[6]దు తన్మతయుగంబు ఽ త్రోవకుఁ బోలెన్. 18

క. కావున నుత్తమ సాత్త్విక
ధీవిభవము గలిగి తదధి ఽ దేవతయగు నా
శ్రీవిష్ణుని నతినిర్మల
భావంబున నిలుపవలయు ఽ భక్తినిరూఢిన్. 19

శా. ఈరీతిం నిజసాత్త్విక క్రియలతో ఽ నేకాగ్రనిష్ఠన్ మహా
ధీరుండై హరిమూర్తి నాత్మనిడు నా ఽ ధీమంతుఁడా మూర్తి సం
స్కారంబొప్పఁగనచ్చునన్[7] బ్రతిమయో ఽ జంజెందు చందానఁ దే
జోరూపంబున ముక్తుఁడై మెలఁగుఁ జూ ఽ క్షోణీతలాధీశ్వరా. 20

క. వినుసహజ సాత్త్విక పుమ[9]త
మునవిర్మలహృదయ పద్మ ఽ మునఁ దిరముగ వి

---

1. ఆ. పా. సేవార్చన వ్రతంబులు దమకున్ । గతిమెలగజేయు భోగ । స్థితులును. 2. ఆ. పా. నడపగా. 3. హిత. 4. లోవర్తించున్. 5. స్రా. నిర్మా. 6. ద్రోవదు. 7. నంచు బ్రీతిమెయి. 8. వో (నో?) 9. సాత్త్వికత్వమ్మున.

ష్ణుని నిలుపుచుఁ దాదాత్మ్యం
బునఁ బొందుట దుర్భరంబు ⴲ భూవరచంద్రా.[1] 21

ఆ. గీ. అంతసాత్వికక్రి ⴲ యయు నంత నిశ్చల
సూక్ష్మదృష్టియును వి ⴲ శుద్ధమతియు
సంభవించుమాన ⴲ సంబన్యమతములఁ
బ్రాలకున్న పరమ ⴲ వైష్ణవులకు. 22

విష్ణుమాయానాటక ప్రశంస

చ. కమలదళాక్షుఁడింతటికి ⴲ గారణమావెడగాని యింద్రజా
లముభువనత్రయంబు సకలక్రియలుందద భీష్టకేళితం
త్రములరయంగ నాతని మ ⴲ నంబున కెట్టులుదోచెనట్లవి
శ్వముజరియించు నెవ్వరికి ⴲ శక్యముస్వేచ్ఛభరంబు నొందఁగన్. 23

వ. మహామాయా నాటక సూత్రధారుండగు నప్పరమ పురుషుండును జూపు దివ్యకేళీకృత్యంబులు బహువిధవిచిత్ర ప్రహ్లాద కారణంబు లవి వినవలతువేని సావధాను[2]ండవై యాకర్ణింపుము. 24

సీ. వా రుండయ్యు ⴲ వనరుహాగర్భుండు
శ్రుతికదంబము లెక్క ⴲ చూడఁగలఁడె
భానుసహస్ర సం ⴲ పద గల భానుండు
తిమిరమంతయును భే ⴲ దింపఁగలఁడె
భువనత్రయము నే లు ⴲ దివి జాధినాథుండు
చిత్తతృష్ణావధి ⴲ చెప్పఁ[4]గలఁడె.
పటు గరుజ్జవ రేఖఁ ⴲ బరిగుఖగేంద్రుండు
గగనంబు కడయెఱు ⴲ గంగఁగలఁడె

తే. యట్లు తేజోగుణోత్కృష్టుఁ ⴲ డైయనంతుఁ
డైనవిష్ణుని మాయా వి ⴲ హారకలన
నమరగంధర్వసిద్ధ వి ⴲ ద్యాధ రర్షి
యక్షరక్షోగణంబైన ⴲ నరయఁగలదె. 25

మ. ఇదిమధ్యం బిదియాదియంతమిది రూ ⴲ పిభ్భంగి యిచ్చోటుత
త్పదమంచున్ హరియున్న రూపుశ్రుతులున్ ⴲ భావింపలేవన్నచో
నిదమిత్థంబని చెప్పనోపుదునె భ ⴲ క్తైకావన ఖ్యాతునా
సదయాత్మున్ మదినిల్పుశక్తి ప్రతిభా ⴲ సంయుక్తివాటించె[6]దన్. 26

1. ప్రా. భూరివరేణ్యా, 2. ఆ. సావధానంబున, 3. ఆ. జీశ్వ, 4. చేయుగలడె, 5. గరుజవ, 6. ఆ. బ్రాపించెదన్.

వ. అని యంతశ్శ్రోత్ర మనంత పరధ్యానయోగాధీనంబుగావించి యుదంచిత రోమాంచకంచుకిత దేహుండును సంతోషరస ప్రవదశ్రుధారా మధూళీబిందు సుందరదృగరవిందద్వంద్వ పునఃపునః ప్రకటీభూత హరిభక్తి సుధాప్రవాహుండును, కరతలముక్తాఫలీకృత ప్రాగ్వచశ్చూడా ప్రౌఢరహస్య వాక్సహృదుపదిష్టభావి కైవల్య లక్ష్మీవిలాస సర్వస్వసంగ్రహణ[1]వ్యగ్రుండును, మధుర ప్రబోధోదగ్రుండును నగునయ్యోగి కులాగ్రణి రాజకులాగ్రణి కిట్లనియె. 27

క. ధరణీశ్వర 'మమమాయా
దురత్యయా'యనియెడి నరుని తో హరిమునుద
త్వరమోక్తికి ననుగుణమై
పరగెడు తన్మాయ విధము ప్రకటింతుఁదగన్. 28

వ. అని తత్ప్రకారంబు ప్రపంచించుచునప్పుడు. 29

విష్ణుమాయాప్రభావంబు శుకయోగి చెప్పఁబూనుట.

సీ. క్రతుదీక్షితర్షి సంతతికిదుగ్ధరసంబు
గురియునాకనివాస సురభివోలె
సస్యాభివృద్ధికి చాలంగ వర్షించు
ప్రావృట్పయోధర పటలివోలె
వేలాతటంబున విబుధరత్నౌఘంబు
ప్రభవించు నమృతకుంభంబువోలె
సత్యభామామన స్స్వామికి నభివాంఛి
తమునిచ్చు పారిజాతంబువోలె

తే,గీ. పారికాంక్షి పరీక్షిన్నృపాలమౌళి
మధుకిరస్వాంత సంతోషమయముల్తైన
కోరికలమిం[2]చు శుకముఖాంభోరుహంబు
నందనందన గా[3]థామరంద ధార. 30

క. మనమునకు గోచరింపని
వనజోదరు తత్త్వకలన వాగ్వైఖరివ
ర్ణనసేయ నౌరులకెట్లగు
సునిశితవిజ్ఞాన నిధికి శుకునికిఁదక్కన్. 31

వ. ఇట్లు చాటుకార వాక్పరంపరా సంపాదకుం[4]డేక ముఖుండయ్యు చతుర్ముఖ సహస్రముఖ జంఘాలిక కళాగర్వ నిర్వాహకంబగు శేముషీ విశేషంబున సరస్వత్సలిలాంతర్మగ్నంబులగు రత్నంబులుంబోలె నామ్నాయ మండల గర్భ

1. ఆ. సంగ్రహ సమగ్రుండును. 2. ప్రా ! ముంచె ! ! 3. ప్రా. 'గాథ", 4. సంపాదకందళితముఖుం."

ర్మరతిక్షాంతి తిరస్క్రియాదురిత ధర్మఖ్యాతి [1]పూజాదులై
చరియించుం హరిమాయ ప్రాణిగతమై ✽ సర్వైక సేవ్యోన్నతిన్. 39

మ. హరిమాయావిభవంబు రాజ్యపదప ✽ ద్మాక్షీసుత ద్విట్సుహృ
త్కరుణాశానుభవోత్సవ వ్యయగృహో ✽ ధాన్యాదులై తృప్తియై
పరమాపత్సుఖ సంపదా[2]ర్తిగతులై ✽ ప్రాపించులోకంబునన్
సురమర్త్యాసుర ముఖ్యజంతు తతిఁదే ✽ ల్చుం[3]దూల్చుఁ గూల్చున్నృపా. 40

ప్రకృతిపురుష స్వరూపంబులు.

సీ. మానవేంద్రవినుము ✽ మాయనాఁ బ్రకృతిత
త్కర్తవిష్ణుఁడతఁడు ✽ దానెవిష్ణు
డతఁడె మొదలితేజ ✽ మామీఁదమఱిలేదు
దానినెఱుఁగు నిగమ ✽ తత్వవేది
పంచేంద్రియములకుఁ ✽ బరమంబులై యుండు
నర్థంబులఖిల వి ✽ ధార్థయుక్తి
నర్థంబులకు నెక్కు ✽ వై తనర్చు మనస్సు
నిఖిలప్ర[4]యత్నత ✽ నియతిగలిగి
మనసున కధికమై ✽ మను[5]నుసద్బుద్ధి ని
శ్చలసూక్ష్మదృష్టికి ✽ నిలయమగుచు
బుద్ధికి నుత్కృష్ట ✽ భూమిమై విలసిల్లు
నాత్మ విజ్ఞానసీ ✽ మాంతమగుచు
తే. గీ. నాత్మకతిరిక్తమగుచు మ ✽ హత్తువెలయు
నంతకంటెను నవ్యక్త ✽ మతిశయిల్లు
నవలబురుషుండు పరకాష్ఠ ✽ యై వెలుంగు
ప్రకృతిలో నంబుధర గర్భ ✽ భానునట్లు. 41

వ. ఇట్లు పరబ్రహ్మ తేజంబున వెలుంగు పురుషుండు ఘటనిహిత ప్రదీపంబునుం బోలె నిబిడమాయావరణ మధ్యస్థుండై నిజతేజంబు సకలంబునక[6] గోచరం బని కేలీ సంచారపరాయణత్వం బపేక్షించి యేకైకకాలవళితంబై (బహుకాలంబు) పరిభ్రమించి కులాలచక్రంబు కరణిఁదిరుగు, స్వకీయ మాయాకాల చక్రంబున నావర్తించు బ్రహ్మాదులలోన పావకశిఖాంకూరంబువలన నంకురించు దీప[7] కలశపగిది నిజతేజోబలంబున మత్స్యకూర్మవరాహ నారసింహాది బహువిధరూపావతారంబులఁ బ్రతిఫలించుచు సౌందర్య వీర్య శౌర్య స్థైర్య

1. ఖ్యాత. 2. ఆ. సుకసంపదర్తి గతులైప్రాపించు లోకంబులన్. 3. పా-దాల్చు. 4. ఆ. ప్రవర్తన. 5. ఆ. 'మలయు' 6. సకలంబునకు. 7. ఆ 'పరంపరల.' 8. ఆ. లవంబున.

ప్రతాప ప్రభావనిగ్రహానుగ్రహ దాక్షిణ్యాంబు లత్యుత్కృష్టంబులై వెలయ శంఖచక్ర గదాపద్మ పీతాంబర కౌస్తుభ వనమాలికా శ్రీవత్సలాంఛనప్రముఖ లాంఛనంబులతోఁ జతుర్దశభువనంబులం బ్రవర్తించుచు, సర్గస్థితిప్రళయ కర్తృత్వంబునఁ బ్రాణివర్గంబుల నడపుచుండు, నయ్యవతారంబులలో మిక్కిలి కృష్ణావతార విలసితుండగు విష్ణుండు సహజమాయా మానుషవేష ధారియై తత్పురుష ప్రభావంబు గలిగి విహరింపుచుండు. అతండె కాడె కౌరవ కులం బాహుతింగొని ధర్మనందనుఁ బట్టంబుగట్టి భవద్వంశంబునిలిపిన భక్త పరతంత్రుండు. తత్కపట కేళీకృత్యంబులు సువ్వె, మాయావిధానంబులు. నీకుఁ జెప్పనమకట్టిన కథాప్రసంగంబు నదియు వినుము. 42

క. భూమిన్ "సర్వం హ స్తి ప
దేమగ్న"మ్మనెడు మాడ్కిఁ దెలియఁగఁ దన్మా
యామగ్నము శివవిధిర
క్షోమరమాయా విధంబు నవనీనాథా. 43

విష్ణుమాయాతిశయత్వము.

తే. దేవ గంధర్వ యక్షదైతేయతతికిఁ
గలవు మాయలు విను మల్పకాలగతులు
సలిల జనిబుద్బుదాంబుదచ్ఛాయలట్టు
లన్నిటినిమ్రింగి హరిమాయ యతిశయిల్లు. 44

క. జలరుహ నాభుని మాయా
విలసనమున నుల్లుగొనిన విధమదివినవే
జలజజ శివ వాసవముఖు
లల వడి సుడిగాలిఁబడిన యాకులు వ్రాలెన్. 45

తే. జాతి పుష్పంబునందు వాసనయుఁ బోలె
దీపమునఁ బ్రభ వ్రాలెనా దేవదేవుఁ
గలసి యన్యోన్య సౌభాగ్యగతిఁ జరించు
సిరియు గర్వించి హరిమాయఁ జిక్కువడియె. 46

వ. ఇవ్విధంబున ననవరత సన్నికృష్ట సాంగత్యంబున నద్దేవునికిఁ బ్రాణేశ్వరియై విశాలవక్షస్థల కౌస్తుభరత్నసింహాసనంబున భాసిల్లు సంపద్విలాసినియును, నిరంతర సందర్శన పారాయణ ప్రారంభంబున నయ్యంభోరుహనాభు నాభ్యంభోరుహంబున బంభరాయమాణుండై యుండు నంభోరుహసంభవుండును, నమేయ కల్యాణగుణ సాదృశ్యంబున వేఱులేని మచ్చికలతో హరిహరులేకాకృతియనుటకు నర్ధశరీరంగూడి దంటయై నిలిచిన ఫాలలోచనుండును, సతతంబును నారాయణాష్టాక్షరీమంత్రసంస్మరణశ్రవణ కుతూ

హాలంబున నా పురాణపురుషు నాశ్రయించి తన్మంత్రముఖరియగు వీణెఁ గైకొని పరమభాగవతుండై భవపంకంబునం బడక నిరాతంక సుఖయోగంబునం జెంది, మోహాయత్త విషయరస సంజాత ప్రభూతరోష కషాయితస్వాంతులై పౌరలువారింజూచి ప్రహసించుచు హర్షించుచుఁ జరియించు నారద మహామునీంద్రుండును, మొదలుగాఁగల మహామహి మాఢ్యులు లోకంబుల నల్ప్రాణి మండలంబుల తేజంబులం దమ తేజం బులచేతం గుదియించుచు, నిశానమయజ్యోతి రింగణ గణద్యుతుల నమ్మ్యో కొలంది మాయించు నతిస్థూల సూక్ష్మ ప్రదీపాంకురంబుల మాడ్కిం బ్రకాశించుచుఁ దమలోన లీలారూపధరుండై తన మూలరూపంబు దాఁచి కలసి మెలసి వర్తించు నయ్యచ్యుతుని నొరసి చూచి యనంత తేజో ధాముం డగు ప్రభాకరు సన్నిధింబోలె నిస్తేజులగుదురు. మున్ను చన్న కథలుగలవు. చెప్పెద నాకర్ణింపుము. 47

క. మీతాత ధర్మనందనుఁ
డాతత[1]విభవాధికారయశములఁదా[2] నే
కాతప వారణముగ వసు
ధాతల మొక్కరుఁడ యేలె కౌ ధర్మోన్ముఖుఁడై. 48

ధర్మరాజుయొక్క ప్రశంస.

సీ. ధర్మదేవతకు నుద్భవమొంది యత్యంత
ధర్మపరాయణత్వమున నిలిచె
రాజసూయ మహాధ్వర మొనర్పఁగఁ బూని
[3]గుఱుతుగా రాజుల కౌ చెఱలుమాన్చె
సత్యప్రతిజ్ఞ విశ్వమునిండ బలవంతుఁ
డయ్యును వనవాస కౌ మాచరించె
[4]తేజితఖడ్గధారారాజలాఘుంబునఁ
గౌరవవంశ పంకంబుగడిగె

తే. గీ. నిఖిలదిఙ్మండలాధీశకనిత్యదత్త
వస్తు విస్తారపూరిత కౌ వాజిమేధ
యాగభాగాది నంది తేంద్రాదిదివిజ
నిర్మితఖ్యాతి నొప్పునా కౌ ధర్మసుతుఁడు. 49

వ. ఒక్కనాఁడు. 50

1. విద్యాదిగౌరవాంతంబున 2. ఆ. పా. పాంత్తంబుననె। కాతప. 3. గురుతర రాజులం. 4. జితఖడ్గధారాజ లౌఘంబుచేతను.

ఉ. ఇందు కులప్రభూతపృథివీశ్వరుఁడా[1]దలపట్టభద్ర ల
క్ష్మిం దనరారి యెక్కఁగఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కిన యాసముజ్జ్వల
త్సుందరరత్న సింహముల శోభిలుచున్న పసిండిగద్దెఁ బెం
పొందఁగ నింద్రులీలఁ గొలువుండె సమస్తనృపదీపితాంఘ్రుఁడై. 51

సీ. కౌరవాధీశోరుకాండద్వయద్రోహి
పటుగదాహస్తుండు పవనజుండు
కర్ణవక్షఃపీఠఘట్టన చణబాణ
జనక గాండివపాణి సవ్యసాచి
చటుల కౌరవ్య పక్ష [2]విపక్ష నిగ్రహ
వ్యగ్రశౌర్యుఁడు మాద్రి యగ్రసుతుఁడు
కైతవద్యూత విగ్రహకారి సౌబల
హననధుర్యుఁడు నకులానుజుండు

తే. ననుఁగుదమ్ములు నలుగురు నర్థిఁ గొలువ
నింద్రునకు గీష్పతియుఁబోలె నెనయఁ దనకు
ధౌమ్యుఁ డుచితాసనమున సద్ధర్మకథల
వలన రాజర్షిమార్గముల్ దెలుపునపుడు. 52

వ్యాసముని వచ్చుట.

ఉ. కౌరవ పాండవేయ కులకర్త కళింద సుతాంతరీప వి
స్ఫారతరా కరోద్భవ లసద్రుచి సాంద్ర మహేంద్రనీల మం
భోరుహసంభవాకృతి విమోహితమోహరణప్రచండ వి[3]
ద్యారవిమండలోదయము వ్యాసమహాముని దోఁచె ముందటన్.

సీ. జమున పుంభావమై సాక్షాత్కరించెనో
లలిత మహేంద్ర నీలములప్రోవు
నవ్యసాలగ్రామ నగశృంగ మెగసెనో[4]
సుస్మేరకల్హార సూనవనమొ
కోమల పల్లవాంకురిత తాపింఛమో
ఘనతరామృత మేఘ ఖండభరమొ
సామాది దైవతోద్దామ విలాసమో
హరిమూర్తి నచ్చొత్తినట్టి రూపొ

తే. యనఁగ దూర్వాంకురశ్యామలాంగ దివ్య
కాంతి చకచక లాడలఁ గడలుకొనఁగ

1. వీశ్వరమేయుల. 2. (ఆ. పా.) పక్షపాతనిగ్రహ. 3. విమోహ తమోహ తమోహరణ.
4. ఆ. పా. మెసలెనో.

నిష్టదైవంబుపోలె సమిద్ధకరుణ
నెదుటం దోచిన వ్యాసమునీంద్రుం గాంచి. 54

ధర్మరాజు వ్యాసులవారికి నమస్కరించి పూజించుట.

క. మానసము నిండి వెలువడు
నానంద రసంబుపోలె నశ్రులు దనక
న్గొనల దొరఁగఁగఁ గ్రక్కున
నా నరపతి గద్దెడిగ్గి యంఘ్రుల కెఱఁగెన్. 55

మ. సకలక్ష్మావర సార్వభౌమ పదవీసామ్రాజ్యపీఠస్థుఁడిం
దు కులగ్రామణి ధర్మనందనుఁడు వేడ్కం గూడి తత్సోదర
ప్రకరంబున్ నిఖిలోర్విపాలక సుహృద్వ్రాతంబులున్ మ్రొక్క ర
త్నకిరీట [1]ప్రసవార్చ్యలందనరెఁ దత్పాదద్వయం బయ్యెడన్. 56

వ. ఇట్లు సహజన్మ సామంత సుహృత్సంతానంబుతోఁ బ్రణమిల్లి వినయ వినమిత శరీరముకుళీకృతహస్తారవిందద్వంద్వసందర్శితభక్తితాత్పర్యంబులతోఁ దోడ్కొనివచ్చి సభామంటపమధ్యప్రదేశంబున సమున్నతకుశాసనంబున నునిచి పూజించి తదనుమతంబున నిజసింహాసనాసీనుండై తగినవారలఁ [2]దగిననెలవుల నుచితపీఠంబులనుండ నియమించి ప్రాంజలియై యభిముఖుండగు నాధర్మతనయు నవలోకించి కృపాయత్తచిత్తంబున నమ్ముని కులోత్తముం డిట్లనియె. 57

వ్యాసుఁడు ధర్మరాజును శ్లాఘించుట.

మ. జననాథోత్తమ ధర్మనందన! హరిశ్చంద్రక్షమాభర్తతో
నెనయై నిల్చితి సత్యవాక్యమున ధాత్రీశోత్తమశ్రేణిలో
నని నిన్నె[3]చ్చెద నట్లుకాదె, సుజనుండైనట్టి వాఁడార్యవ
ర్తన వర్తించినఁ గీర్తియున్ సుకృతముం బ్రాపింపదే యెయ్యెడన్. 58

శా. ప్రాలేయాంశు కులావతంసములలో భాన్వన్వయోద్భూతభూ
పాలశ్రేష్ఠులలోన రామునిక్రియం భాస్వద్గుణ బ్రహ్మవి
ద్యా లక్ష్మీప్రభవంబు శౌర్యనయయుక్తి [4]భ్రాతృసౌజన్యముం
దైత్రైలోక్యంబున నెన్నికో వెలసి తాకార్యస్తుత్య ధర్మాత్మజా. 59

క. జలరుహ సంభవముఖులకుఁ
[5]గొలఁది యెఱుంగంగరాని గోవిందుఁడు నీ

1. ఆ. పా. ప్రసవార్చనంద్దనరె. 2. నయ్యైనెలవుల. 3. నని నిన్నెంచగ. అనిమున్నెచ్చెద 4. ఆ. పా. 'నయయుక్తి' 5. కొలదియు నెరుగంగరాని.

కులమునకుఁ గూర్మిచుట్టము
చెలికాఁడును నయ్యె నేమి ◊ చెప్పుదు నింకన్. 60

వ. అని హరిం దలంచి తద్భక్తవత్సలత్వంబు నూహించి. 61

తే. భక్తపరతంత్రుఁడై నయా ◊ పద్మనాభుఁ
డేడుగడయును దానయై ◊ యెల్లకడల
మిమ్ముఁ బ్రహ్లాదుఁబోలెన ◊ మేయకరుణఁ
[1]దగిలి రక్షించె ఘోరదు ◊ ర్దశలవలన. 62

సీ. కావఁడే మానంబు ◊ కౌరవసభలోన
పాంచాలి కక్షయాం ◊ బరము లొసఁగి
యోఁకొన్న దుర్వాసు ◊ నలుక చేపడకుండ
నరయఁడే నిను పులో ◊ కార్థియగుచు
రవి గ్రుంకకుండ సైం ◊ ధవు ద్రుంచు సవ్యసా
చి ప్రతిజ్ఞ నిలుపఁడే ◊ చిక్కుఁ బెట్టి
ధృతరాష్ట్రు కౌఁగిట ◊ మృతిమాననుక్కు కం
బము చేతఁ ద్రోవఁడే ◊ పవనతనయు

తే. [2]నాదరింపఁడె నారాయ ◊ ణాస్త్రవహ్ని
బలము దెగకుండ ద్రౌణిశా ◊ పంబువలన
నుద్ధరింపఁడె మీవంశ ◊ ముర్వినెడల
కుండఁ గృష్ణునివంటిహి ◊ తుండుగలఁడె. 63

వ. వెండియు నాఖండలాదులయెడ నసురులుంబోలె పాపవర్తనులైన ధార్తరాష్ట్రులు మీమేలు *సహింపఁజాలక యకారణంబ వైరంబు నూది కర్ణసౌబలుల దుర్మంత్రంబున నట మిమ్ముఁ గపటవ్యాపారంబున హింసింప సమకట్టి చేయు దుష్కృతంబులన్నియు మీ రెఱుంగకుండిన సర్వాంతర్యామిగావున నయ్యనంతుండు దూరస్థుఁడయ్యు నికటస్థుండునుంబోలె నిరర్థకంబులు గావించుచుండు. మీ రెల్ల నచ్చెరువడిచూడ భగదత్తుండు వైచిన దేవాసుర నిరంకుశంబగు వైష్ణవాంకుశంబు విజయునిం బొలియింపకుండ నడ్డమై ముందట నిలిచి దాని తన కౌస్తుభగ్రైవేయ లక్షితంబైన వక్షస్థలంబున వైజయంతికి దండయగు పూదండగా ధరియించియు నింద్రదత్తయగు నుగ్రశక్తి పార్థునిమీఁద వైవకుండ కర్ణదుర్యోధనాదులకు మఱపుఁబుట్టించియు, నారాధేయుండలిగి యేసినయమోఘనాగాస్త్రంబు తాకునంబోకుండ రథంబు గ్రుంగనదిమియు, ప్రత్యస్త్రశూన్యుండైన నరుని తలఁగాచియు, భీష్మద్రోణ కృపాశ్వత్థామ

1. కలిగి రక్షించె ఘోరదుఃఖములవలన, 2. ఆ. పా. ఆశ్వసింపఁడె.

కృతవర్మ ప్రభృతి మహావీరపురుషుల మంత్రవీర్యవంతంబులగు ననన్యవార్య శౌర్యదివ్యాస్త్ర సంఘంబు లసంఖ్యంబులై విలయసమయ ధారాధర ఖండంబులవలనం దొరఁగు [1]పిడుగుల చందంబున పైఁబయింబడునప్పు డద్దేహంబు దహింపకుండఁ దదీయ తేజోవహ్ను లంతర్ధానంబు నొందియుండం దోడ్తోన సంస్తంభింపఁజేయుచుఁ, బోరుతుది ధనంజయుం దొలఁగించి యయ్యనల శిఖాముఖంబులకుఁ దురగ సహితంబగు రథంబునాహుతింగాఁ జేసియుఁ, బుత్రశోకార్తింగుందు గాంధారి క్రూరశాప వ్యథాభారంబు మీయందఱకు లేకుండం బరిహరించి తానే వహించియు, నపార కౌరవకుల పారావారంబు నిశ్శేషంబుగా శోషింపంజేసియు నశేషసముద్ర ముద్రితవసుంధరా భార ధౌరంధర్యంబు నీకుఁ బాపరహితంబుగా ననుగ్రహించి నినుం గీర్తిసుకృతంబులకుం బ్రథమగణ్యునిఁగాఁ బ్రసాదించె నదియునుంగాక.— 64

సీ. మేనత్తయనిగొంతి ✽ మెయికొని పూజించు
నెమ్మిమఱందియై ✽ నీకు మ్రొక్కు
ననుఁగునెచ్చెలికాని ✽ యట్లపావని మెచ్చు
నర్జునుఁదనప్రాణ ✽ మనితలంచు
కవలసాత్యకియందుఁ ✽ గలకూర్మి పాటించుఁ
బాంచాలిఁజూచుసు✽భద్రవోలె
నాత్మకృత్యములుగా ✽ నరయునీపనులెల్ల
మేలుసేయనెకోరు ✽ మీకు నెపుడు

తే. తల్లిదండ్రులమీఁద సో✽దరులమీఁద
ధర్మపత్నులమీఁద నా✽త్మజులమీఁద
లేదుమీమీఁదఁగల్గు ప్ర✽హ్లాదభరము
ధర్మనందన! దేవకీ ✽ తనయునకును. 65

మ. అమరేంద్రర్షులచేత మ్రొక్కఁగొనున✽య్యంభోజ పత్రాక్షుఁడ
య్యమరేంద్రర్షులుచూడ నెమ్మిప్రణతుం✽డై కంటికిన్ రెప్పచం
దమునన్ నీకు సహాయుఁడై తిరుగుచు✽న్నాఁడట్టి నీవంటియు
త్తముఁడాదివ్యులయందునైనఁగలఁడే ✽ ధాత్రీశు లింకేటికిన్. 66

వ. అని సాత్యవతేయుండు పలికిన సత్యవచనంబులు విని ధౌమ్యపురోగములైన గురువిద్వజ్జనంబులును, భీమార్జున నకుల సహదేవులును సేవాగతులై యున్న సూర్యసోమవంశ సంభవులగు నుత్తమక్షత్రియులును హితామాత్యవర్గంబులు నట్లయౌనని పరస్పరాలోకన స్వీకృతాంగీకారులై యతిహర్షంబునం బొంది దేవకీనందను దయాదాక్షిణ్యంబుల నభినందించుచున్నం గొలువు

1. వెడిపిడుగు.

భృంగసంగీతంబులతోఁ జెంగలువకొలను మెలంగిన చందంబున నందంబయ్యె, నమ్మహారాజశ్రేష్ఠుండును మునిగరిష్ఠుని ముఖచంద్రబింబంబు వలనం దొరఁగిన పుండరీకాక్షుని నామాక్షరంబులను నమృతబిందుబృందంబులు శ్రుతిపుటంబులం బడిన యప్పటినుండియు నంతర్నిరీక్షణంబున నుత్ఫుల్ల పులకకలికాభిరామాంగంబుతో నంతరంగంబు నిరంతరానందరస సరసి తరంగంబుల నోలలార్చుచున్నవాఁడై సుఖపారవశ్యంబువలనఁ గొండొక దెలిసి బ్రహ్మధ్యానానంతరంబున యోగిపుంగవుండునుం బోలె కన్నులువిచ్చియుండ అంగలయు నాలోకించి యమ్మహాభాగున కిట్లనియె 67

ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణప్రభావము వర్ణించుట.

క. ఆహా కృష్ణుని సుగుణ
వ్యాహారము లింతయొప్పు ఽనా విన నవము
క్తాహారకలాపములకు
సాహాయ్యమొనర్చు మీవఽచస్సామగ్రిన్. 68

క. హరినామోత్కరములు శుభ
కరములు త్రైలోక్యవిజయఽకరములు శ్రేయ
స్కరములు హితకార్యవశీ
కరములు సత్పురుష సౌఖ్యఽకరములు వినినన్. 69

చ. కలమృదు వల్లకీరవము ఽ కంటె వసంతవిహారచారుకో
కిలనినదంబుకంటె నళి ఽ కీరరుతంబులకంటె తాళసం
కలితమృదంగశబ్దముల ఽ కంటె మనోహరకామినీవచః
కలనలకంటెనింపొనఁగు ఽ నా చెవికిన్ హరినామవర్ణనల్. 70

క. మీరానతిచ్చినట్లన
నారాయణుఁడార్తరక్షఽణ పరాయణుఁడా
ద్వారవతీపురపతియా
ధారము లేకున్న బ్రతుకఁ ఽ దరమే మాకున్. 71

క. జలరాశి మగ్నవసుధా
తలమెత్తిన క్రోడమూర్తి ఽ తాఁగావున నా
కులముద్ధరించె హరియి
మ్ములఁ గౌరవ్యార్ణవ[1]మున ఽ మునిఁగిన దానిన్. 72

ఆ. భక్తితోడఁ దన్ను ఽ భావించు దీనుల
నెలమితోడఁ బ్రోచు ఽ నెనరుగలిగి

1. వ్యాన్వయమున.

కోరి తన్ను వెతకు ✽ వారికి వెన్నిధి
యట్లదోఁచి ప్రోచు ✽ నచ్యుతుండు. 73

వ. అంతియకాదు. ప్రబలతరతృణస్తంబసముచ్ఛేదనానంతరంబున వర్షధారాభిషేచనంబుచేత సస్యభరంబును, విషవృక్షకంటకలుంఠనానంతరంబున వసంతసమాగమంబుచేత నుద్యానవనంబును, సంసార సంకుల విషయభోగవైరాగ్యానంతరంబున చిదమలానందలహరిచేతం బరమయోగి హృదయంబును, బహుళ బహుదీర్ఘవ్యాధి మోచనానంతరంబున హితాన్నపానాదిక ద్రవ్యవిభవంబుచేత శరీరంబును, దురహంకారకాకవిద్విపాత్పశుకంఠదారుణ ఘంటా ఘణ ఘణ త్కారనిరాకరణానంతరంబున రసికసుకవికావ్యప్రసంగ గంభీర వచస్సారస్యంబుచేత నాస్థానంబు నెవ్విధంబున నభివర్ణింప నొప్పు నట్లన క్రూరకౌరవ్యకులపంకకళంకక్షాళనానంతరంబున చక్రధరునికరుణాకటాక్ష నిరీక్షణంబుచేత జగదేకపూజ్యంబైన కరినగర సామ్రాజ్యంబు నాకు సిద్ధించినయది. అమ్మహాప్రసిద్ధియుఁ బ్రతియుగంబునఁ బ్రహ్లాదచరిత్రంబును గజేంద్రమోక్షణ ప్రకారంబును విభీషణ పట్టాభిషేకపుణ్యకీర్తనంబును ధ్రువోపాఖ్యానంబునుంబోలెఁ జంద్ర సూర్య సాగర మేరు ధరణీతలంబులుంగల కాలంబు వెలయు హరిసమకట్టిన వాఁడు. మఱి యట్టి ప్రభావంబు బ్రహ్మ రుద్ర మహేంద్ర గంధర్వ యక్షరాక్షస సిద్ధవిద్యాధర శ్రేణులలో నెవ్వరికైనం గలుగుట వినియైన నెఱుంగుదుమే. ఈ ముకుందుండే పరమపురుషుండది యెట్లంటేని. 74

చ. హరియును నేముఁ గూడినది ✽ యాదిగ నమ్మహనీయ మూర్తివి
స్ఫురదురుతేజమాత్మఁగని ✽ పొందుగఁ గేలిమనుష్య వేష సుం
దరుఁడగు నాది పూరుషుఁ డితండని మ్రొక్కఁ దలంచి, యాతఁడే
పరువడిమ్రొక్కినం బ్రకృతి ✽ బాంధవుఁడంచును గూర్మిసేయుదున్. 75

ఆ. మ్రొక్కి నిలిచినపుడు ✽ మక్కువ మఱఁదిగా
గారవించి శౌరిఁ ✽ గౌఁగిలింతు
వెనుక నితఁడు దైవమనుభీతి వాటిల్ల
భక్తి నుతియొనర్తు ✽ భావ[1]వీధి. 76

మ. గురుభీష్మార్జున సూనులాజిఁ బడినన్ ✽ క్షోభించి మే[2]మార్తిచేఁ
బొరలంజూచుచు మందహాసవదనాం ✽ భోజంబుతో నుండ నె
వ్వరు వద్దందురు మేలెకాఁదలఁచు భావం [3]బుట్టనేనా మహా
పురుషుం జూచుచునుందు నయ్యెడలు దాఁకటోవుందదాలోకనన్. 77

1. ఆ. పా. విధుల. 2. మోహార్తిచే. 3. బెట్టు.

క. సంధియొనర్పనెకోరుదు
బంధుక్షోభమునకోడి పలుమరునదిని
ర్బంధప్రయత్నమనియును
సంధింపఁడు వెంచునీరసమె యిరువాగుర్. 78

ఉ. అన్నలు దమ్ములుం గురులు నాప్తులు విప్రులు నాశ్రితాళియుం
బన్నినపోరు ఘోరమగు పాతకమేలని మానఁ జూచినన్
మిన్నక సాక్షిమాత్రములు మీరలు దీనికి మూలమేనె కా
నున్నది కాకపోదనుచు నుల్లముఁ దేర్చుఁ [1]దదీయబుద్ధిచేన్. 79

చ. కురుకులసంక్షయంబు నృపకోటుల చావుతదాప్తమిత్రసం
హరణము తత్కులాంగనల యార్తరవోత్కట వహ్నిపాతని
ష్ఠురరభసంబుచూడనతిశోకభయంబగు మాకునమ్మహా
పురుషుఁడు భార[2]మెల్లడిగి పోయెనటంచు[3]హసించునవ్వలన్. 80

వ. అదియునుంగాక. 81

తే. కనకపీతాంబరంబుతోఁ గౌస్తుభంబు
తోడనానందమగుహరి దోచునెపుడు
కమలనేత్రుఁడునాకన్నుఁ గవకునెదుట
నిఖిలరూపంబులనుజెందు నీడఁబోలె. 82

చ. జలధ[4]రకోమలావయవ సంపదతో వెలిదమ్మిరేకులం
గలకలనవ్వుచున్న తెలి గన్నులతోహరివచ్చి ముందటన్
నిలిచినఁజూతుఁ గొండొకవి నిశ్చలదృష్టులఁ జూడఁజూడను
జ్జ్వలరుచిరాశియౌ నవయవంబులు చూపకయేమిచెప్పుదున్. 83

శా. ఆతేజంబును నీలపీతసితవర్ణాయత్తమై క్రమ్మరన్
శ్వేతంబౌనరుణంబయౌనసితమౌ వేర్వేఱనిల్లొట్టి[5]దో
చూతంబంచుఁ దలంప నెప్పటిగతిం నువ్యక్తకృష్ణాగతిం
జేతఃప్రీతియొనర్చు మద్భ్రమపరిచ్ఛేదంబు నానంతటన్. 84

క. ఇదియెల్లనెఱిఁగియునునా
మదిఁగృష్ణుండాదిపురుష మయుఁడనుతలఁ ప
ట్లాదవఁ గనీ [6]విజ్ఞానం
బదియేమొకొ యనుచువగ[7]తు ననవరతంబున్. 85

1. ఆ. పా—నేర్పుఁ దదియ్యబుద్ధికిన్, 2. భారమెల్లడగిపోయె, 3. హరింద్దలంపునవ్వలనూ,
4. రుహా, 5. వెర్వేర నిల్లెఁన్నుచున్, 6. తత్వజ్ఞానంబది, 7 దలతు.

।కృష్ణుని యాథార్థ్యము వ్యాసులవారిని ధర్మరాజడుగుట.

వ. ఇవ్వి చిత్ర కృత్యంబు లెట్టివి, యమ్మహానుభావుండునిగూఢ తేజుండై శాణోత్తేజితంబుగాని మాణిక్యంబు చందంబుననున్నవాఁడు దర్శితాదర్శిత ప్రభావుండై జలధివిలోల వీచీనిచయ ప్రతిబింబిత ప్రభాకరుననుకరించుచుఁ [1]ప్రవర్తించు. దీని విభజించి కృష్ణుని కలరూపంతయు మీ దివ్యదృష్టిం బరామర్శించి వచింపుఁడు. మీరు త్రికాలవేదులు. సకల విద్యాపారంగతులు నఖిలసచరాచర జగద్వ్యవహార విజ్ఞులునగు వివేకనిధులు. మీకు నగోచరంబులైన యవిలేవు, పెద్దకాలంబునను[2]బట్టి నామనంబు తత్సందేహడోలాయమానంబై యున్నయది. మీ సత్యవాక్య కౌశలంబునం గైతవచ్ఛాదితంబైన తత్స్వరూపంబు రాజహంసముఖంబున నుదక సమ్మిశ్రితంబైన దుగ్ధరసంబునుంబోలె నేర్పడుసని ప్రార్థనాపూర్వకంబుగాఁ దన్ను ధర్మనందనుం డడిగిన యపూర్వ తాదృక్ ప్రశ్నంబునకు నచ్చెరుపడి వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు కొండొకదడవు నిష్కంప నిస్తరంగ తరంగమాలి[3]యుంబోలె నూరకుండి తన యంతర్గతంబున నిది విష్ణుమాయా విభ్రమంబని నిశ్చయించి యిట్లనియె. 86

ఇదియంతయు విష్ణుమూర్తి మాయయని వ్యాసులవారు చెప్పుట.

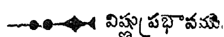
క. ఈయెల్లదియు[4]ను నాతని
మాయానాటకము విష్ణు మాయయెఱుంగం
దోయజభవునకు నరిదిత
దాయత్తంబీజగత్త్ర యంబును నధిపా. 87

చ. తనఘనమాయలోకము, నిరదానముదానికిఁ దాన కృత్యముల్
దనయవ కర్తదాన సఫ లత్వము బొందెడువాఁడుదాన ధ
ర్మనియమకారిదాన పర మంబగు తేజముదానయై జగ
ద్వినుతుఁడులోకముల్నడుపు విష్ణుఁడు సర్వముదానకావునన్. 88

చ. నెఱినిజతత్వమేరికిని నిర్ణయమొందఁగ నీఁడులీలమై
మెఱపును బోలెఁగొందఱక మేయదయాకృతిఁజూపుఁజూపిత
న్నెఱిఁగితిమన్నమాయఘటి యించు నహంకృతిఁబాసి భక్తిమై
నఱగొఱలేనివారికి నిరంతరముం గనుపట్టుభూవరా. 89

వ. అతండు కపటనాటకుండు తనమాయా నిర్మితంబగు జగంబెట్లు నడపవలయు నట్లు నానారూప వర్తనంబులం గార్యసంసిద్ధిఁ బ్రవర్తించు నీవడిగిన సంశయంబులెల్ల నేర్పరించెద వినుము. 90

1. ।పా- -వెడలి, 2. నకుంబండె. 3. మాలికయుం. 4. ఆ. పా. వినుము.

 విష్ణుప్రభావము.

క. వనజాక్షుఁడు నీరూపునఁ
దనతేజము నిల్పికొంత * దనపనిఁ దీర్పన్
నినుఁ బెద్దఁ జేసి ప్రొక్కను
జనవర సహచరితకార్య * సఫలతకొఱకున్. 91

చ. అనలరవీందు రుద్రజల * జాసన వాసవులందునున్నయి
య్యనుపమదివ్యతేజమును * నాహరియంశము కాదె వారివం
దనములఁ దన్పఁ జేయతఁడు * తద్విషయంబులఁ గూడిమర్త్యవ
ర్తనమున నేరికిన్ సహజ * తత్త్వముఁ జూపకమాయ పెంపునన్. 92

వ. కావున నీకు ప్రొక్కుట బంధుభావంబని తలంపకుము, [1]తనను దానే సన్మానించుకొనుటగా వితర్కింపు మతనికి నీవు నేనని భేదంబు లేదు. పూ[2]జ్యపూజక పూజారూపంబులు విష్ణుండ. 93

క. వన[3]జాసను శాసనములు
తనమాయాకృతములగుటఁ * దాఁ బన్నిన మే
లును గీడును జంతువులొం
దినపరహిత మహితమనుఁడు * నియమస్థితికిన్. 94

వ. భీష్మద్రోణాదులయం[4]దుఁ బితృమా[5]తృకళత్ర పుత్రాది జంతుసంతతియందు నెవ్వరెట్లైన నది యతనికి సంతోషంబుగాని దుఃఖకారణంబుగా దమ్మహాపురుషుండానందమయుండుగాని దుఃఖకలితుండుగాఁడు, మఱిమాయందు ననుగ్రహంబు గలిగి మమ్మురక్షించు చున్నవాఁడని పలికితి వది యెట్లంటేని,

క. భక్తాధీనుఁడు గావున
భక్తుల నాపదలవలనఁ * బనివడికాచున్
భక్తప్రవరుల మిమునా
సక్తిన్ రక్షించుటెంత * చక్రధరునకున్. 96

వ. తొల్లి ప్రహ్లాదాదుల నెవ్విధంబుం బ్రతిపాలించె వినవె యతనికి ప్రపన్న ప్రతిపాలనంబు వ్రతంబు. 97

క. వినుభూభారముఁ దీర్పఁగఁ
బని బూనిన చక్రధరుఁడు * పనిచిన పనియె
ట్లొనరించిన పాపము లే
దనఘాఁ తన్మ సేయువాఁడు * నచ్యుతుఁ డరయన్. 98

---

1. తనకు. 2. ఆ. పా. పూజ్యపురుష పూజారూపంబుల విష్ణుండా. 3. జనాధన శాసనములు. 4. యెడల. 5. భ్రాతృపుత్ర పౌత్రాది.

క. మనుజుండే చందంబున
దనచేయు నఘంబులైన । ధర్మములైనన్
వనజాక్షు సేతలని మన
మునఁ దలఁచిన నుభయకర్మ । ముక్తుండు దుదిన్. 99
క. మారణకృత్యము విష్ణు
ప్రారంభముగాన పరమ । పావన మయ్యెన్
గౌరవ పాండవవీరుల
పోరుత్తమ మనఁగనెగడు । భువనములందున్. 100
ఆ. హరికిఁగానియజ్ఞ । మైన ననర్హ ప్ర[1]
బీజ మచ్యుతునకుఁ । బ్రీతియొసఁగు
బ్రహ్మహత్యయైన । పరమధర్మము ధర్మ
శాస్త్రవాక్య మర్మ । సరణి వినుము. 101
వ. అత్యంత సాత్వికజ్ఞానవంతుండవుగావున నీకు నట్లకొంత కొంత నిజతేజో
విలసనంబు ప్రకాశింపంజేయుట యనుగ్రహంబు. 102
చ. జనన సహస్రపుణ్యఫల । శంబరధారలనూని సాత్వికం
బనియెడు విత్తునన్మొలచు । నచ్యుతభక్తి సురద్రుపల్లి స
జ్జన హృదయాలవాలముల । సారెకుఁ బ్రోది యొనర్చుచుండ నం
దున ఫలమై జనార్దనుఁడె । తోఁచి ఘటించుఁ దదీయ సౌఖ్యముల్. 103
చ. అనుపమ విష్ణుభక్తియు న । మంచిత సాత్వికధర్మసత్తపో
ధనతయుఁ గల్గునిన్ను హరి । దాస దయన్ జగదేకపూజ్యుఁగాఁ
గనియును నీకు నిట్లు పొడ । కట్టుట మోక్షము నీఁ దలంచి యా
యనువునఁగాదె భక్తులఁగృ । తార్థులఁ జేయుచునుండు నిచ్చలున్. 104
క. తగ సర్వంవిష్ణుమయం
జగత్తనుట వినవెయట్లు । సర్వగతుఁడు త
త్వగరిష్ఠులకుం గనుపడు
ప్రగుణములై యందునతని । ప్రతిబింబంబుల్. 105
చ. త్రిగుణమయుండు గావునఁ బ్ర । దీ[2]ప్తుఁడగున్ వివిధప్రా[3]భాప్తి ని
మ్మగనొకవేళ నొక్కయెడ । మూటను నేర్పడియుండుఁ గేవలుం
డగు పురుషుండు గావున క్రి । యాపరతంత్రుఁడు గావునన్ సమ
స్తగుణ విలాసమూర్తులఁ బ్ర । సక్తివహించి నటించు నొక్కచోన్. 106
వ. అని సర్వంబునుం దేటపడఁ బరాశరనందనుండు పలికిన ధర్మనందనుండువిని,
మహాత్మా! మీ హృదయంగమ ప్రమాణవాక్యంబుల నా సందేహ నివృత్తి

1. పుతేజయచ్యుతు. 2. ఆ. పా. ప్రదీప్తమగున్. 3. వివిధప్రడాప్తి.

యయ్యె. వాసుదేవుండట్టి వాఁడయ్యానైన నింకనొకటి యడిగెద. నప్పురుషోత్తముండు నిజవే[1]షంబు డాచి మాయామానుష వేషధారియై జగంబులు నడుపుచుండు. తద్విలసనం బెద్దియుంగానక భ్రమసితిరుగు మముబోంట్లు తుది ముట్టనెఱింగి ముక్తి వడయఁజాలరు గాక. విజ్ఞానదృష్టిఁ బెక్కుతెఱంగుల నతని మొదలితేజంబుఁ దెలిసి కృతకృత్యులైన మీరట్లు తత్పరమసాయుజ్య ముక్తిం బొందక యుంటకుం గారణంబేమియనిన నమ్మునియిట్లను. సకలంబు నతని మాయావలితంబు తన్మాయాతిమిరంబు జగంబులన్నియుంగప్పి సకల జనుల నజ్ఞానాంధులం గావించుచున్నది. అది భేదింప నెవ్వరికి నలవిగాదు. దానంజేసి విష్ణుసాయుజ్యంబు దుర్లభంబు క్రమక్రమంబున నతనియందు భక్తియెక్కించిన పరమభాగవతులకు సిద్ధించు, నహంకారపరులైన వారు మాయాచక్రంబునందు పరిభ్రమింతురు. వీరు వారనవలదు. సకలజనులు [2]ప్రతిభాశౌర్య విద్యాప్రభావంబుల నహంకరించుచుండ్రుగావున ముక్తి వడయనోపరు. సాత్త్వికగుణంబుగలిగి యతని నెఱుంగుటయరిది. అహంకార గ్రంథులై విష్ణుమాయం దిరస్కరించి బ్రహ్మరుద్రాదులు మోసపోయిరి. మేమెంతవార మెట్లంటేని నేనెఱింగిన కథలు చెప్పెదఁ గొన్ని వినుమని పలుకు సమయంబున. 107

ఉ. ద్వారకనుండి వచ్చెవటు — వర్యుఁడొకండు వినీలకంధరా
కారుఁడు, గోపిచందన వి—కస్వరఫాలుఁడు, పారిజాత మా
లారమణీయవక్షుఁడు, మి—ళత్తులసీనవమంజరీ శ్రవో
హారి ద్వితీయ కృష్ణుఁ డన—హాటకపుస్తకహస్తుఁడై దివిన్. 108

క. సనకసనందన నారద
సనత్కుమారులును వాని — సంగతిఁబిరుదన్
జనుదెంచిరి తత్తను ది
వ్యనితాంత ద్యుతులు పర్వె — వడిఁ గొలువెల్లన్. 109

ఉ. వాసవనీలజాలముల — వారణరాలెడు మింటనుండియు
ద్భాసితలీల వాని పిరు—దన్నవ పంకజ రాగరత్నము
[3]క్తాసముదాయముల్ దొరఁగెఁ — గన్గొనుఁడంచు వటూత్తమాంబుజా
[4]తాసనజాంగ దీధితుల — కచ్చెరువందిరి సభ్యులందఱున్. 110

వ. ఇట్లు గొలువువారెల్ల నెద్దియు నిశ్చయింపఁజాలక తత్ప్రభాపటలంబులు కన్నుల మిఱుమిట్లు గొలుపుచుఁ దద్భవన ప్రదేశంబాచ్ఛాదింప సొంపారుచుఁ గొండొకప్రొద్దు హర్షవిస్మయ రసంబునున్న నర్జునుండు గగనతలం బవలో

1. ఆ. పా. తేజంబుడాచి. 2. బ్రహాంతిభావ. 3. 'ల్కా' 4. ప్రా. పా. పటూత్త మాంబు జాతాసనితాంత.

కించి సాంద్ర మహేంద్ర నీలనీలాకారుండొక [1]బాలుండును సూర్య సంకాశులైన వారొక్క మువ్వురును, పూర్ణచంద్రోపమానుం డొక్కరుండును నెవ్వరోకాని యేవురు దివ్యపురుషులు విజయంబు సేయుచున్న వారని వెండియుఁ బ్రతీక్షించి యెఱింగితి; నివ్వటుండు ద్వారకా నగరంబువాఁడు కృష్ణుని యంతఃపురస్త్రీలకు రుక్మిణ్యాదులకు నుబుసుపోవఁ గథలుచెప్పు గోవిందశర్మయనువాఁడు. వీనియందు సత్యభామా మహాదేవి యనుగ్రహం బతి సమగ్రంబై యుండు, కడమ నలువురును సనకసనందన సనత్కుమార నారదులు. మీరెఱింగినవార. వారి రాకయునిర్హేతుకయని తోచుచున్నయది. అనినఁ గృష్ణద్వైపాయనుండునట్ల నిశ్చయించి యీ గోవింద శర్మయనువాఁడు మహాతపస్వి, సకలకథాప్రవీణుండు. మనముపక్రమించిన విష్ణుమాయా రహస్యంబులన్నియు విశదంబుగాఁ జెప్పనేర్చు, నిక్కడి కథాప్రసంగంబు తన దివ్యచిత్తంబున నెఱింగి వాసుదేవుండే పంపినవాఁడు. తదనుమతంబునఁ దద్దేవమునులును వాని వాక్పాటవంబును తదీయ మాయాప్రభావంబును వినువేడుకఁ జనుదెంచినారనిన నందఱుం గుతూహలాయత్త చిత్తులై తదభిమతాగమన ప్రత్యుత్థాన ప్రయత్నాభి ముఖులగుచుండిరంత (వారు) ననంత మార్గంబుడిగ్గి తత్సభా సమీపంబున నిలిచిన, 111

{ ధర్మరాజుసభకు గోవిందశర్మయనే బ్రహ్మచారియును సనక సనందన సనత్కుమార నారదులును వచ్చుట. }

శా. పారాశర్యుఁడు దక్కఁ దక్కిన మహాభాగుల్ సభాసీనుల
వ్వారాన్యన్నమితోర్మి సంఘములతో వన్నిల్చుడుంసంభ్రమం
బారం [2]గద్దియడిగ్గిపోయి ప్రణతుండై ధర్మజుండర్థి మై
వారిందోడ్కొని తెచ్చియిచ్చె కడువిశ్వాసంబుతో నర్చనల్. 112

వ. తగువిధానంబున నేవురం బూజించి సత్యవతీసుతుని సమీపంబున నబ్బాలుండ గ్రభాగంబునం గూర్చున్నఁ దక్కిన నలువురఁ సుఖాసీనులం గావించి తదనుమతంబునఁ గూర్చుండు సమయంబున. 113

ధర్మరాజుసభకు ఋషులందఱు వచ్చుట.

సీ. కశ్యపకణ్వమార్కండేయ భృగువసి
ష్ఠమతంగజాబాలిజహ్నుపులహ
వాలఖిల్యాగస్త్య గాలవమైత్రేయ
జమదగ్నినారద శంకుకర్ణ

1. ఆ. పా. మహాబాహుండును. ఆ. పా. బారంపానఃజాఁడైన ధర్మజుడు క్షేమా యత్తచిత్తంబుతో వారిం"

కపిలభరద్వాజ । గౌతమచ్యవన వి
శ్వామిత్రమౌద్గల్య । ఛందదమన
రౌమహర్షణపైల । జైమిని మాండవ్య
వరతంతుశరభంగ । వత్సకౌత్స
తే. లాదిగాఁగలపరమ సంయములువచ్చి
రందుగోవిందశర్మ ధర్మాత్మజునకు
విష్ణుమాయా ప్రభావంబు । విస్తరించు
ధీరమతినంచు విజ్ఞాన । దృష్టినెఱిఁగి. 114
వ. అట్లు సరిత్సాగర పర్వతారణ్యా శ్రమంబుల నున్నవారలును, దిక్పాల భరిత బ్రహ్మలోకవాసులును తండోపతండంబులై పాటల, జటాభార దండక మండల దర్భసూత్రాక్షమాలావల్కలాజిన ప్రముఖ లాంఛనంబులతో నారాయణనామాక్షరోచ్చారణ పరాయణులగుచు వచ్చి ద్వారదేశంబునం దొట్టిన. 115
క. కనిదౌవారిక ముఖ్యుఁడు
వినయాంజలితోడవచ్చి । విన్నపమొనరిం
చినవిని కృష్ణద్వైపా
యనుఁడంపఁగ ధర్మపుత్రుఁడతుల ప్రీతిన్. 116
క. అనుజులు దానును సంభ్రమ
మునఁనెదురుగఁ బోయివినతి । పూర్వకముగ స
ద్వినయమున సమ్ముఁనీంద్రులఁ
గొనిచనియర్చించియునిచెఁ । గుశపీఠములన్. 117
వ. తదనంతరంబ వారల యాశీర్వాదంబులతో సోదరా మాత్య పరివృతుండై [1]కూర్చుండె. సిద్ధమంత్రకళాప్రత్యక్షీకృత నిజాభిమతుండై దైవతంబుల సన్నిధి సిద్ధ పురుషుండునుంబోలె నొప్పుచుండె నప్పుడు. 118

—•◆ ధర్మరాజును నారదుఁడు శ్లాఘించుట. ◆•—

క. అందఱు సముచితపూజా
నందితులై యున్నఁబలికె । నారదుఁడుజనా
నందకరు ధర్మనందను
చందురునందమృతరసము । జాఱెడుభంగిన్. 119
ఉ. గొంతికి ధర్మదేవతకుఁ । గూరిమిపుట్టిన పుణ్యమూర్తివ
త్యంతదయావిధేయుఁడవు । తాపసముఖ్యులు నీగృహంబునన్

---

1. ఆ. పా. పరివృతుండై సిద్ధమంత్రతంత్రంబుల సన్నిధి సిద్ధపురుషుండునుంబోలె నొప్పుచుండెనప్పుడు!

సంతతముం బ్రియార్చనల § సంతసమందుచు నున్నవారునీ
యంతటిభాగ్యవంతుఁడర § యన్ మఱి లేఁడు జగత్త్రయంబునన్. 120

తే. దేవగంధర్వయక్షదై § తేయరాజ
సభలు చూచితినవియునీ § సభకుసాటి
గావుసురరాజు సభయేమొ § కాని కొంత
ధార్మికశ్రేష్ఠ సంపూర్త § ధర్మతనయ! 121

సీ. వాసవదహనాంత § కాసురవరుణమ
రుద్యక్షనాయక § రుద్రపూజ్యు
లనుచరభూతగుహ్యకసిద్ధగంధర్వు
లైన ద్విపేంద్ర మృ § గేంద్రమూర్తు
లమితశాపానుగ్రహ ప్రభావులుహరి
హరహేమగర్భాదు § లఖిలవేద
శాస్త్రోపనిషదర్థ § సన్మంత్రదక్షులు
కల్పాంతరస్థుల § నల్పమతులు

తే. సత్యసంధులు తత్వనిష్ఠాగరిష్ఠు
లిట్టిమునులిట్లు నీయింటి § కేగుదెంచి
పూజలందుచునుంట నీపుణ్యఫలము
తత్ఫలమునీకు హరినువ్వో § ధర్మతనయ. 122

సీ. అఖిలలోకైకనా § యకుఁడాదిపురుషుండు
త్రైలోక్యరక్షావి § శాలబుద్ధి
శ్రీకృష్ణుఁడనుపేరు § చెవులకుఁ జల్లఁగా
భువిదేవకీదేవి § కవతరించి
యనుఁగు ముద్దులబిడ్డఁ § డగుచు నందయశోద
లకునిహపర సౌఖ్య § లక్ష్మినొసఁగె
కంసాదిరాక్షస § కౌరవ్యముఖపాప
కారులఁద్రుంచి భూభారమడఁచె

తే. వెలయనక్రూరముచుకుంద § విభుఁగుచేలు
భీష్మవిదురుని మిమ్ము సంప్రీతిమనిచె
వెండియును నాపయోజనేత్రుండు మిమ్ముఁ
గూడివర్తించు పాయనినీడఁబోలె. 123

వ. అని నారదుండు పలికినవట్ల యానని యశేషమహర్షి పుంగవకులంబు సవిశేష భాషణంబుల ధర్మనందను భూషించిన శేషపన్నగ సహస్రముఖ నిర్ఘోషంబు ననుకరించె. తదనంతరంబ సనత్కుమారుండు తన యందఱినడుమను

త్కృష్ట తేజోభిరాముండగుచు గ్రహమండలమధ్యంబున బాల భానుండునుం బోలె బ్రకాశించుచుఁ బ్రతిభా విశేషంబున సభానందకందంబై యున్న గోవిందశర్మంజూచి ధర్మనందనున కిట్లనియె. 124

ఉ. ఈవటు చక్రవర్తిహరి కిష్టసఖుండు సమస్తశాస్త్రగా
థావిదుఁడాత్మవేదినతతంబును నవ్విభురాణివాసముల్
భావముపల్లవించి బహుభంగుల మెచ్చఁగఁ జెప్పఁద[1]త్కథల్
శ్రీవెలయన్ రహస్యకృతరీతుల మిక్కిలి ప్రస్తుతించుచున్. 125

వ. ఇది యెఱింగి వినువేడుక మేము నలువురము శ్వేతద్వీపంబుననుండి ద్వారకా నగరంబునకువచ్చి యచ్యుతునిచేత బహుమానంబువడసి. 126

ఆ. కృష్ణ నీవిచిత్రకేళివర్తనములు
కథలుచేసెనట ప్రశస్తబుద్ధిఁ
గూర్మినీసఖుండు గోవిందశర్మమా
కవివినంగవలయు నాదరమున. 127

వ. అనిన మందస్మితవదనారవిందుండై నందకపాణి గోవిందశర్మం జూచి నీవు నామీఁది సౌహార్దంబునఁ జెప్పినకథలన్నియు, మత్ప్రియ బాంధవుండగు పాండవేయాగ్రణియు నిపుడు కరినగరంబున నిండు గొలువుండి వ్యాసభట్టారకుండు[2] వచ్చిన, నతనితో నన్నుం బ్రశంసించి నామీఁది వాత్సల్యంబునఁ బ్రసంగవశంబున హరిమాయా కేళిచరిత్రంబులు వినవేడుకయ్యెడుఁ గొన్ని చెప్పుండని యడిగిన నమ్మునియేమేనియుం జెప్ప నుపక్రమించినాఁడు. నీవిమ్మునుల వెంటఁబెట్టుకొని యక్కడికి నరిగి యారాజునకుఁ బ్రియంబుగాఁజెప్పుమన్న నియానతిచ్చి వీడ్కొలిపిన వచ్చితిమి. ఇక్కడి కథాప్రసంగంబు నట్లయున్నది. అతని సర్వాంతర్యామిత్వంబు ప్రశంసింప నరిది. ఇంక నతని నీవు ప్రార్థించి మా హృదయంబులు ముదంబునంబొంద నిమ్మునిబృందంబునకుఁ గర్ణానందంబుగా నడిగి వినుమనిన, సంతసించి కృతార్థుండనైతినని హరిదయా విశేషంబుదలఁచి పులకించి సత్యవతీ సుతుని యనుజ్ఞవడసి ధర్మపుత్రుండిట్లనియె. 128

ధర్మరాజు గోవిందశర్మను నిజవృత్తాంతమడుగుట.

తే. అనఘ భూసురతనయగుణాభిరామ
యచ్యుతుని యట్ల నీవు మాకరసిచూడ
నీదు వృత్తాంతమంతయు నెమ్మితోడ
నాకు నెఱిఁగింపుమున్న్ వినంగవలయు. 129

1. ఆ. పా. సత్కథల్, 2. డచ్చటికి చనుదెంచిన, 3. దోకొని.

క. అహితల్పునకుం దక్కను
మహితోజ్జ్వల పారిజాత మాల్యమొరులకున్
మహిఁదాల్పరాదు నీకున్
[1]వహియింపఁగ నెట్లొదవెను వటుకుల తిలకా. 130

మ. అనినన్ సంతసమంది యానృపతియత్యాశ్చర్యముంబొంది క
న్గొనఁ గర్ణామృత వాక్పరంపరల నా గోవిందశర్ముండు మ
న్ననఁజూడుండని యమ్మహామునులకున్ హస్తాబ్జముల్ మోడ్చి ప
ల్కె నితాంత క్రియగోపకాంతమురళీ గీత ప్రబంధ ధ్వనిన్. 131

గోవిందశర్మ తనవృత్తాంతము చెప్పుట.

సీ. ఘనుఁడు [2]సాందీపనియనెడు విద్వాంసుండు
రామకృష్ణులకు గారాబు గురువు
ఆమహాభాగుని యగ్రపుత్రుండైన
ధర్మశీలునకు నందనుఁడ నేను
నాజన్మవేళ నందకపాణి వినుచుండ
నాకాశవాణి వీఁడఖిలశాస్త్ర
వేది యత్యాశ్రమ విశ్రుతకీర్తి గో
విందశర్ముండు గోవింద మిత్రుఁ

ఆ. డనుచుఁ బలికెఁ బలికి నట్లనబ్రహ్మచ
ర్యాశ్రమంబుఁ జదువు నలరియుండె
మైత్రిఁ గృష్ణు నగరుమరగి వర్తింతు గో
విందశర్మయనఁగ వెలయువాఁడ. 132

క. చెప్పదుఁ గ్రొత్తలుగాఁ గథ
లప్పద్మదళాయతాక్షున జ్ఞాతులకున్
జొప్పడనంతఃపురిలో
నెప్పుడు తత్కేళికలన తేర్పడియుండన్. 133

పారిజాత పుష్పమాలికాప్రాప్తి వృత్తాంతము.

వ. మఱియుఁ బువ్వుదండ వచ్చినప్రకారంబును జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 134

ఉ. ఆరయ సత్యభామ హృదయం బెటులుండునొ యంచుమాయ వి
స్తారము చేసి శౌరి ప్రమదంబున రుక్మిణియాదినైన పం
కేరుహపత్రలోచనల కేళివనంబుల నొక్కటొక్క చే
పారఁగఁ బారిజాత వి[3]టపమ్ములనిల్పె స[4]మత్వ మేర్పడన్. 135

1. ఆ. పా. 'వహింపనెట్లొదవె చెప్పుమ' 2. దీపుడు ననెడు. 3. నివహంబుల.
4. ఆ. పా. సధర్మ

తే. అష్టమహిషులయిండ్ల సహస్రసంఖ్య
లైన గోపాంగనలయిండ్ల నందఱకును
నన్నిరూపంబులై కేలి నలరె విభుఁడు
పారిజాత ప్రసూన సౌభాగ్యలీల. 136

క. ఇందీవరదళలోచన
లందఱుఁ దన్మాయయెఱుఁగక జ్ఞాతుఁడు నా
యందయనురక్తుఁడని యిం
పొంది [1]తదాసక్తులగుచు నుండిరి ప్రేమన్. 137

వ. ఇవ్విధంబున నయ్యనంతుఁడనంత రూపవిలాసంబుల దక్షిణ నాయకత్వం బవలంబించి యందఱియెడల మనోవాక్కర్మ విలాసకేళీలీల లోకచందం బుగా మెలంగుచు నుండె నంత నొక్కనాఁడు. 138

చ. దళమగు రూపయౌవనమదంబునఁబై కొని చంద్రపాద ని
ర్మల కలధౌత సౌధమణి మంటప కోమలపుష్పడోలికా
తలమునఁ బద్మలోచనుఁడు దానురమించుచు సత్యభామ తాఁ
దలఁచెమదీయ కేళికినితండె ప్రియుండని నెమ్మనంబునన్. 139

వ. అట్లు దలంచి యనురాగంబు పెంచి. 140

క. తిలకించుచు పులకించుచుఁ
[2]గలకలమని నగుచు విభుని కౌఁగిటఁగోర్కుల్
నెలకొలిపి కబరభారో
ద్గళితోత్కట పారిజాత గంధంబెసఁగన్. 141

ఉ. చయ్యనళయ్యడిగ్గి యర జాఱెడువేణియు మందహాసమున్
బయ్యెదజీరుపాటు నవపాటలితాక్షులు మర్మసీమలన్
వ్రయ్యలు వాసియున్న నెలవంకలు నొప్పఁగ నాలతాంగియొ
య్యొయ్యనవచ్చె వాకిటికి నుబ్బుచు నవ్విభుఁగూడి క్రీడమై. 142

క. చనుదెంచి వికచపంకజ
వనబంధు[3]రసురభిగంధవాసితమై యిం
పొనరించు కేళి దీర్ఘిక
ననువున మజ్జన మొనర్చె నభిమతలీలన్. 143

వ. కనకపీతాంబరంబులు ధరియించి తత్తీరపారిజాత ప్రసూనంబులు మనోహర మండనంబులుగా నలంకరించుకొని, పుష్పోడియలంది మధురసంబుగ్రోలి యానందలహరిం దేలియాడుచుఁ దదంతిక చంద్రోపల వేదికామధ్యంబునఁ

1. సదాసక్తు. 2. కలుషింపుచు. 3. అ. పా. వనబంధ సుగంధసురభి.

బుష్పాస్తరణంబునం గూర్చుండి చంద్రికాశీతలంబులగు మందపవన కందళం
బులచేత సురతఖేదంబపనయింపుచుండిరప్పు డమ్మహాదేవి తనమనంబున. 144

శా. నాతోఁగూడి విభుండు సంతతము నుకన్నాఁడిట్లు ప్రేమోల్ల స
చ్చేతో మోదమెలర్ప దీనికి మఱిన్ సిగ్గైన నెట్లున్న వా
రోతర్కింపఁగ రుక్మిణీముఖవరాకనోహల్ తిదుద్యోగముల్
[1]చూతామంచు దరస్మితాంశుకలనాకను స్మేరవక్త్రాబ్జయై. 145

తే. ఇంగితాకార చేష్టలెకఱింగి మనసు
లోనమెలఁగెడు స[2]ఖులగాకరానఁబిలిచి
యాసుర ద్రుమకుసుమ చకయములు గొన్ని
యేర్చికోయించి వేర్వేఱ యేర్పరించి. 146

తే. దివ్య మాణిక్య పాత్రికల్ దెచ్చియిడినఁ
దత్ప్రసూనంబులన్నియుఁ దగిన కొలఁది
నోలిఁబెట్టించి యిట్లనె నొకతెతోడ
నలిననేత్రుఁడు దనలోన నవ్వుచుండ. 147

క. [3]ఈపువ్వులుగొని రుక్మిణి
కేపారుకడంకతోడ నిచ్చితదీయ
వ్యాపారము తలఁపును గని
రాపొమ్మని యానతిచ్చె రాజసమొప్పన్. 148

వ. అప్పుడు. 149

చ. సురతరులాభగర్వమును శోభనయౌవన గర్వమున్ మనో
హరనవరూపగర్వమున నంగవికార విహారగర్వముం
బరమహితాత్ముఁడై విభుఁ డుకపాయని గర్వము సత్యభామకున్
సరిపుఁబోండ్లలోనఁ గడు సాగుటకున్మదిఁ బొంగిరచ్చెలుల్. 150

వ. ఇట్లు పారిజాత ప్రసూనదాన వ్యాజంబున రుక్మిణ్యాదులకు దనమహారాజ
సంబును ప్రాణేశ్వరు తోడంగూడి యనుభవించు మదన సామ్రాజ్య వైభ
వంబును హృదయశల్యంబై యుండవలెనని కాదె ననుబోంట్లఁబంపుట యని
యా[4]పరిచారికారత్నంబు తన్మనః ప్రసాదంబున నెఱింగి,చూపిన పుష్పపా[5]త్రిక
పుచ్చుకొని రుక్మిణీదేవి నగరికిం జనియె. కడమ సవతులయిండ్లకు నట్ల యా
దేవి నియోగించిన సఖీజనంబులుపోయిరి. అట మున్నపోయినది రుక్మిణీదేవి
కేళీభవన ద్వారంబు ప్రవేశించినఁ దద్వారపాలాంగన వాకిటికి నడ్డమై నిలిచి
దానితో నిట్లనియె. 151

1. చూతంబంచు. 2. సుతుని. 3. ఈ పువులుగొన్ని. 4. సంచారికా. 5. ఆ. పా.
పుష్పమాలిక,

క. ఏకాంతంబున దేవియు
శ్రీకాంతుఁడునున్నవారు । చిత్తజకలనా
వ్యాకులితేంద్రియులై తమ
లోకంబై, పోవఁద[1]గునె । లోనికి నీకున్. 152

క. ఇవ్విరులెవ్వరు బంపిరి
యెవ్వరిచెలివనిననవ్వి । యెఱుఁగవె యిన్నా
ళ్ళివ్విరులెవ్వరి కింగల
వవ్వారిజనేత్రునగరి । యతివలలోనన్. 153

వ. లేని యేకాంతంబులు గల్పించెదు. పువ్వులెవ్వరు పంపిరెవ్వరిదానవని నన్ను నిరాకరించి పలికెదు. పారిజాత ప్రసూన సౌరభ సౌభాగ్యంబు దేవేంద్రుని నందన వనంబు చూఱపెట్టించి తెచ్చిన వీరపత్నీ తిలకంబగు సత్యభామకుం దక్కఁ దక్కిన యీనగరిమగువలకుం గలుగనేర్చునేయని గర్వించిపల్కిన నవ్వేలడి నవ్వేలయ నిట్లనియె. 154

ఆ. పారిజాతమేమి ప్రాతియందఱియిండ్ల
[2]నుంటఁజూడవే పయోజనేత్ర
ముడుతురిట్టి పువ్వు[3]లుడిగెంపువారుమా
జననినగరిపారి । జాతమొసఁగ. 155

వ. అనినప్పలుకులకుఁ గనలి నవ్వుఁ బలుకుగాఁ దిరస్కరించి మాసత్యభామ మీరుక్మిణికిఁ బువ్వులిచ్చి రమ్మని పంపినది. ఈ పువ్వులిచ్చిపోయెదఁ బోవ నిమ్మని పలుకు సమయమ్మున వారిద్దఱి సంవాదంబు నాలకించి యొక్క సంచారికలోననుండి వచ్చి మహాదేవి యానతియయ్యె రమ్మని దానిం దోడ్కొనిపోయె. నటమున్న యభ్యంతరమ్మున. 156

మ. సుమనోనిర్మిత హర్మ్యనిర్మల శశిజ్యోత్స్నాకరస్వచ్ఛవ
జ్రమరీచిస్ఫుటవేది లేఁజిగురుపర్యంకంబునన్ రుక్మిణీ
రమణీరత్నము శౌరిఁ గూడి రతిసంరంభంబు చాలించియా
కమలానాథుఁడు డింపశయ్యడిగియెన్ । గాఁదీఁగవేసోలఁగన్. 157

కృష్ణరుక్మిణీ సంభోగము.

సీ. అంకుశనిర్భిన్న । హస్తికుంభములట్లు
కొనగోటినొక్కులకుచములమర
కీరంబువాయి సోకినబింబ ఫలమట్లు
దంతక్షతాధర । దళముదనర

1. దరమె, 2. నుండఁజూడవే పయోజనేత్రి. 3. అ. పా. 'ఉడిగాలవారుమా.'

నెత్తుటఁదోఁగిన | నిశితబాణములట్లు
కరవాఁడి కెంజాయ | కన్నులెసఁగ
మృగయాంతమునఁజిక్కు | దగిలిన వెడవిల్తు
నురులట్లు చెదరిన | కురులుబెరయఁ

తే. గేళిమైనట్లువచ్చి దీర్ఘికకుడిగ్గి
ప్రమదమున మజ్జనంబాడి | పసిడిపచ్చ
పట్టుధరియించి తత్తీర | పారిజాత
కుసుమభూషణములుదాల్చి | కోర్కినిండ. 158

ఆ. పువ్వుదేనెఁ గ్రోలి | పుప్పొడియలఁదిత
త్పారిజాత మంట|పంబులోన
నలరుపాన్పుమీఁద | నాసీనులై యుండి
రింపుఁ బవనమొలయ | నెలమిఁబొంది. 159

క. అక్కడనక్కడ నాక్రియ
దక్కఁగహరిఁగూడి సమ్మ | దంబెసలారం
జొక్కమయియుండిరందఱు
నక్కట్టడయేమి చెప్ప|నచ్చెరు[1]వెందున్. 160

వ. ఇవ్విధంబున వినోదించుచు రుక్మిణీదేవి తనమనంబున నిట్లనియె. 161

ఉ. నాకును పారిజాతము మ | నంబెసలారఁ గనిచ్చెఁ బ్రేమతో
నాకడనే యహర్నిశము | నాయకుఁ డుండఁగ పంతఁగుందుచున్
వ్యాకులి తాత్మయై యెటులు | వర్తిలుచున్నదొ సత్యభామ నేఁ
డాకత చూతమంచు దర | హాస విలాస విభాసితాస్యయై. 162

వ. ఒక్క చతుర సంచారికం బిలిచి క్రొవ్విరి పారిజాతమంజరులు గొన్నికోయించి పసిండి పళ్లెరంబునం బెట్టించి యవ్విరులు సత్యభామకుం గొనిపొమ్మని దాని తోనేకాంతంబున. 163

క. మాకు నొక పారిజాతము
మాకృష్ణుఁడు దెచ్చినాఁడు | మగువాయిది గో
నాకల్పకతరువిరులివి
యేకడ లేవనుచుఁ జెప్పి | యే[2]తెమ్మనుచున్. 164

వ. పలుకుచున్న సమయంబై యున్న నాసపత్నిసంచారిక డాయంబోయి. 165

మ. కనియెన్ రుక్మిణిఁ బూర్ణచంద్రవదనం | గంజాక్షుతోఁ బారిజా
తనవీనాభరణాభిరామ నభిజా | తస్మేరతారుణ్యమం

---

1. వొందున్. 2. యేతేనగుచున్.

డనలత్కో్మిఁ సురతాలసాంగి నతులా ÷ నందప్ఫురన్నానసన్
ఘనపుష్పోదయ పారిజాత సవిధ ÷ గ్లారత్న వేదిస్థలిన్. 166

వ. కని వెఱఁగుపడి యవలోకించి. 167

క. ఏమార్గంబున వచ్చెనొ
యీమాయావేషధారి ÷ యిచటికి నీకాం
తామణి నెప్పుడు దనిపెనొ
కామకుశల నింతహృదయ ÷ కంజంబలరన్. 168

క. మాయింటి పారిజాతము
నీయెలమి వహించియుండ ÷ దెన్నడు నిది దా
నీయతివ కెపుడు తెచ్చెనొ
యీయధిపుఁడు సత్యభామ ÷ యెఱుఁగక యుండన్. 169

వ. అని ద్వారపాలిక చెప్పినమాట నిశ్చయించి వెండియు రుక్మిణింగనుంగొని

ఉ. తానును సత్యభామకు ము ÷ దంబున రుక్మిణి పంపనున్నదో
యీనవ పారిజాతములు ÷ నిప్పుడు సంభ్రమమట్లయున్నదా
నానలదూతియుంగదిసి ÷ యల్లనతావినుచున్నదేటిప్రా
కానొకకొన్నిమాటలు వి ÷ కాసముతోఁ జెవిలోనఁ జెప్పఁగన్. 171

క. ఏనీకొనితెచ్చిన విరు
లీనెలఁతకు నీగిమేలొ ÷ యీకమగుడిపో
తేనేమేలో యొకగతి
నేనెయ్యది యాచరింతు ÷ నీయుభయమునన్. 172

ఆ. ఇచ్చియున్నమాకు ÷ నెన్నిలే వేలతె
చ్చితివియనియె నేని ÷ సిగ్గుమిగుల
నీకమగుడిచనిన ÷ నీసతినగుఁ బోవ
నిమ్మటంచు నదియు ÷ నెగ్గకాదె. 173

వ. అని సందేహంబు మనంబున నూటాడఁ గొండొక వితర్కించి మహారాజ పత్ని నగర విహరించిన ప్రౌఢగాన నదియప్పుడు దెచ్చి యిచ్చినట్ల నిర్వికారం బున నవ్వుచు నీపువ్వులిచ్చి పోవుటయ కర్జంబని నిశ్చయించి కడంక చెడక యాదేవిముందటఁ బువ్వులువెట్టి మీకు సత్యభామ యంపించినదనిన లంఘించి యువ్విరులు చూపి రుక్మిణి ప్రాణేశ్వరునితో నిట్లనియె. 174

క. నాళీకనయన నీప్రియు
రాలంపినవిరులు గొనుము ÷ రతిరాజకళా
కేళికిలంచము సేయం
బోలుననుచు నీరసంబు ÷ వ్రేడమ నగవుతోన్. 175

క. అదిచూడఁగ నవ్విరుల
మ్మదవతి వల్లభునిమౌళి | మండలిఁ దుఱిమెన్
హృదయప్రణయామర్షణ
సదమల దృగ్రాగసూత్ర | సంగతిమెఱయన్, 176

వ. అట్లు రుక్మిణి యా రసికశిఖావతంసంబగు కంసారికిఁ బువ్వులు ముడిచితన వయస్యచేతఁ బువ్వులంపుట మాని యాపువ్వులు దాని పళ్ళెరంబునం బెట్టించి దానికిఁ దనపారిజాతంబు చూపి విభునిఁ గన్నుగీటి నవ్వుచు నిట్లనియె. 177

తే. ఇంతి యాపువ్వు చెట్టుమీ | యింటి పారి
జాతమట్టిదెయా నేము | చక్కఁ జూడ
మిందుపువ్వుల నెత్తావి | యెందుఁ జూడ
మన్నదనిచెప్పుమీ మీవ | యస్యతోడ. 178

వ. అని వీడుకొలిపిన నమ్మాట వాడిగసికనై మనంబుగాడినం గనలి వెడవెడ నవ్వుతో నమ్మగువ యిట్లనియె 179

చ. అలవుఁ జలంబుచూపి నర | కాసురుఁగెల్చిన వీర సంపదన్
బలరిపువీడుఁ జొచ్చి భువ | నంబులుమెచ్చఁగ సత్యభామ సొం
పలవడఁ దెచ్చియాత్మనిల | యంబుననుంచిన పారిజాత మో
చెలువ తలంప మీపెరటి | చెట్టునకున్ సరిరాక పోనునే. 180

క. నీ వేమి సేతుమానిని
యీవిభు నాటకముగాక | యిదికానీవే
యీ వెలఁదిబారిఁ బడినపు
డీవిధములు చూపకున్నె | యిపుడేమిటికిన్. 181

వ. అని పారిజాతంబునకై రుక్మిణి నెకసక్కెంబాడి నెఱవాది తనమ్ముని నమ్మురాంతకుఁ బంతంబులు పలికి యీపువ్వులు దృష్టాంతంబులుచేసి యిచటి వృత్తాంతంబంతయు నయ్యాది గర్భేశ్వరికి విన్నవించి సేయంగలపనులు సేయింతునని మరలి శీఘ్రయానంబునం బఱతెంచె, నప్పుడక్కడ సత్యభామయు. 182

క. దరహాస రుచులు నిగుడఁగ
గురు కుచములఁ బ్రియునురమ్మ | గ్రుచ్చుచుఁ దొడపై
నిరవుగఁ గూర్చుండి మద
స్ఫురణంబునఁ జెలికి నెదురు | చూచుచు మదిలోన్. 183

ఆ. చెలియ రాక తడవు | చేసె రుక్మిణి శౌరి
విరహభారవహ్ని | వేఁగుచున్న
నవసరంబు లేమి | నటనుండెఁగాఁ బోలుఁ
గాక పువ్వులిచ్చి | రాకయున్నె, 184

వ. అని వితర్కించుచున్న సమయంబున. 185

శా. విన్నంబోయిన మోముతో హృదయ నిర్వేదంబుతో సంభ్రమ
స్విన్నాంగంబులతో విరాగకలనా వేశంబుతో సిగ్గుతోఁ
జెన్నుం జేవయు లేక యల్లచని చూచెన్ దూతి దోదవ్వులం
గన్నారం దమసత్యభామను హరిం గౌతూహలోదాత్తులన్. 186

వ. కని వెండియు నాశ్చర్యంబునొంది. 187

క. క్రమ్మర నిచటికి నేమా
ర్గమ్మునఁ బ్రత్యక్షమయ్యె రసికుఁ డితఁడుచో
ద్యమ్మయ్యె నింద్రజాలమొ
యిమ్మైనది చిత్రమనుచు నెలనవ్వెలయన్. 188

వ. ఆగమనసంభ్రమంబులం బదంబులు తడంబడ డగ్గఱవచ్చి యమ్మచ్చకంటి ముందటం బుష్పపాత్రిక పెట్టి యేమియుం బలుకక యెడఁ గలుగనిలిచి నివ్వెఱ పడి చూచుచున్న దాని ముఖవైవర్ణ్యంబుపలక్షించి సత్యభామ యిట్లనియె. 189

క. వెఱఁగుపడి భ్రమసిచూచెదు
తెఱవా యిది యేమివింత ధృతిచాలక సొం
పఱియున్న దేమి నీమొగ
మెఱఁగింపుము వింతపువ్వు లెచటివి నీకున్. 190

క. నావుడు నది యిట్లనునా
దేవికిఁ బ్రియునట్లు నిన్నుఁ జేలించెడు నీ
దేవరఁ గృష్ణుని నడుగుము
నీవడుగఁగ నోపితేని నీరజనేత్రా ! 191

వ. అనుచుఁ బతిసమ్ముఖంబునం జెప్పనోడి తొలంగిపోవ నిదియేమొకో కీని మాటలవలనఁ గొంతవింత చందంబు పుట్టెనని కలుషించి యాదేవి విభుని నెఱిం[1]బాఱంజూచి యాభావంబు చెప్పుమని యడుగంబోయి రోషంబున నడుగక మణికంకణ మంజీర మేఖలాకలాప ఝుణఝుణత్కారంబు తోరంబై మదన [2]భృంగశింజినీ భీకర[3]టంకార రావంబు ననుకరింపం జేయఁ దోయజాక్షుని హృదయంబు చెదర నుదరిపడి తదంక పీఠంబు పరిత్యజించి లేచి పృథు నితంబ భారంబునను గురుకుచ కుంభంబు వ్రేగునను గమనవేగంబు చాలక తొట్రుపడుచు, నిలునిలుమని దానిండాయంబోయి కరంబవలంబించి యొక్క కాంచన స్తంభంబు దండగొని యడిగిననది దాచక తనకన్న విధంబెల్ల నల్లనం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 192

1. ఆ. పా. నెఱిబాఱిచూచి, 2. మదనధనుర్భృంగశింజినీ భయంకర. 3. ఝుంకార.

విష్ణుమాయానాటకము,

సీ. హరియును నీవు నెఽయ్యముతోడ నిచ్చోట
నుండఁగాఁ గనుగొంటి ఽ నుల్లమలర
నచ్చోటఁగంటి నెఽయ్యముతోడ రుక్మిణీ
లోలుగాఁగ సరోజ ఽ లోచనుండు
నచటికెట్లరిగెనో ఽ యచటివాఁ డిచటికి
నేలాగువచ్చెనో ఽ యేనెఱుంగ
నీవయెఱుంగుదు ఽ నీలవర్ణుని మాయ
[1]కాంతయేమందు నీఽకంటె మిగుల

తే. రాజసంబున [2]రతిరాజ ఽ రాజ్యకళయుఁ
గలిగి విభుతోడనున్న యాఽచెలువ చెలువు
మన్మథునిఁగూడి రతియున్న ఽ మహిమదోఁచె
\+ మగువయేమని నమ్మెది ఽ మాయకాని. 193

క. నీకిచ్చెఁ బారిజాతము
లోకంబు లెఱుంగమున్న ఽ లోలుండై నేఁ
డా కంజాక్షికినిచ్చెను
నీకంటెను గూర్చునా వఽనిత గృష్ణునకున్. 194

క. ఆ వెలఁది నీకుఁబంపిన
పూవులనెత్తావి చూడు ఽ బూమెల వలపుల్
గావించినపతిఁ జూడుము
[3]నావచనము కల్లగాదు ఽ నమ్మువయేనిన్. 195

క. చెలినొకతెనంపు రుక్మిణి
నిలయమునకు నిపుడెయనఁగ ఽ నిశ్చయముగఁ బు
వ్వులు గొనిపోయిన యందఱు
చెలులొక్కట వచ్చియట్లు ఽ సెప్పిరి సతితోన్. 196

చ. అనయమునేక వాక్యముగ ఽ నందఱుచెప్పిన యప్డునిప్డు సో
కిన క్రియవెచ్చి యంగలత ఽ కేవలతప్త సువర్ణమూర్తియై
కనుబడఁగెంపు సొంపడరు ఽ కన్గవతోఁ దరళాక్షిమీనకే
తనుమహితానలాస్త్రము విఽధంబున వచ్చెమురారి పాలికిన్. 197

వ. ఇట్లసూయాజాత ప్రభూతరోష కషాయిత స్వాంతయై తనతోన సకలసఖీ
వర్గంబు ననర్గళభంగిన్ బుష్పమణిపాత్రికలతో నేతేర వనదేవతాసంతతితో

---

1. ఆ. పా. నాకెంత తెలియంగ నలినగంధి. 2. రతిరాజ్య రమ్యకళయు 3. నావచనము కల్లగాదు నమ్ముమయనినన్. (నమ్ముమటన్నన్ ?)

వచ్చిన వసంతలక్ష్మియను సమ్మానవతీ తిలకంబు హరిముందట నిలిచి
యి ట్లనియె. 198

క. విను, తాల్మిలేక యేడ్చుచుఁ
దనులత గంపింప గద్గదస్వరమున న
జ్ఞనిచేఁ బలికెడు వీణియ
కెనయై తడబడుచుఁ బలుకు తేర్పడకుండన్. 199

చ. ననునొక పెద్దచేసి భువనంబు లెఱుంగఁగఁ బారిజాతము
య్య నిమిషనాథుగెల్చి నయమారఁగ [1]నిల్పితి నాఁటిమేలు నా
నెనరు కృపావిశేషమును నేఁడొనరించితె పెద్దదేవికిన్
మన మలరన్ వశీకరణ మంత్రము గ్రొత్తగ నభ్యసించితో[2]. 200

తే. పారిజాతంబు భువి సత్యభామయింటఁ
గానిమఱి యెండొరులయిండ్లఁ గలుగ దనఁగఁ
గలుగఁజేసితె తక్కిన పొలతులిండ్ల
నేమి మందుల వలపించి రింతనిన్ను. 201

ఆ. సత్యభామ పారిజాతపుష్పము లంపె
నంపసాటికొరులు నంపువారె
యింక కడమమాట లేల యీతరువునీ
యిష్టసతికిలంచ మిచ్చుకొమ్ము. 202

వ. అని సపత్నీవిషయ రోషవిషాదంబున శంకాతంకంబులేక యవ్విరులన్నియు వెన్నునిపై దిగఁ బాఱంబోయించి చంచల హృదయంబునం గోపోద్దీపితయై, తత్సన్నిధానంబువిడిచి తన కేళిమందిరంబు చేరంబోవ, నవ్విభుండు నవ్వుచు లేచి కూడముట్టి బోటికత్తెలవ్వలివ్వలఁ దొలంగిపోవ నమ్మానిని పయ్యెద చెఱంగుపట్టినఁ బట్టువడక భ్రమణవేగంబున నవ్వలువవిడి జాఱ లోనికిం జని గ్రక్కున గగనకవాటార్గళంబు బిగియించి వేఱొక్కచీనాంశుకంబుధరియించి చెంగలువ పాన్పున మేనువైచి పొరలుచు, ఘటనిహిత క్షుధితపన్నగాంగనయుంబోలె రోజుచుండె నట యొడుపుదప్పిన పద్మలోచనుండును మగుడి యొక్క బహిర్నంటపరచిత కుసుమశయనీయంబున శయనించి, తద్వయస్యలుసముచితసేవావిధానంబు లొనరింప నయ్యింతి సంతాపశాంతికై విరహధర్మం బవలంబించి యమ్మూర్తినచటనుండి, రుక్మిణ్యాది ప్రధాన దేవీజనంబుల చో యందును,షోడశసహస్రసుందరీ సందోహంబునందు ననురక్తిఁ దాల్చిన రూపంబులఁ గ్రీడించుచుఁ జిత్రకౌశలంబుల నారాత్రి గడపి ప్రభాతంబున నామాయారూపంబులన్నియు నుపసంహరించి యూరకుండె నప్పుడు. 203

1. ఆ. పా, నిచ్చితి. 2. నభ్యసింపుచున్.

క. ఆలీలామిథునము త
త్కాలోచిత విధులుదీర్చి ✽ కడుపడి నన్యో
న్యాలోకన సదుపాయం
బాలోకించుచును తమాత✽హం పడుచుండన్. 204

సీ. ఆవేళ నేఁబోయి ✽ యదియెల్లఁ దత్పరి
చారికాజనముచేఁ ✽ జక్కఁ దెలిసి
హరిఁగాంచ నమ్మహా✽పురుషుండు దనకేళి
మాయావిధానంబు ✽ మందహాస
మెసఁగ నానతియిచ్చె ✽ నీ సేతలన్నియు
వెడపోకలని యీర్ష్య ✽ విడువఁజేసి
సత్యభామకుఁగోప ✽ శాంతిసేయుము పొమ్మ
నావుడు నలరి యా✽దేవికడకు

తే. సముచితక్రియఁ జనిన యా✽జలజనేత్ర
నన్ను మన్నించి కనకాస✽నముననుంచి
తాను నానతి యిచ్చెత ✽ ద్వర్తనములు
నాత్మసంచార ఫణితియు ✽ సర్వ భంగి. 205

క. చెప్పిననంతయు వినినే
నప్పుడు తలయూఁచి యమ్మ✽హాదేవి మొగం
బొప్పారఁజూచి నవ్వినఁ
గప్పర పడినన్నుఁ బలికెఁ ✽ గౌతుక మెసఁగన్. 206

వ. కుమారా! దుగ్ధసాగరంబున నమృత పూరంబునుంబోలె నీ నవ్వు మన్మనః
ప్రసాదహేతువై యొక్క విశేషంబుదోఁచె నభిప్రాయంబు చెప్పుమనిన,
నంబా! యీసకలంబును నాకపటనాటకుని మాయానాటకంబు. ప్రతిమంది
రపారిజాతవిలసనంబును బహురూపకత్వంబును హరి యింద్రజాలంబు, నీ
హృదయ ధైర్యసామగ్రిచూడ సమకట్టిన పని యింతప్రొద్దు నిన్ను భ్రమ
యించె. నింతియేకాని నిక్కంబు కాదని సంచారికలవలన పరామర్శించి కల్ల
చేయకదీనికై నీవంటి మహా ధీరనాయికా రత్నంబునకు సంచలింపనగునే,
తొల్లియు శ్రీమహాలక్ష్మి ద్రుహిణ రుద్రాదులు నీవిభుని మాయానాటకం
బున భ్రమసి తిరిగిరి. ఆ కథలు చెప్పెద నాకర్ణింపుమనిన, నచ్చెరువంది
పరిణమించె నంత నిజవల్లభుండు ప్రణయప్రీతి పూర్వకంబులైన విధానంబు
లందన్ను మన్నించి కూడుకొనిన నలరి యద్దేవ దేవుని యనుమతి నన్నుఁ
బుత్రవాత్సల్యంబున నారాధించి యా జగజ్జనని నాకు నీ పారిజాత మాలిక

యనుగ్రహించెనని గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకుం జెప్పెననిన విని పరీక్షి
త్తుండట మీఁదటి వృత్తాంతం బెట్లయ్యెనని శుకబ్రహ్మ నడుగుటయును, 207

క. నారాయణదేవ కృపా
పారాయణ భక్తలోక ♦ పాలకవిద్యా
కైరవ చంద్రోదయమా
యారమణీరమణయుతః ♦ యానందనిధీ. 208

ఉ. శ్రీతులసీస్రగర్చితప ♦ రిస్ఫుట కౌస్తుభపద్మరాగ ర
త్నాతుర భద్రపీఠసము ♦ పాశ్రితసింధు సుతాకటాక్షవీ
క్షాతుహినాంశుదీప్తివిక ♦ సత్త్రిజగత్కుముద ప్రసూనగం
ధాతిథిబంధరాయిత నిర్జాను చరేంద్రముఖాఖిలామరా. 209

మాలినీ. ప్రకృతి పురుషమూర్తీ ♦ బ్రహ్మయోగానువర్తీ
సకలనయనరమ్యా ♦ సాధులోకైక గమ్యా
ముకుటకలితపింఛా ♦ ముక్తసంగాతివాంఛా
వికచకమలనేత్రా ♦ వృత్రజిన్నీలగాత్రా. 210

ఇది శ్రీమదన గోపాలచరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణకృష్ణ
భట్టారకపౌత్ర చింతలపూడికామయప్రభుసుపుత్ర సుకవి
వర్యరాధామాధవయల్లనార్య ప్రణీతంబైన
విష్ణుమాయానాటకంబునందు
ప్రథమాశ్వాసము.

౮ ౮ ౮ ౮ ౮

౦ద్వితీయాశ్వాసం

శ్రీరస్తు.

విష్ణుమాయానాటకము.

ఆశ్వాసము. ౧.

క. శ్రీరాధాధరమధురసు
ధారసధారా ప్రశాంత ✽ దారుణనిశిత
స్మారశరానల ధీరో
దారగుణాపాలనవమ ✽ దనగోపాలా.

తే. అవధరింపుము దేవసం ✽ యమివరుండు
సకలవేదాంత విద్యా వి✽శారదుండు
శుకమహాయోగి పలికెను ✽ త్సుకతమఱియు
నింపుగా నాపరీక్షిన్న ✽ రేంద్రునకును.

తే. ఈవిధంబునఁ బారిజా✽తావనీజ
కుసుమమాలిక తాఁగయి ✽ కొన్న తెఱఁగు
చెప్పివెండియు నానృప ✽ శేఖరునకు
ననియె గోవిందశర్మ ప్ర✽హ్లాదమెసఁగ.

క. ఆసాధ్వి చిత్తగించుటఁ
జేసి పవిత్రములునతివి ✽ చిత్రంబులునై
భాసిల్లెవిష్ణుమాయో
ల్లాసచరిత్రములు వినుమి ✽ లాతలనాథా.

మ. హరిలీలా మహనీయమై హరవిరిం ✽ చ్యామర్త్యసంసేవ్యమై
పరమంబై బహుశాస్త్ర సారమతమై ✽ ప్రామాణిక గ్రాహ్యమై
నిరతానంద సుఖైకహేతువయి యు✽న్మేషించిమాయాప్రపం
చరహస్యంబగు తత్కథానివహము ✽ శ్రాంతంబులోకంబులన్.

—●●◆ విష్ణుమాయావిలాస కథలయొక్క ప్రారంభము.

క. శ్రీయుతమై విష్ణుమహా
మాయానాటకము నాఁగ✽మహివెలసె మహీ
నాయక తత్కథలన్నియు
నాయతగతి నొక్కప్రబంధ✽మై నాచేతన్.

మ. వినువిశ్వక్షితిపాలమౌళి వలభీ విస్ఫారరత్నప్రభా
కనదుద్దామ పదారవింద త్రిజగత్కల్యాణచారిత్ర పాం
డునరేంద్రోత్తమపుత్ర యీమునిఁ గరిష్ఠుల్ నీవునుం గూడియెం
దునకుం జిత్తముఁ బోవనీక హరియందున్నిల్పిసంప్రీతితోన్. 7

వ. అని కొలువు సావధానంబు గావించి. 8

వైకుంఠ పురవర్ణనము.

సీ. పాలమున్నీటిలోఁ బ్రభవించునుదయరా
గంబుతోడి సుధాంశు బింబమనఁగ
మంచుగుబ్బలిమీఁద మించునుదంచిత
కమనీయ ధాతుశృంగంబనంగ
నిండుఁగొలంకున నిండారఁబెరసిన
ప్రత్యగ్రహల్లక ప్రసవమనఁగ
పటికంపురాపానపైఁ బ్రోవుగానిడ్డ
కాశ్మీరకర్దమ కబళమనఁగ
తే. ధవళకర్పూరరాశి విధంబుగలిగి
యందమైయున్న తెలిదీవియందుఁ దనరు
దివ్యమాణిక్య రుచిపుంజదీప్తివజ్ర
గోపురోద్దామవరము వైకుంఠపురము.

ఉ. ఆరమణీయధామమున నాదిమవిష్ణుఁడు లక్ష్మియున్ మనో
హారిమణిప్రభాస్ఫురిత హాటకకుట్టిమ చంద్రశాలలో
భారతియాదిగాఁగల సుపర్వవధూటులు చేరికొల్వ సొం
పారుచు జూదమాడుటకు నాత్మఁదలంచిరి కౌతుకంబునన్. 10

విష్ణుమూర్తియును లక్ష్మీదేవియును జూదమాడుట.

ఆ. చిత్తవృత్తియెఱిఁగి యత్తఱిపవడంపు
[1]పలకరత్నసారెలలవరించి
[2]కనకరుచిరపాచికములుదన్మధ్యభా
గమునను నిచె దివ్యకాంతయొకతె. 11

క. సిరిచూడా రత్నంబును
హరికౌస్తుభమణియుఁ[3] బందెమయ్యెజయాశా

1. ప్రా. పా. పలకల దనరసారెలలరబన్ని, 2. ఆ. పా. కనకఖచిత పాచికలును. దనర సారెల లరబన్ని. 3. ప్రా. పా. మణికి,

పరతంత్రబుద్ధినపుడొం
డొరులకుఁ జెనఁగొనియె [1]నేర్పుఽనుత్సాహంబుల్. 12

క. గిలకల సారెల మ్రోఁతయుఁ
గలకల కంకణ రవంబు ఽ గర్ణో[2]త్సవమై
చెలఁగఁగ నాడిరి ద్ర[3]స్తరి
పలుకులఁ బంతముల నేర్పు ఽ పచరించితగన్. 13

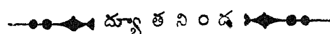
క. కాంతుఁడు జయమందఁగ భూ
కాంతామణి గోరు దివ్యఽకాంతాతతి శ్రీ
కాంతజయము- గోరును వా
క్కాంత యుభయజయముఁ గోరుఁఽగౌతుక మెసఁగన్. 14

సీ. అడిగిన దాయంబు ఽ లందందఁ బడుచున్న
నుల్లంబులో శౌరి ఽ యుల్లసిల్లు
నొంటిన సారెకు ఽ నొనరదాయమువడ్డ
చంచలేక్షణ ముదఽలించి పాడుచు
నాటఁగొంచెం పుదాఽయమున [4]దూగక. సార్లు
చచ్చిన వెసనవ్వు ఽ చక్రపాణి
తనయాట నయమయ్యుఁ ఽ దగుపండుసార్లెత్తు[5]
దాయంబు రాకున్నఁ ఽ దరుణికనలు.

ఆ. నాటసగముచేసి ఽ యాడించు దనుజారి
[6]పిక్కమొదటి కాలఁ ఽ బెట్టునతివ
హరి తిరస్కరించు ఽ నంగన గలుషించు
నాటయాగ్రహంబు ఽ నగ్గలింప. 15

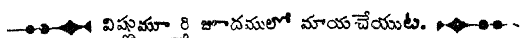
క. [7]అవమతి సప్తవ్యసన
వ్యవసాయము వలదు సుజన ఽ వరులకు సరస[8]
వ్యవహారహాని గావున
నవనీశ్వర జూదమొప్ప ఽ దన్నిటికంటెన్. 16

1. ఆ. పా. డొండొరులకు జెనగొని యొనపుడు నుత్సాహంబున్. 2. ప్రా. పా. కర్ణోత్సుకమై. 3. ఆ. పా. ప్రస్తరి. 4. కొంచెపుడాయమనగూడ కాసారె వొచ్చిన వెడనవ్వు. 5, దగు పంట సాలెత్తు. 6. బెట్టుమొదలి సాలెబెట్టునతివ. 7. ప్రా.పా. అనుపమ. 8. ప్రా.పా. సధ సద్వ్యవహార.

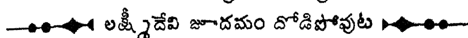
సీ. స్వామిభృత్యన్యాయ సరణి నాక్షేపించు
గురుశిష్యభావంబు పరిహరించు
పితృపుత్ర వాత్సల్య గతి మిథ్యగావించు
నన్నదమ్ముల పాడి నపనయించు
బాంధవమిత్ర [1]సద్భావంబు భంజించు
బహుమాన వినయ తత్పరత నడచు
ధర్మశీలంబుల మర్మంబు భేదించుఁ
గీర్తిధనంబులఁ గేవడించు
తే. మచ్చరముఁబెంచుఁ గోపంబు నెచ్చరించుఁ
బ్రాణహాని ఘటించుఁ బాపంబునించుఁ
గాన జూదంబువల దభిమానధనుల
కాడిరేఁ బన్నిదమునకు నాడఁజనదు. 17

వ. ఇవ్విధంబున నలుకఁగొని తలంపుల ధైర్యంబుగలంపఁ బరస్పరవిజయ కాంక్షల నీడంబోక యాడుచున్న సమయంబునఁ గలిమిబోటి యాట నయంబై యో[2]టు పన్నిదంబునకు వచ్చిన మెచ్చుచు మేలుచేయయ్యెనని సంతోషించి యంతరంగంబు చెంగలింపం జేతివాటగుటంజేసి పాచికలువైచి గెలువం దలంచిన. 18

ఆ. ఆటడీలుపడిన నమ్మహామాయావి
చిత్తవృత్తినగవు చెంగలింప
నీమృగాక్షి హృదయ మెట్లుండునో చూత
మంచు మాయపన్నె నాక్షణంబ. 19

క. ఆ మాయావిభ్రమమున
నేమనిచెప్పుదు నృపాల యిందిరవైవన్
భూమిఁబడి పాచికలలో
నా మునుపటి లెక్కలుడిగి యన్యములయ్యెన్. 20

క. లెక్కలు విపరీతములై
యక్కామినిచేతి పందె మది దప్పిననా
వెక్కసపడి వెలవెలనై
గ్రక్కున పాచికలు చఱచెఁగనలుచుఁ జేతన్. 21

1. సంభావంబు. 2. వాటు, నాటు.

తే. నవ్వె భూకాంతవాణి మౌనంబు దాల్చెఁ
దద్వయస్యలు లజ్జించి తలలువంచి
రబ్జనాభుండు పరిహాస మాడెనపుడు
వానినన్నింటనడికె నవ్వనిత మనను. 22

క. జననాథ జూదమున నో
డినవారి మొగంబు వ్రాయ డెప్పరమని చె
ప్పినమాట నిజము కమలం
బునుబోలెడు శ్రీముఖంబు పొలుపునఁ దఱిఁగెన్. 23

వ. ఇట్లు పరాజయ పరాభవంబు వాటిల్లెననుచుఁ జెక్కు చెమర్ప నేర్పరు
లైన సపత్ని భర్తలొనర్చు కెలసనంబునకు సొలయుచు ధర్మదేవతను దూఱి,
యంతఁ గొంత ధైర్యంబు దెచ్చుకొని యమ్మహాధీరనాయిక వివేకించి
దా[1]యంబు రాకుండుటకుఁ గతం బేమని విభుండు వైవకుండఁ గ్రమ్మర పాచి
కలు బట్టిచూచి వానియందు [2]ముందటి రేఖల క్రమంబుగాఁ దనయాటకుం
గూడక నలువంకల నొక్క లెక్కయై యధిపుని యాటకుందగిన పన్నిదం బగు
చున్న తెఱంగు వెఱఁగుపడిచూచి, యది యతనిమాయగా నెఱింగి యద్భుత
క్రోధరసరంజితంబగు మొగంబునం గంటికి నగవు చిగురుకొల్పి యిట్లు
కపటంబు సేయం దగునే యని మందస్మిత వదనారవిందుండై యున్న వెన్ను
నుద్దేశించి. 24

ఉ. జూదరికాని చందములు చూపితివన్నియు మేలుమేలు నీ
గాదిలి భూమిదేవికి వికాసముగా జనులెల్ల నెల్లెడం
జూదము వాదహేతువును జుల్కదనంబును బొంకు నంటదాఁ
గాదనరామినిక్కముగఁ గంటిమి నీ వెడమాయ లచ్యుతా. 25

మ. ననువంచించి జయించి నాశిరము రత్నంబుం బ్రయత్నంబునం
గొని యావల్లభికీ దలంచితివొ నీకుం బ్రేమమట్లయ్యెనేఁ
గొనుమే నిచ్చెద మాయయేల యిది నాకుం బ్రాఁతెరత్నాకరేం
ద్రుని పట్టిన్ సిరినాఁడెఱుంగవె జగత్తుల్ గోరి సేవింపఁగన్. 26

క. అల్పుల నసురులఁ గొందఱ
వేల్పుల మానవులఁ గొన్ని వెడవెడ మాయల్
గల్పించి త్రిప్పు నీ సం
కల్పము చెల్లునె మదంతికంబునఁ గృష్ణా. 27

ఉ. కేవల మూఢజాతి నడకించెడు నేర్పులు చూపవచ్చితో
నీ వెడమాయ నా యెదుట నీళ్లలో వ్రాఁత హిమంబుపెంపు మే

1. దోషంబు. 2. అ. పా. ముందరి లెక్కలున్న క్రమంబుగాక.

ఘనావరణంబు బుద్బుద ఘటావళి వేసవి యెండమావుగాఁ
బోవునె కాక నిల్చునెయ ఫ పూర్వవిశేషమె శేషతల్పకా. 28

వ. ఆటవారిని భ్రమియింపనే నీమాయలు, నీమాయ కొలఁదిగాదు నామాయ
లవియెట్లంటేని వినుము. 29

సీ. హరవిరించి పురందరాది బృందములకు
సిద్ధవిద్యాధర ఫ శ్రేష్ఠులకును
యక్షగంధర్వ గుహ్యక కులాధిపులకు
పన్నగ కిన్నర ఫ పరివృఢులకు
చారణఖచరరా ఫ జన్య వర్గములకు
కనకాద్రి ముఖనగ ఫ గ్రామణులకు
దైతేయదానవా ఫ ధ్యక్ష సంఘములకు
విశ్వ విశ్వంభ రా ఫ ధీశ్వరులకు
తే. పదవు లైశ్వర్యములు మహా ఫ ప్రాభవములు
మత్కటాక్ష మహామాయ ఫ మహిమఁగాదె
విస్తరిల్లుట త్రైలోక్య ఫ విభుత నీకుఁ
గలుగుటయె నీకు నేఁ గలుగంగఁ గాదె. 30

సీ. చంద్రబింబంబునఁ ఫ జంద్రికరవి మండ
లంబునఁ బ్రభయనలమున దీప్తి
రత్నజాలంబున ఫ రంగు, సరోరుహ
వనముల శృంగార ఫ వైభవంబు
పురమహోత్సవములు ఫ కరిహయరథ భట
సామ్రాజ్య సామగ్రి ఫ చారుభూష
ణాంబరలావణ్య ఫ హావభావ విలాస
కలనలు త్యాగభోగముల గరిమ
తే. శ్రీమహాలక్ష్మి కళయున్న ఫ చెలువయనఁగ
వినవె నా మాయలోకైక ఫ విలసితంబు
నిఖిల మిథ్యాకరోపాయ ఫ నీదుమాయ
కంటెనే రెంటె మేలును ఫ కమలనేత్ర. 31

వ. అని యీర్ష్యాజనితలజ్జా విషాదక్రోధంబుల సంతపించి యంతట నిలువక. 32

శా. నీ వైకుంఠమహోత్సవా భ్యుదయముల్ ఫ నీమందిరాంతఃపురీ
లావణ్యాతిశయంబు నీమణి గణాలంకార సౌభాగ్యముల్
నావిస్ఫూర్తులునే గ్రహించెద భవన్మాయా విలాసంబు లె
ట్లై వర్తించునొ చూతమంచు నిజదివ్యాకార మేపార్చఁగన్. 33

లక్ష్మీదేవి కోపముచేతను వైకుంఠ విలాసమును హరించుట.

తే. ధరణి గంపింప లోకముల్ తల్లడిల్ల
భూతపంచక మాక్రోశమునఁ జలింప
శారదాదేవి ప్రార్థన సరకుగొనక
క్రింగెవైకుంఠ సామ్రాజ్య రేఖ లక్ష్మి.

సీ. ప్రాకారగోపుర ప్రాసాదమంటప
చంద్రశాలల పెంపు చేటులువడియె
పర్యంకభూషణాం బరపరిమళవస్తు
విస్తారములమేలు విన్నఁబోయె
సౌవర్ణమణిమయ ఛత్రచామరకేత
[1]నంబుల బిరుద చిహ్నంబు లెడలె
వారణహయభట వ్రాతరథానేక
సైన్యసంకుల గర్వ చయముడించె

తే. రంగవల్లీవితాన తోరణవిచిత్ర
దీర్ఘికారామవాటికా దివ్యకేళి
పర్వతప్రోల్లసత్త్వంబు పాడువారె
నట్టివైకుంఠమునసిరి యాగ్రహింప. 35

తే. అవ్విధంబున సిరితన యమృతదృష్టి
మరలఁదిగిచిన వైకుంఠ పురవరంబు
కువలయప్రియ రుచిలేని కుముదసూన
మట్లుశూన్యత్వమొందె చంద్రాన్వయేంద్ర. 36

అందుకువిష్ణుమూర్తి కలుషించుట.

సీ. అంతయుఁగనికడు నాత్మలోఁ గలుషించి
వేగిరపడక యావిశ్వకర్త
యాటవారల నాగ్రహంబింత సేయునే
యక్కటా యీఫలంబనుభవించుఁ
గాకేమియని భావి కపటకృత్యముగాన
రాకుండ మాయానుకరాగలీల
ననుపారపరిరంభణము చేసి కోపమి
ట్లేటికిలోకంబు లేమి సేయు

తే. నవ్వులాటలకై నీకు నివ్విధంబు
చనునెయిఁకఁజాలు నీచిత్త జాలవహి,

1. నంబులు.

శాంతిఁబొందింపు భూతపం చకముఁబెదర
కుండఁ గరుణామృతము చల్లు ముత్పలాక్షి. 37
కోపమువచ్చిన నాపైఁ
జూపవలెంగాక మిగుల సుందరతరమౌ
చూపట్టెడు వైకుంఠము
పాఃపుర సౌభాగ్యముడుప నగునే నీకుఁ 38
క. కంటివె వైకుంఠము నీ
కంటికృపాశ్రీలఁ బాసి కడుశూన్యంబై
యుంటయిది చాలకయోఁ
గెంటింపందలఁచెదవు నిఖిలలోకములన్. 39

వ. సర్వమంగళాధి దేవతయును లోకమాతయునని నిన్నుం బ్రహ్మాలు సేవింపనుండి నీకు లోకంబులపై నలుకదగునే. మనము వినోదార్థంబున కాడ సమకట్టిన జూదంబింత చేసె, సరసంబు విరసంబయ్యె, నీదేమిదోషంబు జూదంబు దోషంబుగాక. దీనికేమి యింకఁ బ్రసన్నురాలవు గమ్ము, నీవ గెలిచితివనుచుఁ దన కౌస్తుభ గ్రైవేయంబు నయంబున నయ్యిందిరాదేవి సమున్నత కుచ కుంభ మధ్యంబున నలంకరించి కలంకఁదేర్చి యీదుర్ద్యూత వ్యసనదోష ఖేదంబులు మానఁ గొంతకొంతప్రొద్దు సరస్వంతంబు పొంత విహరింతము రమ్మని, యనుగ్రహంబుగల యప్పుడు వైకుంఠ దివ్య మందిరంబు వెలుంగెడుంగాక శూన్యగృహంబున నుండం దగదని యొలయించి కైదండయిచ్చి తోడ్కొని యంతఃపురోద్యాన మార్గంబునవెడలి చనియెనంత కొంత దూరంబున. 40

లక్ష్మీదేవియును విష్ణుమూర్తియును క్షీరసముద్రమును జూచుట.

ఉత్సాహ. కమలయుంజనార్దనుండు గాంచి రుర్వరావచః
ప్రమదలున్ సురాంగనాళి - పజ్జఁదోడఁ గూడిరా
విమలఫేనకాంతికాంత విస్ఫురత్కళానిధిన్
ఘుమఘుమత్తరంగసంఘ ఘోషభీషణాంబుధిన్. 41
మానిని. నీదగుసోదర భావముఁజెంది యనిందిత కీర్తివహించె సుధా
పాదసుధాతులసీనవ భాస్కర భాస్వరకౌస్తుభరత్నమరు
త్పాదపపంచక కామగవుల్ బహు భంగుల నెల్లజనుల్ పరమా
మోదముఁజెందఁగ నీయమృతాంబుధి ముద్దియ చూడుము వేడుకతోన్.

సముద్రవస్తువులను లక్ష్మీదేవికిఁ జూపించుట.

స్రగ్విణి. నీరజాతేక్షణా నీకటాక్షాంచలా
ధీరతాభ్యాసమర్థించి కాఁబోలుఁ జూ

చేరిమీనాళివేఁచిత్రమై దాఁటెడున్
గోరికల్ మీఱఁగ గ్గొంటివే వారిధిన్. 43

పసమయూరము. వెల్లితనవీనతర విద్రుమలతోద్య
త్పల్లవవిలగ్నమయి భాసిలెడుముత్తెం
బల్లదె మృగాక్షికల శాంబునిధిలోనీ
యుల్లసిలుమోఁ[1]విఁగడు నొప్పు చిఱునవ్వై. 44

కుసుమితలతావేల్లితవృత్తము.

రాకాచంద్రాస్యా యమృతనిధిసం రంభ మొప్పంబయోదా
నీకంబాపూరంబులు గడుపడిన్ సిల్చిపానంబుసేయన్
వేకంటేనీవిభ్రమగసము నే వేడ్క నేత్రద్వయంబా
లోకశ్రీలం గ్రోలెడు సువిహితా లోలసంప్రీతిఁ జూపెన్. 45

ఉ. శాతకటాక్షచూచిశివె శంఖముకండు నితాంతయాతనా
యాతతరంగహస్తముల నావల యీవల యాచుచున్న యు
య్యాతురవృత్తి తావకగళాభమటన్న సహింపరామి మీ
తాతబహిష్కరింపఁగఁ బరిదంపడి లేచఁగ లేకయుంబలెన్. 46

వ. వెండియు మదభరంబున మదనమదనోన్మదనాది నిశితశరపరంపరాకంపమానమానసలగుచు నేటి మదిరాక్షులు చక్షురుత్సవంబులైన మదకల కలహంస రశనాక్రేంకార సంకులపులిన ఘనజఘన బింబంబులును, వర్తులావర్తగంభీర నాభీతలంబులును, కోమలశైవాల రోమరాజిలతలును, సముత్తుంగరథాంగ కుచకుంభంబులును, నాళీకనాళహస్తంబులును ప్రశస్త విలాసరేఖలు మెఱయ పుష్పంధయ ధమ్మిల్లవళి బంధంబులుం జెదరఁదరుసురభి కుసుమసౌరభ్య ప్రవాహంబులతో డిండీర ఖండసుందరమందహాస చంద్రికల కలంకారంబై లేఁదరగకతి వంకబొమల మురిపెంబుల నలరు కలికి గలువ రేకుల కనుంగవ కెలంకులం దళుకులెసంగుబేడిసచూపుల దీవెలుపుట్టింపుచుఁ, బాయకపైకొనిన దక్షిణనాయకత్వంబున నందఱ నొక్కచందంబగు ప్రేమంబున నుద్దామదీర్ఘతరంగ బాహుదండంబులు సాచి కౌఁగిలించి తదీయ పద్మవదన తదధర నిర్గళిత మధుమధురామృత పానంబున నుప్పొంగు లీలాసంగతివలన శృంగారరసంబును, నిఖిల భువనైక సంభావితంబగు ప్రాభవంబున విశ్వవిశ్వంభరా చక్రంబాక్రమించి సమున్నతాయతోర్మి హస్తస్ఫార పరిస్ఫాలననిపాటిత దిగంతదంతావళ కుంభకూటంబైన ప్పాటవంబువలన వీరరసంబును, [2]ఆఖండల దోర్దండ మండిత చండధారాక్రూరభిదురధురాపాత సంజాత

1. మోము. 2. అఖండ.

ప్రభూత భీతిం గ్రచ్చఱి శరణుసొచ్చిన శిలోచ్చయ నాయకుండగు మైనాకుని రక్షించు దాక్షిణ్యంబువలనఁ గరుణారసంబును, ప్రావృషేణ్య పయోవాహంబుల భ్రమంబున నదభ్రనీలమణి విభ్రమంబున నింద్రచాపదీపిత దిగ్విటంకంబులునుం గఠిన నిర్ఘాతపాత ప్రకంపిత జంతులోకంబులును విద్యుద్దండ మండిత జగదండ ఖండంబులును, దుర్జయ గర్జాజర్ఝరీ రావతాండవిత శిఖండి మండలంబులునై కుంభద్రోణ వర్షంబులు వర్షింప, మొల్లంబైన యున్నీటి వెల్లువ యెల్లకడలం గడలుగొని యుప్పొంగి తరంగిణీ ముఖంబులం బ్రవేశించు నప్పుడును, నిదాఘ సమయ దీర్ఘదివసకర కిరణ సహస్ర స్వీకృత సరస్వత్ సరోవారికూప పానీయంబై యుండి మహీమండలంబు వ్రయ్యలు వాయు నప్పుడును చెప్పరాని యగాధ జలగాంభీర్యంబున నుబ్బుస్రుక్కులు లేక యొక్క చందంబుననుండు నఖండమహిమవలన నద్భుతరసంబును, సురాసుర పరివార పురాకృత మందర ధరాధర మంథానమథన సంభ్రమణంబున గంభీర గుణంబు చెడి వికల జీవనభంగ ప్రయాసజాత విశ్వాస యాతాయాత సర్వతోముఖంబులం బొరలంబడుచు ఘోషింపనెఱి దప్పి దెప్పరంబున నాటనుండియు మొఱపెట్టుచున్నదో యనునాడిక [1]వలన హాస్యరసంబును, నిరంతరంబును దద్వీపంబులు నివాసంబులు చేసికొని కినుక ననేక పట్టణ గ్రామ వర్ణాశ్రమ వాసుల గోవృషభ శిశు స్త్రీలోకంబులు జీకాకు పడఁ గసిమసంగి యసువులకుం బాపి రక్తమాంస మేదో మస్తిష్క పంక పంకిలంబగు శవనివహంబులు దెచ్చుకొని విచ్చలవిడి నిచ్చలు బ్రమత్తులగుచు నక్తంచరులు బుత్తులుగొనఁ దదీయ పూతిగంధ బంధురంబులగు గంధవహ ప్రసరణంబులవలన భీభత్సరసంబును, పరస్పర విగ్రహ పరిగ్రసన రసరభస క్రోధధా[2]వనసంకులంబై నిశ్శంకంబై కుంభీరకుంభీనసతిమితిమింగిల కమఠకర్కటాదియూథ పరంపరలు తెంపున విహరింప, దురవలోక భీకరత్వంబువలన భయానకరసంబును, విలయకాల రుద్రవినిద్ర జగదాభీల మహోత్కాల ఫాలనయనానల జ్వాలాకరాళంబై విశాలజిహ్వా సంహతులం [3]బయఃపూరంబులు గ్రోలుచు పొగలఁ దగులక తెగలుపడి భగభగనిగుడు పొగరు చిగురుమంటలవెంటమింటికి నుప్పరంబెగయు నిప్పులకుప్పలు చదలతుదలం జెదరి చామరధ్వజ ఛత్రాకారంబుల ప్రకారంబున నలువంకలం [4]దూలిరాలుచుండం బ్రచండ తేజంబున, బ్రహ్మాండమండలోర్ధ్వకర్పరపర్యంతంబు శతయోజన సమీపసంచర ద్దివ్యవిమానవిహంగముఖ ఖేచరనిచయంబుల భస్మసాత్కరింపుచు ననవరతంబు నీడఁబో[5]క లోకోత్కృష్టంబగుచున్న బడబాగ్నివ్యగ్రతాపోద్రేకంబువలన రౌద్రరసంబును,

1. పా. నాడికల 2. ఆ. పా. క్రోధదావసంకులం. 3. ప్రా. పా. యాదఃపరంపర.
4. ఆ. పా. దూరిగ్రాలుచుండ, 5. బలోత్కృష్టం బగుచు.

చంద్రచంద్రికాశీతల ధవళస్వభావంబును నమృతరూపంబును నతివిమలాంత రంగంబును, ననేక సాధుబుధ [1]సేవ్యమానస్థానంబును నగు సౌజన్యంబువలన శాంతరసంబును దనయందు బ్రకాశింపం బెంపారునపార గుణవారం బగు పారావారంబున వారాకర కుమారికి ననేకవిధ విచిత్ర సుందరతర పదార్థ సందోహంబులు సూపుచు నవ్వనమాలి లీలావిహారంబునం గొండొక దవ్వుచని. 47

—••◆ సముద్రతీర వనవర్ణనము నందలి విహారవర్ణనమును. ◆••—

ఆ. తాళపూగనారి § కేళహింతాళకే
తకరసాల సరళ § వకుళ కదళి
పనస సింధువాధ § పారిజాతాధి కా
వనిజరాజి నొప్పు § వనము చొచ్చె.

సీ. నిండారు బొన్నల § నెత్తావిఁ గైకొని
పసిడిఁ సంపెంగల § పైకి నుదిరి[2]
నెఱిమించు పొగడల § నెత్తావిచేకొని
లీలనై బొండు మ § ల్లెలకునుఱికి
నిగుడు గొజ్జంగుల § నెత్తావిహరియించి
పొదిగొన్న చేమంతి § [3]పొదలకరిగి
నిం[4]డారజాజుల § నెత్తావి నవరించి
నవపారిజాత నం § తతులవ్రాలి

తే. యెలమిఁ దద్దివ్య గంధంబు § లేర్పఱించి
మెలపుతో వాని నన్నింటి § మేళవించి
యింపు నునుగాడ్పు కానుక § యిచ్చెవారి
కాత్మగంధ వహార్థంబు § సార్థకముగ. 49

చ. పరభృత సద్భటార్భటియు § భాసుర కీరతురంగహేషలం
దరురథవిభ్రమంబు సమ § దభ్రమరద్విరదోగ్ర బృంహిత
స్ఫురణయుమీఱఁ బుష్పశర § భూపతి సర్వజగజ్జయార్థమై
యురుగతి వచ్చిదండు దిగి § యున్నటుల వ్వన మొప్పెఁజూడఁగన్. 50

సీ. ఈఱంబులగు పొద § రిండ్ల నీడలవలి
గ్రమ్మచో శీతల § క్షణము దోఁచుఁ
బూదేనెతుం పురుల్ § పొరి పొరి రాలుచోఁ
బ్రాలేయసమయ నం § పద దనర్చు

1. స్తవ్యమాన. 2. ఆ. పా. నెగసి. 3. పూవులలది. 4. నింపార.

సహకారకిసలయా స్వాది కోకిల నాద
మెసఁగుచో నామని యింపు చూపు
నగరు కాశ్మీర గం ధాన్వితోష్ణానిల
మడరుచో గ్రీష్మర్తు వతిశయిల్లు

తే. నమరు మధుకరగతులమే ఘాగమంబు
నెరయు విచికిలకిరణ చం ద్రిక[1]శరత్తు
అవ్వనంబున నట్టి మహావిభూతి
నాత్మ మెచ్చిరి సిరియున య్యచ్యుతుండు. 51

సీ. కమలా కమలగంధి కచ బంధమునఁ దోఁపెఁ
పారిజాత ద్రుమ ప్రసవభరము
[2]తనరు మహీమహీ ధరకుచకు చముల
హరిచందన పరాగ [3]భరమలందె
రాణవాణీశుక వాణి యాస్వాదించె
మందార మధుర మ రందధార
నెలమి సుపర్వ ప ర్వేందు వక్త్రలుదాల్చి
రసలార సంతాన కిసలయములు

తే. కల్పకము నీడ భక్తసం కల్పదాయి
యయ్యనంతుఁడు గ్రోలెమం దానిలంబు
మహితరతిరాజ రాజ సా మ్రాజ్యలక్ష్మి
నలరు జలనిధి[4]సవిధవ నాంతరమున. 52

క. కుసుమాపచయ రసంబునఁ
గుసుమాయుధ గురుఁడు వలపు గులుకుచులీలన్
గుసుమ[5]సుకుమారి సిరినవ
కుసుమిత తరులతలవెంటఁ గూడి చరించెన్. 53

సీ. సఫల పూగశ్రేణి సౌభాగ్య మగ్గించి
యురగ వల్లుల దండ నుండి యుండి
గురివెంద పందిళ్ల పరువంబు గొనియాడి
మల్లెపూఁ బొదరిండ్ల మలసి మలసి

1. పా. శరత్తు. 2. ఆ. పా. తనరుమహీ ధరతరగురు కుచముల. 3. అ. పా. మలదెగలయ 4. ప్రమద. 5. కుమారింసిరి.

ద్రాక్షాఫలస్రవ । ద్రసధారలను నా[1]ని
గొజ్జంగిపూఁ దేనెఁ । గ్రోలిక్రోలి
సహకార చారుమం । జరులకుఁ దలయూఁచి
పొన్నపు ప్పొళ్లు పైఁ । బూసి పూసి
తే. భృంగభయదంబులైన సం । పంగివిరుల
మురువు ప్రకటించి జాజులు । ముడిచి ముడిచి
వెలయువనలక్ష్మి గారాపు । విందులనఁగ
హరియుసిరియును గ్రీడించి । రభిమతముగ. 54

సీ. ఘనవేణికాబంధ । మునకుఁ జుట్టును[2] శిఖా
వళియంచు వనశిఖా । వళులు గేర
నయనవిస్తారము । నకు సయిదోడు సా
రంగియటంచు సా । రంగు లోలయ
మధురసల్లాప సం । పదలకు ననుఁగుఁ గో
కిలబాలయంచుఁ గో । కిలలు మలయఁ
గనకతులాకోటి । నినదంబునకుఁ దోడి
యంచ యటంచురా । యంచలలర
తే. నెలమి వనదేవతా లతాం । గులు చెలంగి
చిగురు చేతులఁ బైఁ బువ్వు । సేస చల్ల
నవ్విలాసిని చరియించు । నవ్వనమున
పద్మనాభుని కన్నుల । పండు వగుచు. 55

మ. లవలీపుష్పసుగంధముల్ మరగియే । లాలాస్యముల్ చూచుచు
న్రవిదీప్తి ప్రతిమాన విద్రుమవితా । నచ్ఛాయ రంజిల్లుచున్
ధవుఁడుం దాను సఖీసమూహములతో । దవ్వోగలీలాగతిన్
జివురుంగైదువు జోదుతల్లిజలరా । శి ప్రాంతవన్యావలిన్. 56

విష్ణుమూర్తి లక్ష్మీదేవిని వంచన చేయఁదలఁచుట.

వ. ఇవ్విధంబున నయ్యమృత పయోనిధానసవిధ వనమార్గంబున ననేకవిధ క్రీడారసపరాయత్త చిత్తయై యత్తమ్మి వటారు మిటారి కత్తె సవతియుఁ గోడలును మొదలయిన సఖీజన సమూహంబులతో విహరింపఁదదీయకౌతుక లీలలాలోకించి వైకుంఠవల్లభుండు నెయ్యంపు జూదపుసయ్యాటంబునకై వైకుంఠంబు శూన్యంబు గావించిన నిర్దయురాలిని మోసపుచ్చుటకై యెదురువేచియున్న వాఁడు గావున నొక్క కపటకృత్యంబు సంస్మరించి. 57

1. సధారకానని. 2. జుట్టపు.

క. బలసంప త్పౌరుషములు
గలిగియు వినయంబు లేని శ గర్వాంధులుత
ద్బలసంప త్పౌరుషములు
పొలిదఱుఁగక వశులుగారు శ బుద్ధిఁదలంపన్. 58

క. సతియైనను సుతుఁడైనను
హితుఁడైనను మేరఁదప్పి శ యెఱుఁగక కడుదు
ష్కృతి గావించిన వారిం
బ్రతి విధిఁ గుదియింప వలయుఁ శ బ్రాభవ మొప్పన్. 59

వ. అట్లగుటం జేసి. 60

ఉ. ఈ యెలనాఁగ గర్వమున శ నీభువనత్రయ రాజ్యలక్ష్మి య్యా
త్మీయవిలాస లేశమని శ తెంపున నన్నుఁ గణింప కుగ్రతం
బాయక పద్మజాండములు శ భస్మములైనను విన్నఁబోనిశో
భాయతనంబు మద్భవన శ మంతయు శూన్యముచేసె దుష్కృతిన్. 61

క. తానును దనకైశ్వర్య క
ళానయసామర్థ్యములు ద శ లంపఁగ మన్మా
యా నిర్మాణంబని మదిఁ
గానదు తా లక్ష్మి ననెడు శ గర్వముచేతన్. 62

క. ఈరసమును నిర్దయతయుఁ
గ్రూరత్వము సతులసహజ శ గుణములు మిగులన్
వారలలోఁజంచలకడు
నారయసిరి దుర్మదమున శ కాశ్రయమగుటన్. 63

{విష్ణుమూర్తి లక్ష్మికిఁ బ్రతిలక్ష్మినిఁ గల్పించి వైకుంఠము మిక్కిలి ప్రకాశింపఁ జేయుట.}

క. కావున నీదుర్మదగ
ర్వావిర్భావంబుమాన శ నతిచిత్రముగాఁ
గావింతు వేతెఱయొక ల
క్ష్మివిభ్రమకల్పనంబు శ కేవలమాయన్. 64

క. మున్నున్నకంటెఁ గ్రమ్మఱ
వన్నెకు నెక్కంగఁజేతు శ వైకుంఠముదాఁ
గ్రన్ననహరియించితినని
యున్న మహత్త్వము గుదింతు శ నొకనిమునమునన్. 65

వ. అని యనంతగుణగణ విలాసుండును బ్రహ్మాండ నిర్మాణ కర్మకుశలుండును ప్రకృతి పురుషాధీశ్వరుండును, పరమేశ్వరేశ్వరుండును, నానారూప ప్రవర్త

కుండును, సర్గస్థితి ప్రళయవికార కారణుండును, జగద్వంచనా కపటనాటక సూత్రధారుండును, బ్రహ్మాండకోటి బహి[1]రంతస్థితుండును, సురాసుర గంధర్వ బలపరాక్రమ మాయోపాయ నిరాకరిష్ణుండును నగునవ్విష్ణుండును దన తేజంబు ప్రకటించిన. 66

వైకుంఠపుర వర్ణనము.

క. ఘోటకకరిరథభటసే
నాటోపముపౌరకలక లారంభమును
ద్ఘాటింపనాటికంటెను
మేటిగవైకుంఠపురము మెఱసెఁ సిరులన్. 67

సీ. పద్మసంభవులెల్లఁ బ్రభవించు పురిటిల్లు
ప్రళయదుర్దశలంటఁ బడనిభూమి
కాలాహికోడిసి మ్రింగఁగ రానివాకట్టు
తలఁప నచ్చెరువైన తానకంబు
ప్రాకృతుల్ చేరరాని యేకాంత దుర్గంబు
మహితసాత్వికకోటి మనికిపట్టు
కైవల్య లక్ష్మిచక్కని కేళిభవనంబు
పంచభూతములఁ గల్పించుగుఱుతు
తే. సహజతేజోలవగ్రస్త చంద్రసూర్య
పావకంబమ్మహా దివ్యపదమునై జ
[2]లక్ష్మిబాయునెయా కేళి లక్ష్మిచేత
నిత్యలక్ష్మీశ్వరుఁడు హరినిలుచు నెలవు. 68

వ. ఇట్లమేయ కళ్యాణగుణ సుందరంబగు వైకుంఠ మందిరంబు షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుండగు వెన్నుని మహాప్రసాద సామర్థ్యంబున సిరికి నచ్చెరువగు సిరిఁదొలంకుచుఁ బంకజ హితుమండలంబునుంబోలెఁ దొల్లింటికంటెఁ గన్నుల పండు వై తేజరిల్లుటకు సంతోషాద్భుత రసంబులు జొత్తిల్లు చిత్తంబుల బ్రహ్మరుద్రాది దివిజ సిద్ధచారణ గంధర్వ జయజయనాదంబులతో దివ్య కాంతలు పుష్పాంజలులు సమర్పించిరి. వెండియు. 69

ఆ. సహజకఠిన వజ్రసారమై విలయాంధ
కారనిబిడమైయ గమ్యమహిమ
మహిత దివ్యవిష్ణుమాయావిలాసంబు
పద్మనిలయఁ బెక్కు భ్రమలఁగప్పె. 70

1. ఆ. పా. రంతర్దీపితుండును. 2. పా. లక్ష్మిబాయనీమాయ కేళి లక్ష్మిచేత.

లక్ష్మీదేవి విష్ణుమాయచే భ్రమించి వనమున దిరుగుట.

క. హరిమాయామోహితయై
పరమజ్ఞానంబు దివ్యభావము నెడలన్
సిరి ప్రాకృత సతికై వడిఁ
దిరిగెన్ వనవీథిఁ బెక్కు తెఱఁగుల భ్రమలన్. 71

వ. అంత నవ్వనాంతరంబునఁ దన్మాయావశంబున. 72

శోభావిహీనమైన కొలనును జూచుట.

క. కనుఁగొనియె నగ్రవీథిన్
వనజాలయ యొక్క దివ్యవనజాకరముం
దనువు సెడి వాడఁబాఱిన
వనరుహ కల్హారకైరవంబులతోడన్. 73

సీ. నిండారఁ జిగిరించి నిగనిగల్ చాలక
వాడిన నవపల్లవములతోడఁ
గలయంగఁ బూచి తేనెలు చిందు నెత్తావిఁ
బొరయక గందిన విరులతోడఁ
బరిపాకమునఁ బండి సరసమాధురి లేక
పదనింకిపోయిన పండ్లతోడ
[1]మెలకువల్ మాని కోమ్మల విన్ననై యున్న
యలిపోత శుకపికావలులతోడ

తే. చిన్నవోయిన వనము వీక్షించి లక్ష్మి
యనుఁగు చెలులకుఁ జూపుచు నరిదిపడుచు
నెన్నడును జూడ మిటువంటి హేమవనము
శూన్యమై యున్న దిది యేమి చోద్యమొక్కొ. 74

వ. అని యాదివ్య వనంబుఁ గలయ నాలోకించి యపూర్వసిద్ధాశ్రమంబని మనంబున నభివర్ణించుచుఁ బ్రవేశించి శంకించుచు నెట్టకేలకు నందలి కొలంకు దగ్గరి. 75

ఆకొలనియందు ప్రభాహీనమైన దేవతను జూచుట.

ఉ. నిండితొలంకు నాకొలని నెన్నఁడునుం గనకాంబుజాత మొ
క్కండు వికాసహీనమయి కప్పక [2]రేకులు వ్రాలి శూన్యమై
యుండఁ దదీయకర్ణికన నూనహిమాన్విత బాలభానుమ
న్మండలి వోలెఁ గొంత ప్రభమాసిన దేవతఁ గాంచె నొక్కతెన్. 76

1. ఆ. పా. మలయుకొమ్మల విన్ననై యున్న, 2. కప్పురరేకులు వ్రాసి,

క. ఒకచేతనక్షమాలయు
నొకచేఁ జిన్ముద్రయును సమున్నత దో[1]ర్ద్వం
ద్వకలితముకుళ కరణముం
బ్రకటిల్లఁగ ధ్యాననియతిఁ బరగెడుదానిన్. 77

ఆదేవతయొక్క వర్ణనము.

క. పరివేష్టించి సరోజాం
తరములపై నిలిచి దివ్యతరుణులు సేవా
పరికరములతోఁ సయత
త్పరులై తనుగొలువనున్న ప్రాభవమూర్తిన్. 78

సీ. పద్మాసనాంకాగ్రభాగాంఘ్రిశుభరేఖ
లఖిలలోకేశ్వరి యగుట నొడువ
చిన్ముద్రచేత మించిన సమాధిక్రియ
కైవల్యలక్ష్మి నిక్కడ వచింప
దివ్యన్మహాతపస్తేజోవిభూతి ని
జాభిమతా[2]ప్తికినదను దెలుప
నాపూర్ణపరమయోగానందకళమది
నిష్టదైవంబున్న యింపుచెప్ప

తే. కన్నులకు వెక్కసంబైన చెన్నుమిగిలి
మనసునను నద్భుతంబైన మహిమగలిగి
యైహికాముష్మిక శ్రీవిహారభూమి
యగుచునొప్పారె బ్రహ్మవిద్యావిధేయ. 79

వ. కని విస్మయంబందుచు నందఱుంగరారవిందాభినయంబునఁ గ్రందుపడకుండ వారించి వారితో నిట్లనియె. 80

చ. ఉరుపరమాత్మయోగమున నున్నది యీ శుభమూర్తిఁ గంటిరే
యరుదగు విభ్రమాభ్యుదయ మంగజుఁ డాఁగనినట్లయొప్పెడున్
బరిణత తాపసప్రతిభ బ్రహ్మముఁ డాఁగని నట్ల యొప్పెడున్
నిరుపమనవ్య దివ్యరుచి నిండి తొలంకెడు నంగకంబులన్. 81

మ. సలిలాంతః ప్రతిబింబితార్క రుచియోజంబొ[3]ల్చి ధూమచ్ఛటా
కుల[4]కాంతిస్నవహేతియట్లడరుచున్ గుప్తప్రభావంబు మై
మలినత్వంబునుగల్గి యోగనిరతిన్ బ్రహ్మన్విలోకించునీ
యలఘుప్రక్రియఁ దొల్లి యేసతులయుఁగద్దైనం గనుంగొంటిరే. 82

1. దోర్దండ కలిత ముకుళీకరణము, 2. తావాప్తియదను. 3. ఆ. పా. బొచ్చి.
4. కులకార్శన్నవ.

వ. అని వెండియు వాగ్దేవతకరంబవలంబించి యించు విలుకాని తల్లి యిట్లనియె. 83

క. ఈయుగ్ర తపము సేయఁగ
నీయెలజిగురాకుఁబోడి కేటికి[1] నోహో
న్నేయుగములఁ జూడము లేఁ
బ్రాయంబునఁ దపమొనర్చు పావనమూర్తిన్. 84

సీ. ఈరేడు జగముల నేలుటకోయది
తనమహారాజసంపదకు నెంత
రతికంటె విభ్రమారూఢిఁ జెందనోయది
తనమోహనాకారమునకు నెంత
యఖిలాంగనారత్నమై యుండనో యది
తనదివ్య సామర్థ్యమునకు నెంత
బ్రహ్మాంబు తానయై పరిణమించనో యదె
[2]తనచిదానంద సంతతికి నెంత
తే. యేలొకో యింత తపము వహించి సేయ
నింత నిర్బంధమునఁ బొందనేల తనకు
యక్షగంధర్వ సిద్ధ విద్యాధరర్షి
తరుణులందెవ్వరోకో యీపరమసాధ్వి. 85

సీ. బ్రహ్మాది దేవతల్ ప్రణమిల్ల రేతన
కేటికంజలి ఘటియించదాను
తనకేది యభిమతార్థముకాని యభిమతా
ర్థమునకు నభిమతార్థంబు దాను
తనుమెచ్చు [3]నధిదైవతంబును గలదొకో
యఖిలైక దైవతమరయఁదాను
తనుగూర్చి యందఱు తపము సేయుట గాక
యెరుగూర్చి తపము సేయుదురె తాను
తే. ఈమహానిష్ఠఁ గృశియింప నేలతనకు
నవశిరీష ప్రసూనంబు నవఘళించు
మృదులతనువల్లి నేటికిమ్మోయినలంప
సర్వకల్యాణియైనయీ చంద్రముఖికి. 86

ఉ. ఈలలనాశిరోమణికి నీశుభమూర్తికి నీలతాంగికి
య్యాలరి దైవమేమిటికి నచ్చెరువైన తపోగ్ని కీలలం

1. కేమిటికో ము. 2. అ. పా. 'తనచిదమలానం దతతికియెంత' 3. నొక.

దూలఁగఁజేసెఁ జేసి[1]యును దూఁకొని దీనితపంబు పేర్మికిం
బాలనవృత్తి నీవలదె పాల్పడఁగ్రమ్మర వాంఛితార్థముల్. 87

తే. హరిహరబ్రహ్మలకు నవలైన దైవ
మెవ్వరోకాక వారైన నీ[2]రెకోర్కి
కోర్కి త్రైలోక్యమును నేలుకోలఁది కంటె
నెక్కువై యుండఁ బోలునీ యిందుముఖికి. 88

క. నాకేశ్వరు సతికంటెను
భూకామినికంటె నద్రి పుత్రికకంటెన్
నీకంటెను నాకంటెను
లోకోత్తర చరిత్రయిది విలోకింపఁదగన్. 89

వ. అని వెండియు వనంబవలోకించి. 90

ఉ. ఈవనిపూఁచికాచి ఫలియించె శుకాన్యభృతాళి జాతితో
గీవిధిఁజిన్న వ్రొవ్వుటకునేమి గతంబొకో యీకొలంకుప
ద్మావళియేల వాడెనిది యచ్చెరు వెన్నఁడుఁ జూడమిట్లనే
దైవము శాపమిచ్చె నొకదాయలుకన్ సతితోడఁ గూడఁగన్. 91

వ. ఈ దివ్యవన దివ్యాంగనలకు నీదురవస్థ దైవశాపంబకానోవు, దైవశాపంబగు
నేని యింత యంతర్వికాస తేజంబు లెట్లు సిద్ధించు, నీయపూర్వ సిద్ధాశ్ర
మంబున నిప్పరమ పావని నిగూఢప్రభావంబున నుగ్రతపస్సామగ్రినుండుట
యద్భుత కథాప్రసంగంబు మున్నెన్నఁడు విన్న కన్న యదిగాదు చతుర్దశభు
వనంబుల నెక్కాలంబు [3]నిక్కట్టడయెఱుంగము దీని విధంబంతయు నీ కాంతా
మణిచేత ధ్యానాంతరంబున నడిగి తెలిసికొని పోవుదముగాని కొండొక తడవు
నిలువుండని యాజలజ కన్యక పలుకునవసరంబున. 92

ఆదేవత యోగసమాధి చాలించి లక్ష్మీదేవి మొదలయినవారిని జూచుట.

గీ. బ్రహ్మయోగంబు చాలించి పద్మగంధి
యూర్ధ్వబాహుత్వ చిన్ముద్ర లుజ్జగించి
వెడదకను దమ్ములల్లన విచ్చిచూచె
నిందిరాముఖ లలిత పూర్ణేందుముఖుల. 93

క. ఆ చంద్రవదనసమధుర
లోచనరుచిచేత నావి లోలాక్షులు సొం
పేచిరి సవశిశిరాంశుమ
రీచిమహౌషధులు వ్రాలెఁ బ్రియయోగమునన్. 94

1. ప్రా. పా, చే నది. 2. నిట్టి. 3. అ. పా. కాలంబుల నెక్కడ యెఱుంగము.

వ. అట్లు పరబ్రహ్మయోగంబు చాలించి యా పద్మాక్షి యక్షిణ తపఃప్రభా వాతిశయంబునం జేసి త్రైలోక్యపూజ్యులైన శ్రీభూసరస్వతుల నగ్రభాగంబున నిరీక్షించి సామాన్య స్త్రీలంగాఁ బరిగణించుచుఁ దనయున్న పద్మాసనంబు డిగక యాది గర్భేశ్వరీత్వంబు వహించి సాదరంబున వారితో నిట్లనియె. 95

—మాయాలక్ష్మి వారి వృత్తాంతమడుగుట.—

ఉ. ఎవ్వరు మీరు మీయునికి యెక్కడ నామములెవ్వి మీరు మీ
రివ్విపినాంతరంబునకు నేటికివచ్చితిరింతులార యా[1]
మవ్వపువింతయచ్చరలొ మానవకాంతలొ యక్షకన్యలో
యివ్వనదేవతామణులొ యించుక నాకెఱిఁగింపుఁడాతరన్. 96

వ. అని యయ్యుత్తమ స్త్రీరత్నంబు పల్కినం జిత్తజాతజననీ మాఱుత్తరం బిట్లనియె. 97

ఏమమర స్త్రీలముమా
నామములట్లుండనిమ్ము నలినాక్షి భవ
త్సామర్థ్యము వినవలతుము
ప్రేమంబునఁజెప్పు నీదు పేరుమునుపుగాన్. 98

—లక్ష్మిదేవి యాదేవతను స్తోత్రము చేసి యామె వృత్తాంతమును జెప్పుమని యడుగుట.—

నీదీర్ఘ తపము కలిమికి
నీదివ్య విలాసమునకు నీదృఢమతికిన్
బైదలి! యచ్చెరువయ్యెడు
గాదిలిమైఁ జెప్పు మమ్మ కలతెఱఁగెల్లన్. 99

ఆ. మలినవస్త్రగుప్త మాణిక్యమునుబోలె
నీఱుగవిసియున్న నిప్పువోలె
వెలఁది నీదురూపు వెలిమాసిలోనింపు
గలిగియుంటకేమి కారణంబు. 100

క. నీవంటి దివ్యకామిని
కీవిధిఁదపమాచరింప నేటికివలసెన్
దైవకృతంబేమననీ
భావముఁ దెలియంగవలయుఁ బల్కులతాంగీ.

వ. అని యాదిలక్ష్మి పలికిన నమ్మాయా లక్ష్మి యిట్లనియె.

—ఆదేవత తన వృత్తాంతముచెప్పుట కారంభించుట.—

ఉ. ఏమనిచెప్పుదాన తరళేక్షణనాదు పురాణ వృత్తముల్
తామరసాసనేందుధర తామరసాక్షపురందరాది స

ర్వామరకోటి కాత్మనయనాంచలమే విభవానుకారి నా
నామము లక్ష్మియండ్రు భువనంబు లెఱుంగ మహావిభూతితోన్. 103

తే. హరికిఁ బ్రియురాలనై భువనైకదివ్య
విభవములకెల్ల మూలమై వెలయునేను
దత్ప్రసాదంబు కలిమిఁగాఁ దలఁపలేక
ముదిత గర్వించి యతనిచే మోసపోతి. 104

వ. అది యెట్లంటేని తత్పరమరహస్యంబు నెఱిగించెద నాకర్ణింపుము. 105

చ. అరయఁగ మూఁడుమూర్తులకు నవ్వలిమూర్తియుఁ దానయై మహా
పురుషవరేణ్యుఁడై ప్రకృతిఁ బ్రోచుచుఁ జిద్విమలస్వరూపుఁడై
పరగెడు విష్ణుదేవుఁడు ప్రపంచమునన్ బహురూపధారియై
తిరుగుచునుండు లోకములఁ ద్రిప్పుచు సర్వసురైకసేవ్యుఁడై 106

ఆ. అతనివలనఁబుట్టు నఖిలంబు నాతని
యందు డిందునతఁడె యాదికర్త
భూతపంచకప్రభూత పద్మభవాండ
మండలంబునతని మాయసూవె. 107

వ. పరమేశ్వరుండైన యద్దేవదేవుండు కల్పాదియందనంత కోటిసూర్యచంద్ర పావక ప్రకాశంబున నతి శీతోష్ణంబైన యఖండజ్యోతియై వెలుంగుచుఁ బెక్కువేలు దివ్యవర్షంబులు నిలిచి తదనంతరంబ యవ్వెలుంగు సంస్తంభింపఁ జేసి శుద్ధస్ఫటిక సంకాశంబైన రూపంబున నీలజీమూత శ్యామల కాంతియైన యొక్క విలాసినియును దానును కవగూడి సాక్షాత్కరించి సృష్టి ఘటియించి దాని సంరక్షింప నప్పువ్వుఁబోఁడిఁ జాలించె, నదియవ్విష్ణుమాయ, యవ్విష్ణుండు పరమయోగానందంబునఁ గొంతకాలం బేకాకియై తిరిగి క్రమ్మర లోకరక్షణార్థంబు నిలిపిన యవ్వెలందియందు నేను నుదయించిన నన్నుం బరిగ్రహించి నామీఁది యనుగ్రహంబున సకలంబును మత్కటాక్ష వీక్షణంబున బహువిధ సంపద్విలాసంబై వెలయ నమకట్టి లక్ష్మియను పేరును బ్రసిద్ధి గావించి తన తోడునీడగా మెలపుచు ననేక బ్రహ్మాండ కోటులయందు యదృచ్ఛం జరించుచునుండ నొక్కనాఁడు. 108

సీ. రుద్రుండు పద్మగర్భుండు గంధర్వులు
దిక్పతుల్ మునులు దైతేయయక్ష
పన్నగాదులు మహీపతులాది గాఁగల
వారల ప్రాభవైశ్వర్యములకు

నేన నిదానమై నిఖిల నిధానాధి
దేవతాధీశ్వరి నై వెలయుచు
నఖిలదివ్యాంగ నా భ్యర్చిత మహిమాతి
శయమహారాజన శక్తులమర

తే. నందఱకు నెక్కువై భువ నైకవంద్య
నగుచుఁబతివెన్నురంబు సిం హాసనముగ
సకలజగములు నేలుచు సర్వమంగ
ళాధిదేవతనై యుందు నబ్జవదన. 109

క. మానిని "యెక్కినవానికి
యేనికగుజ్జంటు" నిక్క మీగతి, పతిస
న్మానింప నుండి కన్నులఁ
గానఁగలేనైతి నాదిగర్భేశ్వరినై. 110

తే. అన్నిఁటికి నన్నుఁ జాలించి యధిపుఁడూర
కున్న యనురాగమెఱుఁగక యుత్పలాక్షి
ధిక్కరించితి విభునిఁదత్తేజ మదియు
నన్మదీయప్రభావంబ యనిమనమున. 111

ఉ. ఆజగదేక భర్తకుఁ బ్రి యాంగననైన మహానుభావతన్
బూజకునెక్కి యాదిమవి భూతికినే నెలవైతినాకునా
తేజమకాఁదలంచితిమదీద్ధ భువనైక విలాససిద్ధికిన్
రాజస దుర్మదంబునఁగరంబభిమానముఁ దాల్చియుగ్మలీ. 112

క. నాతలఁచిన తలఁపదినిజ
మైతోఁచున్ సంతతంబు నంభోరుహాసం
జాతప్రముఖసుపర్వ
వ్రాతంబులు నాకు మ్రొక్కు వరరుహనేత్రీ. 113

వ. అట్టి సమయంబున నొక్క కల్పాదియందు. 114

చ. భువనము సృష్టికై కమల భూకమలారికళాధరుల్ మహా
ర్ణవమునవంతుకుందప మొనర్చిరి నిష్ఠనసేకవర్షముల్
వివిధవిధి ప్రయుక్తులయి విష్ణుహితంబుగఁదత్తపోగ్ని నిం
డి వెలుఁగఁజొచ్చెఁ జెంబయిట నిష్ఠురకీలలురాలనెల్లెడన్. 115

క. దానికినించుకయేనియు
నానాథుఁడు కరుణపూనినలినభవార్యా
జానుల వరమొసఁగఁడు యో
గానందసుధాబ్ధి మగ్నుఁ డై యెలనాఁగా. 116

తే. భువననిర్మాణశక్తికై కపూనివిభునిఁ
గోరితపమాచరించుట ✽ వీరితలఁపు
వల్లభుండేలొకో వీరి ✽ వరమొసంగఁ
డనుచుఁ దద్దివ్యచిత్తంబు ✽ నరయలేక. 117

క. వరమీఁజాలకయో ని
ష్కారుణాత్మకుఁడయ్యె, వేళ ✽ గాదో, తనకున్
హరిభావ మెట్లో[1]కో యని
పరికించితిఁ గొంతవడవు భావమునందున్.118

వ. అట్లు పరబ్రహ్మయోగానంద రసపారవశ్యంబునం దన్నుఁదా [2]భావించు కొనుచు నాతపోధనుల దెసతలంపులేక యూరకున్న విభుని యాలస్యంబును, వారల తపః ప్రభా[3]వంబు నుపలక్షించి, వరదాన సామర్థ్యంబు చాలక తడయుచున్నవాఁడని తన్మాయామోహితనై తలంచి వెండియు నాదు మహిమాతిశయంబున నింతివాఁడయ్యెఁగాక యితనియందు దైవ సామర్థ్యం బేమియున్నదనుచు నాసంపద్గర్వంబునఁ బళిందిరస్కరించి నగవు దొలంకు నెమ్మొగంబుతో వారలకడకుంబోయి మీ యిష్టంబైన వరంబు నిచ్చెద వేఁడుండనిన కపర్దికనకగర్భులు నాతో నిట్లనిరి. 119

క. కారుమెఱుంగులుబోలెం
శారీరప్రభలునిగుడ ✽ సమధిక తేజ
శ్శ్రీరేఖఁ దోఁచితివి నీ
పేరెవ్వరు చెప్పు మ[4]మ్మ ✽ బిసరుహనేత్రీ. 120

ఉ. ఎన్నఁడుఁజూఁడ మిట్టి ప్రభ ✽ కెక్కిన దేవతనర్కమూర్తిన
త్యున్నతవైభవాభ్యుదయ ✽ నూర్జిత కారుణి కాంతరంగనున్
మన్నిరూపాధి దేవతవొ ✽ మాకెఱిఁగింపఁగదమ్మ నిన్ను నో
పున్నమనిండు చందురునిఁ ✽ బోలెడు ముద్దుల మోముకోమలీ. 121

శా. కారుణ్యామృత వీచికల్ దొలఁకునీ ✽ క్రాల్గన్గొనల్ సొంపునిం
పారంగోర్కుల వెల్లివెల్లడరు ✽ శ్రీయుశ్శ్రీలు శోభిల్లఁగా
నోరాజానన యస్మదీయ వరదా ✽ నోత్సాహవై తెట్లు నీ
పేరుంజెప్ప వినంగఁగోరెదము నం ✽ ప్రీతాత్మవై చెప్పవే. 122

క. మావరమొసఁగఁగఁజాలు ప్ర
భావము విష్ణునకుఁగాక ✽ భామిని తన్మా
యావిద్ధమతులకుంబెర
దేవతలకుఁ గలుగునే మకతింబరికింపన్. 123

1. మేటకో. 2. అ. పా. దనుసంభావించుకొనుచు. 3. ప్రయాసంబును. 4. చెప్పవమ్మ.

తే. అయినఁగరుణావిధేయవై • యమితతేజ
మొప్పఁబ్రత్యక్షమైన మాకు • నోడకిట్లు
వరమొసంగుదునని నీవు • వచ్చినపుడ
యఖిలలోకైక జననివి • యగుటదోఁచె. 124

వ. దేవీ నీదివ్య చిత్తంబునం గరుణించి త్వద్వృత్తాంతంబెఱింగించి మాకోరిన
వరంబొసంగుమనిన నవ్వి యవ్వారిజాసన శశాంకకళాధరుల కిట్లంటి. 125

సీ. నన్నెఱుంగరెభువ • నమ్ములు సృజియింప
మనుపమర్దింప సమర్థనగుచు
సౌభాగ్యభోగ రాజ్యకళావిభూతిప్ర
భావంబులకు మూల • మైవసించి
[1]చెల్లుదునాకృపా • శ్రీలఁగావింపుచు
నిగ్రహానుగ్రహ • నిపుణనగుదు
నాదిలక్ష్మిని బంకజోదరు జీవితే
శ్వరి జగన్మాతను • సభ్యులార

తే. మీవరంబులు కరుణింప • మేటినేన
కాకదైవంబు మఱివేఱకలదె జగతి
విష్ణుఁడరిదియె మీకు నవిష్ణునకును
మత్కటాక్షంబు సువ్వెసామర్థ్యమునకు. 126

క. వావిరి బహుసృష్టిభవ
ద్దేవాసురమర్త్యపక్షి • తిర్యఙ్మఖజీ
వావలి కలిమియు సొబగును
నావిలసనమగుటఁగనరె • నానాగతులన్. 127

క. జలరుహ ఫుల్లాఫుల్లత
జలరుహమిత్రోదయాస్త • సంప్రాప్తులచేఁ
బలెఁబ్రదిజగత్కుల నాకల
నలుసంధిల్లునుమదీయనయనాంచనలన్. 128

ఉ. ఆదిమశక్తినేన పరమార్థవిలాస నివాసమేన, బ్ర
హ్మాదిసురేంద్రకోటులకు • నాదరువేన, సమస్తలోకసం
పాదనకర్తనేన, మది • భావనసేయుఁడు వేఁడుఁడిష్టమా
హ్లాదమెలర్ప విష్ణునకు • నద్భుతభంగిగనిత్తు సత్కృపన్. 129

క. అనిపలికిన నాపలుకులు
వినిజయజయనాద మొసఁగ • వినుతించినను

1. ఆ. పా. మేలెల్లనా కృపా శ్రీలగావింపుచు. ప్రా. పా. వర్ధింపచెల్లును.

జననీ మహాప్రసాదం
బనిభక్తివిధేయువినతులైై సంప్రీతిన్. 130

వ. మహాసంభ్రమంబున నన్ను వలగొని నిలిచిరప్పుడు బ్రహ్మదేవుండు ప్రాంజలిన్నై యంబా నీవు సర్వలోకశరణ్యవగుదేని నావిన్నపం బాలకించి జగత్సృష్టికరణవిద్యయు సకలసంపత్ప్రదాయినియైన నీవిద్యకళయును మదీయశాసనంబునం బ్రవర్తింపుచుండవలయు, నివ్వరంబు కరుణింపుమని యడిగిన నట్లయనుగ్రహించితి, నంతరుద్రుండును నవ్వరంబును వేడిన వివేకంబు లేక నిలుకడదప్పి నీకును నిచ్చితినని పలికితి నావాక్య ప్రమాణంబున నవ్విద్యాకళలు రెండును నొకరియందును నిలుకడ వడయరాక చంచలించి మూర్తివంతులై యిద్దఱి దెసనడయాడుచున్నవారు. విఫల ప్రయత్నులై దీనులై యున్నం గనుంగొని దీనికేమి సేయుదాన, భ్రమసి యిద్దఱికి నొక్కచందంబు వరంబుపన్యసించితినని, వెరవులేక చీకాకుపడుచున్న సమయంబున దేదీప్యమాన మహేంద్ర నీలమాణిక్య పుత్రియుంబోలె లీలామందహాసంబెసంగ విష్ణుమాయ సాక్షాత్కరించి నాతో నిట్లనియె. 131

మ. త్రిగుణాధారుఁడు విశ్వలోకఘటనా దీక్షాసమర్థుండు స
ర్వగతుండాదికి నాది విష్ణుఁడని సిరోవ్యాజంబుతో నిద్దఱుం
దగనీదివ్యలు భక్తినాహరికిఁ జేరెతప్రీతిసంధిల్ల దు
ల్యగతిం జేయుచునున్న వారు తమ యిష్టావాప్తికై నిష్ఠతోన్. 132

ఆ. ఉగ్రతపము సేయుచున్న యీ యిద్దఱి
యభినుతంబు నేకమరసిచూడ
వీరితమకముడిపి వేర్వేఱవరములీ
వెదకుచున్నవాఁడు విష్ణుఁడిపుడు. 133

వ. ఇట్లున్నచోటఁ దద్దివ్య చిత్తంబుగానక యతండు లీలార్థంబున సహచరింగానను గ్రహించి యనురాగంబునం బెద్దచేసిన ప్రియునందు మందమేలంబున మందబుద్ధివై లక్ష్మివిభవ గర్వంబునఁ బతిందిరస్కరించి. 134

క. భావింపఁగ నీవునునొక
దేవతయునుబోలె మీఁదుదెలియక పరమె
ట్లీవచ్చితి యిచ్చినవర
మీవిధమున వ్యర్థమయ్యె నీకనెట్లుండున్. 135

చ. పతియసమర్థుఁడంచుమతి భావనఁజేసితి బ్రహ్మరోహిణీ
పతిశేకలావతంసులత పన్నులు విఘ్నముచేసి తద్వర
ద్వితయమువిన్నబుచ్చితివి విష్ణుహితంబిది లక్ష్మినంచుదు
ర్మతివయి యాత్మవల్లభ పరాభవదుఃఖముఁ గందుగాకిఁకన్. 136

వ. అని పలికి నీయందు దుర్మదకారణంబులైన రాజసతామస గుణంబులు త్కృష్టంబులై యున్నవి. దానంజేసి సదసద్వివేకజ్ఞానంబు పుట్టదు, శుద్ధసాత్త్విక ప్రబోధ సుధాసారస్యంబుగలదాఁక నీ లక్ష్మీగర్వ విభవంబుమాని, యంత స్తే జంబుతోఁ గొన్ని దివ్యవర్షంబులు తపంబు సలుపుము, నీవు వసించిన తపో వనంబు కిసలయ కుసుమ ఫలలలిత శుకభ్రమర సంకీర్ణంబయ్యును శూన్యంబై చిత్రరూపంబు కై వడినుండు, నెప్పుడేని నవ్వనంబు వికాసంబు నొందు నప్పుడు శాపావధియగు, తత్క్షణంబు క్రమ్మరఁ ద్రిజగత్సేవ్యంబైన వైభవం బుతో నిజప్రభావసామగ్రి గలిగి యప్పటియట్ల యీ పరమేశ్వరుం గూడి యుండఁగలవు. నీకు సహాయ పరిచారికలై శూన్యనిధానాధి దేవతలు ప్రవ ర్తింతురు. నీకు నిది విష్ణుశాసనంబు దుర్లంఘనీయంబు, పొమ్మని పలికి బ్రహ్మదేవునింగని మీరిద్దఱునేకాభిలాషంబునఁ దపమాచరించుట తగదు. నీవు లోకంబు సృజియించుచు స్రష్ట నామధేయుండవగుము. శివుండు జంతు లోకంబుఁ గాలపరిపాకంబున హరింపుచు హరుండగు విష్ణుండు దాను సర్వం బును రక్షించుచు జగద్రక్షకుండను దివ్యనామంబున వెలయువాఁడునని యాజ్ఞాపించి విష్ణుమాయ మాయమయ్యె, న మ్మాయయా శాసనంబున నమ్మ వ్వురు నట్ల ప్రవర్తించుచున్నవారు, నేను నవ్విధంబున నాటనుండియుఁ దపంబు సేయుచున్నదాన, నివ్వనంబును నట్లననావచ్చిన యది మొదలు వికాసరహి తంబై యున్నయది. యీకాంతలా నిధానదేవతలు, కరుణావిధేయుండగున ప్పరమేశ్వరుండింక నెన్నఁడు ప్రసాదించునోకాని యిది మదీయ వృత్తాంతంబు వినుమని యమ్మాయయాలక్ష్మి యాదిలక్ష్మికిం జెప్పుచున్న సమయంబున. 137

మ. కలపుంస్కోకిల గర్వధూర్వహకుహూకారంబు కీరాళిసం
కులనాదంబు లెసంగనవ్వనము చక్షుఃప్రీతిగావించెఁకుం
జులతాపల్లవవల్లరీఫలరసస్ఫూర్తిల్ ప్రవర్తింపనా
జలజాక్షీ నిజదివ్య భాగ్యకలనాసంప్రాప్తి సూచించుచున్. 138

క. ఆవనవవిలసనల
క్ష్మీవిభవము చూచిమేలు చేకురెననిమా
యావనరుహావాసినిమో
దావహామతియయ్యె ల యద్భుతమందన్. 139

శా. ఓలోకేశ్వరి! యోజగజ్జనని! యోయోగీంద్ర వంద్యప్రభా
వాలంకార! భవత్తపోమహిమకున్ హర్షంబుతో నిప్పుడే
నాళీకేక్షణుఁడాదిపూరుషుఁడు నీకునాథుండు నీకిచ్చె యీ
నీలక్ష్మి ప్రభయంచు నాగగన వాణీదేవి పల్కెందగన్. 140

సురదుందుభులుమ్రోసి పుష్పవర్షము గురియుట

క. గంధర్వ మధురగానము
బంధుర దుందుభిరవంబుఁ బైపై నాశా
సంధుల మొరయఁగ దక్షిణ
గంధవహామువీచె దివ్య గంధంబులతోఁ. 141

చ. సురతరు పుష్పమంజరుల సోనలుముంచె మదాళిజాలఝుం
కరణపయోధర ప్రకట గర్జలు తాండవితాప్సరోవధూ
త్కరనవకేకి సంఘమును దంబొదవింపఁగ సిద్ధసాధ్యని
ర్జరఫణిచారణాశ్వముఖ చాతక సంచరణాభిరామముల్. 142

క. కోరికలువెల్లి విరియఁగ
నారదమునికుంచెవిసరి నాట్యమునలిపెఁ
స్వారాట్ప్రముఖ దిశాధిప
వారిజలోచనలు గొలువ వచ్చిరివేడ్కన్. 143

— ఆదేవతకు దివ్య విమానమువచ్చుట సమస్తదేవతలు స్తోత్రములు వందనములు చేయుట. —

చ. జలరుహగర్భముఖ్య సుర సంఘము గొల్వఁగ విష్ణుమాయయు
జ్జ్వలగరుడధ్వజంబు ధృత చామర లాలస దివ్యకామినీ
తిలకనిషేవితంబునగు దివ్యవిమానముఁ దెచ్చినిల్పెనా
నెలఁతుకదండ మండిత మణి ప్రభలాశల నాక్రమింపఁగన్. 144

ఆ. ఆవిమాన ప్రాజితా మరతరు పుష్ప
దివ్యగంధములకుఁ దేటులెసఁగ
లక్ష్మియున్న యాకోకలంకు క్రొవ్విరిదమ్మి
పువ్వుఁదేనెఁగ్రోలి పొదలి పొదలి. 145

సీ. దండముల్ బెట్టిరా ఖండలాదిదిగంత
నాయకుల్ ప్రణమిల్లె నాగకులము
మ్రొక్కిరి గంధర్వ మూర్ధాభిషిక్తులు
ప్రాంజలులైరిను పర్వవరులు
వందనంబొనరించె వాచంయమిశ్రేణి
యానతిచేసె గుహ్యకగణంబు
అభివందనముచేసె యక్షనాయకకోటి
కరములుమోడ్చిరి గరుడపతులు
తే. చారుకరుణాకటాక్ష వీక్షావిభూతి
పాలితాశేషభువనకు బ్రహ్మముఖ్య

దివిజపూజ్యకుఁ బరమసాత్త్వికమతల్లి
కాదిలక్ష్మికి నిత్యకల్యాణవతికి. 146

వ. ఆ సమయంబున నమ్మహావిష్ణుమాయ తోయజాసనాదులు విన, దేవీ నీ తపంబు ఫలించె నీ వల్లభుండగు విష్ణుండు ప్రసన్నుండై నిజలక్ష్మి తేజంబు నీకు ననుగ్రహించె నీకు దివ్యవిమానంబు పుత్తెంచినవాఁడు విజయంచేయు మని పలికినఁ దద్వచన ప్రమాణంబున, 147

తే. పంచభూతములును సముదంచితాధి
జాతనిర్ఘోష మొనరించె సకలదిశల
దిశలు విశదప్రభలఁ బొందె దివ్యమహిమ
నమ్మహాలక్ష్మి నిజతేజ మాశ్రయింప. 148

క. హరికరుణా సంప్రాప్తిన్
సరసీరుహనయనయపుడు సంతోషరస
స్ఫురణమునఁ జూడనొప్పెను
ఖరకరరుచిఁ బొడలునబ్జ కలికయుఁబోలెన్. 149

సీ. శుద్ధసువర్ణంబు సొబగుమించినమేన
బాలసూర్యప్రభల్ ప్రజ్వరిల్లె
పార్వణచంద్రబింబముఁ బోలుమోమున
సుప్రసాదశ్రీల సొంపునెరసె
వెలిదామరల మీఱు వెడదకన్గొనలపై
నైశ్వర్యకందళు లంకురించె
నమృతపూరముఁబోలె నలరుచిత్తంబున
కరుణారసార్ద్రిత గడలుకొనియె

తే. లలితశుభలక్షణాంఘ్రిపల్లవములందు
దివ్యనారీకిరీట సంకీర్ణరత్న
దీప్తిపుష్పోపహారముల్ దీటుకొనియె
పతికృపాలబ్ధవిభవకా పద్మముఖికి. 150

తే. నవనిధానాధిదేవతల్ వివిధకళలఁ
బొందిసేవించి రప్పుడప్పువ్వుఁబోణి
నలవసంతాగమమునఁ బుష్పాభిరామ
లతలువనలక్ష్మి సవరించు లాగుదోఁప. 151

సురదుందుభులుమ్రోసి పుష్పవర్షము గురియుట

క. గంధర్వ మధురగానము
బంధుర దుందుభిరవంబుఁ బైపై నాశా
సంధుల మొరయఁగ దక్షిణ
గంధవహమువీచె దివ్య గంధంబులతోఁ. 141

చ. సురతరు పుష్పమంజరుల సోనలుముంచె మదాళిజాలఝం
కరణపయోధర ప్రకట గర్జలు తాండవితాప్సరోవధూ
త్కరనవకేకి సంఘములు దంబొదవింపఁగ సిద్ధసాధ్యని
ర్జరఫణిచారణాశ్వముఖ చాతక సంచరణాభిరామముల్. 142

క. కోరికలువెల్లి విరియఁగ
నారదమునికుంచెవిసరి నాట్యముసలిపెఁ
స్వారాట్ప్రముఖ దిశాధిప
వారిజలోచనలు గొలువ వచ్చిరివేడ్కన్. 143

— ఆదేవతకు దివ్య విమానమువచ్చుట సమస్తదేవతలు స్తోత్రములు వందనములు చేయుట. —

చ. జలరుహగర్భముఖ్య సుర సంఘము గొల్వఁగ విష్ణుమాయయు
జ్జ్వలగరుడధ్వజంబు ధృత చామర లాలస దివ్యకామినీ
తిలకనిషేవితంబునగు దివ్యవిమానముఁ దెచ్చినిల్పెనా
నెలఁతుకదండ మండిత మణి ప్రభలాశల నాక్రమింపఁగన్. 144

ఆ. ఆవిమాన భ్రాజితా మరతరు పుష్ప
దివ్యగంధములకుఁ దేటులెసఁగ
లక్ష్మియున్న యాకోకలంకు క్రొవ్విరిదమ్మి
పువ్వుఁదేనెఁ గ్రోలి పొదలి పొదలి. 145

సీ. దండముల్ బెట్టిరా ఖండలాదిదిగంత
నాయకుల్ ప్రణమిల్లె నాగకులము
మ్రొక్కిరి గంధర్వ మూర్ధాభిషిక్తులు
ప్రాంజలు లైరిసు పర్వవరులు
వందనంబొనరించె వాచంయమిశ్రేణి
యానతిచేసె గుహ్యకగణంబు
అభివందనముచేసె యక్షనాయకకోటి
కరములుమోడ్చిరి గరుడపతులు
తే. చారుకరుణాకటాక్ష వీక్షావిభూతి
పాలితాశేషభువనకు బ్రహ్మముఖ్య

దివిజపూజ్యకుఁ బద్మ
కాదిలక్ష్మికి నిత్యకల్యాణవతికి. 146

వ. ఆ సమయంబున నమ్మహావిష్ణుమాయ తోయజాసనాదులు విన, దేవీ నీ తపంబు ఫలించె నీ వల్లభుండగు విష్ణుండు ప్రసన్నుండై నిజలక్ష్మి తేజంబు నీకు ననుగ్రహించె నీకు దివ్యవిమానంబు పుత్తెంచినవాఁడు విజయంచేయు మని పలికినఁ దద్వచన ప్రమాణంబున, 147

తే. పంచభూతములును సముత్కదంచితాధి
జాతనిర్ఘోష మొనరించె సకలదిశల
దిశలు విశదప్రభలఁ బొందె దివ్యమహిమ
నమ్మహాలక్ష్మి నిజతేజ మాశ్రయింప. 148

క. హరికరుణా సంప్రాప్తిఁ
సరసీరుహనయనయపుడు సంతోషరస
స్ఫురణమునఁ జూడనొప్పెను
ఖరకరరుచిఁ బొడలునబ్జ కలికయుఁ బోలెన్. 149

సీ. శుద్ధసువర్ణంబు సొబగుమించిన మేన
బాలసూర్య ప్రభల్ ప్రజ్వరిల్లె
పార్వణచంద్రబింబముఁ బోలు మోమున
సుప్రసాదశ్రీల సొంపు నెరసె
వెలిదామరల మీఱు వెడదకన్నొనలపై
నైశ్వర్యకందళు లంకురించె
నమృతపూరముఁ బోలె నలరుచిత్తంబున
కరుణారసార్ద్రిత గడలుకొనియె

తే. లలితశుభలక్షణాంఘ్రిపల్లవములందు
దివ్యనారీకిరీట సంకీప్తరత్న
దీప్తిపుష్పోపహారముల్ దీటుకొనియె
పతికృపాలబ్ధవిభవకా పద్మముఖికి.

తే. నవనిధానాధి దేవతల్ వివిధకళలఁ
బొందిసేవించి రప్పుడక్ష్పుప్వుఁబోణి
నలవసంతాగమమునఁ బుష్పాభిరామ
లతలువనలక్ష్మి సవరించు లాగుదోఁప.

ఆమాయాలక్ష్మియొక్క విభవముచూచి
యాదిలక్ష్మి విభ్రాంతిబొంది తనలోఁ దాననుకొనుట.

క. ఆమాయాలక్ష్మిమహా
సామర్థ్యము నిజముపోలె । సమధిక తేజో
ధామంబై త్రైలోక్య
ప్రేమాస్పదమైనఁ గమల । బెగడుచు మదిలోన్. 152

క. నేనేలక్ష్మీకాంతను
నానాథుఁడు విష్ణుఁడఖిల । నలినభవాండ
ప్రాణిగణరక్షకుండని
మానసమునఁదలఁతు దివ్య । మాన్యవిభూతిన్. 153

ఉ. ఆదికినాదిస్సైన పరమాత్ముఁడు విష్ణుఁడు నావిభుండు నీ
వాదిమలక్ష్మి వంచునుగ్ర । తానతులై యనిశంబు బ్రహ్మరు
ద్రాదులు వీరు దివ్యులుని । జాభిమతార్థములర్థిఁ గోరిన
న్నాదటఁ గొల్వవత్తు రిదియంతయు లోకమెఱుంగు నేర్పడన్. 154

మ. అదిమిథ్యాకథ నమ్మచేసి యిదిగో నా దేవతాధీశ్వరుల్
మదినుప్పొంగుచు నీశుభాంగిని మహాలక్ష్మీ! జగన్మాత! మ
మ్మదయంజూడుమటంచు మ్రొక్కెదరు నాక్రహాలం మహాసంభ్రమం
బొదవన్ వెఱొక విష్ణుఁడున్ సిరియునెక్కొన్నారొకో మాపయిన్. 155

మ. కనిన్నైనన్ వినిన్నైన నేనెఱుఁగనె । క్కాలంబు నీపద్మలో
చనదాలక్ష్మియటంచుఁ జెప్పినకథా । చ్ఛాయాప్రకారంబు చూ
చిన సత్యంబయి తోఁచుచున్నయది లక్ష్మిస్సైనయైయున్నదా
న ననేకక్రియలందలంపనిదిగా । న న్నాదునిక్కంబుగాన్. 156

క. కలగంటి నొభ్రమసితినో
[1]పలవరమో యింద్రజాల । పరికరకలనా
కులతయొయివియన్నియువృథ
[2]యలవడునే యింత నిక్కమై యన్నైనన్. 157

క. నాలక్ష్మీకలనలుమి
థ్యాలీలలుగాని యీలతాతన్విజయ
శ్రీలన్నియు నిక్కముల
క్ష్మీలావణ్య ప్రభా విశేషములగుచున్. 158

క. ఇన్నియు నిట్లుండఁగ ని
మ్మైన్నఁగ వేఱొక్క విష్ణుఁ । డీ సతివరమా

1. పలవరొమ్న ఆ. ప్రా. కలవరమో. 2. యలవరు.

మున్నాఁడో నావిభుఁడై
యున్న జగత్కర్త విష్ణుఁడో భావింపన్. 159

ఉ. ఈనలినాక్షియాత్మ గురి § యుంచిన విష్ణుఁడు నావిభుండయా
నేని, జగత్ప్రసిద్ధముగ § నిమ్మహనీయ విభూతిసంపదన్
దీనివరించెనేని యిది § దివ్యులుగొల్వఁగ నమ్మహాత్మునిం
బూనఁగఁగూ[1]డి లక్ష్మియయియుండిన నేమగుదాననోసుమీ. 160

మ. ననుమీఱున్నతికెక్కు నీవనితనా § నాదివ్యనారీజనం
బును దద్వల్లభులుంగరంబు వినయాం § బుల్ సేయుచుం గొల్వ లో
చనపద్మాంచల చంద్రికారుచులచే § సంపత్కళల్ నింపుచున్
మనుచున్ లోకము[2]లింతయున్ నిజమహిమై § నావిష్ణునిం గూడినన్. 161

తే. పెక్కువేలేండ్లు విష్ణునిఁ బ్రేమఁగూడి
లక్ష్మినై యుంటిఁగాక యీ § లక్ష్మిలీల
యిట్లు భువనైక చిత్రమై § యొనఁగుమహిమ
కెక్కియుంటినె గురుతుగా § నెన్నఁడైన. 162

ఉ. ఇంతయునేమిగాఁగలదొ § యేర్పడఁజూచెదఁగాక చిత్రమై
యింతకు వచ్చునట్టి పని § యెక్కడఁబోయెడు నంచునయ్యుద
న్వంతునిపుత్రి మానసము § నంబెగడొందుచుఁ జూడమోసినా
శాంతములన్ జయావహము § లావెడలక్ష్మి విమానమెక్కఁగన్. 163

క. కాంచనపంకజమె[3]క్కెడు
కాంచనకలహంసిపోలె § కమలాలయమా
కాంచనపుష్పకమెక్కెన్
గాంచనమయదేహ రుచులు § గడలుకొనంగన్. 164

ఆదిలక్ష్మియొక్క తేజస్సును మాయాలక్ష్మి హరించుట.

క. ఇమ్మెయిఁ బుష్పకమెక్కుడు
నమ్మాయాలక్ష్మి లక్ష్మి § యందుల తేజం
బిమ్మెయి హరియించెనులో
కమ్మెల్లను విస్మయంబు § గాఁగనుచుండన్. 165

ఆ. ఉదయభానుదీప్తి § యొడిసిన సారంబు
దెరలియున్న యోషధీశునుబోలె
కపటలక్ష్మి సహజ § కాంతి హరింపన
య్యాదిలక్ష్మి విన్నసనయ్యెనపుడు. 166

1. (మూ. పా.) గూట. 2. వింతయై. 3. మెక్కెడు.

వ. వెండియు నమ్మిథ్యాలక్ష్మి లక్ష్మికనుంగుఁ జెలులై గూడియున్న భూకాంతా సరస్వతులఁజూచి [1]నేనయ్యాది విష్ణుంగూడి చతుర్దశభువన సామ్రాజ్యంబునుం బ్రతిపాలించుచు వైకుంఠ నగరంబున వివిధోప భోగంబు లనుభవించుచుండుదు, నింక మీరు నాసఖులై యాదివ్యస్త్రీలు పరిచారికలై సేవింప నుండవలయు నాయనుజ్ఞఁ గైకొని రండని వారిద్దఱ నవ్విమానం బెక్కించుకొని బ్రహ్మరుద్రాది బృందారక సందోహంబులును విష్వక్సేన ప్రముఖ దండనాయకులును బరివేష్టింప గంధర్వ మధురగానంబులు నప్సరో నృత్తాన ధానంబులు నాదరింపుచు శంఖకాహళ భేరీ మృదంగ పటహ వీణావేణు నాదంబులు చెలంగఁ ద్రైలోక్యమహోత్సవంబుగా గగన మార్గంబున వైకుంఠపురంబునకుఁ జనియె. తదనంతరంబ. 167

తే. అట్లు తేజోవిహీనయై యబ్ధికన్య
నిబిడనిర్వేద దైన్యముల్ నివ్వటిల్ల
నొంటిఁబడియుండె విగతతాకరో గ్రతిమిర
జలధరాలీఢ యామినీకలఁనవోలె. 168

క. త్రైలోక్య వినుత సాధ్వికి
శ్రీలక్ష్మికి నీయవస్థ సిద్ధించెఁబతిన్
మేలమున నెన్నకుండఁగ
నేలాగణియింప నింక నితర స్త్రీలన్. 169

మ. చెలులుం దేజమునుం దొలంగిన మహా చింతాపరిక్రాంతయై
పలుమాఱున్ విధిదూఱి యద్భుతభయ ప్రచ్ఛన్నయై యవ్వలి
వ్వలనెవ్వారును లేక యొంటిఁబడియ వ్వామాక్షి పద్మాక్షునిం
నలుచోట్లంబరికించి కానకమదిన్ శంకించి తానిట్లనున్. 170

చ. కటకట కూర్మియైన చెలికత్తెలటంచును వీరినమ్మి నే
నిటువలె నేలవచ్చితి నిజేశ్వరుసంగడిఁబాసి యొం[2]టిమై
నిటకిదె నన్నుడించి చనికరిందఱు వెంటనెవచ్చి విష్ణుఁడె
చ్చట వసియించె నొక్కొసుమ సౌరభసంభృత కుంజవాటికన్. 171

వ. అని కొలంకు గెలంకులఁ గలయ నాలోకించి తన వచ్చిన త్రోవ గొండొక మరలివచ్చి యయ్యెడఁ ద్రొక్కిచూచి క్రమ్మఱి కొలంకు[3]తావునకువచ్చి వీక్షించియు, మగుడిమార్గ తరులేఖలన్వేషించుచు నిక్కంబుగాఁ బ్రాణేశ్వరుం గానక శోకంబునం జీకాకుపడుచు నేకడకుంబోవఁ గాల్తురాక యా కలశసాగర కుమారి తనమనంబున. 172

1. (మూలప్రతిపాఠము) జూచిన. 2. గోటమై. 3. డాపలికిం బోయి.

సీ. ఆ తపస్విని దివ్యకోలర్చింపలక్ష్మినై
 యాది వి[1]ష్ణునిఁజెంద నరిగెఁ గడఁక
నాదేవి పిలిచిన ననుఁగు లైతోఁగూడి
 నా సఖుల్ పోయిరి నన్నువిడిచి
యివ్వని ననుఁగూడి యేతెంచి వంచించి
 ప్రాణేశ్వరుఁడు డాఁగె నడవిలోన
తొల్లింటి తేజంబు దొఱఁగి విభ్రాంతనై
 యొకటియు నెఱుఁగక యున్నదాన
తే. [2]నమ్మహావిష్ణు కవగూడ నాదివిష్ణుఁ
డాత్మభర్తయ కానోపు నవ్విధమున
సఖులఁ జేకొని యాసాధ్వి చనఁగ నిచట
విభుఁడు కనుపడకున్న య వ్విధముచూడ. 173
క. ననునీ యుగ్రాటవిలో
నెనరువిడిచిపోయె విభుఁడు నిష్ఠురుఁడై నె
మ్మనమున నిండారెడు దన
యనురాగము లేక నాపకోయస్యలు డానుఁగా. 174
ఉ. దూరమువచ్చితిన్ మిగుల దుర్గమహాటవి నొంటిడించి యం
భోరుహలోచనుండరిగె బోటులుదా[3]మును వింతలక్ష్మి నిం
పారగఁగూడి వేడుక దలిర్పఁగదివ్య పదంబు చేరిరె
వ్వారికిఁ దోడునీడయగుకోవారు తలంపఁగ నాకు నీయెడన్. 175
క. పతియాశయుఁ జెలులాశయు
గతజలసేతువు దలంపఁగాకనిఁక తద్వ
ర్జితమతినై వైకుంఠపు
గతిఁబోయెదఁగాక యొంటిఁ గానల వెంటన్. 176
తే. [4]ఎవ్విధంబుననైన నేకనివ్వనంబుఁ
బాసిపురిఁ జేరియుండఁగాఁ బ్రభుఁడు వచ్చు
నపుడునా పడ్డపాట్లెల్ల నడలుగదురఁ
జెప్పి తనువు విసర్జింతుఁ దప్పదిట్లు. 177
తే. చోరఁడునేలేని వైకుంఠ పురము భర్త
యుదియుఁగాదు మహాశూన్య మగుటఁ జేసి

1. ఆ. పా. ఆదిలక్ష్మినిజెంద. 2. ఆ. పా. అమ్మహాలక్ష్మి కవగూడి యాదివిష్ణు, డాదిభర్త యొకానోపు. 3. ప్రాచ్యపుపాఠ " దానును 4. అవ్విధంబున నేనును నివ్విధంబు దుఃఖాచరణంబులు.'

విన్ననై యున్నదాన నవిప్రభుఁడు పోలె
నేను నీకనందయుండెడి దనినేకతంబ. 178

వ. అని మోహాతిశయంబున నవిష్ణుమాయాసముద్రంబు దరియింపంజాలక యాలోకమాత మిథ్యాలక్ష్మి మహోత్సవ సంభ్రమంబును, ప్రియసఖీజనంబు వాసిపోవుటయును వల్లభుండు వియుక్తుండగుటయుఁ దన మనంబున కసహ్య[1]దుఃఖకారణంబులగుటంజేసి పరితపించి. 179

సీ. దవ్వవచ్చుటయు మార్గద్రవముచే నొవ్వక
చరణముల్ పొక్కినఁ బొరలఁబడుచు
వ్రేఁగు శిరుండున వీఁగు జన్నుల వడిఁ
దూఁగని నడకలఁ దొట్రుపడుచు
ధృతిలేమిఁ గడునుప్ప తిల్లెడు శోకాగ్నిఁ
బొడము నిట్టూర్పులఁ బొనుఁగు పడుచుఁ
దగుసహాయత లేక దైన్యసంభూతాశ్రు
ధారలఁ జన్నులఁ దడుపఁబడుచు
తే. దుష్టమృగ దర్శనంబులఁ దొలఁగఁబడుచు
భ్రమసి మార్గముదప్పి సంభ్రమము పడుచు
నెట్టకేలకు నిబ్బంగి నేగుదెంచె
తెలివ వైకుంఠనవిధాబ్ధి తీరమునకు. 180

వ. ఇట్లు బహువిధప్రయాసగమనఖేదజనిత స్వేదపూరాభిషిక్తంబై సత్వంబు సడలిన మేనుదీఁగెతో నల్లనచనుదెంచి. 181

{ వైకుంఠపట్టణ విలాసముఁజూచి యాశ్చర్యపడి యాదిలక్ష్మి యోచించుట. }

ఉ. అచ్చటనుండి చూచెకల శాంబుధికన్యక నాఁటి కంటెఁగ
న్నిచ్చకువచ్చు దత్పురసమీపహిత లీలలు సాలచంద్రశా
లోచ్చయ రత్నతోరణ సముమున్నత కేతన హేమకుంభముల్
మెచ్చొదవించుచున్ దిశల మించుల ముంచుచుఁ దేజరిల్లగన్. 182

ఉ. చారుమృదంగభేరి జయశంఖ విరావము లాసికాంఘ్రిమం
జీర ఝుళంఝుళధ్వని విశేషము గానకళామనోజ్ఞ వీ
ణారవముం దురంగభటనాగ చరద్రథ పౌరలోక గం
భీర రవంబునుం జెవికిఁ బెక్కువచూపెఁ బయోధికన్యకున్. 183

1. పాఠాంతరములు-దుఃఖాచరణంబులు దుఃఖాకరణంబులు. 2. ఆ. పా. బొరలు.

ఉ. నాలుగువంకలన్ సురలు ♦ సన్నుతిశిరంబులతో సమస్త ది
క్కూలవిజృంభమాణ జయ ♦ ఘోషముతో హరిపూజనార్థమై
పోలఁగవచ్చుచున్ మగుడి ♦ పోవుచునుండెడు సందడిందివిన్
గ్రాలెడు రత్నభూషణ పరంపర చిత్రమొనర్చె లక్ష్మికిన్. 184

మ. హరిపూజా సమయార్పితా గరుముఖోద్యద్ధూపధూమోత్కరం
బురుసౌధోపరి జాలమార్గములయందు ద్భాతమై వీధులం
బరిసర్పించుచు గంధబంధురపురప్రాంతస్థలో ద్యానసుం
దరవాతాహతిఁదూలుచున్ బురికి చిత్రశ్రీ యొనర్చెం గడున్. 185

వ. వెండియు ననంతలక్ష్మీ నివాససదనంబై రాశీభూత దివ్యతేజః పుంజంబై యపరిమిత మహోత్సవాభి రామంబై యపూర్వమణిమాలికా లంకృతంబై దివ్యనారీ నరసేవ్యమానంబై వికచకనకారవింద సుందరంబై త్రిభువనానంద కరంబై యొప్పునా వైకుంఠ పుటభేదనంబుచూచి లక్ష్మి విలక్షహృదయయై తలయూఁచి నేనివ్వీడు పాడు చేసిపోయితిఁ గ్రమ్మఱనింత యైశ్వర్యవంతంబు గావించిన దివ్యప్రభావు లెవ్వరొకో యిది జగదేకాశ్చర్యంబు నేనెలవు కొనియున్ననాఁడు నిట్టి సంపదయెఱుంగ, దీనితెఱం గెఱుంగవలయు ననుచుఁ దన్నికట ప్రదేశంబున ప్రవాళకిసలయచ్ఛేదం బొనర్చుచుఁ బారిజాత కుసుమ మంజరులుగోయుచు నమృతసాగర తీరభూములం దొట్టిన ముక్తాఫలంబు లేరుచు లీలావిహారణంబులఁ బరిభ్రమించుచున్న తీఁగెఁబోండ్లఁ గొందఱ నాలో కించి వారిడాయంబోయి యిట్లనియె. 186

తే. ఏమిసేయుచు నున్నారు ♦ భామలార
యెంతదడవాయె పురినుండి ♦ యేగుదెంచి
వార్త లేమంద్రు నగరిలో ♦ వనజవాస
యనుముకుందుండు నేలాగు ♦ నున్నవారు. 187

వ. అని యయ్యిందిరాదేవి పలికిననయ్యిందీవరాక్షు లిట్లనిరి. 188

ఉ. ఎయ్యెడనుండి వచ్చితివి ♦ యీపురిదానవుగావె, యైతివే
నియ్యెడమమ్ము నిట్లడుగు ♦ దే మరివార్తలు మంచివన్నియున్,
నెయ్యముతోఁ జనార్దనుఁడు ♦ నేఁడొకనూతన లక్ష్మిఁ దెచ్చి నాఁ
డయ్యెల నాఁగవిభ్రమ మహత్త్వము లెన్నవశంబె యేరికిన్. 189

ఉ. తొల్లొకలక్ష్మిఁగూడి పతిరత్నోరపు మేలుననుండియుండి యా
పల్లవపాణిపై [2]విటిగి ♦ బ్రహ్మముఖుల్ దనుఁగోరి కొల్వఁగా

1. మూ. పా. రత్నో. 2. ఆ. పా. 'నలిగి'.

నుల్లము సంతసిల్లఁ దన కొప్పఁ దపంబొనరించె నంచు నేఁ
డెల్ల జగంబులుం బొగడ నింపులఁ గూడె నవాబ్జమందిరన్. 190

క. ఆ లక్ష్మీ తిలకంబు మ
హాలక్షణ వతియటంచు నతి[1]భక్తిఁ బుర
స్త్రీలర్చించిరి పతితోఁ
జాలఁగ దీవించి భాగ్య సంపద వెలయన్. 191

తే. అమ్మహాదేవి దివ్యాంగ నాళిగొల్వ
భూసతీరత్నమును దాను బొత్తుఁ గూడి
ముద్దుగోడలు వాగ్దేవి ముదమొనర్ప
నేలె వైకుంఠ సామ్రాజ్య మేకహేళి. 192

{ ఆ స్త్రీలు మాయాలక్ష్మి వృత్తాంతము చెప్పఁగా విని యాదిలక్ష్మి విచారపడుట. }

క. ఇవిగో వార్తలు వినుమని
యువిదలు తన దండఁ బాసి యొండెడ కరుగన్
నవలక్ష్మి లీలలకున్
ధవుఁడుం బురజనము ప్రేమఁ దగిలిరటంచున్. 193

చ. మనమునఁ గుందికుంది పలుమారు నిజేశవియోగ వహ్నితా
కునఁ గడు స్రుంది స్రుంది పటుకోప మహాజ్వరపీడ దట్టమై
మొనసినఁ గంది కంది యతి మోహతమంబునఁ గానదయ్యె న
మ్మనసిజతల్లి, యవ్విభుని మాయలఁ జిక్కని వారు లేరికన్. 194

వ. అట్లు మాయాలక్ష్మీ లీలావిలాసలాలసుండై విభుండున్న వాఁడ కాఁ దలంచి దృగంచలంబులం గన్నీరు వెడల నిట్టూర్పు నిగుడించి వెండియు నా దివ్యమందిర సౌందర్యంబు సందర్శించి యింక నవ్విభుని ముందరికి నేమని పోవుదానఁ బోయితి నేని క్రొత్త బిత్తరి నిందగిలిన యవ్విలాసి పరిహాసంబు సేయుం గాక నన్ను సన్మానించునే, దీనికిఁ బరితపింప నేల, తపంబున మెప్పించి కాదె యీ సాధ్వి యింత వైభవంబు వడసె, నట్లన యనాథనాథుండును కరుణాసాగరుండును భక్తవత్సలుండును నగు నవ్వైకుంఠవల్లభు నుల్లంబున నారాధించి తదీయ తపస్సిద్ధి క్షేత్రంబై పొగడొందిన యాకొలని పసిండి కెందమ్మిపువ్వు నంద నేనునుం దపంబు చేసి మెచ్చు వడసెదం గాక యని నిశ్చయించి మగుడి కొలంకు చేరి కృతస్నానయై తత్కర్ణికా పీఠంబునఁ బద్మాసన బంధంబు దృఢంబు గావించి. 195

1. నరు దెంచి పుర.

సీ. వేదాంత సూ[1]పురా✱న్వితచరణాంభోజు
హాటక పీతాంబ✱రాభి రాముఁ
గౌస్తుభగ్రైవేయ✱కమనీయ కంధరు
శంఖ చక్ర గదాబ్జ ✱ చారుబాహు
మకరకుండల వజ్ర✱మణి కిరీట విలాసు
సురభిమాల్యా లేప ✱ సుందరాంగుఁ
గుందమందస్మితాం✱కురలోచనాంచలుఁ
గారుణ్య రససుధా✱గార హృదయు
తే. హృదయమున విష్ణునాత్మేశుఁ ✱ బదిలపఱచి
చిదమలానంద బంధుర ✱ సింధులహరి
నోలలాడుచు వసియించె ✱ నొక్క కొంత
దడవు శ్రీకాంత యేకాంత ✱ తత్వనిష్ఠ. 196

క. తోయధి తీరవిహారము
మాయాలక్ష్మీవిలా సక✱మయకృత్యములున్
మాయముగావించి విభుం
డాయెడ నొకవింత చంద ✱ మందముచేసెన్. 197

క. వినుధర్మతనయ, కాంచన
వనరుహ పీఠాగ్రయోగ ✱ వర్జితయై యా
ల్లన గొంత ప్రొద్దునకుఁ దన
కనుదమ్ములు విచ్చిచూచెఁ ✱ గడుచిత్రముగన్. 198

మ. ఆ వైకుంఠమునందు నొప్పె[2]డి మహా ✱ హర్మ్యంబున న్వేడ్కతో
నావిశ్వంభరు నంకపీఠమున నె✱య్యంబారఁ గూర్చున్న య
ట్లావారాకరపుత్రి యొప్పెఁ గలగ✱న్నట్లయ్యె నమ్మాయ లీ
లావిర్భూత దరస్మితుండగుచు దై ✱ త్యారాతి మోదింపఁగన్. 199

క. కురిసెం బువ్వుల వానలు
వరుసం దుందుభులు చెలఁగె ✱ వైకుంఠమహా
పురి లక్ష్మీనారాయణు
లురులీలల నట్లుగూడి యుండిన వేళన్. 200

క. ఈ లక్ష్మీనారాయణ
కేళీమాయావిలాస ✱ కీర్తనముయశః
శ్రీలొసగుఁ వినినవారికి
నాలవ పురుషార్థసిద్ధి ✱ నెనుపారంగన్. 201

1. ఆ. పా. వేదాంతసుస్వరాన్విత. 2. నెప్పటి.

వ. అని గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకుం జెప్పెననిన విని పరీక్షిత్తు అటమీఁదటి
కథాప్రసంగం బెట్లుండెనని శుకబ్రహ్మ నడుగుటయు. 202

ఉ. నందక శంఖచక్ర నలినీన ప్రతిభాసితనంద సుందరీ
నందన నందన ద్రుహరణప్రియు గోపవధూసహస్ర గో
బృందకనత్కదంబవిటపీ వ్రజకేళివిహార చారుసం
క్రందన చాపదీపిత శిఖావళిపింఛ కిరీట లాంఛనా. 203

క. శ్రీవిభవ బ్రహ్మవిద్యా
భావిత బ్రహ్మస్వరూప పరమపురుష శ్రీ
గోవింద నంద నందన
గోవర్ధనధర ముకుంద గోకుల రమణా. 204

మత్తకోకిల. ధీరశంఖ సుదర్శనామృతదీధితీనయుతాంబకా
చారుశార్ఙ్గ సురేంద్రకార్ముక సంచరజ్జలదోదయా
హారిహాటకచేల సాంధ్యమహా స్ఫురద్రజనీముఖా
మారకోటివిలాస పుష్పసమగ్ర నందనకాననా. 205

ఇది శ్రీ మదనగోపాల చరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణకృష్ణ
భట్టారకపౌత్ర చింతలపూడికామయప్రభునుపుత్ర సుకవి
వర్యరాధామాధవయల్లనార్య ప్రణీతంబైన
విష్ణుమాయానాటకంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు.

విష్ణుమాయానాటకము.

ఆశ్వాసము. 3.

క. శ్రీరాధా నఖరక్షత
తారేశకళా నిరంతదర్పకదర్పా
దారాంధకార జగదా
ధారగుణావాల నవమదనగోపాలా. 1

తే. అవధరింపుము దేవసంయమివరుండు
సకల వేదాంతవిద్యా విశారదుండు
శుకమహాయోగి పలికె నుత్సుకత మఱియు
నింపుగాను బరీక్షిన్నరేంద్రునకును. 2

వ. అవ్విధంబున శ్రీమహాలక్ష్మి కథఁజెప్పి గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకు బ్రహ్మ
దేవుండు విష్ణుమాయవలన మోసపోయిన తెఱంగు విశదంబుగా నెఱింగింప
సమకట్టి. 3

మ. విను విశ్వక్షితిపాల మౌళివలభీ విస్ఫారరత్నప్రభా
కనదుద్దామ పదారవింద త్రిజగత్కల్యాణ చారిత్ర పాం
డునరేంద్రోత్తమపుత్ర యామునిగరిష్ఠుల్ నీవునుం గూడి యొం
దునకుం జిత్తముఁ బోవనీక హరియందున్నిల్పి సంప్రీతితోన్. 4

క. లోకవిహీనంబై జల
మాకాశము మోచియున్న యపుడంబుధిపై
నేకాంతంబున హరి పెను
చీఁకటిఁ బవళించి యుండెఁ జిన్మయలీలన్ 5

తే. అట్లు సకలంబు నణఁచి యేకాంతలీలఁ
బరమయోగాభిరతిఁ బరబ్రహ్మబోధ
సవసుధాధార నానంద మవధరించి
లీలమై నుండఁగాఁ గొంత కాలమునకుఁ 6

విష్ణు నాభికమలమునందు బ్రహ్మ పుట్టి విష్ణుమూర్తిని స్తోత్రము చేయుట.

మ. హరినాభీ జలజాతరేణు పరమాకీర్ణాంతరంబునం బ్రహ్మ భా
స్వరహేమద్యుతిఁ బుట్టి నాత్మకృత పూర్వ ప్రాజ్య పుణ్యోదయ
స్ఫురణన్ దన్మహనీయమాయ కెనయాశ్చర్య సాధనంబై జగ
త్పరినిర్మాణ విధేయతన్నిగమతత్త్వజ్ఞాన నిక్షేపమై.[1]

తే. ఇవ్విధంబున జనియించి యవ్విధాత
బిసమహోన్నత కర్ణికా పీఠమెక్కి
దేవదేవుని ముఖమున దృష్టినిలిపి
ప్రస్తుతించెఁ గరాంజలి బంధమొప్ప.

శా. ఓ నారాయణ! యో జగద్వరద! యో యోగీంద్ర! యో గీంద్రహృ
ద్ధ్యానధ్యేయ ఫలాత్మ! యో జనక! యో యామ్నాయతత్త్వార్థవి
జ్ఞానానందనిధాన! యో పరమ! యో సర్వేశ! యో మోక్షల
క్ష్మీనిత్యాశ్రయ! యాశ్రితుండనను నెమ్మింజూడవే సత్కృపన్.

క. నీయందె పొడముచుండును
నీయందె యడంగుచుండు నిఖిలము వేదాం
తాయత్త తత్త్వవిద్యా
శ్రేయోనిధివరయ నీవ చిన్మయపురుషా. 10

క. నీకంటె నితరదైవము
లేకుండు[2]ట కంబరావళీధృత మోఘ
త్వాకరములు సాక్షులు జగ
దేకాధిపకీర్తి నీకెయొసఁగు మహాత్మా. 11

మ. సర్వాత్ముండవు సర్వలోకఘటనా చాతుర్యధీవర్తివిన్
సర్వవ్యాపివి సర్వపూర్ణరుచివిన్ సర్వైక సేవ్యుండవున్
సర్వోత్కృష్ట మహాప్రభావుఁడవు నెంచ[3] న్నిన్ని నీవాటకున్
సర్వంవిన్నయమయ్యంజగత్సెనిశా స్త్రంబుల్ ప్రమాణంబులౌ. 12

సీ. బయలు నీయందు సంభవమైనకతమున
దోయు జేతుణాయనం తుండవైతిఁ
పృథివినీవు సముద్ధరించినకతమున
దానవదమనభూధరుఁడవైతి

1. మూ. పా. 'నిక్షిప్తమై' 2. మూ. పా. లేకుండనంబ విధతమో. 3. 'నెన్నన్నిన్ని'.

వుదకస్వరూపమై యుండెదు కతమున
నుతకీర్తి నారాయణుండవైతి
వఖిలతేజముఁ బూని యుండున్నకతమున
సర్వేశ బ్రహ్మతేజంబవైతి
తే. వ్రాలిఁ బ్రాణానిలంబవై యున్నకతనఁ
బుండరీకాక్ష సర్వాత్మకుండవైతి
ప్రకృతిరక్షావిచక్షణ పరమపురుష
నిరుపమానంద సర్వంబు నీవ తలఁప. 13
తే. పంచభూతాత్మకంబులై పద్మజాండ
మండలంబులు నీమహామాయయందు
నుద్భవించుచు డిందుచు నుండు సలిల
పూరమున బుద్బుదంబులు బోలెనంబుజా. 14
సీ. నీవచఃకలనలు నిగమాదివిద్యలు
జగములు నీయింద్రజాలకేళి
ద్వాదశాదిత్యులు దహనుండు శశి ప్రజా
పతులు రుద్రులు సురల్ పవనవసువు
లాదిగాఁగల దివ్యులందఱు సృష్టిబీ
జాత్మకులగుచు నీయందు పొడము
చంద్రునాశము బొందు చంద్రచ్యుతఖ్యాతి
నీయందవర్తించు నిక్కువంబు
తే. కాలచక్రంబు నీకేళి కల్పనంబు
పరమకూటస్థుఁడవు పరబ్రహ్మతేజ
మై వెలింగెదు తత్వంబు నరయ నీవ
యంతయును పరమాత్మ పేర్వరసి చూడ. 15

(బ్రహ్మకు విష్ణుమూర్తి ప్రత్యక్షమై సృష్టి చేయుటకుఁ దగిన సాధనములఁ బ్రసాదించుట.)

వ. అని బహు ప్రకారంబులఁ బ్రశంసించు విరించికిఁ బ్రసన్నుండై వెన్నుండు జగంబులు నిర్మించు తలంపున ననేక విద్యారహస్యంబు లుపదేశించి సృష్టిరచనా చాతుర్యంబును వాక్సిద్ధియుఁ గామరూప కామసంచార ప్రభావంబుల ననుగ్రహించి తద్వచనానురూపంబున మాయ సంఘటించి యంతర్హితుండయ్యె; తదనంతరంబ. 16
క. హరినిర్దిష్టవివేక
స్ఫురణంబున గోచరించె భువనవిరచనా

పరిబోధము బ్రహ్మకుఁద
ద్గురు విద్యావిభవ మాత్మఁ గొనసాగంగన్. 17

బ్రహ్మదేవుఁడు బ్రహ్మాండ కల్పనము చేసి ప్రపంచ సృష్టిచేయుట.

వ. ఇట్లు ప్రబంధుండై విద్యానాథుఁడు. 18

క. కోటీరదివ్య తేజము
దీటుకొనంజేసి యాత్మ తేజాంశమునన్
హాటకమయాండ మొక్కటి
పాటించి యొనర్చి నీటిపైఁ దేలించెన్. 19

క. లోపలఁబాలై భరణిము
రూపును గర్పరయుగమను రూఢంబగుచున్
వ్యాపింపఁదొడఁగెనంబుధి
లోపలనది పరపులేక లోలోర్ములమై. 20

క. అంతర్గతుఁడై యపుడు తి
దంతరమున సలిలపుఁ జదల ననిలంబునభ
స్వంతువలన నగ్నిశిఖా
వంతువలన జలము కుశము వలనఁ బృథివియున్. 21

క. పై సప్తావరణంబులు
భాసిల్లఁగఁజేసెననల పవమానపయో
భూసుర వస్త్రాదులచే
నాసరసిజ సంభవుఁడు దశకండంబునకున్. 22

వ. ఇట్లు సృజియించి సకల భువన దురంధరయగు నివ్వసుంధరం దిరంబుగాఁ దద్బ్రహ్మాండంబు క్రింద కర్పరంబు నాలుగంచులు మోవ వర్తించి బహుకోటి యోజన విస్తీర్ణంబగు నందు కొంత భాగంబు గడపలచేసి నట్టనడుమ నాల వాలంబు చందంబుగా చక్రవాళంబునిలిపి తన్మధ్య ప్రదేశంబున మేరు శైలంబు సంస్థాపించి వెండియు వెండికొండ మొదలైన కొండలు పెక్కు గల్పించి దిశాష్టకం బేర్పరించి యష్టదిక్కోణంబుల నైరావతాది వేదం డాష్టకంబుఁ బ్రతిష్ఠించి యంతర్ద్వీపంబులతో నుదన్వంతంబులు సంతరించి యివ్విధంబునం బదిలంబైన మహీమండలంబు మొదలుగా నధోభువనంబు లేడును నిర్మించి. 23

క. పదునాలుగు లోకంబులు
నదనున వెలిఁగింప వేయిశయంశములకు నా
స్పదముగఁ ద్రిగుణాత్మకుఁ డెం
పొదవఁగఁ బుట్టించె నినునిశనురు తేజమునన్.

తే. క్రిందిభువనంబు లే[1]డింటి నంది వెలుఁగ
మీఁది భువనంబు లే[2]డింటి నూఁది వెలుఁగ
వేయి వెలుఁగుల సూర్యనారాయణుండు
చక్రవాళాద్రిపై మింటఁ జాగుచుండె. 25

క. అవధిగిరి మధ్యభూమిన
రవిమండల దివ్యదీప్తి రంజన మవలం
దు విజృంభింపదు తిమిరం
బవిరళమైయుండు కజ్జలాకారమునన్. 26

తే. మేదినీకాంత ముత్యాల మేలుకట్టు
మాడ్కిఁ జూపట్టు నక్షత్ర మండలంబు
గగనమున నిల్పి వెండియుఁ దగినచోట్ల
పెక్కు దివ్యాలయములు దీపింపఁజేసె. 27

క. ఈరేడు లోకములఁ బరి
పూరితముగ జంతుచయముఁ బుట్టించెను రేం
ద్రారి నరపన్నగాధి ప
మారూఢిగ నుచితకుల గుణాకారములన్. 28

మ. తగులోకంబులు తద్విశేషవిహిత స్థానంబులుం దక్కలా
నుగుణవ్యాప్తులు జంతుసంతతులకున్ రూపించి తన్నాశమున్
మగుడంబు[3]ట్టువు పృథ్విలోఁగలుగ సంభావించెఁ గాలంబుతోఁ
దెగుతక్కాల మహర్నిశాబ్దగతినాదిత్య ప్రచారంబులన్. 29

క. అన్నిటికి నూర్ధ్వలోకం
బన్నలువకు నిలయమయ్యె హరియును మాయా
భ్యున్నత తేజోమూర్తుల
వన్నెగ విహరించెఁ బెక్కు వసతులయందున్. 30

క. హరియంశభేదమగు శం
కరుఁ డాత్మారాముఁడగుచు కైలాసమహా
గిరిశృంగాగ్రమునందుం
బరమ చిదానందకేళి పదమున నుండెన్. 31

సీ. మనువు లింద్రాది దిఙ్మండలాధీశ్వరు
లాశ్వినేయులు రుద్రుల మరవరులు
వసువులు మునులు రాక్షసులు గంధర్వులు
మానవుల్ మొదలైన జ్ఞాననిధులు

1. లేనూట. 2. లేనూట. 3. మూ. పా. బుట్టువు పృథ్వియుం.

ఖగమృగ పశుకీట। కప్రాణులైన య
ల్పజ్ఞానజీవులు । పర్వతావ
నీజాతగుల్మల। తాజాతులైన య
జాచరణంబులు । సంక్రమింప

తే. విష్ణుమాయా పరిభ్రమ । ద్విపులకాల
చక్రవిభ్రాంతమగుచుండె । సకల జగము
బహుళ బహువిధ సంపత్ప్ర। భావ విలస
నముల నభివృద్ధిఁబొందుచు । నరవరేణ్య. 32

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రభవించిన నిఖిల ప్రాణిగణంబులును సత్వరజస్తమో గుణ సంజాత శమద[1]మాహంకార దుర్మానమోహ మాత్సర్యాదుల ననుసరించుచుఁ బ్రవర్తించుచుండు. 33

చ. తముఁగడుముంచుకొన్న పటు। తామసరాజసవృత్తిఁ బూనువా
రమిత మహాగ్రహస్ఫురద। న[2]ల్పరుషాదులఁ బాపకారులై
శమకరుణా ప్రమోదములు । చాలక వైష్ణవ మాయచేత దు
ర్దమ భవపంకమగ్నులయి । క్రాలుదురుత్కట దుఃఖదుర్మతిన్. 34

చ. సుమహిత సాత్వికోదయ వి। శుద్ధమతుల్వినయప్రకాశితో
త్తమకరుణాశమంబులను। దార వివేకము గల్గి మోహసం
తమస విదూరులై హరి। పదస్థిర చిన్మయసౌఖ్యలీలలం
బ్రమదమునొందు చుంద్రు బహు। భంగుల సత్పురుషుల్ నుతింపఁగన్. 35

క. కావున రాజసతామస
భావంబులఁ బొరలఁబడక । పటుసాత్వికసం
భావితులై సత్పురుషులు
సేవింపఁగ మెలఁగుదురు వి। శేషవిధిజ్ఞుల్. 36

{ బ్రహ్మదేవుఁడు రాజసగుణముచేత బ్రహ్మాండము తానే కల్పించితిని గదాయని గర్వించుట. }

క. రాజసగుణ కలితుండై
రాజీవభవుం డహంక। రణ పరి[3]వృతుఁడై
తేజముచూపుచుఁ ద్రిభువన
పూజితుఁడై ప్రాభవంబు । పొదలఁగనుండెన్. 37

వ. ఇవ్విధంబున మహారాజసంబున లోకేశ్వ[4]రత్వం బవలంబించి. 38

1. మూ. పా. 'దయా'. 2. దర్పకరుణాదుల. 3. ఆ. పా. 'పరిణతుడై'
4. రుండై ఐశ్వర్యత్వం.

మ. తానే బ్రహ్మను, పద్మజాండము స్వజాతంబౌ[1]ట దానొక్కఁడే
కానన్యంబిఁక నొండు లేదనుచు సంకల్పించి యా స్రష్ట దు
ర్మాన శ్రీనసలారె వైష్ణవ మహామాయా కృతాజ్ఞాసనాం
డానీకంబు లనేకముల్ మఱియు నయ్యైచోట్ల వర్తింపఁగన్. 39

క. ఆ పరమేశ్వరు మాయా
రూపంబు జగంబు, తదను రూపంబునను
ద్దీపించితిఁ దానన, త
దాపిహిత నిజ ప్రబోధుఁడై విధి మఱియున్. 40

వ. ఒక్కనాఁడు సత్యలోకంబునందు నె[2]నమండ్రు బ్రహ్మలును మహామునులును, మనువులు పురందరాది బృందారక సందోహంబులును, యక్షరాక్షస గరుడ గంధర్వ కిన్నర కింపురుష సిద్ధవిద్యాధ రాప్సరోవ్రాతంబులును, చంద్ర సూర్య గ్రహతారకా సరిత్సాగర పర్వతాదులుం [3]బరివేష్టించి బహువిధ సేవాయత్తంబులగు చిత్తంబులు మొత్తంబులై కొలువ నలువ గొలువునఁ గూర్చుండి. 41

సీ. నాలుగువిధముల లీలాభినయములు
పొసఁగనాడెడు నప్సరసల యొరపు
సప్తస్వరములు మించగను [4]దంత్రులు మీటి
పాడెడు గంధర్వపతులమేలు
వేణునాదామృత వీచీపరంపర
నలరించు నాగకన్యకల చెలువు
లలితేంద్రజాల విద్యలు చూపి మెప్పించు
సిద్ధవిద్యాధర శ్రేణినేర్పు
తే. బ్రహ్మపురుష సరస్వతీ ప్రాణనాథ
సర్వలోకేశ, సర్వరక్షాధురీణ
యనుచు వినుతించు దివ్యజయారవంబు
నవధరింపుచు సంతోష మావటించె. 42

క. తన సృజియించిన యింద్రా
ద్యనిమిషముఖదివ్యకోటు లవ్విధమునఁ ద
న్గొనియాడుచుఁ బూజింపఁగ
ఘనరాజసమహిమ వెలయఁగా నిట్లనియెన్. 43

---

1. జైన, 2. ప్రా. పా. నవబ్రహ్మలు. 3. ఆ. సా. పా. మూ. పా. ప్రవేశించి.
4 ఆ. పా. చవిపంచికలు మీటి

క. నాయంత వేల్పుగలఁడే
యేయెడల జగత్ప్రపంచ మిట్లొనరింపన్
బాయకనడుపుచుఁ ద్రిభువన
నాయకుఁడై బ్రహ్మపదముకొనన్ వర్తింపన్.

క. నాకంటె నధికుఁడొక్కఁడు
లోకంబులలేఁడు దివిజలోకములోనన్
నాకల్పించిన యవిము
ల్లోకంబులు, నధికుఁడిందులోనం గలఁడే. 45

ఉ. తానె త్రిలోకనాయకుఁడఁ దానె జగద్రచనాధురీణుఁ డం
దానె జగత్ప్రపోషకుఁడఁ దానె జగత్పరిహర్తఁ బూజ్యుఁడం
దానె సమస్తదివ్యులకుఁ దాపసులార మునీంద్రులార యో
దానవులార నన్న పరదైవముగా భజియింపుచుండుఁడీ. 46

క. పదునాలుగు లోకంబుల
పదముల మిముఁ బుచ్చఁబెట్టఁ [1]ప్రభువును నైచె
న్నొదవుచు సకలైశ్వర్య
ప్రదుఁడు స్వతంత్రుండు నాఁగఁబరఁగుదు నెందున్. 47

ఆ. ఇంద్రియముల గెల్చి యెక్కటి నిర్విఘ్న
యోగచిత్సుఖామృతోపయోగి
నై య[2]దృచ్ఛఁ దిరుగునట్టి యోగీంద్రుండ
నరయనేనకాని యొరుఁడు లేఁడు. 48

క. ఎన్నఁడు నొండు దలంపక
నన్ని పరబ్రహ్మమని మనంబున నిడియ
త్యున్నతిఁ దపములు సేయుచు
నున్న వివేకులకుఁ గలుగు నురుశుభఫల[3]ముల్. 49

చ. అని తనుదానె చెప్పుకొని హర్షసుధారస వారి రాశిలో
ననయము నోలలాడు హృదయంబునఁ దా నసలారుచ య
వ్వనరుహ సంభవున్ భువన వందితు నుత్కట దివ్యతేజునిం
గనుఁగొని ప్రాంజలుల్ దనరఁగా సురలోలి నుతించి రొక్కటన్. 50

1. అ. పా. బుచ్చనట్టి ప్రభువను నేనై, యొదవుచు   2. ఆ. పా. యదేచ్ఛ.
3 పదముల్,

బ్రహ్మాదిదేవతలు మొదలయినవారు బ్రహ్మను స్తోత్రము సేయుట.

సీ. బ్రహ్మలయ్యేనమంత్రుడు పరమార్థమని పల్కి
రిదమిద్ధమనియె మౌనీంద్రగణము
లింద్రాదిదిక్పాలు రీలాగె యౌనని
రాదిత్యు లిదినిశ్చయంబయనిరి
తప్పదీమాట నిదానవులాడిరి
కల్లగాదనియె యక్షవ్రజంబు
సత్యోక్తియనిరి నిర్జరసమూహంబులు
గంధర్వపతులు నిక్కంబయనిరి

తే. యాశ్వినేయులు మనువులు నాదిగైన
వారు నట్లనెయనిరి దుర్వారఘణితిఁ
దన్మహాఘోషమపుడు మంథాన మథన
సమయసాగర ఘుమఘుమ స్వనము [1]గెలిచె. 51

క. వనజభవు నంతవాఁడును
ఘనవైష్ణవమాయ కొలఁది గానఁడటన్నం
గను[2]నే ముంతెడు నీళ్లను
మునుఁగుచుఁ గాఱఱపు లఱచు మూఢుండెందున్. 52

మార్కండేయ మహాముని యాక్షేపించి పలుకుట.

వ. ఇవ్విధంబున విధాత జగదేకాధిపత్యంబు వహించి యాత్మస్తుతి చేసికొనిన నా[3]దరించి సింహగర్జకుం బ్రతిధ్వనులిచ్చు గిరి గుహాగర్భంబులుం బోలె తదను రూపంబునఁ గంఠశోషణంబుగా నుద్ఘోషింపుచు నవ్విరించిఁ బ్రస్తుతించు విజ్ఞానవిహీనుల దేవదానవాది దివ్యయోనులం జూచి సహింపక లేచి మార్కండేయ మహామునీంద్రుండు బ్రహ్మనండంబునుం బోనిదోర్దండంబెత్తి యందఱంగలయ వారించి ప్రజాపతి నవలోకించి. 53

ఉ. వేదపురాణ శాస్త్రముఖ విద్యలు మూర్తివహించి పల్కెడున్
[4]సాదరతం బ్రమాణముగ నన్న క్రియం బరమాద్భుతంబుగా
నాదిమునీంద్రముఖ్యుఁడు చిరాయురుపేతుఁడు పూనిపల్కెనం
భోదగభీరనాదమున మోహపరీతుని నబ్జజాతునిన్. 54

1. దెలిపె 2. మూ. పా. 'గనుగొనునే' గాఱులరచు. ముంతెడునీళ్లను మునుగుచు. 3. అ. పా. నాలించి. 4. సాదరణన్ బ్రమోదముగ సత్క్రియలం.

మ. పరదైవంబును బ్రహ్మయోగియు పరబ్రహ్మైకతేజంబునుం
బురుషుండుం భువనైకనాయకుఁడు నంభోజాసనాండావలీ
పరినిర్మాతయు హర్తయు న్వరదుఁడుం భావింప విష్ణుండవై
పరగన్నిన్ను నుతించుకొన్న సుమతుల్ పాటింతురే పద్మజా. 55

ఆ. నిన్నుఁ గాదు మున్ను నీవు జనించుట
నిపుడె సంభవించె నీజగంబు
నపుడె ప్రభుఁడవైతి వకట మహాప్రభుం
డైన విష్ణుఁ డుంట యరయవైతి. 56

క. నారాయణ నాభీసర
సీరుహమున నుద్భవఫలవిశేషంబునఁ బెం
పారఁగఁ బుట్టుట మఱచితె
వే రాజస మేల మఱచినసి[1] నెఱ్ఱినక్ 57

వ. పూర్వార్జన్మ సహస్రంబుల నేలాగుతపంబు లాచరించితివో తత్ఫల పరిపాకంబున పరమపురుషుండైన పద్మనాభుని నాభీపద్మంబున నుద్భవించి పద్మసంభవుండను ప్రధాననామంబు వహించి యమ్మహాత్ముని ప్రసాదంబున జగంబును సృజియించి స్రష్టవై పర్యాయంబున బ్రహ్మ[2]ది నామంబులఁ బ్రసిద్ధుండవై ప్రతాపంబు వడసితివి. ఈమేలు ప్రకటించిన బ్రహ్మణ్యదైవంబును బ్రహ్మాండనాయకుండును, బ్రహ్మయోగియు, పరబ్రహ్మంబును, ప్రకృతిపురుషాధీశ్వరుండును, కాలాతీతుండును, కాలస్వరూపుండును, నిత్యుండును, సర్వవ్యాపకుండును, సకల జగత్సృష్టి కర్మకుండును, విష్ణుండ యని తగిన ధీమంతులఁ బ్రబోధింపుచు, స్వామిభృత్యన్యాయంబున నద్దేవుని సేవింపుచుండక దురభిమానంబున నజ్ఞుండవై నేనె దైవంబనని యాడుకొనుట దగునే యని పలికిన, నప్పలుకులు క్రోధోద్బోధకంబులైన నిర్వేదించి యాసత్యసంధునితో నిట్లనియె. 58

అందుకు బ్రహ్మకోపించి విష్ణుమూర్తి నాక్షేపించుట.

చ. హరిపరమాత్ముఁడుం బ్రభుఁడు నయ్యెన యే నిజగంబు తానె పెం
పరుదుగ సంఘటింపఁగలఁడంటివి నే[4]బలె సర్వపూజ్యమై
పరగెడు బ్రహ్మపట్టమున భాసిలుచుం సకలైకసేవ్యుఁడై
యురువిభవాన్వితుండగుచు నుండక యూరకయుండ నేటికిన్. 59

1. క. నెఱిద్దైనక్. చ. నీదిద్దైనక్. (ఆ-పా) నిందిద్దైనక్. 2. బ్రహ్మనామంబుల ప్రసిద్ధుండవై ప్రభావంబుకు 3. ఆ.పా. గీర్తింపుచుండక, 4. ఆ. పా. నావలె.

ఆ. అతనినాభియందు నవతరించిన మాత్ర
సంయమీంద్ర పౌరుషంబు చెడెనె
స్థానమొకటిలేక జనియించునేయొట్టి
దైనదానికేమి యవలవినుము. 60

సీ. ఉదయింపఁడే సూర్యుఁ డుదయాద్రి నుదయాద్రి
¹కంటెను తేజమై కానఁబడఁడె
ప్రభవింపఁడే వహ్ని పాదపంబున పాద
పముకంటె ప్రాభవాస్పదముగాదె
అంకురింపదె ముత్తియము చిప్పనాచిప్ప
కంటె సత్కాంతి సంగతముగాదె
యుద్భవింపదె ఫల మొగిఁ బుష్పమునఁ బుష్ప
మునకంటె నుపయోగ్య మనఁగఁబడదె

తే. జననమందదె కర్పూర మనఁటిసంటి
కంటె నిఖిలైకయోగ్యమై గడలుకొనదె
యట్ల యేసునుమరియందు నవతరించి
యంతకంటెను బూజ్యుఁడౌ నైతివినుము. 61

క. నేజనియించిన కతమున
నీజగములు గలిగెఁగాక యిన్నాళ్లయ్యం
భోజాతుఁడు సృజియింప బ్ర
యోజకుఁడగునేని యూరకుండునె చెపుమా. 62

క. నాకల్పించినలోకము
గాకజనార్దనుఁడు వేఱె కల్పించెనె యా
లోకము గల్గినఁజెప్పుము
నీకన్నదిగలిగెనేని నిఖిలము నెఱుఁగన్. 63

ఉ. ఈమునులీమరుద్గణము లీదనుజుల్ వినియూరకుండఁగా
నేమని మించి పల్కితివి యీసభలోపల పద్మనాభుపైఁ
బ్రేమవహించి నాకునొక పిన్నతనంబుగ నీవు పెద్దవై
యీమెయి నీకుబంటి తెలివిక్కడ నేరికి లేకపోయెనే. 64

ఉ. ఆరయలోకనాధుఁడు సురాసుర పూజ్యుఁడు కర్తయా²విధిం
జీరికినిట్లు గైకొనక చెల్లునెయాము³ని దేవకోటిలో
నూరకనోటి క్రొవ్వున దురుక్తులుపల్కఁగనంచునుండఁగా
నేరకధిక్కరించితివి నిన్నిఁక నేమనవృద్ధతాపసా. 65

1. ప్రా. పా. కంటెతేజంబుగా. 2 కర్తకర్తయున్. 3. యాక్రియ.

[illegible] ములఁ
జ[illegible]ము యూథ [illegible]
[illegible]
న్మ[illegible] 66

మ. ఆర్కాగ్రరుచి ప్రకాశుఁడుం బ్రభావాఢ్యుండు వేదార్థసం
పర్క ప్రస్ఫుటసత్యవాక్యుఁడు మహాక్రప్రామాణిక శ్రేష్ఠుఁడౌ
మార్కండేయ మహామునీశ్వరుఁడుప ద్మప్రోద్భవుఁ మూఢతా
కార్కశ్యం బెడలింపఁగోరి పలికెన్ గంభీర వాక్యాఢ్యుఁడై. 67

మార్కండేయుఁడు విష్ణుప్రభావ మనేకవిధములఁ జెప్పుట.

తే. హా స్తిమశ క్తాలిని మదిస హాక్రసాంతరంబు
విష్ణునకు నీకు నిట్లు భావింప లేక
పలికితివి నీవు నీ బ్రహ్మ పదము నెంత
యతని దాసానదాసుని ప్రతికి రావు. 68

ఉ. అక్కట కన్నులారఁగ నికైమైన నెఱుంగవు రాజసంబు వెం
పెక్కఁగ వేద మేదినుతికయించెదుఁ జూడవె తద్రహస్యముఁ
[1]న్యక్కృతి మయ్యె నీకతన సల్పవిచారుఁడ వౌటఁ జేసి నీ
వెక్కడ విష్ణుఁడెక్కడ నహింతురెయార్యు[2]లనర్హవాక్యముల్. 69

క. ఎన్న నినుఁబోటి బ్రహ్మలు
వెన్నుని నాభీసరోజ వీథిమరందో
త్పన్నులయి పద్మజాండము
లెన్నెన్నో సృజింపుచుందురకీ చందమునన్. 70

క. నా సంభవించినది మొద
లీసందునఁ జేనిరి బ్రహ్మ లిరువురు వినుప
ద్మాసన ! తద్భువనద్వయ
మాసరసిజనాభమూర్తి యందున డిందెన్. 71

వ. చిన్మయమూర్తియగు నమ్మహాపురుషునియందు ప్రాణిగణ సంకీర్ణంబులగు బ్రహ్మాండంబులు సర్వతోముఖంబులు తండోప తండంబులై మెండుకొని జంతువులంబోలె నావిర్భవింపుచుం గాలపరిపాకంబున భగ్నంబులై పోవుచుండు కొన్ని బ్రహ్మాండంబులు గగనంబున నక్షత్రంబులుం బోలె దృశ్యాదృశ్యంబులై యుండు. నొక్కవేళ నమ్మహా మాయానాటకుండు తన మాయవలన లోకంబులకుఁ బ్రళయ దశలు గల్పించి వినోదలీలకై నినుఁబోటి

---

1. మూలపాఠము—న్యక్కడదు మయ్యె నీకతన నల్పవిచారుడవౌటఁ జేసి. ఎక్కడమయ్యె నీకతనవ్వల్ప 2. యార్యు--నర్హవాక్యముల్. 3. ఫలంబులుం.

బ్రహ్మలం జెక్కండ్రం బుట్టించి వారు పడుచులు బొమ్మరిండ్లు గట్టుకొని యాడునట్లు తన మ్రోల నిటువంటి జగంబులు పన్నుకొని యాడుచున్న వారిలో నొక్కఁడై తిరుగుచుండు నతని దివ్యప్రభావంబు లనేక విధ[1] చిత్ర కారణంబులు.

క. తన కపటకృత్యమఖిలము
నన[2]క, జనుల్ బ్రహ్మసృష్టి § యని భ్రమయుటకై
నినుఁగని నీచే జగములు
జనియింపఁగఁ జేసె హరి § విచారింపు తగన్. 73

ఆ. విష్ణుమాయగాఁగ § వివరింపుదురు మహా
సూ[3]క్ష్మమతులు మఱియు § స్థూలమతులు
బ్రహ్మసృష్టిగాఁగ § భావింత్రు కొంద ఱె
ద్దియును నెఱుకపడక § తిరుగుచుంద్రు. 74

ఆ. హరికి సృష్టికర్తవై జనించుటఁ జేసి
యధిక దివ్యతేజ § మడరె నీకు
నస్మదాది దివిజు § లర్చింప వెలసితి
వింతవట్టు చాలదే మహాత్మ. 75

— వటపత్ర శయనుఁడైన విష్ణుమూర్తికి మార్కండేయుం జరిగిన సంభాషణము.

వ. ఇంక నొక్క రహస్యంబు వినుము. 76

తే. నీవు బుట్టకమున్న మున్నీటిమీఁద
బాలవట పల్లవంబున § బాలమూర్తి
నొంటిఁ బవళించి హరిదివ్య § యోగలీలఁ
దన్నుఁ దా నాత్మ భావించుచున్న వేళ. 77

సీ. [4]నే నొక్కరుఁడ నీటిలోనఁ దోడెవ్వఁడు
లేక యెల్లెడలఁ జీకాకుపడుచు
నీఁదుచు మునుగుచు § నెగయుచు గ్రొగ్గోలు
పడి మొరటిల్లుచు § భ్రమసి విభుని
శివుని సంతతము బూజింతు నా దేవుఁడే
య్యెడ డాఁగియున్నాఁడొ § యింక నెట్లు
సచరాచరంబులై § జగములు పొలసిన
వీవేళ నాకు దిక్కెవ్వ వసించు

---

1. విచిత్ర. 2. న నేక. 3. మూ. పా. స్థూలమతులు బ్రహ్మసృష్టిగాఁగ భావించినల్ప మతుల. ఆ. పా. స్థూలమతులు జంగమస్థూలమతులు బ్రహ్మసృష్టిగాగ భావింపుదురు అజ్ఞులజియు. 4. నే నొక్కరుండము న్నీటిలో దోడెవ్వరును లేక చీకాకునొంది నీట. 5 పొన్గోడు.

తే. యెచట నాదేవుఁ గనుఁగొందు నేమిసేయు
వాఁడవని క్రమ్మరుచు నొక్క వలన మాయ
నట్లు శైశవలీలా విహారరసిక
మానసంబు[1]చి దానంద మందిరముగ. 78

సీ. పరితస్స్ఫుర త్ప్రభోత్కర రత్నమునుబోలె
క్రొమ్మెఱుంగులు గిరిగొనెడువాని
నీటఁదోఁగుచు నిగనిగమను చిగురు మ
[2]త్తాకు పానుపున సొంపారువాని
మంజీరమేఖలా మణిమయ గ్రైవేయ
మకరకుండలదీప్తి మలయువాని
వెలిదమ్మి రేకుచూపులఁ జిన్నినవ్వుల
లేఁతవెన్నెల జక్కళించువాని
తే. బాలుఁడయ్యును ప్రౌఢిఁతోఁ బరగువాని
గోచరించియు బ్రహ్మమై తోఁచువాని
సృష్టి లీలాత్మకుండయై చెలఁగువాని
విపుల మాయాచరిష్ణు నవ్విష్ణుఁగంటి. 79

వ. కనిజగత్ప్రళయంబై మిన్నుమోచియున్న యమ్మున్నీటిమీఁదఁ దేలియాడు ముద్దుగద్దరి బాలుండెవ్వఁడో యాశ్చర్యంబై యున్నది. కపటబాలుండై వర్తించునొక్క దివ్యపురుషుండు గాఁబోలు నితని చందంబు గందమని డాయంబోయి సకలశూన్యంబైన చీకటిం[3]గలిసియున్న పెంజైటి నీటిమీఁద నొక్కరుండవు వెఱపులేక యున్నవాఁడవన్నా నీవెక్కడ పిన్నపాపఁడవు. నీవిధం బెఱింగించి నన్ను నూరడింపుము. చేరుగడలేక యున్నవాఁడ చంద్రశేఖరుండెచ్చట నున్నవాఁడు నీవెఱుంగుదువే యనిన నిందులో నున్నవాఁడు పోయి చూడుమని నోరుదెఱచిన నేను గిరిగుహాగర్భంబునుంబోని తదభ్యంతరంబు ప్రవేశించి యందు చంద్ర సూర్య గ్రహనక్షత్ర సరిత్సాగర పర్వత వనపవన దహన విలసితంబులును, బ్రహ్మాది దేవదానవమానవ ప్రభృతి జంతుకోటి సమర్ధంబులును, మహోత్సవాడంబరాభిరామంబులునగు చదుర్దశభువనంబులు గానవచ్చిన విస్మయంబంది కామసంచారంబున సకలంబును గలయఁ గ్రుమ్మరియొక్కచోటఁ గైలాసవాసుండగు నిందుధరుని దర్శించి యారాధించి తత్ప్రసాదంబువడసి, యచటనుండక వెండియుఁ గొంత తడవునకుఁ ద[4]ద్వదన ద్వారంబున వెడలిచూచు నప్పుడప్పుండరీకాక్షుండు

1. మానసంబున సచ్చిదానంద్దమయుని. 2. వ్రా 'ఈచరణములోకుసంధి'—అని యున్నది. 3. ఆ. పా. గవసి. 4. ప్రా. పా. తద్వనద్వారంబునమగుడి వెడలి.

వైకుంఠ దివ్యభవన శేషపర్యంకంబున లక్ష్మీసమేతుండై దివ్యాంబరాభరణ
గంధమాల్యాలంకృతుండును శంఖ చక్ర గదా పద్మ శోభితుండును మధుర
మందస్మిత సుధాధారాభి[1]షిక్త భక్తలోచనుండును నగుచు నానందింపుచున్న
లాగు కన్నులకు వెక్కసంబుగాఁ జూచి నలుదిక్కులు ప్రతీక్షించునప్పుడు
నీవు గల్పించిన యీప్రపంచంబు గానవచ్చిన నచ్చెరువంది, యాపరమానంద
స్వరూపంబునకు నభివందన సహస్రంబులు సమర్పించి, యుదంచితరోమాంచ
కంచుకిత దేహుండనై యానందాశ్రు కణంబులు[2]రలంగరంబులు మోడ్చి.

క. ఓ దివ్యపురుష యో కరు
[3]ణోదధి యో దేవ దేవ యోజనక, భవ
త్పాదారాధన యోగ్యుని
[4]గాదృష్టింపవె మహాత్మ కమల దళాక్షా. 81

చ. తనరు పురాణ సంహితల[5]తావలముం దగ మెట్టి శాస్త్రపుం
బెనుదలుపుల్ వడిం దెఱచి వెంపున నాగమసౌధ మెక్కి యం
దనుపమ యోగపీఠమున నంచితలీల వెలుంగుచుండు ని
[6]న్ననుఘనయోగి పుంగవుల కంటె సుఖస్థితినిట్లు గాంచితిన్. 82

వ. అని నా నేర్చినట్లు వాక్పుష్పాంజలులు సమర్పించినం గనుంగొని గైకొని
మందస్మితంబు నిగుడ మునీంద్రా చంద్రశేఖరుం జూచితివే యనిన విని
యంజలి బంధంబుతో మహాపురుషా చంద్రశేఖరుండేల విశ్వప్రపంచం
బంతయు ననంత విలాసంబుతోఁ జూచితి. దివ్య ప్రభావంబుచూడ నేనెంత
వాఁడనని [7]నమస్కరించిన నీవు వీరశైవుండవు నాయంశ భేదంబగు శివుని
యందభక్తి సలుపుమది మదీయ హితప్రవర్తనంబని కరుణించె. నాటనుండియు
మృత్యుంజయుని సేవింపుచుఁ దదీయ వరప్రసాద సామర్థ్యంబున మృత్యువు
గెలిచినవాఁడఁ గావున లోకంబున నద్దేవ దేవుని మాయలు కొన్నికొన్ని
యెఱుంగుచు నిటువంటి మహత్వంబులు చూచుచు నిట్లున్నవాఁడ నిది నా
చూచినయర్థంబు తన్మాయాప్రభావంబు విజ్ఞానహీనులకుఁ దెలియనరిది.
తనయందు భక్తిసల్పిన మహాత్ములకు మాయావిధానంబుచూపి తుదింబరమ
సాయుజ్యంబు గలుపుకొను నింక నొక్క యితిహాసంబు చెప్పెద. 83

పుండరీకుని కథ.

క. వినుమధురా పురవరమున
ఘనుఁడుమహా భాగవతుఁడు గలఁడతఁడు జగ

1. ఆ. పా. భిషేకలోచనుండును. 2. మూల. పా. 'ఉరుకన్' 3. ణానిధి.
4. ఆ. పా. గా సృష్టింపవె. 5. "సంహృతలతాపరమున్." 6. న్ననఘునియోగి.
7. ఆ. పా. అనిన మన్నించి నీవు.

ద్వినుతుండు పుండరీకుం
డనువిప్రుండు సహజసాత్త్వికా చారుండిలన్. 84

క. సావిత్రియుతుని యెంగన
సావిత్రికి సాటివచ్చు * సాధ్వీతిలకం
బా వెలఁది తోడ నాతఁడు
శ్రీవిలసితుఁడైన హరికథచరిత్రము నొందెన్. 85

సీ. శాంతిసద్వృత్తులు * సవతుగా నవరించుఁ
గాంభీర్యసౌజన్య * కలితుఁ డగుచుఁ
గర్మధర్మంబులఁ * గనగాఁగ నలరించు
నన్వయాచార సంయుక్తుఁ డగుచు
సత్యశీలంబులు * సమముగా నవరించు
మితభాషణార్జన * మిళితుఁ డగుచు
శ్రుతి[1]పరిబోధముల్ * ప్రతిగాఁగ నొనరించుఁ
బ్రతిభావిరక్తి సంపన్నుఁ డగుచు

తే. ఫాలమున గోపిచందన * ప్రభయు నరుత
జలరుహాక్షంపు [3]మాలికల్ * శ్రవణవీథిఁ
దులసిమంజరియును బలుకులు రమేశు
కీర్తనము నొప్పు వెలయునా * కీర్తిధనుఁడు. 86

సీ. ప్రాణంబుకంటెను * బరమ హితంబుగాఁ
బాటించు నేర్పొద్దు * పద్మనాభు
నాత్మనేపథ్య క్రియలకంటె సంప్రీతి
విష్ణుపూజలుగడు * విస్తరించు
నిల్లాలికంటెను * నుల్లంబునకుఁ గడు
నింపుగా హరిభక్తి * నిరవుకొల్పు
లలితపుత్రోపలా * లనకంటె వైష్ణవ
ధర్మమార్గ సపర్య * కూర్మినడుపు

తే. వేదపఠనంబుకంటెఁ బవిత్రమనుచు
హరికథా తత్పరుండగు * యజ్ఞఫలము
కంటెఫలమని తద్వ్రత * క్రమము సలుపుఁ
బుండరీకుండు సుజనసంఘపూజ్యుఁడగుచు. 87

క. ధీమహితుఁ డతులసాల
గ్రామ శిలాతలమునందుఁ * గమలాక్షురమా

1. మూ. పా. "మగుచు." 2. శృతివాక్యప్రబోధముల్. 3. జలరుహాక్షప్రజంబులు.

రాముని నర్చించుమన
స్సామరసమునందుఁ బోలెఁ § దద్దయుభక్తిన్. 88

పుండరీకునియొద్దకు నారదమునివచ్చి విష్ణుభక్తి ప్రభావము చెప్పుట.

వ. ఇవ్విధంబున ననుకూలదాంపత్య సౌభాగ్యంబును సాధుబుధ సేవ్యమాన నిజకులోచిత వ్యాపారంబును విష్ణుభక్తియు ననతికుం గొనసాగ నాగమజ్ఞుం డగు నమ్మహానుభావుండొక్కనాఁడు స్వసమారోపిత తులసీకాననంబున యమునా తీరంబునఁ బిప్పల తరుచ్ఛాయ శీతల ప్రదేశంబున నిష్పారుష్యుండై సాలగ్రామ శిలార్చనం బొనర్చువేళ యదృచ్ఛాగతుండైన నారదునింబూజింప నతం డతని శుద్ధసాత్విక ధర్మంబునకు సంతోషించి యిట్లనియె. 89

ఉ. ఆరయవేషభాషలు క్రియల్ మనమున్ సరియైన సద్గుణో
దారుఁడు గల్గుటచ్చెరువు § ధారుణి నేఁడిటె చూడఁగంటిఁ బెం
పారఁగ వేషభాషలు క్రియల్ మనమున్ సరియైన సద్గుణో
దారుని వైష్ణవోత్తముని § ధన్యుని నిన్ను మహీసురాగ్రణీ. 90

క. ఇదిగో గృహస్థధర్మం
బిదిగో యాచారపరత § యిదిగో ముక్తి
ప్రదమార్గము సాలగ్రా
మ దృషత్పూజనముఁజూచి § మదిహర్షించెన్. 91

క. నీవును సాలగ్రామ శి
లావాసుండైనయట్టి § లక్ష్మీవిభుఁడున్
భావింపనొక్క రూపం
బై వెలిఁగెద రేమిచెప్ప § ననఘచరిత్రా. 92

మ. పట్టంబట్టఁగఁ బోరు నింద్రియములన్ § బంధించి వాంఛల్గడున్
బుట్టింపం బలువైన తద్విషయముల్ § పోఁద్రోలిదుర్మోహవుం
బట్టై యుత్కట దుఃఖదుర్గతులకుం § బ్రాపైన సంసారముం
గట్టల్కం దిగఁ ద్రోయకేల కలుగుం § గంజాక్షుపూజారతుల్.

చ. సతులు సుతుల్ సుసహోదరులు § సంగడికాండ్రు పదార్థజాలముల్
ప్రతిపద దుఃఖమూలములు § పాపసమాచరణాను బంధముల్
మతిఁ బరికింపనంచు గుణసామాన్యులు తత్పరిముక్తమోహులై
యతుల సుఖైక హేతువగు § నచ్యుతభక్తి భజింతురెంతయున్. 94

క. వినుదీర్ఘ స్వప్నము జగ
మనియుఁ బ్రపంచంబు మిథ్య § యనియును సంసా

రసిద్ధా బుద్ధిమదిలించి
నిమిషోములు విష్ణుభక్తి నిలుపు మహాత్మకా.

ఉ. ఇంతియు విష్ణుమాయ జగదీశ్వరాత్మ యెఱుంగ మసత్యలోక వి
భ్రాంతిను లోకవృత్తులు బ్రహ్మవిదుల్ గనుఁగొంద్రు దీని¹న
త్యాంతి వివేకసృష్టిఁ [illegible] నిత్యాంతినిర్మితంబు చిత్సుఖా
నంతవిలాససిద్ధి [illegible] చిత్సుఖ భక్తిభజింతు రెంతయున్. 96

మ. [illegible] వివిక్తి [illegible] ప్రవృత్త దుష్ప్రిల్లన
ద్గుణమాయాస్మృత చిన్మయానందం [illegible] ²ద్యుల్ విష్ణునింగాంచి దు
స్తరసంసార విహారవైష్ణవమయోల్లసత్ సంతోష సంప్రాప్తిచేఁ
బరమ బ్రహ్మానంద ప్రాప్తి సుఖసంధాత్పత్ప్రఘులా చుంద్రిలన్. 97

క. హరిమంత్రి జపరూపియు
హరిపాదాంబుజము [illegible] బు హరికీర్తనమం
బరమునను [illegible]
స్తోత్రవిధి [illegible] ముక్తి [illegible] మునఁగెన్. 98

క. కావుఁ నీప్రసు స్తుతులు
శ్రీవిభుముల్ [illegible] నాల్గా
మానవులు గేశవుఁడుల
సీవనమంజరులఁ బూజ సేయుము భక్తిన్. 99

- తులసీప్రభావము.

ఆ. కల్పక ప్రసూన కనకారవిందమా
ణిక్యపూజనముల నెలవుకొనదు
జలజనాభు చిత్త జలజంబు తులసీద
ళార్చనమునఁబోలె నఘచరిత. 100

క. తులసీకానన మెచ్చట
విలసిల్లుచు నుండునచట విష్ణుఁడునుండున్
జలజాక్షుఁడున్నచోటను
జలజాసన ముఖ్యదివిజ సంఘమునుండున్. 101

ఆ. భక్తజనులయందుఁ బావనతులసీవ
హీజవాటియందు నెట్టివేడ్క
⁴(నుండునట్టివేడ్క) నుండఁడు హరిలక్ష్మి
యందుఁ బరమపదమునందు వినుము. 102

1. దీన. 2. పా. తాం, యార్యుల్. 3. మెడలెం. 4. ఈ భాగము మూలముల్లో లేదు.

సీ. శ్రీతులసీమహీజాతాభిషేకంబు
పట్టాభిషేక సంపత్ప్రదంబు
శ్రీతులసీతీర్థ సిద్ధరసార్ద్రత్వ
మవబృథస్నాన పుణ్యావహంబు
శ్రీతులసీమూల మృత్తికాతిలకంబు
యమపిశాచర పరిహారదక్ష
శ్రీతులసీనమస్క్రియ బ్రహ్మహత్యాది
పాపతిరస్క్రియా ప్రౌఢముద్ర
తే. తాపహరణంబుతులసీ ప్రదక్షిణంబు
శ్రీకరము నిత్యతులసీ విలోకనంబు
వేదశాస్త్రోపనిషదర్థ విశ్రుతంబు
దీనిఫలమేమిచెప్ప భూదేవవర్య. 103

సీ. తులసీమహీజంబు మొలువఁబెట్టినఁగల్గు
ససముద్రభూదాన సమఫలంబు
తులసీవనము దండ నలరు శ్రాద్ధంబు గ
యాశ్రాద్ధఫలదమై యతిశయిల్లు
తులసీవనంబునందు జపించుమంత్రము
కోటికోటిపైమై స్వసంకల్పమొసఁగు
తులసీవిలాసంబుగల యిల్లు కలనైన
దర్శింపభయమందు దండధరుఁడు
తే. తులసిదురితాహితాభేద్య దుర్గభూమి
తులసిసజ్జన గృహవాటి కలకుఁదోడవు
తులసినిత్య మహోత్సవంబులకు నెలవు
తులసికైవల్య లక్ష్మికిఁ దోడునీడ. 104

క. గంగాకళింద జాదిత
రంగిణులందీర్థమాడఁ బ్రాపించుఫలం
బంగీకృతమగు శ్రీతుల
సింగరములనంటినపుడ చింతింపుతగన్. 105

తే. తులసి యెన్నలనెత్తావి తులకురాదు
కల్పవృక్షప్రసూన సుగంధభరము
తల్లసన్మంజరీపూజఁ దన్నుఁదనుపు
వారికచ్యుతుఁడచ్యుతావాస మొసఁగు. 106

వ. అని తులసీసకలత్మ్నం బ్రశంసించి. 107

చ. ప్రతిదినసోమవారమునఁ బాయక తృప్తినియు సత్యదానస
ద్వ్రతముఁ జెడ్డలయ్యును సుకంతతపోనలకీలఁ గ్రాఁగియుఁ
గ్రతువియామూర్తి బ్రమాఁగియును గాంరు వైష్ణవ దివ్యలోకమ
చ్యుతపదసంపజాప్తికల చొప్పని కంకుకుతై కభూషణా. 108

మ. ప్రతిమాష్టఁసుల హృజ్జలాగ్ని దిపిబింకటస్థాన లక్ష్మ్యప్రకా
శితనామంఘము గొంటు త్తనుసుమల్ సేవింతురార్యుల్ ఘనుల్
ప్రతిభఁ గొంటుఁ నీవ్రుసుంబలెనె సాకలగ్రామ సాహాత్మ్యికా
శితుఁ క్ష్మినిభుఁ బూజసేతుర మృతి శ్రీమాన సౌఖ్యార్థులై. 109

సాలగ్రామ పూజామాహాత్మ్యము.

క. ఏమిటియందును సాల
గ్రామస్థలియందుఁ బోలె కమలాక్షుఁడు తే
జోమహితుఁడగుచుఁ బూజితుఁ
డై మోక్ష శ్రీనొసం[1]గఁ జంద్రుడు మహాత్ముల్. 110

శా. ఉగ్రైన స్తిమిరార్క మండలము సికతోత్కృష్ట దుఃఖాట[2]వీ
వ్యగ్రోదగ్రమహాదవాగ్ని కుమతవ్యాపారదుర్మోహన
వ్యగ్రస్తాభయదానమానిత కళాపక్షీంద్ర రూపంబు సా
లగ్రామాచ్యుత పూజనంబు సుజనాలంకారచూడామణీ. 111

ఆ. కీర్తనీయవజ్ర కీటవినిర్మిత
చారుచక్రసుప్రసన్నమైన
విష్ణుదివ్యమూర్తి వెలయు సాలగ్రామ
మల్పమతుల కబ్బదర్చిలోసంగ. 112

క. వినుసాలగ్రామ శిలా
ర్చన మెవ్వఁడొనర్చువాని సకల పితృగణం
బును పితృలోకంబునకును
జనుయమపురినుండి యైన సత్యం బనఘా. 113

ఆ. అనఘుకారియైన నఘవంతుఁడైన మో
హాంధకార మగ్నుఁడైన భక్తిఁ
బూని వేడ్క నెవ్వఁడేని సాలగ్రామ
పూజసేయునతఁడు పూజ్యతముఁడు. 114

1. మూ. పా. "నొసంగు (ద) నంద్రుడు. 2. దుఃఖాదిది.

సీ. దివ్యసాల గ్రామక దేవ మందిరము ప్ర
త్యక్షవైకుంఠ పుణ్యాలయంబు
దివ్యసాలగ్రామ దేవపూత్సవక్రీడ
త్రిభువన సామ్రాజ్య దివ్యపదవి
దివ్యసాల గ్రామక దేవ పూజానిష్ఠ
బ్రహ్మ నిర్వాణ సంపన్నలీల
దివ్యసాల గ్రామక దేవ తీర్థ ప్రసా
దములు త్రిలోకసేవ్యములు దలఁప
ఆ. నిదియెఱింగినువ్వ యెపుడు సాలగ్రామ
పూజసేయుదురు ప్రబుద్ధమతులు
మ్లేచ్ఛశూద్రకుమతతుచ్ఛ చండాల నా
స్తికులు దక్క వినుము ధీరహృదయ. 115

హరినామకీర్తన ప్రభావము.

క. హరినామ కీర్తనమునకు
నరయఁ గనేకులజులయిన నర్హులుపూజా
పరతగల పుణ్యసంపద
హరియొసఁగుం గీర్తనీయుఁడై వారలకున్. 116
క. విస్తారంబగు దుష్కృత
దుస్తర సంసార వార్ధితుదిఁ గోరరమే
శస్తుతి నాకారూఢుల
కస్తోకాత్ములకుఁగాక యన్యులకగునే. 117
తే. పుత్రమిత్ర కళత్రార్థ భూరివిషయ
సంకులంబగు సంసార చక్రమెల్ల
విష్ణుమాయా మహామోహ విభ్రమంబు
దీని మదివాడికొల్పు భూదేవ వర్య. 118
తే. విష్ణుమాయా పరాధీన విధివిధేయ
ధర్మమల్పార్థభోగ ప్రదంబు వినుము
సర్వధర్మంబులును మాని చక్రధరుని
నాశ్రయింపుము చిత్సుఖావాప్తికొఱకు. 119

పుండరీకుఁడు మిక్కిలిభక్తిచేత హరిపూజచేయుట.

వ. అని యనేక పరమరహస్యంబు లెఱింగించి భవనందనుం డెందేనియుం
డుండు చిత్తంబున [1]లోకో త

1. మూ. పా. చిత్తంబు లోకో తరుండ

రుండగు నారదముని సత్తముని సత్యవచనంబులు వేదప్రమాణంబులని యాదరించి తొల్లింటికంటెను బ్రబలిన ప్రవర్ధమాన సువ్యక్తభక్తి తాత్పర్యంబులుగలిగి సాలగ్రామ విష్ణుపూజా మహోత్సవంబు లొనర్చుచుఁ దదీయ మంత్ర పరతంత్రుండును దదీయ నామస్మరణ పరాయణుండునునై యనుకూల కులపాలికా సహాయుండగుచు నిజ కులోచిత ధర్మ కర్మంబులు కృష్ణార్పణ బుద్ధిం దగిన కొలందివిడువక నడుపుచుం, దనలోన. 120

ఉ. నారద సంయమీశ్వరుఁడు నా కుపదేశ మొసర్చె విష్ణు పూ
జారతియుం దదీయగుణ సంస్మరణ స్తవమంత్ర తంత్ర వి
ద్యారమణీయ భంగియుఁ గృతార్థుఁడ నైతి మదీయజన్మ సం
స్కార విశేషసంపద జగంబుల వర్ణనకెక్కఁ బో[1]యిఁకన్. 121

వ. అని హర్షించి వెండియు. 122

క. ఇన్నీ సంసారంబిది
లెన్నడినంబేమియును [2]ఫలింపక మిగులన్
నిస్సారంబై తోఁచు మ
న స్సంకల్పములు పెక్కు నాశముఁ బొందెన్. 123

ఇదియంతయు విష్ణుమాయయను నర్థమందు పుండరీకుఁడు సందేహపడుట.

ఉ. [3]ఆమునినైతమున్ భువనమంతయు విష్ణునిదివ్యమోహ మా
యామయమంచుఁ బల్కెనిది యట్లనయయ్యెడఁ జూడఁ జూడ మి
థ్యామమతన్ నిజంబుగఁ బదార్థవిసర్జన మాచరింపఁగా
లేమినయాతలంపును జలించెడుగాని యొకించుకాత్మలోన్. 124

వ. అని కొండొక పరమార్థంబు విచారించి విష్ణుమాయా విభ్రమంబున నవ్విచారంబు గొనసాగింపలేక ప్రపంచం బాలోకించి. 125

మ. ఆలుం బిడ్డలు నిండ్లు నర్థమును నత్యుద్యోయన్వయాచారముల్
నాళీకాసన సృష్టికర్తృకములై నానావిధార్హంబులై
యీలీలం బహుకాలముల్ గడవఁగానీ సర్వమున్ విష్ణు మా
యాలాస్యంబిది యాటకున్ మదికి దృష్టాంతంబు నాకెట్లగున్. 126

మ. ఈ భూమండలి యీసముద్రవలయం బీవాయు వీపావకం
బీభాస్వత్తు హిమాంశుదీప్తి కలుగన్నీ జంతు సంపత్తి మా
యా భిన్నమ్ములటంట యెట్టు లవి దృష్టాంతంబులై యుండఁగా
నేభావంబున నిశ్చయింతు నొకటే నీతథ్య మిథ్యా ద్వయిన్. 127

1. బాయకన్. 2. అ. పా. 'బేమియనుచు'. 3. ఆమనికేతమున్.

క. నాయాత్మకు దృష్టాంతం
బై యుండిన దాఁక మాయ ✽ యనలేనెపుడుం
దోయజభవ కల్పితమగు
నీయఖిలము మాటలింక ✽ నేటికి వేయున్. 128

క. ఈయాలును నీబిడ్డలు
నీయిండ్లును నీ కులంబు ✽ నిట్లుండఁగ వే
ఱేయొక సంసారస్థితి
నైయుండిన మాయ[1]యనఁగ ✽ నగునఖిలంబున్. 129

వ. అని యివ్విధంబున సందేహ దోలాందోళాయమాన మానసుండగుచుఁ
గ్రమ్మఱఁ బరబ్రహ్మవేదియగు నారదమహామునీంద్రుని సత్యోపదేశంబువలన
సకలంబును విష్ణుమాయా విలసనంబని వినిన తెఱంగు నిశ్చ[2]యంబుగా
నెఱుంగంగోరి యప్పటప్పటికి స్వామీ నే నీభక్తుండ నీవు భక్తవత్సలుండవు
గావున నించుక నీమాయ చూపవలయునని విష్ణునిం బ్రార్థించుచున్నవాఁడై
యొక్కనాఁడు పితృదివసంబున బ్రాహ్మణుల నిమంత్రణంబుచేసి, ధర్మపత్ని
యగు సావిత్రి కృతస్నానయై పాకయత్నంబు నడుపుచుండఁ దదీయోచిత
ద్రవ్యంబులు సంపాదించి మధ్యాహ్న సమయంబున నదికిం బోయి. 130

ఆ. తీర్థమాడివిధులు ✽ తీర్చి సూర్యోపాస్తిఁ
జేసి విమల పులిన ✽ సీమయందుఁ
బంకజాసనమునఁ ✽ బదిలుఁడై విష్ణు నా
మత్రయము జపించి ✽ మరియు నతఁడు. 131

క. కుందేందు ధవళమూర్తిని
మందస్మిత మధురవదన ✽ మండలు మాయా
సుందరు విష్ణునిఁ దనమది
సందేహనివృత్తికొఱకు ✽ స్మరియించెఁదుదిన్. 132

పుండరీకుని విష్ణుమాయ యావహించుట.

తే. అన్నువట్టినగతి నిద్ర ✽ యులమినట్లు
మూర్ఛవచ్చిన పగిదిక ✽ న్నో[3]గిచి చిత్త
మింద్రియవ్యాప్తి నుడిగిత ✽ దేకనిష్ఠ
నలరఁగలవ్రాలె హరిమాయ ✽ యాశ్రయించె 133

1. ఆ. పా. యైయుండిన నపుడు మాయయగు నఖిలంబున్. 2. ఆ. పా. దృష్టాంతంబుగా నెఱుంగంగోరి. 3. కన్నోడ్చు.

తే. వాణి[1]జనియింపఁ దొల్లింటి - భవము తెలివిఁ
గప్పి విపరీత కృత్యమై - ద్రిప్పుచున్న
వినుత చారిత్రమైన యా - విష్ణుమాయ
విప్రసహజ ప్రకృతియును - వేఱుచేసె. 134

వ. ఇట్లు పుండరీకుండును విగత విజ్ఞానుండై యుండు నవసరంబున. 135

—ఆతనియొద్ద కొక బోయపడుచు వచ్చుట.—

క. [2]మారుని మోహన తీవ్ర వి
కారము స్త్రీరూపమొంది - కదిసినక్రియ సొం
పారి యొక బోయగుబ్బెత
చేరువఁ గనుపట్టె విప్రుచిత్తం బలరన్. 136

సీ. పచ్చగాజులయొప్పు - పచరించు చేతుల
సంకుటుంగరముల - చాయ లెసఁగ
నిగనిగల్ దొలకాడు - బిగువు చన్నులమీఁదఁ
గురువింద పూ[3]సల - సరము దనర
ధవళతాళపలాశ - తాటంక రుచి మించు
చెక్కులఁ జిఱునవ్వు - జీరువాఱఁ
గొప్పున కొంజని - కురులు నించుక దోఁచు
నుదుటి జేవురు బొట్టు - కుదురు మెఱయ
తే. సన్నవలిపెంపు [4]టొల్లియ - సగముగట్టి
సగము ముసుకిడి యొయ్యార - ముగ మెఱుంగు
కంచుమెట్టెలు మొరయఁగఁ గడకు వచ్చు
నవ్విలాసినిఁ దగమెచ్చె - నవనిసురుఁడు. 137

క. ఆలీలావతి విభ్రమ
హేలాయావన గుణముల - నెవ్వని తలఁపొం
దోళింపదు ధైర్యచ్యుతి
మైలోకమునందు నంగ - జార్తం బగుచున్. 138

తే. అట్లు ముందటఁ బ్రత్యక్ష - మైన మదన
దేవతయుఁ బోలె నొప్పునా - తీఁగఁబోఁడి

1. వాణి జనియింప. 2. ఈ పద్యము ప్రా. ప్రతిలోలేదు. ఆ. ప. ప్రతినుండి గ్రహింపఁబడినది. 3. ప్రా. పా. కురువిందపూగుబ్బ. 4. నునుశాటి.

మేలిమెల జవ్వనమునకు ౯ లోలుఁడయ్యె
విగత లజ్జాభిమానుఁడై ౯ విప్రకులుఁడు. 139

క. కులశీలంబులు దలఁచు నె
వలరాయని బారిఁబడిన ౯ వాఁడు నవీనో
జ్జ్వల యౌవన సంపద గల
కలికిమెఱుఁగువాలు[1] గంటి ౯ కడుఁచే పట్టినన్. 140

తే. దాని మదనోన్ముఖత్వంబు ౯ దాని సొబగు
దాని క్రొమ్మేని జిగి బిగి ౯ దాని వయసు
మదనసామ్రాజ్య కళలట్లు ౯ మూరువలయఁ
జూచి పులకించె మమతలఁ ౯ జొక్కి దేలి. 141

క. అది మాయావిలసనమని
మదిఁగానకపోయెఁ గాక ౯ మతిపాఱుఁడు దా
నిదిబోయత యనవలదే
[2]తుది భ్రమసిన తలఁపు తెలివి ౯ దూఁకొనఁ దెందున్. 142

ఆ బోయదానిని పుండరీకుండు మోహించుట.

వ. వెండియు. 143

ఉ. ఇయ్యెలనాఁగ యొంటిఁబడి ౯ యిక్కడికిం జనుదెంచె లీలనిం
కెయ్యెడకైనఁ బోఁగలదొ ౯ యేమయినం బనిగల్గి యిచ్చటం
డియ్యముచూపనుండునొ మఱిదింబరికింపఁ గనంచు నాత్మలో
నయ్యవనీసురుండు వెడ ౯ యాసల వెల్లువఁ దల్లడిల్లఁగన్. 144

ఉ. ఆచపలాక్షియుం గదిసి ౯ యాధరణీ సురపంచబాణునిన్
జూచె మనోనురాగమతి ౯ సొంపునఁ బొంపిరివోవు చూపునం
జూచిన చూపులోన మది౯జొక్కె విశారము మైచెమర్పఁజె
[3]ల్లేచిన సౌఖ్యముల్ వెలప ౯ లించెను గోర్కికిఁ దావలంబులై. 145

క. జవ్వనపు సిరులుమదమునఁ
గ్రొవ్వారుచు నున్న మెఱుఁగు ౯ గుబ్బలతోడన్,
నివ్వటిలుచున్న కన్నియ
యెవ్వనిఁబై కొనదురతికి ౯ నేకతమైనన్. 146

క. ఎలప్రాయము లావణ్యము
గలిగిన స్త్రీపురుషు లొంటిఁ౯గదిసిన వేళన్

1. ఆ. పా. "మెరుగు గుబ్బెలాడి కడజూపట్టన్. 2. ఆ. పా. మది...మాకొనదెం
దున్. 3. ఆ. పా. పెల్లెచనసంఖ్యముల్. వలపులింపుల.

¹వలరాయఁడేల మానును
కులశీలములడఁచికొనఁ గోర్కెయెంచుకన్. 147

వ. ఇవ్విధంబున నొక్కరినొక్కరి తలంపులొంగ గానుకశాశంకలంకురింప ²తమకంబు నం బట్టఁగొన గమకింపుచు నిశ్చలం డప్పుడప్పుబోణి యతని తలంపు దెలిసి కొనం జూచి కొంచెపాటి ధైర్యంబు పట్టుకొని కట్టుదుర బిగువుచనుకట్టు పయ్యెద సగ జారిప్పుచు నదీజలంబులఁ గాళ్లు చేతులు గడిగికొని యొక్క కెందమ్మి పూవుఁ దిగిచి పుష్పాదిక చిందియాడింద కరారవిందంబునఁ ద్రిప్పుచుఁ జక్రవాకమిథునంబు ఘనతర క్రీడ లాలోకింపుచు, ముసిముసినవ్వులు నవ్వుచు వా³ట కూటమికాశ గలుగ మగనిఁ జూచుచున్నఁ దదభిప్రాయంబు దెలిసి మనసిజాపు ప్రవేశంబు పుండరీకుండు లేచి యాచమనవ్యాజంబున దాని డాయం బోయె. 148

బోయదానికిఁ బుండరీకునికి సంభాషణంబు జరుగుట.

ఉ. ఎవ్వరిదాన వొక్కరితె కేగెద వాయితిపాటు తోడ నీ
వివ్వల నొంటిపాటున యుక్తి తేచ్ఛ రతీశపిశాచరేఖఁ దో
డెవ్వరు లేక, ప్రాణవిభుఁ డెవ్వఁడు నీకుల మెద్ది చెప్పవే
జవ్వని నిన్నుఁ జూచి మదిఁ జాలఁ వేడుక తొంగలించెడున్. 149

తే. అనిన నించుక తలవంచి యాననమున
నలఁతినవ్వును లజ్జయు నంకురింప
చేతికందిన ఫలమల్లు చేరఁబడుచు
నెలుఁగు రాల్పడ నొయ్యన నిట్టులనియె. 150

బోయది తన వృత్తాంతము చెప్పి పుండరీకుని వరించుట.

ఆ. బోయవారిపడుచు భూసురోత్తము నేను
పెండ్లి లేదు నాకు పెద్దవారు
గలరు ముసలివారు తల్లి దండ్రు లింతియు
యల్ల యేటిదాపు పల్లెనాన. 151

క. మావారిఁ దల్లిదండ్రులఁ
బ్రోవను నను గారవింపఁ బోలెదే నపతిన్
భావించి గాని పెండిలి
గావించిన నొల్లననుచుఁ గడుఁ జింతింతున్. 152

ఆ. దానఁ జేసి మగఁడు తన కెవ్వఁడును లేఁడు -
తగినమగఁడు లేమి మగనియాశ

1. అ. పా. వారాజువారి విడుచునే. 2. దమక తమక తమకంబున. 3. మాటవాటి.

విడిచియున్నదాన, విప్రపుంగవ నీవు
మగఁడ వైతివేని మనసువచ్చు. 153

క. ఆరూఢ యౌవనం బిది
భారముగా దిన్నినాళ్లు పరికింపమహా
భారమయి తోఁచె నిప్పుడు
నీరూప శ్రీలు మీఁద నిగుడుచు నుండన్. 154

క. ఎన్నఁడు నెవ్వరిమీఁదను
గన్నానక యున్నచోటఁ గాముఁడు నీపైఁ
గన్నానఁ జేసె, నిఁక నె
ట్లున్నదొ నాభాగ్యరేఖ యుత్తమచరితా. 155

పుండరీకుండు బోయదాని కులహీనతకుఁ జింతించియు మదనాతురుఁడౌట.

వ. అని పొలివ్రాని నిండు జవ్వనంబునఁ గన్నులపండువై యున్న యక్కన్నియ నోరూరం జేయుచున్న చందంబు డెందంబున జంద్రికారసప్రారంబు చంద్రోపలంబునుంబోలె ననురాగ రసమయంబు గావింపుచుండఁ బుండరీకుం డంతర్గతంబున. 156

ఉ. అక్కట యింతచక్కని మృగాక్షిని బోయతనెట్లు చేసెన
వ్వెక్కురు దైవమూర్ఖుఁడు విభ్రమసంపద మీఱువారి యం
దొక్క కళంక మేమయిన నుంచుఁ గృపావిపరీతబుద్ధియై
చక్కెర విల్తునంతటి రసజ్ఞుని సంగవిహీనుఁ జేయఁడే. 157

ఉ. వాసన లేని మేలిమి సువర్ణము దీని మనోహరత్వమ
బ్జాసనుఁడన్వవాయ మొకటల్పతరంబుగ సంఘటించుటం
జేసి విలాస విభ్రమ విశేషము మాన్పెడు నాకళంకముగ్
భాసుర చంద్ర బింబమునఁ బన్నని వెన్నెల కందునుంబలెన్. 158

తే. ఇంక నిన్ని విచారంబు లేడకెక్కుఁ
గంతుఁడ సిధార ధైర్యంబుఁ గత్తిరించె
నాదరువు లేక చిత్తమీయ బలమీఁద
వ్రాలియున్నది మగుడఁ ద్రిప్పంగ రాక. 159

క. ఈచేరిక మాటలలో
నేచంచల నేత్రి ప్రేమ నెలయించితదీ
యోచితరతి తంత్రసుఖ
ప్రాచుర్యం బనుభవింతు బ్రహ్మము ముట్టన్. 160

వ. అని కామోద్రేక జనితోన్మాదంబున లజ్జాభిమానంబులు విడిచి దానితో నిట్లనియె. 161

క. ఓ వెలఁది నీ చరిత్రము
నవనవ విశేషరీతియు ÷ నీకే యౌరా
లావణ్య భావములు మ
ద్భావము మదనానురాగి ÷ ... జేసెన్ 162

ఉ. నీ యిటువంటి సద్గుణము ÷ నీ నవయౌవన రూప లక్షణ
శ్రీయుతిఁ జెందగల్గు విశేష పురాకృత పుణ్యమేమనన్
బోఁడిజనిత్రి ... మనోరథముల్ ఫలియించు నీవు నా
ప్రేయసివై ... విధి ... బోయతఁ జైన నేమగున్. 163

క. నీ మనసు నోఁచ వెనఁగొన
నీమాటల ... ÷ విక్కనము వినుమా
కామాంధ ... రతియును ... లు
గా మృష ... ÷ ... నన్నున్. 164

చ. బిగిచనుదోయి క్రొమ్మెనల ÷ పెక్కువయుక్కునఁ జక్కనొత్తి యొ
ప్పుగ నధరామృతంబు ... ÷ పొందికమాటల గారవింపుచున్,
దగమదభీష్ట పుష్పశరకేళితంత్రములన్ సుఖకేళిఁ దేల్పవే
మగువ ... తీరనవమంజుల వంజులకుంజవాటికన్. 165

క. అని యనుమానింపక మన
మున మనసిజ బాణపాతకమునఁ బొడమెడు వే
దనఁ బడఁజాలక బాలికఁ
గనుఁగొని తమకించిపట్టి ÷ కౌఁగిటఁ జేర్చెన్. 166

క. మును వనితజవ్వనపుసిరిఁ
గనివంశమా మఱచె ... ÷ కౌఁగిటిలోనం
దనుచుఱచె బ్రహ్మణుఁడు రతి
నొనరించిన నేమి మఱచునో సుఖకేళిన్. 167

క. అదె రాయిది సాధారణ
మదిరామాత్రమున మఱచు ÷ మనుజుఁడు మదవ
న్మదిరాక్షీలీలోత్కట
మదిరారసలహరిచేత ÷ మఱువఁడె యొందున్. 168

వ. ఇట్లు మోహపరవశత్వంబున బ్రహ్మకుల సంభవుండు సంభ్రమించి పరిరంభించి పులకకలితా కలితగాత్రాభోగుండును బద్ధానురాగుండునునై కౌఁగిలి వదలక మదవతినతిప్రయత్నంబున నొయ్యన నెయ్యంబుగాఁ దార్చికొని తన్నదీసవిధపుష్పితలతానికుంజ క్రోడంబున నిధువనక్రీడ లాచరించి తదనంతరంబ జోడువాయక వేడుకజొత్తిల్లు చిత్తంబులతోడఁ దద్గృహంబున కేగి,

దాని జననీజనకులగు నత్త మామలకు సల్లుండనని తనపేరుచెప్పి నమస్కరించి, వారి దీవెనలు వడసి యింటికి సర్వంబును దానయై భోయకాపురంబు సేయుచుండె, నివ్విధంబునఁ గొంతకాలంబున నప్పువ్వుఁబోఁణి జవ్వనం బనుభవించి యొక్కకొడుకు నొక్కకూతురం గనియెనంత. 169

క. ఆయాలును నాబిడ్డలు
నాయిండ్లును నాకులంబు నా బ్రతుకును వే
ఱేయొక సంసారస్థితి
యైయుండెం గోరినట్లు యావిప్రునకున్. 170

పుండరీకుఁడు మాయాసంసారము సేయుట

క. ఈ రీతిన్మాయాసం
సార వ్యథాభ్రాంతిఁ బొరలె సదసద్విద్యా
ప్రారంభముడిగి విప్రుఁడ
వారణ నత్యల్ప భోగవాంఛాసక్తిన్. 171

తే. అల్ప సంసారవిషయ సుఖానుభోగ
మభిలషింపుదు రధములిట్ల ధమగతికిఁ
దద్విరక్తి ప్రబోధ సుఖాస్వరూప
చిదమలానంద మనుభవింపుదురు ఘనులు. 172

క. దుర్విషయ కలుష వార్ధ్యం
తర్వర్తులు గనరు మోక్ష ధామముఁ విద్యా
పర్వతశిఖర స్థితులగు
నిర్వాహక మతులుగాని నిశ్చయదృష్టిన్. 173

వ. అంతఁ దత్కాలంబున నతండున్న దేశంబున. 174

సీ. పగలార్ద్రిపూనె ప్రాక్పశ్చిమంబులగురు
కావ్యులు సమసప్తకమున నుండి
ధూమకేతువు దోఁచెఁ దూర్పుదిక్కున బుధ
శుక్రమధ్యస్థుఁడై సూర్యుఁడుండె
గ్రహరాజ భార్గవాగ్రగుఁడయ్యెఁ గుజుఁడు మీ
నమున వర్తించెశ నైశ్చరుండు
దితిసుతాహితమంత్రి యతిచారగతుఁ డయ్యె
శశిరక్త పరివేష సహితుఁడయ్యె
తే. చంద్రికాచ్ఛాయ విద్యుత్తు సంభ్రమించె
ప్రాతరారంభములఁ దుషారములు చిలికె

రాత్రిగగనంబు నక్షత్ర రమ్యమయ్యె
విను మనావృష్టి దోషమా విజృంభింప. 175

సీ. హరునిచిచ్చఱ కంటిమఱువున నిప్పులు
కురిసెఁ జండకరుండు గోచరముగ
నాడాడనుగ్రద వాగ్ని శిఖాభీల
మై నీఱుచేసె వనాంతరములు
గండభేరుండాది చండమృగంబులు
గ్రామోపకంఠముల్ గదలవయ్యె
పటుతరసంతాప భారకారణములై
వ్యాధులు జీవుల నలతముంచెఁ

తే. గల్లరాజులు దెగిరి నిష్కారణంబు
దండుగలువట్టి ప్రజనాత్మ ధరణివిభుఁడు
బందిపట్టులు తఱచయ్యెఁ బాపకారి
విధికృతంబయియయ్యె నావృష్టికతన. 176

ఆ. ఏఱులింకెఁ గొలఁకు లింకె నొడ్డనబావు
లింకెనూతులింకె నింక కున్నె
యయ్యవగ్రహోద యమునసంభోరాశి
నైన నింకుననిన నబ్జగర్భ ! 177

సీ. కడువాడి కొనమాడి నుడిసచ్చి నేరెండి
పరులు పెంధూళిమై ధరణిఁ గలిసె
యావనాళాది సస్యము లెల్ల భూమిని
పదనులేకయె విత్తు బడకయుండె
పుష్పఫలాభి సంపూర్తి శూన్యతనెల్ల
తరువులు నీరింక బిరుదువోయె
నీరసంబై నేల నెరియలువాసిన
తూడిదుంపలు గ్రాగి మాడిపడియె

తే. నిగుడికావురు దిశలఁబెన్బొగలు గవసె
నెండమావులతో మంట లెగసెఁ జేదల
నయ్యవగ్రహసమయ చండాంశుకిరణ
ధగధగద్వహ్ని కీలావి తానహాత్రిని. 178

క. ధనికుల యిండ్లం గలిగిన
ధనమెంతయు నెత్తుకెత్తు ధాన్యముఁగొనఁగాఁ

జనధాన్య వాటికాతతు
లనలశిఖా చోరబాధకులవిసరియయ్యెన్. 179

చ. దురితమలీమసాంగమును గ్రదుస్సహరోష కఠోర దంష్ట్రిలున్
బరిభవ దీర్ఘజిహ్వయును గ్రబంధురరోదన సింహనాదమున్
ధరనిశితాసిధారయు నుదగ్రతమీచరచిత్రితాని శా
చరి, వికృతాకృతిం గసిముసంగుచుం బైకొనె జంతులోకమున్. 180

వ. వెండియు నకాండప్రళయంబైన నయ్యనావృష్టి దోషంబునం బ్రాపించిన మహాక్షామంబునం జేసి తద్దేశంబున రాజనంబు తేజంబు దూలంగ, దినసరి సరియయ్యె, సంభావ లేపుదప్పెఁ, గర్పూరభోగి బాగుచెడె, బలుగుత్తి మొత్తం బడియెఁ, గాంబోది బీదురాలె, సలిసె నవసె, సల్లి ప్రాసఘి గ్రుంగె, వంకె డొంకె, మెట్టజీలుగు మాలుగయ్యెఁ, గావర తావరంబుడిగె, సత్తెనంగ సత్తువచెడె, వెలవడంబు వెలవెలంబారె, బుడమముడిసడె, వరిగె నురిగె, చామకోమలంబు విడిచె, యవలచెలువుదప్పె, గోధూమంబు నిర్ధూమంబయ్యె, నువ్వుక్రొవ్వారె, పెసరు నుసుమసకుందప్పె, మినుము మునుము మునుగె, నను మనుమానంబయ్యె, నులవ చెలువుమాసె, బొబ్బర దబ్బరయ్యె, ననంగ నలంగె, మునిరి మిసిమిదప్పె, లంకల బింకంబు దఱిగె, నావ ప్రభావంబు వదలెఁ, గందమూలంబులు నిర్మూలంబులయ్యెఁ, జెఱకు గిరకపడె, నాకుదీఁగెలు చీకాకయ్యెఁ, బోకప్రమాఁకులు తేఁకువచెడె, చూత పనస రంభా ఖర్జూర కపిత్థ తాళ హింతాళ నారికేళ నారంగ జంబు జంబీరమాతులుంగ లవంగ ప్రముఖ ఫలపాదప ప్రధానంబులు లూనంబులయ్యె, నలాబు కూశ్మాండ కర్కరీపటోలికా కారవల్లీ వృంతాకకోశాతకీమూలక ప్రభృతి హితౌషధీ నికరంబు దుష్కరంబయ్యె, దధిక్షీర ఘృతతైల మధుశర్కరా స్తోమంబులు విరామంబులయ్యె, క్షుధాతుర బాలవృద్ధ స్త్రీలోక భీరుక పరిదేవ నార్త నాదంబులును, ఘాసగ్రాసనలిలపాన దారిద్ర్యంబునఁ గంటక ప్రాచీన నరస తరుగుల్మలతా సంతతులు నమలుచుం గృశించు పశుగణంబు లొనర్చు నంభారవంబులుప్పొంగి గగనంబుఁ గబళింప, 'భిక్షాందేహి, 'నాస్తిగచ్ఛ' యను దీన నిర్దయజనాలాపంబులును, 'దరిద్రస్య మృతస్యచ' యను దుఃఖార్తుల దీనలపితంబులును 'కాలోవక్రగతిర్భవే' త్తను చింతాపరిక్రాంతుల భయాయత్త భాషణంబులును, 'జాతస్య మరణం ధ్రువమ్మను దేహత్యాగ వైరాగ్య భాషణంబులును, "రక్షంతి పుణ్యాని పురాకృతాని. యను ధార్మిక ప్రమాణోక్తులును, 'దరిద్రతా ధీరతయా విరాజతే "యను సత్పురుషుల యభిమాన వాక్యంబులును, "న దేవాత్సృష్టినాశః" యను పౌరాణికుల యుపశమన వచనంబులును, జెల్లుచుండం గరుణాద్భుత భయానక

కాద్రకసావహంబగుచుఁ గేదార క్షేత్రంబులు ధూళిమయంబులయ్యె. గ్రామోపకంఠంబులు పశుశల్యంబులయ్యె. గృహాంగణంబులు శవమయంబులయ్యె; [1]పట్టణంబులు శుష్క భూరి వృత్తికాదితురగగర్దభోష్ట్ర కళేబరకబళన న్యాకీర్ణ కుక్కుర కంకగృధ్ర కాక సాలావృక కోలాహల మయంబులయ్యె; మనుజలోకంబు పరస్పర ద్రవ్య పరిహరణ వంచన తాడన మారణ తర్జన గర్జనాదివివిధ దుష్కర్మమయంబయ్యె; దిశాపాలమయంబు దుర్గంధమయంబయ్యె; అహోరాత్ర సంధ్యాసమయంబులు శోకాద మలినచ్ఛాయామయంబులయ్యె, నిట్లు మేలెల్ల నడంచి భూమింగల సాంగ్యం బెల్ల దీర్చి చతుర్విధ పురుషార్థంబులను గాల్చి పట్టుచు, వర్ణ ద్రావిడ జగ్ధ దేవతాప్రతిగా నొనర్చు మంత్ర తంత్ర జప హోమధ్యాన సమాధి కలాపంబులు గావింపుచు శాకునిక భాషణంబు లపహాసంబులు సేయుచు సర్వనాశకంబై యనాచారంబునకు నాధారంబును నజ్ఞానంబునకు స్థానంబును, వర్ణసాంకర్యంబునకు నాకరంబును, పరిపూర్ణంబునకు నివర్గంబును, సంతాపానలంబునకు నివాసంబునై యావిర్భవించిన యా దుర్భిక్షకాలంబున. 181

సీ. పెట్టినతల్ఫులు కై పెట్టిన్నయండె దే
వాలయంబుల నమస్కారులుడిగె
విప్రమందిరముల కై విధిదక్క న్యాకాహృ
ధానము పుణ్యశబ్దములు లేక
రాజసౌధాంగణ కై తేజంబుచెడె మీ
భటఘోష గజవీజ్యం కై భణము మానె
సంగళ్లసాబగెల్ల కై నడఁగెవస్తుక్రయ
విక్రయంబులు మాని కై విజనమగుటఁ

ఆ. పిల్లిబిడ్డ కిడని కై దళవచ్చె మగఁడాలి
నమ్మ నయనెడునట్టి కై యులఁతివచ్చె
గురుసహోదరాది కై పరమబాంధవులకుఁ
బోరుపుట్టలేమి కై కారణమున. 182

మ. క్రతుదీక్షల్ వడుగుల్ వివాహకలనా కై ప్రారంభ సీమంతముల్
రతి తంత్రోత్సవమాట పాటలు క్రియాకలంకార సారస్యముల్
వ్రతముల్ వేదపురాణశాస్త్ర పఠనల్ కై వర్ణాశ్రమాచారముల్
హతసంస్కారములయ్యె లేమిగతిఁ బెక్కైలు మెల్లెడఁ గాదొంచిన. 183

వ. అట్లు మానిసిమానిసిందిను కాలువుడఁటమిన సుప్రాయశరీరులై సకల మహాజనులు నాకటి చిచ్చు పెచ్చున మలమలమాడి యొండి కండ బడుగులై హత

1. పట్టణాపట్టణ. 2. ఆ. పా. దుష్టకాలంబున. 3. ఆ. పా. భటకోటి కరటిజృంం.

శేషులు పాడై నయూళ్లువిడిచి యన్యో నెలవులకుం బోవుచుండి రట్టి ముట్టడి నత్త మానవులు గూడు రంజరించిన సంతరించ లేక నవ్విరించి కులసంభవుండు దుఃఖాక్రాంతుండై ప్రియకాంతం జూచి కన్నీరునిగుడ్చుచు నిట్లనియె. 184

చ. ఇరువదిరెండు లెక్కలు ఘన కి మిద్దఱము గవంగూడి యెందు నే
యెరుసును లేకయుండితిమి కి యీసరికిన్ విధియింతమీఁదనే
వెరవున [1]బెట్టునో యెఱుఁగకి వృద్ధులుఁ బుత్రియుఁబోవ దుఃఖసం
భరితులమైతిమి య్యేడలుకిపాటున కంజెను లేమినొ[2]ప్పెదున్. 185

క. ఈ దుర్భిక్షార్ణవమున
నేదరియుం జేరలేక కి యిదిగో చీకా
కై డెసపడుచున్నారము
పై దలి యెక్కనెన్నిపాట్లఁ కి బడుదు మొ మీఁదన్. 186

ఆ. తోయజాక్షి నేటికితో నీకు నాకును
దైవమెడ[3]రుసేయఁ కి దలఁపఁబోలు
నిలువుణాను బంధకిమెన్నాళ్లో[4] యన్నాళ్లై
కాక కూర్పనేమి కి కారణంబు. 187

వ. అని మోహాతిశయంబున వాత్సల్యంబున దైన్యంబు తోపంబలికి యాకలి నీరుపట్లకు నోర్వక పురపురంబొక్కుచున్న పిన్నబిడ్డనిం జూచి నిర్వేదించి యీశిశువును రక్షించుటకు మిక్కిలి ప్రయాసంబై యున్న దేయుపాయం బుననైన శీఘ్రంబున నొండుదేశంబునకుం బోవుట కర్జంబు, మాన దేశంబని యుండుట కార్యంబుగాదు, [6]సుభిక్షంబైన రాజ్యంబునఁ దిరిసికొనితినినైన బ్రతుకవచ్చునని యూహించి. 188

తే. ఇాలఁతి విను పూర్వదక్షిణ కి భూములెల్ల
నెపుడు దుర్భిక్షదోషంబు కి [7]నెఱుఁగవంద్రు
బహునదీ మాతృకలుగాని కి ప్రతిదినంబు
దివినిరీక్షించు దేవమాకితృకలు గావు. 189

సీ. కర్ణాటరాజ్యంబు కి గంభీర తుంగభ
ద్రాజలౌఘంబులఁ కి దఱచుపండు
ద్రావిడదేశ ముకి త్తరళోర్మిరమ్యకా
వేరికాలువల ముకిక్కారుబండు

1. బెట్టునోయనగ. ఆ. పా. వెరవును బుట్టునో యెరుగ. 2. నొప్పెదున్. 3. ఎడబుసేయ. . మెన్నాళ్లననా. 5. మున్నివేశంబని. 6. సురక్షితంబైన. 7. నెసగదంద్రు.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. [illegible]
[illegible]
1. [illegible]
[illegible] 190

సీ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ఘోషణంబు
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. [illegible]
నారికేళా[illegible]
[illegible]
గోరికలు[illegible] తీరభూమి. 191

తే. [illegible] తీరభూమి
భోగమోక్షం[illegible] కర్మభూమి సువ్వొ
జన్మ[illegible] విశేషంబు [illegible]
వారలకు[illegible] సతిసుఖము. 192

వ. ఈ వృత్తాంతంబు [illegible] పెద్దల[illegible] యెఱుంగుదు సందులకుం బోద
మని నిశ్చయించి. 193

సీ. కొడుకుం [illegible] [illegible] యిల్లాలిఁ
[illegible] వీపున [illegible] సంతరించి
గంజిచిత్తడికి [illegible] పోకసుసి [illegible]
నుగ్గంపు[illegible] నాటిపూని

1. ఆ. పా. [illegible] గౌతమీ [illegible] పార్శ్వభూములు 2. ఆ. పా. ఏమిచెప్పుదు కనుపండు. 3. ఆ. పా. ఫలిత. 4. ఆ. పా. మించు. 5. ఆ. పా. వారి [illegible] గౌతమీ తీర[illegible]సతి. 6. ఆ. పా. సందిటనిడుకొని బోయయిల్లాలి. 7. ప్రా. పా. పోయియిల్లాలి.

యొక్క కరంబున నెక్కుడించిన విల్లు
గోలలపిసియంబు గూడఁబెట్టి
నడునె త్రిప్పైఁ బ్రాటమడచి చుట్టినచింపి
యీఁతాకుచాప వహించి క్రుంగి
తే. పీనుఁగుల నెత్తుకొని నిజస్థానమునకు
జరుగువెక్కురు బడుగు పిశాచమునఁగ
మైలవట్టిన మైచాయ ప్రమాఁగు[1]పడుచు
పుండరీకుండు గౌతమీ భూమికరిగె. 194
తే. ఇట్లు కతిపయదినముల కచటనచట
నాకలంబులు దినుచు నల్లల్లఁ జేరి
పుండరీకుండు గౌతమీ పుణ్యభూమి
నంతపాపక్షయమునకై యబ్జగర్భ. 195
చ. చనిచని కాంచె విప్రుఁడు బిస ప్రసవప్రసాత్వరాగిసం
జనితసుగంధబంధురలసజ్జల శీకరశీతవాతపో
తనిరుపమాన శైత్యనిరత ప్రతివర్థిత సత్తపోవ్రతా
దినియమ నైష్ఠికవ్రతతి తీరములంగల గౌతమీనదిన్. 196
వ. ఇట్లుగాంచి యనతిదూరంబునఁ గరంబులు మోడ్చి. 197
ఉ. రంగదనిద్ర సద్రుచివిరాజిత పద్మసుగంధసమ్మిళ
ద్భృంగకనంగ భంగశశి దీప్తకదర్ప కృశానుషంగకా
శాంగసశీకరోత్కర సమగ్రతరంగకు మ్రొక్కె గౌతమీ
గంగకభంగురాభ్యుదయ కారణకారుణి కాంతరంగకున్. 198
చ. తరఁగలవెల్లిఁ గ్రొన్నురువు తండము మెండుజలత్కణావళీ
విరళతయున్ భ్రమీవలయ విభ్రమమున్ లహరీపరంపరా
సురుచిరభంగియున్ జవము సొంపును బెంపెసలార వచ్చునీ
గరిమ త్రిలోకలోచన వికాసము సేయుఁగదమ్మ గౌతమీ. 199
ఉ. కొండలు వ్రక్కలించి పటుకూలనిపాతము నాచరింపుచున్
జండతరోగ్ర నక్రముఖ సత్వవిహార సముచ్చలన్మహా
ఖండతరంగ హస్తములఁ గంకణముల్ వెదచల్లుచున్ సము
ద్దండత వచ్చునీనిబిడ దర్పము మెత్తుఁగదమ్మ గౌతమీ. 200
వ. అని కొనియాడుచుం బుత్రసహితుండై పుండరీకుండు దత్పుణ్య వాహినీ ప్రవాహంబున నవగాహించి దప్పిదీర సలిలపూరంబులు గ్రోలి దుష్కర్మ

---

1. ప్రమానుపడుచు. 2. గరిమె.

శిక: భ్రాంతిపై వెడలి తత్తీరంబునఁ గొంతదూరంబు చనిచేరువ నొక్క యశ్వత్థవృక్షంబుఁ జూచి యచ్చటికిం బోయి. 201

{ పుండరీకుండు బోవుచుండగా చిన్నవానిని మఱ్ఱిచెట్టు క్రిందనుంచి యజ్ఞాపహారకులోనికి భిక్షమునకుం బోవుట. }

క. గ్రామోపాంతమున వట
భూమిజ మొకటున్నఁ జూచి బుత్రునిదానిం
బ్రేమమున నుంచి భిక్షకు
భూమీసురుఁ డరిగెఁ బత్రపుట హస్తముతోన్. 202

తే. బ్రాహ్మణుండు ధర్మపథమునఁ బట్టియుంక
¹యుచితపుత్రావలోకనాభ్యుదయ మొంద
మనకునుండుట నగునని మాయసతియు
మాయయోగాలుండు నవ్వుల మాయమైరి. 203

క. మాయాకారాగృహమున
బోయతిమాయాపాశబంధకమునఁ బాపిరమా
నాయకుఁడు పుండరీకునిఁ
బాయకయుంక దివ్యరాజ్యపదవియు నిచ్చెన్. 204

తే. అధికవిజ్ఞాన సిద్ధమైన యమనినురుఁడు
పుండరీకుండు త్రైలోక్య పూజితుండు
కోరికొని మాయ నీ దురాచారదశకు
వచ్చెఁగాక యతండు దుర్వాంఛితుండె. 205

తే. ఉత్తమజ్ఞానవీథిఁ దేల్చు నొక్కవేళ
నురుకృపామృతమునఁ దేల్చు నొక్కవేళ
నెప్పుడెవ్వారి నెటు సేయ నిచ్చగించు
నట్లకావించు లీలార్థ మచ్యుతుండు. 206

తే. ఉభయకర్మఫల ప్రాప్తి నొందఁ జేయు
నుభయకర్మవినిర్ముక్తి యొగి నొసర్చు
నచ్యుతుఁడె కర్తయనియుండు ననఘమతికి
నొదవు తుదియందు విష్ణుసాయుజ్యలక్ష్మి. 207

వ. ఆ సమయంబున. 208

క. తనమాయాపటలఁ బుడా
పునహరి సాక్షాత్కరింపఁ బూనివసించెన్

1. ప్రా. పా. బంధుపుత్రా. 2. సిఖ, నిఖి.

వినుతెరలోపల వెలువడి
కనుపండువుగాఁగనిలువఁ గలనటులీలన్. 209

తే. జలధరచ్ఛన్న నక్షత్ర సమితిఁబోలె
మాధవునిఁగొల్చి తన్మహామాయతోన
నారదాది మునీంద్రబృందారకులును
జేరియుండిరి తత్కృపా శ్రీలుగూడ. 210

క. వారున్నయట్ల నచ్చర
లారూఢవిమానలై సకమంచితపుష్పా
సారములు గురియుచుండిరి
శ్రీరమణుని యాజ్ఞవిప్ర శేఖరుమీఁదన్. 211

వ. ఇవ్విధంబున భాగవతశ్రేష్ఠుండైన పుండరీకుండు వేదగ్రామంబున విష్ణు మంత్రాలయంబు ప్రవేశించి సంసారక్షుధాతాపశాంతికై వైరాగ్యపాత్రం బున నుపనిషద్వాక్యంబులచేతం గైవల్య లక్ష్మిఁ బరమానందామృతభిక్ష యడుగం గోరియున్న యమ్మహాయోగి పుంగవుండు గావున నయ్యగ్రహా రంబుఁజొచ్చి యొక్క పుణ్యగృహంబునకుంబోయి యభ్యంతరవర్తిని నయ్యి ల్లాలిని 'భిక్షాందేహి'యని పలికిన విని అయ్యా వేళగాదు తిరిగిరమ్మనిన వెండియు నిట్లనియె. 212

క. అల్లదె యాలును బిడ్డఁడు
నుల్లమునఁదుకుచును నోర్వకున్నారు కడుం
బెల్లగునాఁకటి చిచ్చునఁ
దల్లీ లేదనక భిక్షదయనిడుమనియెన్. 213

తే. పుండరీకుండు దానునాకపువ్వుఁబోణి
తనకులాంగన యీయిల్లుతనదిగాఁగ
నెఱుఁగనేరక భిక్షదాఁ దఱిమియడుగ
నాపతివ్రతపతిమాట లాటయెఱిఁగి. 214

వ. ఇదియేమొకో భర్తనదికింబోయి తీర్థంబాడి వేగిరంబరాక తడవుచేసి మధ్యా హ్నంబు దిరిగెఁ గుతపకాలంబు దప్పక బ్రాహ్మణుల నర్చింపవలయునని విచారించుచున్న దగుటంజేసి సావిత్రి యాలోననే భిక్షాందేహియనిన వేళ గాదనినంబోక యాలుబిడ్డ లాకొన్నవారని దయదోప భిక్షార్థియై పలుక నవ్వచనంబు తనమనసునఁజూడఁ బుండరీకుండు పలికిన కపటంపుఁ బలుకని నవ్వుచు నొక్క తామ్రపాత్రంబు దోముచు నిల్లువెడలివచ్చి ముంగిటనున్న పతినవలోకించి, 215

తే. ఎంతపనివానొ యమునకుఁ నేగిమీరు
తీర్థమాసించెకపురాణమే తేరరాదె
[illegible] విష్ణు [illegible] గాని
బ్రాహ్మణులఁ గొల్చి [illegible] కోఁబోయి. 216

వ. వేగిరంబునచ్చి [illegible] బ్రాహ్మణుల నర్చింపవలయు నగ్ని
హోత్ర [illegible] ంబు లాచరింపవలయు నాయితము సేయుమనిన
భృగుమ [illegible] ముని వాకిట [illegible] యూరకున్న
వారిని [illegible] కళవళించి. 217

చ. భృగుముని [illegible] నాకశనంబు [illegible]
త్తమసుచరిత్ర [illegible] వైష్ణవ [illegible] బల్కుచున్న నా
యమచరి [illegible] భూతము [illegible]
న్ననఁ [illegible] నేమిసేయుదుక. 218

సీ. ధాతువుల్ [illegible] చంచమో
యకృతిభృగు [illegible] దియుఁగాదు
[illegible] బ్రంబు [illegible]
[illegible] బులేకపదియుఁగాదు
కార్యాంత [illegible] మో
యా [illegible] బులేకపదియుఁగాదు
బ్రహ్మవిద్యా [illegible] చలతమో
యానందలహరి లేకపదియుఁ గాదు

తే. కానఁ దక్కిన వేమియుఁ గనుఁగొనంగ
నొంటినని కేగి రాఁగనత్యుగ్రభూత
వికృతి మైసోకుటయతప్పకకటకిని
కేది ప్రతి [illegible] చింతింప నవ్వారింక. 219

సీ. ప్రత్యహ విష్ణురూపంబు సాలగ్రామ
మర్చించు భక్తినిత్యానిష్ఠ
బ్రహ్మంబు హరియకాభావించునేక త
సావధానమున యోగానురూఢి
సంసారసుఖము నిస్సారంబుగాఁ జూచు
మృగతృష్ణికాజలకముగఁ దలంచి
వైష్ణవమాయ సర్వము గవితర్కించు
నారదాద్యుల బోధనంబు నమ్మి

. శుద్ధసాత్వికమూర్తి విశుద్ధబుద్ధి
సత్యసంధుండు కరుణాప్రసన్నముఖుఁడు
బ్రహ్మకులసంభవునకు నీ పాపమునకు
నిట్టిదురవస్థ ఘటియించితే విధాత ! 220

. ఈ దురవస్థమాన్ప పరమేశ్వరుఁ డార్యుఁ డనంతుఁ డచ్యుతుం
డాదివిధాత ధాతసకలాత్ముఁడు సర్వహితైకవర్తి దా
మోదరుఁ డార్తరక్షణగుణోదధి నా పతిఁ గాచుఁ గాతఁ బ్ర
హ్లాదు ధ్రువున్ గరీంద్రుని దయామతిఁ గాచిన యట్లయుత్తరిన్. 221

తే. భూతములకెల్ల నాధార భూతమైన
విష్ణుఁడీభూత వికృతి వేవిప్పుఁగాతఁ
బుండరీకుఁ డితండు నా[1] పురుషుఁ డేని
యేఁబతివ్రతనగుదునే నీక్షణంబ. 222

వ. అని ప్రాకృతుల చందంబున నితరమంత్ర తంత్ర విధానంబులకుం బోక యయ్యుత్తమ పతివ్రతాతిలకంబు నిజపాతివ్రత్య మహాప్రభావజనిత విజ్ఞాన విశేషంబున సకలంబునకుం గర్తవిష్ణుండయని నిశ్చయంబు ప్రదీపించినం బులకించి యార్తజనశరణ్యుండగు నారాయణుం బ్రార్థించిన. 223

{ పుండరీకుఁడు విష్ణుమాయా విముక్తుఁడై పరిశుద్ధుఁడు కాఁగా విష్ణుమూర్తి ప్రత్యక్షమవుట. }

మ. కురిసెం బువ్వులవాన లభ్రమున దిక్కుల్ నిండ శ్రావ్యంబులై
మొరసెం దివ్య మృదంగనాదములు సమ్మోదాప్సరో లాస్యముల్
బెరసెన్ దేవజయధ్వని స్ఫురణతోఁ బెంపారు తన్మాయయున్
విరిసెన్ ధర్మచరిత్రుఁడైన యతని న్వేమించి మంచుంబలెన్. 224

ఆ. సానఁబట్టినట్టి జాతి రత్నముఁబోలె
విప్రుహృదయమపుడు విమలమయ్యె
విష్ణుమాయఁబడిన విధమెల్ల నింద్రజా
లముగఁదలఁచి హరిఁదలంచె నతఁడు. 225

వ. అంత. 226

సీ. వికచముక్తాఫలమకుటదీధితితోడ
ధవళలోచనములఁ దళుకులెసఁగ
వజ్రకుండల సముజ్జ్వల గండకాంతితో
మందస్మిత శ్రీలుమాఱుమలయ

---

1. సత్పురుషు.

అభినవకౌస్తుభ ప్రభలతో వక్షస్స
లక్షణమౌ నీ స్థితిలఁ గలుఁగ నిగుడ
స్వర్ణపీతాంబర చ్ఛాయతోఁ జలువహా
రంగ కాంచీరుచి రాజి మెఱయ
తే. బాహుదండ సముద్దండ పద్మ శంఖ
చక్ర కౌమోదకీ మహాశస్త్రములుపుఁ
దేజములకెల్ల నత్యంత తేజ మొసఁగఁ
గరుణ లక్ష్మీశ్వరుండు సాక్షాత్కరించె. 227

వ. అట్లు ధ్యానంబునకు వాక్కునకు నందరాని యమృతచిదానంద స్వరూపంబగు నాదినారాయణదేవుండు ప్రత్యక్షంబైన సద్దేవుని శ్రుతిసీమంతినీ సీమంత సిందూర రజంబులగు శ్రీపాదారవిందంబులవలనం బ్రసరించు నరవిందోద్భవ పురందర ప్రముఖ బృందారక పూజిత పారిజాత ప్రసూనదివ్య సౌరభ సౌభాగ్యంబును, శ్రీవత్సలాంఛన సులక్షితంబగు వక్షస్స్థలంబున నిగుడు కౌతుకోత్సవ శ్రీపరిరంభ సంభ్రమ ప్రసక్తలక్ష్మీపయోధర గంధసార సురభి గంధ పరంపరా సారస్యంబును, చూర్ణకుంతల రేఖా బంధురంబగు ధమ్మిల్ల వల్లీ బంధంబునం బొలయు గర్భకేతకీఘాత కోమల శ్యామల తులసీమంజరీ మంజుపరిమళ ప్రవాహంబును, బహుప్రకారంబుల నాసికాపుట కుటీరంబులం బొంగవులువార మనోహర శాకినభూరి రుచినిచయ చాకచక్యంబులును, దత్ప్రభల నల్లిబిల్లిగొను శంఖ చక్ర పీతాంబరాభరణకిరణ తరంగ సమూహాందోళనంబులును దన్మయూఖరేఖల నోరయు మందస్మిత కరలోచనాంచల మరీచి చంద్రికా ప్రసరణంబులును, గప్పారి యొప్పు నవలావణ్య యౌవన సంపద్విలాసంబును త్రైలోక్యసామ్రాజ్య మూర్ధాభిషేకలాంఛన ప్రాభవ ప్రసాదలక్ష్మీ ప్రభావాతిశయంబును, బెటువడువు సేయం గన్నులానంద రసమగ్నంబులై నిగుడ సందర్శించుచు మోడ్పుఁగేలుదోయితోఁ బ్రదక్షిణంబుచేసి యగ్రభాగంబున. 228

చ. సనకసనందన ప్రముఖసంయములూహ లొనర్చు తత్త్వము
న్వనజజముఖ్య దేవ పరివారము నేలెడు రాచవారలున్
ఘనతరభక్తియుక్తజన కామఫలప్రదదైవతంబవై
తనరెడు నీవు నెచ్చెలి విధంబునఁ దోఁచితి నాకు నచ్యుతా. 229

మ. దురితావాసము పుణ్యనాశనము చేతోజాడ్యమూలంబు సం
సరణం బాత్మకళత్రపుత్ర ధనదోషవ్యాధిపీడాకరం
బరయం జిక్కితి దీనఁ జాలుసిఁక నన్నర్థిం గటాక్షింపవే
హరినారాయణ కృష్ణ కేశవ ముకుందా దేవ దామోదరా! 230

క. ఈమహన్మోహపు సంసా
రాంబుధిఁ బడి మునుఁగఁ జేయ ♦ నొందఁగలదె మీ
పాదస్మరణ ప్లవమొక
టాదరమునై నిలిచెఁగా[1]క ♦ యవ్యయపురుషా. 231

వ. అని మహాభాగవత శ్రేష్ఠుండగు పుండరీకుండు పలికినఁ బుండరీకాక్షుండు ప్రసన్నుండై గండమండలంబునం గందళించు మందస్మిత చంద్రికా పల్లవంబులపై జాఱిన ధవళధవళ కటాక్షవీక్షణ ప్రసాదమధుర సుధాపూరంబున నభిషేకం బొర్చి ఘోరమాయా సంసారగహన దహన దందహ్యమాన మర్మస్థానుండైన యుతనిమన స్సంతాపంబు మాన్చి యిట్లనియె. 232

క. నీమనను చూడఁ జేసిన
నామాయాకలనను వ్వే ♦ నారదుఁడలనాఁ
డీమేర నీకుఁ జెప్పఁడె
నీమదినిటు గానఁ జూడ ♦ నిఖిలము ననఘా. 233

ఆ. అస్మదీయమాయ ♦ యఖిలజనంబును
మాయజగములోన ♦ మలుగఁ జేసె
పదుగుకర్మపాశబద్ధులై సంసార
మోహదురితజలధి ♦ మునుఁగుచుండ్రు. 234

క. రాజసతామస మతములు
బీజంబులు మాయసొంపు ♦ వెంపొనరింపన్
రాజిల్లు సాత్త్వికము ద
ద్వ్యాజముఁ దలఁపంగ పరమ ♦ ధా[2]మముఁ జూపున్. 235

వ. కావున నహంకార మోహదూషితంబులగు రాజసతామసంబులు విసర్జించి యుత్తమసాత్త్వికజ్ఞానంబున నన్ను సాలగ్రామస్వరూపు నారాధించిన నిన్ను మోహింపఁదలంచి కాదె నారదునిం బంచి బ్రహ్మోపదేశంబు సేయించి యదిసాలక వెండియు నీమనస్సంశయంబు మాన్పుటకు నపూర్వమాయావిలసితంబగు సంసారంబధిగమించి యేనుబ్రతిచ్ఛాయయుంబోలె దీపింపంజేసి తానతగులుపెట్టి[3] పూర్వజన్మాంతర కర్మశేషంబులు దొలంగించి యుచితపదం బొసంగుటకై యింతప్రయాసంబు నొందింపవలసె నట్లు గావున నీవు నింక మోహవికార దూరుండవై యల్పపల్వల కలుషవారి పంకంబున మునుఁగుచుఁ దేలుచుండు మహిషసంఘంబుఁ జూచు గోపాలుని చందంబున, నిద్రాముద్రితులైన వారిగేళవుననుండి చూచు జాగరూకుని మాడ్కి , మదిరా

1. పా. తా. నాకునవ్యయ. 2. అ. పా. ధర్మము. 3. పెట్ట.

[illegible]బు [illegible] నిద్రయజ్ఞానంబు లేక నిద్రించు [illegible] పరిభ్రమించు శుద్ధాత్మునికైవడి, [illegible] బులంబొరలుచున్న మూఢుల [illegible] తేజోవిశేషుండ [illegible] గొంత కాలంబు మహా[illegible] జెందగలవని ప్రసాదించి హరి [illegible] నా పుండరీకుండును ప్రహ్లాద నారద [illegible] మహాభాగవత శ్రేష్ఠులతో జగద్వర్ణనీయుండై యట్లనె [illegible] గానంబు [illegible] సంకీర్తనంబు గావించుచు హరి నారా[illegible] సావిత్రియుం దానును [illegible] సాలగ్రామ గర్భబ్రహ్మ నిర్యాణ తేజస్స నాథుండ [illegible]. 236

క. ఈపుండరీకు చరితము
వాపుసంసారతిమిర పటలంబడఁచున్
దీపింపఁజేయు బోధము
దీపము [illegible] యింటఁ జరిగెడు వేళన్. 237

వ. అని యివ్విధంబున మార్కండేయ మహామునీంద్రుండు ముని[1]బృందారకుల విస్మితులం గావించి విరించితో నిట్లనియె. 238

మ. జలజాతోద్భవ పుండరీకుఁడు విశేషజ్ఞానియైయుండియుం
బలువట్లంబడె విష్ణుమాయ నిఁకఁ జెప్ప[2]న్వేఁడి నిర్వ్యాజని
శ్చలితబ్రహ్మ విదుండనాకుండు నిలువన్ శక్తుండె తన్మాయకున్
వెలయం దత్కరుణాశ్రితుండు పలిగాక విశ్వంభరామండలిన్. 239

క. నావుడుఁ బద్మభవుఁడన
భావంబునఁ దిరుగఁ దిరుగ భావించియు బో
ధావహితుండు గానేరక
యావిధిహరిమాయఁ ద్రిప్ప నపుడిట్లనియెన్. 240

మ. అకటా యేమిమునీంద్ర బాలుఁడవొ మూఢాత్ముండవో వెఱ్ఱివో
సకలబ్రహ్మమునీంద్ర దైత్యదివిషత్సంఘంబు నిన్మెచ్చునే
యొకమర్త్యాధముఁ బుండరీకుఁడనవా యోహో యకృత్యంబులన్
వికలస్వాంతునిఁ జేసెనంచు గుఱిగా విష్ణుం బ్రశంసించినన్. 241

1. అ. పా. మునీంద్ర మహేంద్రాది బృందారకుల. 2. ప్పన్వేఁడి.

{ బ్రహ్మ గర్వపు డహంకరించి యా విష్ణుమాయ ననుపే బన్నింపు మని మార్కండేయునితో వాదించుట. }

క. ఇన్ని కథ లేల చెప్పెద
విన్నిచుక్ మోసపుచ్చు టిది చిత్రంబే
పన్నినమాయలు నాపై
బన్నింపుము నిర్వహింపఁ బదిలుఁడవై నన్. 242

క. ఆతని చేఁగాకుండిన
నీ తపమునఁ గల్లు బల్మి నెరవుచున్నై నన్
ఖ్యాతిగ ననుభ్రమియింపుము
చూతము నీ కేమియిప్పు చోద్యముగాదే. 243

చ. హరిదనమాయ పన్నినను నంగజు వెఱ్ఱులఁ జేసినట్లయీ
సురలు మునీంద్రులుం బొగడఁ జోద్యముగా భ్రమియించియో మునీ
శ్వరయిఁక విష్ణుమాయ గెలువందరమే యని నీవు మెచ్చఁగాఁ
బరఁగెడుఁగాక బ్రహ్మమయి పద్మభవాండము దానెయేలుచున్. 244

వ. [1]అని క్రోధించి. 245

క. నేనున్ బ్రహ్మనె హరిమా
యానాటకచక్ర విభ్రమాయత్తుఁడనై
దీనుని గతి దిరుగుదునఁట
యీ నీచోక్తులను వింటి రేయెయ్యెడలన్. 246

క. ఈ సురసంఘము నీవును
నాసామర్థ్యంబు పద్మనాభునినిజమా
యాసామర్థ్యముఁ జూచెద
రాసన్నంబైన వేళ యది యట్లుండెన్. 247

వ. ఇదిగో నేఁడు నేను చరాచర నిర్మాణ కర్మంబులు విసర్జించి లోకపరిపాలనం బులు సాలించి నిర్విఘ్న పరబ్రహ్మ యోగాధీనమానసుండనై నిర్వాణ తత్వం బంగీకరించి యొక్కవిహిత పుణ్యస్థానంబునఁ దపంబు సల్పుచుండెద, నేఁ బాసిపోయిన వెనుక సృష్టి చీకట్లుగొని లోకంబులకు దిక్కులేక జంతులో కంబు చీకాకుపడుచుండ నిర్వహింపఁజాలక వట్టి యింద్రజాలంబులు పన్ను కొని యాడుచు మిముబోంట్ల భ్రమియింపుచున్న విష్ణుండును నీవును, దేవ ముని సంఘంబులతోడవచ్చి జగత్పరిపాలనంబునకు నన్నుఁ బ్రార్థింపుచున్న ప్పుడు నిన్ను మందలించెదఁగాక యిప్పుడు వృథా ప్రతిజ్ఞలాడనేల యని

1. ఆ. పా. నుండి యిదియు దీనిక్రింది కందము గ్రహింపబడినవి. ప్రా. పా. లో నివిలేవు.

గ్గునసంగోలువువిచ్చి యాప్రజాపతి యొక్కరుండును ఖేచరగమనంబున
మానససరస్వతీముఖంబునం జనియె నంత. 248

సీ. బ్రహ్మయోగీంద్రుఁడై | బ్రహ్మలువ్రాయిరి
సృష్టిక్రియాకేళిఁ | జిక్కఁబడక
వేదశాస్త్రాదిక | విద్యలెల్లను మిగులఁగ
యానరస్వతియత్త | నాశ్రయించె
బ్రహ్మరథంబు నిర్వ్యాపారమైనదాం
చేలువిచ్చి మానస | సరసికరిగ
బ్రహ్మతేజస్ఫూర్తికభాసిల సత్యలో
కంబు వెంబోటిఁ | గనసియుండె
తే. పద్మసింహాసనాగ్రంబు | పాసువారె
దానసత్యతపోజ్ఞాన | ధర్మపరులు
బ్రహ్మపదనాను లట భయభ్రాంతులైరి
తద్విశేషంబేమి చెప్పుదు | ధర్మతనయ. 249

సీ. ప్రభమాసెసర్క బింబంబునఁ జంద్రికల్
సడలెచంద్రుని యాన | జాతవేదు
దాహకత్వముమానె | తారాగ్రహచ్ఛాయ
లెడలెనోషధుల యందింకెసత్వ
మబ్ధితరంగంబు | లడఁగె నేలులవేగ
ముడిగె వాయువులు వీవుటలుదక్కెఁ
గాలమార్గంబు వక్రతనొందె జపతపః
క్రతుకర్మ ధర్మసంగతులు పోలిసె
తే. జననములు లేక జంతుసంక్షయము గలిగె
దైత్యమునిదేవతాకోటి | తల్లడిల్లె
బ్రహ్మతేజంబువాసిన | పద్మజాండ
మండలంబెల్ల చీకటి | క్రమ్ముపడియె. 250

{అటుతర్వాత మార్కండేయుఁడు విష్ణుమూర్తిని స్మరింప నాతఁడు ప్రత్యక్షమౌట.}

క. ఆయజుండు పోవశూన్యం
బై యుండిన జగముఁ జూచి | యచ్చెరువడుచుం
బోయిరి సురాసురాదులు
నాయెడ గమిచిచ్చి వెగడి | యయ్యోగతులన్. 251

ఉ. అంతయు నామృకండసుతుఁ డాత్మఁ గనుంగొని పద్మయోని న
త్యంతవిమోహుఁ గావఁ గచి యవ్విధి లోకము లెల్ల మాయుచున్
జంతువినాశమైన సృజన చాలక కాలము విన్న నైన శ్రీ
కాంతు భయాపహారిఁ ద్రిజగత్పతి సంస్మరియించె భక్తితోన్. 252

వ. ఇట్లు కన్నులు మూసికొని యంతర్ధ్యానంబున సంస్మరించిన నాక్షణంబ. 253

క. దినకరకోటి ప్రభతో
మునిముందటఁ దోఁచి పలికె ముదమున మేఘ
ధ్వనిఁ గేవలుఁడవ్విష్ణుఁడు
జననాయకయమృత ధార జాతశుభంగిన్. 254

చ. పరమమునీంద్ర యోభువన పాత్రచరిత్ర మృకండుపుత్ర నీ
గురుపరమార్థబోధమున కున్ మదిఁ గొల్పక బ్రహ్మవా నహం
కరణపరాయణత్వమునఁ గానక నన్ను నధఃకరించిను
ష్కరతరపీడ చేసెఁ ద్రిజగంబులకంచుఁ దలంకనేటికిన్. 255

వ. అని నిజాభిప్రాయంబెఱుకపడం బలుకుచు నుండఁట బ్రహ్మ తేజోరూపం
బున నున్నం గన్నులువిచ్చి మార్కండేయుండు. 256

క. అవ్యక్తుఁడైన విష్ణుని
సువ్యక్తధ్యానయోగ సుందరమూర్తిన్
దివ్యజ్యోతిర్మండలు
నవ్యాహత శంఖచక్ర హస్తునిఁ గనియెన్. 257

చ. కనుఁగొని యశ్రుబిందువులు గారఁగ నంజలి బంధ మొప్పగాఁ
దనువునఁ గంటకాంకుర వితానములీనఁగ భక్తిగద్గద
స్వనమున వేదవాక్యముల సన్నుతిఁ జేసె మహాద్భుతోత్సవం
బునఁ దనుఁ దా నెఱుంగక ప్రమోదసుధాంబుధి నోలలాడుచున్. 258

క. నారాయణ దేవకృపా
పారాయణ భక్తలోక పాలన విద్యా
కైరవ చంద్రోదయ మా
యారమణీరమణ యతుల యానందనిధీ. 259

క. కేవలమగు నీతత్త్వము
భావింపఁగ నెంతవాఁడ భవదీయకృపాం
భోవాహసుధాధారల
నీవిభవము గలిగెఁ గాక యీశ్వరనాకున్. 260

{ మార్కండేయునకు విష్ణుదేవుండు దివ్యదృష్టి నివ్వఁగా సమస్తమును జక్కఁగాఁ గనంబడుట. }

వ. దేవాదిదేవా దుర్భి[illegible] భయంకరంబులకు సహాయంబు వాటిల్లె, ప్రాణిగణంబు సంక్షీణంబయ్యె, భయభ్రాంతస్వాంతులై సురాసుర నరేణ్యులు దిరుగుచున్నవారు నీవింక గనుంగొని లోకంబుల [illegible] ప్రసాదింపవేయని ప్రార్థించిన [illegible] మునీంద్రా! లోకంబులు మదీయ మాయా [illegible] [illegible] సృష్టంబులైనవని యహంకరించి [illegible] [illegible] లోకంబుల కతనిచేత సహాయం బెట్లు ప్రాపించును [illegible] సృష్టికి [illegible] నాతియ చక్కఁ జూడుమని దివ్యదృష్టి [illegible] ప్రవాహంబులు పీతంబులై చంద్రసూర్య [illegible] నక్షత్రాది గ్రహంబులయి జగంబులు గానవచ్చిన నచ్చెరువంది వందన సహస్రంబు లాచరించిన నతని మన్నించి వెండియు నిట్లనియె. 261

ఆ. అస్మదీయమాయ * యఖిలంబునకు తా
బ్రహ్మననుచు లోకపతిననుచు
యోగిననుచు నున్న * యుబ్బెల్లనడఁగించి
సకలలోకమునకు * ముదమొనర్తు. 262

వ. కొంతకాలంబు చూచుచుండుమని తన యభిప్రాయంబెఱిఁగించి హరి యంతర్హితుండయ్యె నంత. 263

బ్రహ్మదేవుఁడు తపస్సు నారంభించుటకుఁబోవుట.

సీ. రాజేంద్ర వినుమట్లు * రాజీవసంభవుఁ
డాగ్రహంబున మంద * రాద్రియందు
నుగ్రతపంబు సేయుటకునై పోవంగ
నడుమననేక * విఘ్నములువోఁచె
మదిమదినుండి బ్రహ్మపదంబు వాయుట
గాదని మ్రోసె నా * కాశవాణి
హరిమాయఁ గడవరా * దని యెక్కసెట్టిన
దర్పించి పలికె భూ * తవ్రజంబు

తే. తలఁపనట్లన యోగదా * తండ్రి దైవ
మనకయపమాన మొనరించు * నధముజాతి
కేటివిజ్ఞానసంపద * యేటితపము
లేలసిద్ధింపనేర్చు న * భీష్టఫలము. 264

1. సృజితంబులై. 2. చరాచరప్రమోదకలితంబులై, (?)

క. అతిరాజసతామసమతు
లతులానంద ప్రకాశకను గు యోగకళా
రతినిర్వహింపశక్తులె
సతతబ్రహ్మజ్ఞ శుద్ధసాత్త్వికులగతిన్. 265

క. కనుఁగొనియెం గల్లుచని యు
ద్వనరుహాసంభవుఁడు పాణినుతవర్ణనకోద్యా
ద్ఘనశృంగ సంగతస్ఫు
ర్వనితాసాహస్రసుందరంబు సుందరముగా. 266

వ. కని యమ్మహానగంబధిరోహించి. 267

సీ. సరళాదిపాదపచ్ఛాయలఁజిన్మాద్ర
        సురుతరధ్యానులై యున్నమునుల
సానుదేశంబుల నసుధిక నిష్ఠతోఁ
        బంచాగ్నితప్తులై పరగుమునులఁ
దలక్రిందుగాఁగ శాఖలయందు వ్రేలుచు
        సత్యుగ్ర నియతిఁబెం పారుమునులఁ
గందరాగర్భంబులందుఁ గామంబుఁ బ్రాక
        దృఢయోగరూఢి వర్తించుమునుల
తే. నిరశన వ్రతజపముల నెగడుమునులఁ
సేవల బ్రహ్మకళఁ బరికించుమునులఁ
గాంచెలక్షోపలక్షులఁ గముల భవుఁడు
ధరణినాయక యమ్మహీధరమునందు. 268

చ. అనలగవీందుమండలసహస్రసముజ్జ్వల దీప్తులోలిఁ బ
ర్వనక్రియ నమ్మహీధర వరేణ్యమునందుఁ దపంబొనర్చ~~...~~ల
... ...
269

ఉ. ... ...
ఇట్టితపఃప్రభావులకు నిచ్చునభీష్టవరంబు లెట్టివో
గట్టిగ వీరికేను బొడకట్టి తదర్థము లిచ్చుటొప్పుని
పట్టుననంచు దివ్యరుచి పర్వఁగ డాసి విధాత యిట్లనున్. 270

క. మెచ్చితి మీతపములకే
నిచ్చెదఁ బ్రార్థింపుఁడెద్ది యేనియునవినం
జెచ్చెరనతులై యమ్మును
లిచ్చిరిమారుత్తరంబు నెలనవ్వొలయన్. 271

— అమునకు [illegible] [illegible]యమగుట. —

క. మా[illegible] [illegible] [illegible]
 [illegible] [illegible] [illegible]
 [illegible] [illegible] [illegible]
 శ్రీ[illegible] [illegible] [illegible]. 272

వ. అని [illegible] యాచేసి. 273

ఉ. [illegible] [illegible] [illegible]జ్ఞము బ్రహ్మవాద వి
 జ్ఞానము [illegible] [illegible] [illegible]ర్థవేద తె
 [illegible] [illegible] విశేషము [illegible] [illegible] [illegible]త్రినా
 శ్రీనిధి[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. 274

వ. తన్ని[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]గావున నద్దేవదేవునింబూర్చి
 త[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]వైతివేని యుధిదేవ
 తనై [illegible] ఫలంబు [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]నేని
 నీవు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. 275

సీ. [illegible] [illegible] [illegible]
 [illegible] [illegible] [illegible]
 ప్రాజ్ఞులు[illegible] [illegible] [illegible]
 [illegible] [illegible] [illegible]
 సచరాచర[illegible] [illegible] జగములు [illegible]
 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
 బ్రహ్మదేవునిఁబూర్చి [illegible] [illegible]
 [illegible] [illegible] [illegible]

తే. మృత్యు[illegible] [illegible] [illegible]
 విష్ణు[illegible] [illegible] వేవలారి
 బ్రహ్మ[illegible] [illegible]
 యనుఁగ[illegible] [illegible] యథమవర[illegible]. 276

క. దా[illegible]ని మార్కండేయుఁడు
 [illegible] బోలె మిమ్ము [illegible] భ్రమయించె[illegible]
 [illegible] [illegible]
 యా[illegible]మనుచు బ్రహ్మ [illegible] మచ్చ్యుతుఁడనుచున్. 277

వ. అట్లు [illegible]బోలుంగాక లేకున్న మీకు నీవృథావిష్ణుమాయా భ్రాంతి పుట్టునే, మిమ్ము బోధించినట్లు [illegible]బుగ్గించి [illegible] భ్రష్టులుగావించి మోకాకులం జేసి యనేకులఁ జీకాకుపఱచె, నదియునుంగాక దేవముని సంఘంబులలో నేఁడ

[illegible] స్వప్నంబున నాస్తృష్టి యెల్ల [illegible] స్వీకరించి సర్వంబును విష్ణుమాయగాఁ బ్రతిష్ఠించి విష్ణుని పరబ్రహ్మంబుగాఁ జూచె. [illegible] రించె, దానికి నేఁ [illegible]ంచి శాపదగ్ధుని జేయుచుంచి నిశ్చయించి యది విసర్జించి సర్వంబును విష్ణుమాయయను నతని యవివేకంబు నాశ్చర్యపడవలసె [illegible] లోకంబులు కల్పాంతంబులు గావించి యేకాంతంబున దపంబు సేయవలసినదై వచ్చితి, ఇట్టి పనుల మీకుం జెప్పనేల నా కంటె విష్ణువు [illegible] మాయాసంబులు వేయుకొమ్మని [illegible]గారి కడం దొలంగి [illegible] శ్రీశైల రూపంబున శిలాపటలంబు ఛేదించి తత్ప్ర[illegible] నొప్పు దశయోజన విస్తారంబుగా నొక గుహ కల్పించి. 278

బ్రహ్మతపమారంభించుట.

సీ. తనపూర్వరూపంబు | దాల్చినిజప్రాభ
వంబున నొక్కనశనంబుఁ గొలను
గల్పించితిమిరవి | కల్పనార్థము బ్రహ్మ
తేజము దివిఁ గా | నోజఁ బెంచి
తత్సర స్తీరమం | దార భూజము నీడ
విమల చంద్రోపల | వేదిమీఁద
పంకజాసన బంధ | బంధురుండ చలుఁడై
యంతర్ని రీక్షణం | బాచరించి
తే. బ్రహ్మ నిర్వాణ తేజంబు | భావవీధి
ధ్యానమొనరించు నిలుకడ | దప్పియుపుడు
లోకములు లోకగతియును | లోక కృతియు
సంస్మరింపంగఁ దొడఁగెనా | జలజభవుఁడు. 279

తే. అచలిత ధ్యాననియతి బ్రహ్మంబుఁ గాంచి
చిదమలానంద రససుధా | శీకరముల
నాత్మఁదనుపంగ లేఁడాయె | నబ్జసూతి
యట్లు సిద్ధించునే విషయాతురునకు. 280

క. విరతిమెఱుంగక యోగా
చరణంబున ధ్యానియైన | జనునకు బ్రహ్మ
స్థిరబుద్ధి యేలతోఁచెడుఁ
బొరిపొరి సంసారకృత్య | ములె తోఁకమదిన్. 281

మ. పరమ బ్రహ్మము ధ్యేయమున్ ఫలమునున్ | భావింపఁగా జైష్ణవ్రా
ద్ధురయోగ స్ఫురణంబ, యోగితతికే | త్రోవన్ విచారించినన్

[illegible] క్రాంతి నా
[illegible] భావించె మున్వోశ్వరా. 282

వ. [illegible] గిచ్ఛాయున నిప్పలసమాధిం గన్ను
[illegible] బులు [illegible] చేసి, సంతినొక్కనాఁడు సర్వాంత
ర్యామియైన విష్ణుని [illegible]. 283

సీ. [illegible] ప్రాంజనాభప్రభుని
[illegible] ప్రకటితంబు
[illegible]
[illegible] ప్రజంబు
[illegible] కేతి
[illegible] కల్పితంబు
[illegible]
[illegible] సంకేపూజితంబు

తే. [illegible]
[illegible] శోభితంబు
[illegible]
[illegible] మయ్యెనచట. 284

క. చన్ద్రవాక్షి దేవపయునం
జ [illegible] చంద్రికతో డం
జం [illegible]
చం [illegible] శౌరి మునిమునన్. 285

ఉ. శ్రీమదిహా [illegible] మణి కె చెల్వైన న జ్వాలరాగ రేఖఁ జూ
డామణి [illegible] జాలు తారహా
రామలకీ [illegible] ధనుర్గుణా భృంగ ఝంక్రియో
ద్దామ సువర్ణనూపుర కె పద ద్వయితో నతియొప్పెఁ జూడఁగన్. 286

చ. కనకమయుఁ గెక్కుపుచ్చిన ప్రకాశాపమనన్ గిరిగొన్న వన్నియుం
దనరునితంబ బింబగున కె దామర మొగ్గల యగ్గలంబుఁగా
దనుకుచ కుంభయుగ్మము, సుకేద్రగనుధారన పల్లవౌష్ఠముం
గనుఁగొన నొప్పుచింతికి జగత్రితయ [illegible] చరిత్రసంపదన్. 287

1. ప్రా. పా. వాస్య హాస్య చంద్రిక. 2. ప్రా. " నూపురవరద్వయి.

సీ. నెత్తమ్మిరేకుల నెఱి [illegible]
 గ్రొత్తలేత్తొ[illegible] [illegible]చుండఁ
గోపులం[illegible] [illegible] తొడల్
 [illegible] నిగుడఁ
గలికి జక్కవ [illegible] [illegible]
 సౌభాగ్య గర్వంబు [illegible] భ్రమింప
మరునారసంబుల [illegible]
 గ్రొవ్వాడిదైన [illegible]
తే. నలుగంగ మోవి నవ్వు [illegible] దొలఁక
వెడదకన్నుల మదరేఖ విస్తరిల్ల
మనసునిండిన నిండు జవ్వనముతోడ
మరులుగొలుపంగఁ దొడఁగె [illegible]. 288
సీ. కుచములమెత్తిన కుంకుమగంధంబు
 నీరనురాగంబు నెలపు[illegible]
నిటలభాగంబున నెలవంక కస్తూరి
 కారేఖవలపు చీకట్లు గొలుపఁ
గొప్పునఁ దురిమిన గొజ్జంగి రేకుల
 నెత్తావిపవనంబు నిర్వహింప
వలుదపిరుందుపైఁ జెలువారు వెలిపట్టు
 వలువవెన్నెలరేక వన్నెఁదాల్ప
తే. నాసికారత్న తాటంక నవ్యహార
చారుకంకణ కాంచిమంజీరరుచులు
మేలి తనులక్ష్మికొనఁగు నీరవాళిగాఁగఁ
జెలువరతియోగ్య భూషణ[1] శ్రీలఁదోఁచె. 289
మ. మదగర్వంబును యౌవనోదయము రమ్యత్వంబు మాధుర్యమున్
మృదులాలాప దరస్మితాంశుకలనారస్మేరాననాబ్జంబు వెం
పొదవన్ మన్మథరాజ్యలక్ష్మి క్రియనేత్రోత్సాహ సంపత్కళా
సదనంబై విలసిల్లె నాకపట భాషాదేవి లీలాగతిన్. 290
ఉ. అంగనయంగదీప్తి యమృతాంశుమయూఖతరంగరేఖను
ప్పొంగుచుదీపమై యచటఁ బొల్పెసలారెడు బ్రహ్మతేజమున్
భ్రమంగపడంగఁజేసె నభిరామ గుణాబ్ధికిఁ జెప్పనేలయ
య్యంగజ దివ్యతేజమున కడ్డమెయూ వెడ బ్రహ్మతేజమున్. 291

1. "లక్షణశ్రీల."

[illegible]
[illegible] హరిదాస్య[illegible]
[illegible]
[illegible] బ్రహ్మకీర్తిం జెప్పె. 292

తే. అఖిల[illegible] భావకేళి
[illegible] రూపధారినై మానవేంద్ర
[illegible]
[illegible] చేసె 293

క. [illegible]
[illegible] కలయుచు [illegible]
[illegible]
[illegible] వెలఁ [illegible] 294

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 295

ఇట్లు త్రైలోకవిజయధ్వజమై యుండు రతిరాజతేజంబునకు వన్నె పెట్టుచుఁ గన్ను
లకు వెక్కసంబై చందంబైన సమ్మోహనాసరస్వతి సనత్కుమారికావరుని
శాసనంబు శిరంబునం దాల్చి వాసనావకోంవద సుదాళి జాతంబగుచు సురత
సముఖుని కీనివాసంబై యొప్పునప్పూర్వమేడలోన మధ్యప్రదేశంబునఁ బుష్ప
పీఠంబున సుఖాసీనయై పురోభాగంబున వాహన హంసంబును గెలంకున వజ్ర
పంజరంబునఁ బ్రియకీరరమణియునుండ నియమించి, కుచకుంభంబునఁ బసిండి
వీణమోపి జాలుపయ్యెదతోఁ గప్పావతంసకల్హార సౌరభ మధూళిబిందు సందో
హంబునకుం బరిభ్రమించు చంచరీకాంగనలు పట్టు శ్రుతులంగీకరించిన కరాం
చలంబులం దంత్రులుమీటుచు మధురగానంబున బ్రహ్మనాదంబుగూర్చి
బ్రహ్మవశీకార కామరాజమంత్రకలిత శృంగారగీతంబులు పాడుచుండె
నప్పుడు. 296

క. గోపాల వేషధరుండై
శ్రీపతి వేణుస్వనంబు చెలఁగించు క్రమున్
బ్రాపించె దన్మహా మా
యాపాటలగంధివీణికయు సునుమ్రోఁతన్. 297

వ. వెండియుఁ దనకుండానే సంకల్పదశావిశేషంబున. 298

—— మాయాసరస్వతి వికారములఁ గనఁబఱచుట. ——

సీ. కన్నీరునించుఁ దాం ౹ గలిరెప్పలల్లాడ
నొకమాటు ప్రియుఁడు శోకమునికిఁ జేసి
కంపించునొకమాఱు ౹ కాఁదిఁగ చెమరింప
భర్త కౌఁగిటఁ జేర్పఁ ౹ బట్టిననుచు
నవ్వులఁ దేలునొకనన మొప్ప నొకమాఱు
పతితోడ భావించు ౹ భావరతికిఁ
బులకించు నొకమాఱు ౹ వలపుచన్నుల క్రేవ
లదరవల్లభులీల ౹ నాత్మఁ గోరి
తే. యంగజుఁడు వెల్లి గొల్పంగ ౹ నంగకముల
నెల్లకళజాల ధైర్యంబు ౹ పల్లటిల్ల
బ్రహ్మదేవునిపైఁ బ్రేమఁ ౹ బొఱవిడిచి
వీణియను మీటిపాడుచు ౹ విద్రుమోష్ఠి. 299

వ. ఇవ్విధంబున నవయౌవన మదోద్రేకంబున నుత్పొంగు మన్మథరసోల్లాసం బున నవ్విలాసిని యలవోకగా వీణవాయించుచు బ్రహ్మదేవునిం బ్రేరేపఁ దివురుచుండె నాసమయంబున. 300

క. ఆరామపుష్పమాలా
శారీగసుగంధ భరము ౹ సన్మ[1]ందమరు
త్ప్రేరితమై పైఁబర్విన
సారసభవు నింద్రియములు ౹ సంచలియించెన్. 301

క. పై గాలివారినంతనె
యోగము చెడి మనసు గరఁగ ౹ నొగి బ్రహ్మకుఁ గాం
తాగుహకుచ పరిరంభా
భోగంబున నేమి చెప్పఁ ౹ బురుషుల తలఁపుల్. 302

క. తనదీర్ఘయోగ భావన
కొనసాగక యింద్రియములఁ ౹ గోరెడు మదిన
వ్వనజజుఁడు తాల్మి జాలక
తనువున మరు మోహలహరి ౹ దగులుకొనంగన్. 303

వ. కొంతతడవెద్దియుఁ దలంపనేరక యూరకుండి యావివిక్త ప్రదేశంబునఁ • జిత్తంబు మదనాయత్తంబయ్యె దీనికిఁ గతంబేమియనుచుఁ గన్నులు విచ్చి యచ్చట నచ్చ వెన్నెలచ్ఛాయం బ్రజ్వరిల్లుచు బ్రహ్మతేజంబు సధఃకరించి యమృత ప్రవాహంబు చందంబున నయనానంద కందంబై దం[2]దడించు

1. సద్గంధ. 2. కందళించు.

నమ్మించు దీఁగెఁబోఁడి మైచాయంజూచి యిది యేటి దీప్తియొకో, తెలియ వలయుననుచు లేచి ముందట మన్మథపుష్పకంబునుం బోని పుష్పమేడఁగనుం గొని వెలుగుపడుచు డాయంబోయి. 304

మ. శ్రవణోత్తంస వినీల నీరజ[1] ఘనాళీశా సంభ్రమస్పష్టాంగమున్,
[2]క్రవిరావళ్కృతి పేరెచెంటుచు సుభాశేఖాంతసోపారి గా
సవిశేషంబునఁ గంటకాంచనవితాకీనస్వనసాల వెకోనన్
బుపుగద్దెన్ విలసిల్లుచుండ్ గలికినై శ్రీపాస్రు కరోల్పుచున్. 305

—— బ్రహ్మదేవుఁడు మాయాసరస్వతినిఁజూచి మన్మథవికారమును బొందుట. ——

క. గురుకుచములఁ బయ్యెదకొం
గరజాఱఁగ మేచుఁగాజచి శ్రీయనురాగముచేఁ
బరిపరివిధముల తను నా
దరమున సంకించి పాదుశలరుణిం జూచెన్. 306

క. కన్నులకు వెక్కసంబై
యన్నెలతకుమదన పరవశాకార వీరా
జోన్నతిశత ధృతి ధృతియును
మున్నిటికి మందరాద్రి శ్రీమూర్తిసహింసెన్. 307

వ. ఇవ్విధంబున నుల్లంబుసల్లవింపం జేయు నా పల్లవచరణ రమణీయత్వంబును, నారంభోరు యూరుచారు భావంబును, నాపులినజఘన జఘనఘనత్వంబును నానతనాభి నాభిసౌభాగ్యంబును, నాతనుమధ్య మధ్యా[3]నుమితత్వంబును, నాలతాంగి యంగలౌల్యంబును, నాగురుకుచకుంభ కుచకుంభగాంభీర్యంబును, [4]నాబిసహస్త హస్తప్రశస్తలావణ్యంబును, నాకంబుకంఠి కంఠసముత్కంఠిత విభ్రమంబును, నాచంద్రవదన వదనప్రసాదమాధుర్యంబును, నాబింబాధర యధరసుధారస ధారయు, నాసునతి దంతపంక్తి సొబగు కాంతియు, నామృదు కపోల కపోలపాలికాలాలిత్యంబును, నాచంపకనాస నాసికానిశ్వాససౌరభ్యంబును, నాచకోరాక్షి తీక్ష్ణకటాక్షంబును, నాసుకర్ణ కర్ణవర్ణనీయ శ్రీకారరేఖయు, నాశీతాంశుఫాల ఫాలభాగ పరభాగంబును, నానీలకచ కచనిచయ చాకచక్యంబును, నానుకుమారి సౌకుమార్యంబును, నాసుందరి సౌందర్యంబును, నాయువతి యౌవనవర్గంబును, నావిలాసిని విలాససామగ్రియుఁ గాంతుకాశ్చర్య ధుర్యంబగు మనంబున నేత్రాగ్రదృష్టిఁ బుట్టించిన మోహాతిశయంబున. 308

1. ఆ. పా. నీరద. 2. మందవిరావాకృతి. 3. ఆ. పా. తనుమధ్యమధ్యావ వధ్యత్వంబును. 4. ఆ. పా. నాబిసరుహహస్తసహస్తశ్రీ ప్రశస్తలావణ్యంబు. 5. ఆ. పా. వాంఛాతిశయ.

క. ఈ లీలావతి కౌఁగిలి
చాలదె తాదాత్మ్య మొసఁగ § సమధికయోగ
జ్వాలాముఖగత సౌఖ్యం
బేలాకాంక్షించెద[1]రు ము§నీశ్వరులాత్మన్. 309

క. ఈలలన యౌవనాంబుధిఁ
దేలకయోగాగ్ని శిఖలఁ § దేరెదునామే
నేలాగునఁ జల్లారెడుఁ
జాలు జితేంద్రియతఁ గల్గు § సౌఖ్యములింకన్. 310

వ. ఇదియ మదీయతపఃఫలంబు నాతపోఽధిదేవతయ యీరూపంబునఁ బ్రత్యక్షం
బైనది గాక కేవల స్త్రీమాత్రంబున కిచటికిం బ్రవేశింప నెట్లువచ్చునని తన
ప్రయత్నంబు మఱచి పట్టుకొనఁ దలంచి కదియంబోయి. 311

క. ఒకచో వాహనహంసము
[2]నొకచోఁ బ్రియకీరరమణి § యును జేతవిపం
చికయును నుండఁగ భారతి
యొకోయని యటకొంతనిలిచి § యొయ్యనఁజూడన్. 312

ఉ. ఆచపలాక్షి యంతటనె § యాననమించుకయెత్తి ముందటం
జూచెసరోజసూతి, మరు § చొక్కునఁబట్టఁ దలంచు చంచలుం
జూచి విపంచిడించి నగు§చుం బువుగద్దియడిగ్గె మేఖలా
కాచకలధ్వనుల్ చెలఁగఁ § గాఁబయికొంగు దొలంగ గ్రక్కునన్. 313

క. పువుగద్దె డిగ్గువడినను
బువుఁదీగెం బోఁడి తురుము § పువ్వులురాలెన్
పువువిలుతు నక్షయములగు
పువుదూపులు వ్రాలెబ్రహ్మ § బుద్ధి గలంగ[3]న్. 314

తే. అట్లు చనితూఁగుటుయ్యేల § యవలికేగి
ముదిత తల్పంబుమాటున § కొదుగఁబోవఁ
దనమనంబూన పఱచి యా § తమ్మిచూలి
యంగజోద్రేకమునను బైఁ § కొంగుపట్టె. 315

ఉ. పట్టినలజ్జయున్ భయము § పాటిల, మైగరుపారలీలమై
గొట్టునఁబట్టనీక వెన§గొంచుఁ గరంగుచుచున్నఁ బోక యా
దిట్టమగండు ప్రేముడిఁ ద§దీయ విధంబరయంగఁ గోరిలోఁ
దొట్టెడు కోర్కి వెల్లువలఁ § దోఁగుచునిట్లనియెన్ మృదూక్తులన్. 316

---

1. పుదురు. 2. ఆ. పా. హంసం బొకచో ప్రియకరశుకంబు. 3. ఆ. పా. గలంగెన్.

క. బాలా నీ వెవ్వరు నీ
వేలాగున వచ్చియుంటి విచ్చట నీకీ
కేళీ గృహ మెట్లాదవె, గు
ణాలంకృత చెప్పవే ప్రియంబున నాకున్. 317

క. నీ పేరు చెప్పి మధురా
లాపసుధాధార చేత లలన మనోభూ
చాపధ్వని నిర్ఘాతమ
హాపరితాపంబు మాన్పుమా కృపతోడన్. 318

వ. అని కామార్తుండై యధైర్యంబు నొప్పఁబలుక నిట్లనియె. 319

సీ. దేవ మహాత్మ నీ దేవి నన్నెఱుఁగవే
సేవకురాలి శాకిణీవధూటి
నట్లు మార్కండేయుఁ డాడినఁ గోపించి
యబ్జజాండంబు శూన్యంబు చేసి
మీరు విచ్చేసిన మీతోడఁ గూడి యీ
గుహకు నే తెంచితిఁ గూర్మితోడ
బ్రహ్మవలోకనపరత నాపై దృష్టి
యునుపకుండితి గాక యుగ్రనిష్ఠ

తే. తాపకాయల్లకార్తి సంతాపమంది
నాటనుండియు మిముఁ గూర్చి నాసవిడిచి
చేయుచుండుదుఁ దపమిట్లు చిత్తభవుని
బారిపడలేక యీలీలఁ బరిభవించి. 320

క. దేవ మహాయోగివి నీ
కీవిధమున నార్తిఁ బొంద నేటికి నేనీ
దేవిని స్వకీయఁగా నే
కావింపుము చిత్తకాంక్ష కరుణాదృష్టిన్. 321

వ. అన నెవ్వరు నెఱుంగని యేకాంత స్థలంబగుటకు నితరసామాన్య స్త్రీగాక
స్వతంత్రకులపాలికయగుటకు సంతోషించి యంతరంగంబున నుప్పొంగు
ననంగ సాగరకల్లోలంబుల మునింగి నిర్నిరోధంబున నయ్యంగన గవుంగలించి
మించుటూగుటుయ్యెల యెక్కించి పంచశరకేళి ప్రపంచంబు విస్తరించి వలసి
నట్లు పెక్కువేలేండ్లు క్రీడించె.

తే. ఊర్ధ్వరేతస్కుఁడై దృఢ యోగశక్తిఁ
బటుతపోజ్వాలఁ గ్రాగు తపస్వియైన

చెదరుసతిఁగన్న వాణీశుఁ జెప్పనేల
మనసు పండని సన్యాసి మతమువాసి. 323

సీ. అతిసూక్ష్మయోగ శాస్త్రార్థంబు శోధించి
విజ్ఞానసంపద విస్తరించి
కడఁబ్రపంచము మిథ్య గాఁగ సిద్ధాంతించి
ద్వంద్వమోహంబుల తగులువిడిచి
ఏకాంతియై యింద్రియేచ్ఛఁబోవక యుంట
దృఢముగాఁ జిత్త మాత్మీకరించి
తనువులఁ బులకలు జనియింప నిర్మల
బ్రహ్మతేజోధ్యాన పరతనొంది

తే. యక్షయానంద రససుధ నాని యాని
తానె చిద్రూపమైయుండు తపముతపము
గాక తనకేల సిద్ధించుఁ గమలజునకు
భూమి భ్రమియింపఁ బోయిన బోటితపము. 324

సీ. అర్థార్థములమీఁద నరుచిపుట్టినదాఁక
సంసార మొకపాటి జరుపవలయు
నరుచిపుట్టిన పరుండగుచు నాసంసార
విషయభోగము దిగ విడువవలయు
విడిచిమనంబు నిశ్చలతఁజెందు నందాఁక
నుచితసజ్జనగోష్ఠి నుండవలయు
మనసు నిల్చినదాని మఱచి బ్రహ్మముఁగన్న
దాఁకతపంబులఁ దలపవలయు

తే. బ్రహ్మమీక్షించి తపముల భారమెడలి
యవ్యయానందలహరి నింపారవలయుఁ
గాక తమకించి పట్టియాగ్రహముపూని
సేయు తామస తపమెందు సిద్ధిఁబొందు. 325

వ. అని యోగనిరూఢి యెఱింగించి గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకు నటమీఁది కథ
యిట్లనియె. 326

తే. తనవి చాలక దినదినోత్సాహరతికి
మనసుగొలుపుచు మన్మథోన్మాద వికృతి
మఱచెఁ దనబ్రహ్మయోగ సమాధి బ్రహ్మ
మన్మథ బ్రహ్మయోగ సమాధిఁబొంది.

సీ. అంతకంతకు లతాంతతాంత్రరసాంభోధి
నోలలాడుచుఁ దృప్తి నొందలేక
బహువిధ రతులలోఁ బడి చిక్కి నుగ్నుఁగ్రొ
దష్టాధరుండు నిర్దళితనఖుఁడు
గాఢపరీరంభ గంభీరకుచకుంభ
ఘర్మాంబు కలితవక్షస్స్థలుండు
నగుచుమన్మథ ముద్రలవయవంబులకు నా
భరణంబులై యుండఁ గరము మెఱసి
తే. ఘనతపోధ్యాన సంధ్యాదికములు విధులు[1]
తనకు రతితంత్రములె కాఁగఁ దలఁపునిలిపి
వేదవిద్యా రహస్య వివేక మెల్ల
దగ్ధమైపోవఁ బ్రాల్మాలితమిమ్మఁచూలి. 328
ఆ. లోలుఁడగుచు నిట్లు నాళీకజాతుండు
నిముసమైనఁ బాసి నిలువకెనయు
గాఢరతులకోర్వఁగాఁ జాలకా మాయ
లలననూరు రూపములు ధరించె. 329

{ మాయాసరస్వతి శతరూపములు ధరించి బ్రహ్మనుమిక్కిలి మోహింపఁ జేయుట. }

సీ. తారహారంబులు ధరియించి వెలిపట్టు
వలువతో నొకమూర్తి వన్నెమెఱసె
నలిననాగ విభూషణములు ధరించి చెం
గావితో నొకమూర్తి చేవఁజూపె
నవరత్నభూషణోన్నతిఁజెంది చిత్రాంబ
రంబుతో నొకమూర్తి రంగుమీఱె
విరులసొమ్ములును దామర నూలిచీరయుఁ
గై చేసి యొకమూర్తి కరము దనరె.
తే. మృగమదశ్రీల నొకమూర్తి మేళగించె
కుంకుమాదృతి నొకమూర్తి కొమరుమిగిలె
మఱియు నేఱ్వేఱు విధముల మండనముల
నలరె మాయాసరస్వతి నలువయెదుట. 330
క. ఇందుముఖి నూరురూపులఁ
జెందిమనోజాతకళలఁ జెలఁగినఁ గడునా

1. విధుఁడు.

సందించి బ్రహ్మప్రీతిం
బొందిరి తానందుఁడనఁగఁ జొగడొందె నృపా. 331

వ. అట్లు రతిరూప విలాసంబులఁ గరంగించిన యమ్మించు దీఁగెబోఁడియందు రతా నందుండు ననేక సంవత్సరంబులు సురత సౌఖ్యంబను భవించె. అంత నా రూపంబులన్నియు నుపసంహరించి యెప్పటి రూపంబునెయ్యంబు చూపు చున్న గారవించి యొక్కనాఁడు సుఖపారవశ్యంబునఁ బట్టంబోయినఁ బట్టుబడక కొలంకుల నోదిగియుఁ బొదరిండ్లు దూరియు నోలంబులడాగియు నెలయించుచు గుహవెడలి తదీయద్వారంబున నిర్గమింప విరహభారంబున కోర్వక వెను వెంట వెలికివచ్చిన నచ్చట నగ్రభాగంబున నటమున్న యదృచ్ఛాగతుండైన యమ్మునిశ్రేష్ఠుఁడు మునులతోఁ బ్రత్యుత్థానంబు చేసెనప్పుడు. 332

క. వెనువెంటబ్రహ్మదగులఁగ
వనజాసను తగులుపడక వచ్చి తదగ్రం
బున మెఱుఁగు దీఁగె వ్రాలెం
జననాథ యదృశ్యమయ్యె సభ్యులు చూడన్.

చ. పొలఁతి యదృశ్యభావమును బొందిన తాపసవర్యు లద్భుతా
కలిత మనస్కులై దిశలు గన్గొని యొండొరుఁ జూచి ముందటన్
వలపుల సోలుచున్ మరుని పాలిక తూపులగండ్లతోడ నా
విలమతినున్న పద్మజువివేకవిహీనునిఁ జూచిరందఱున్.

క. ఆదిగులుపాటు కంపము
నాదైన్యము నావిలతృణాకారము నా
ఖేదము లజ్జయు నజుదుః
ఖోదధి కల్లోలడోల నూచెన రేంద్రా! 335

వ. అంత నంతయు విష్ణుమాయా వికారంబుగా నెఱింగి హరించలంచి మోహని ద్రాముద్రితుండగు చతుర్ముఖునిఁ బ్రబోధింపసమయంబగుటకు సంతోషించి బ్రహ్మవాదియగు మార్కండేయుండు మునిసంఘంబుతోఁ జేరంబోయి నమ స్కరించి యువ్విరించి కిట్లనియె. 336

సీ. దేవ మహాత్మనీ దివ్యావతారంబు
ప్రణుతింపఁ దైౖలోక్య పావనంబు
సృష్టికిఁగర్తవు సేవ్యుండవఖిలవే
దాగమవిద్యార హస్యవేది

వరయ సేవిత్త్రిమ హానుభావుఁడ వజ్ఞు
        నట్ల చింతాక్రాంతి నలఁగఁదగునె
యమరసంయమికోటి కారాధ్యుఁడగు విష్ణు
        నాజ్ఞఘ్రానుటకు నీ కనుచితంబె

తే. నలఁగితివి పెక్కు విధముల నాన విడిచి
తెలియు మిఁకనైన హరిమాయ తేఁట పడఁగ
నదిసరస్వతిగాదు మా యావధూటి
దానికిఁ బరితపింపకు మానసమున. 337

క. విడువు మహంకారంబు మదిఁ
బొడమింపుము బోధ సకల భువనస్తుత్యా
యుడరెడు సాత్త్వికగుణమున
నడుపుము హరిఁదలఁపు మనముకను సేవ్యునిఁగాఁ. 338

మ. విలసద్బోధ పథంబు సాత్త్వికగుణావేశంబు తద్వృత్తిఁ బు
ష్కలవర్తుల్ చరియించుచో నితర సౌఖ్య శ్రీలు చేకొంద్రు, దు
ర్మలినాహంకృతి నిర్మథించి వినుమా కార్యస్తుత్య సత్యంబహం
యులు తత్సాత్త్వికవర్యులట్లుగ శుభం య ల్గారుమా చూడఁగన్. 339

సీ. హరిమాయ జగములు హరిమాయ యాకాశ
        మరుదగ్నిసలిల భూమండలములు
హరిమాయ బ్రహ్మలు హరిమాయ యింద్రాది
        సురకిన్నరోరగా సురగణంబు
హరిమాయ సూర్యుండు హరిమాయ చంద్రతా
        రాగ్రహాతపతిమి రవ్యవస్థ
హరిమాయ గుణములు హరిమాయ పంచేంద్రి
        యస్మరవికృతి కామాదికంబు

తే. ప్రాభవోత్సాహ వీర్య శౌర్యములు జయము
భయము రతియు హాని లాభములు కృపయుఁ
గర్మతంత్రంబు హరిమాయ నిర్మలాత్మ
సత్యసాత్త్విక విజ్ఞాన సరణిఁజూడు. 340

సీ. బ్రహ్మంబు హరిగాఁగ భావింపు బ్రహ్మాండ
        భాండంబు హరిగాఁగ మతిఁదొనర్పు
సత్యుండు నిత్యుండు శాంతుండు వైద్యుండు
        చింత్యుండు హరిగాఁగఁ జిత్తగింపు

ముద్భవస్థితివిలయోత్పాదనక్రియా
నిర్ణేత హరిగాఁగ నిశ్చయింపు
వేదవేదాంతాది విద్యార్థతత్త్వంబు
హరినిరంజనునిగా ననుమతింపు

తే. విమల విజ్ఞానదీపంబు వెలుఁగఁజేసి
మూఢతాహంక్రియా క్రోధముల్రదవిడిచి
యాత్మనాయకు నవ్విభు నాశ్రయింపు
శాశ్వతైశ్వర్య సౌఖ్యంబు సంగ్రహింపు. 341

వ. అని సముబుద్ధియగు సనందముని యుపదేశించిన సత్యవాక్యంబులఁ బ్రబోధితుండై పితామహుండు విజ్ఞానసుధాధౌత దురహంకార పంకకళంకంబై విమలంబైన హృదయంబున భక్తినిల్పుకొని యశ్రుధారా పూరంబులు దొరఁగు నయనంబుల దైన్యంబుదోఁప నూర్ధ్వబాహుండై ముకుళితహస్తంబులతోఁ గరుణాసాగరుండగు హరి నుద్దేశించి. 342

{ బ్రహ్మకు జ్ఞానోదయమై విష్ణుమూర్తిని స్తోత్రముచేసి యపరాధ క్షమ చేయుమని వేఁడుట. }

ఆ. ఓ యనాథనాథ యో కరుణోదధి
యో భయాపహారి యో మహాత్మ
యో జగత్త్రయేశ యో సురాసుర పూజ్య
కలుషబుద్ధినైతిఁ గావవయ్య.

ఉ. నన్నపరాధిఁ గావుము వినమ్రుఁడ దీనుఁడ నీచకర్ముఁడన్
సన్నపుబుద్ధి వాఁడఁగలుషక్రియుఁడన్ శరణాగతావనా
భ్యున్నతమైన నీబిరుదు భూవినుతంబు మదీయదుష్కృతం
బెన్నకు దివ్యచిత్తమున నెగ్గులుపెట్టునె తండ్రి పుత్రుపై. 344

ఉ. నీ మహనీయమాయను గణింపఁగ నెంతటి వాఁడనేను మా
యా మయదుర్వికారుఁడ నహంయుఁడ సంయమిభావితాత్మ ది
వ్యామరసేవ్య తావక శుభాకృతిఁ జూపి కృతార్థుఁ జేయవే
స్వామి సహస్రకోటి శిఖిచంద్ర దివాకరతేజ సత్కృపన్. 345

సీ. సంతాపముడుపవే జలజాయతేక్షణ
కృపఁజూడవే జగద్వినుత కీర్తి
దీనతమాన్పవే త్రిభువనాధీశ్వర
యభయ మీవే దేవతాగ్రగణ్య

నిర్వేదముడుపవే నిర్ణిరోధానంద
యుండగావే సముద్దండశౌర్య
వికలతవారింపవే భక్తవత్సల
సన్నిధిగావె ప్రసన్నహృదయ

తే. దివ్యరూపంబు చూపవే దేవ దేవ
యాశ్వసింపవె సంరక్షితాశ్రితౌఘ
గారవింపవె సుజన మందార భూజ
యాత్మనాయక నామొర యాలకించి 346

బ్రహ్మాదులకు విష్ణుమూర్తి విరాడ్రూపము కనుపఱచుట.

క. పరమవిరాడ్రూపంబున
హరి సాక్షాత్కారమొందె నాదిత్య సహ
స్రరుచిన్ వెలుఁగుచు బ్రహ్మకు
వరదుండై మోహతమము వారింపంగన్. 347

వ. ఇట్లు పరమపురుషుండగు విష్ణుండు బాలసూర్య ప్రభాపటలచటుల పద్మరాగ మణి మకుట విటంక విలంబమాన పారిజాత ప్రసూన సౌరభ సౌభాగ్యంబు విస్తరించు మస్తక సహస్రంబును, శరచ్చంద్ర చంద్రికా సాంద్ర ప్రభాఖండ పుండరీకదళంబుల వెదచల్లు విలోచన సహస్రంబును, మంత్రకళాధి దైవత మధుకర నికర సంకలిత ఛందోబృందమంజీర మంజరీ రంజితంబైన చరణారవింద సహస్రంబును, శంఖ చక్ర కౌమోదకీ శార్ఙ్గనందక ప్రముఖ దివ్యాయుధమయూఖరేఖా సమాశ్రయంబైన దీర్ఘబాహా సహస్రంబును, శోభిల్లఁ గనకమణిఖచిత మకరకుండల హారకేయూర కంకణముద్రికా కాంచీలతాది దివ్యాభరణ భూషితుండును, వక్షస్స్థలస్థిత వైజయంతీ స్రగావరణ మధ్య ప్రభాసిత కౌస్తుభపదక ప్రేంఖోళిత లీలాభినందితేందిరాసుందరీ మందస్మిత ద్యోతమానగండస్థలీ ముకురబింబిత ముఖమండలుండును దివ్య పీతాంబర ధరుండును, దివ్య గంధానులేప మనోహరుండును, దివ్యసౌందర్య ధుర్యుండును నై చరణాంగుష్ఠ నిష్ఠ్యూతసురసరిత్పూరంబుల నఖకిరణ కదంబ కాదంబంబుల నోలలాడించుచు, దివ్యమాణిక్య శృంగసంగతంబై మూర్తివంతంబై తోఁచిన మహామేరువు చందంబున నపరిమిత తేజో రాశియై శృంగార వీర కరుణాద్భుత రసస్వరూపంబగు రూపంబునం బ్రదీపించుచు నిత్యముక్తులైన సనకసనందన సనత్కుమార వామదేవ నారదాది బ్రహ్మయోగీంద్రులు చామరచ్ఛత్రధ్వజాది సేవావిధానంబుల నుభయపక్షంబులం గింకరులై సేవింప నాభివల్లన నంతరిక్షంబును, ప్రాణంబులవలన పవనంబును, ముఖంబు

వలన బ్రహ్మేన్ద్రేంద్రులును, స్వేదంబువలన నదనదీ సముద్రంబులును, పాదం బులవలన భూమియుఁ, జూపులవలన సూర్యుండును, మనస్సువలనఁ జంద్రుం డును, శ్రోత్రంబువలన దిశలును గల్పించి, బ్రహ్మనాదంబున నోంకారంబును, దివ్యభాషణంబుల వేదంబులును, శ్రవణ నాసికారంధ్ర రోమకూపంబులవలన వసురుద్రాదిత్య విశ్వేదేవ యక్షరాక్షససిద్ధ విద్యాధరోప్సరో గణంబులును, చతుర్విధ జంతుసంతానంబును నుద్భవింపంజేయుచు, నవాఙ్మానసగోచర ప్రభావంబైన యాతేజంబుచూడ నశక్యంబని కరుణించి మార్కండేయాది మునీంద్రసంఘంబునకు నార్తుండై ప్రార్థించు నవ్విరించికిని దివ్యదృష్టి ప్రసా దించె నప్పుడు. 348

క. లక్షసూర్యమండలము లొక్కవడువునఁ
గూడియున్న నైనఁ జూడవచ్చుఁ
గానియట్టి దివ్యమైన తేజముచూడ
నరిదివిను ము పాండవాధి నాథా. 349

క. ఆతేజోమూర్తి నమిా
భూతలవర నీమరంది పురుషవరేణ్యుం
డాతత కరుణాజలనిధి
యాతురబాంధవుఁడు గృష్ణుఁడరయుము బుద్ధిన్. 350

క. నయవంతులు దృఢయోగ
ప్రయతధ్యానానురూఢి భావములోనన్
నియమించి కాంచుతత్త్వ
దయమా తేజంబు సువ్వె ధర్మవిధిజ్ఞా. 351

క. ఆముని సంఘము దానును
తామరరామాలి యద్భుతంబును భయముం
బ్రేమయు భక్తియుఁ బొడమఁగ
భూమింబడి పొరలిపొరలి పొరి బొరి మ్రొక్కెన్. 352

వ. ఇట్లు సాష్టాంగదండ ప్రణామశతంబులు సమర్పించి రప్పుడు పద్మసంభవుండు పరమవిరాడ్రూపంబునం దనవంటి బ్రహ్మలను సురాసురాదిజంతు సంతానం బును బుట్టించుచుఁ, దనచేసిన యంధకారంబు విరియింపుచుండెఁ దేజోరాశి యైయున్న యన్నారాయణుని నవలోకించి పులకించి దృగంచలంబుల వెడలున శ్రువులు రెప్పల తుదనప్పళించుచు మోడ్పుఁగేలుదోయితో నోంకారపురస్స రంబుగాఁ బురుషసూక్తంబును నారాయణోపనిషత్తును జదివి వేదశాస్త్ర పురా ణేతిహాస పర్యాయంబున నిట్లని స్తుతియించె. 353

సీ. జయపరబ్రహ్మ శాశ్వత నిరంజననిర్వి
కల్పనిత్యానంద § కవివరేణ్య
జయ త్రిగుణాతీత § సత్యస్వరూప ని
ర్మలశాంత పుష్కలారాధ్య చరిత
జయమహాయోగీంద్ర § జయసాంద్ర కారుణ్య
జయయగణ్యాకార § జయయనంత
... ...
... ...
తే. ... ...
... ...
... ...
... ... 354

సీ. వేదాఘములు నీవ § వేదోపనిష దర్థ
రాద్ధాంత తత్వసారంబు నీవ
ధ్యానంబు నీవ ధ్యేయస్వరూపము నీవ
తత్ఫలారూఢ మోదంబు నీవ
ప్రకటిత బహుతర§బ్రహ్మాండ నిర్మాణ
కుశలుండ వీవ తద్గురుఁడ వీవ
జననరక్షాలయాచరణ దక్షుఁడ వీవ
జీవాత్మ పరమాత్మ § భావమీవ
తే. పూజ్యపూజక పూజా విభూతినీవ
పంచతత్వా శ్రయము నీవ § పరమపురుష
వర్తివీవ చిదానంద § మూర్తివీవ
త్రిభువనోదార చారిత్ర § శ్రీకళత్ర. 355

సీ. బ్రహ్మాండ కోటులు § ప్రభవించు నీమహా
మాయఁదద్బ్రహ్మాండ § మండలముల
కధిపతులైన బ్రహ్మలనేకు లఖిల చ
రాచర విధసృష్టి § యాచరించు
వారు తత్సదృశులు§దార తేజులు బ్రహ్మ
మను మహేంద్రాదులు § మఱియుఁ గలరు
పరికింప లోకాధిపత్యమాత్రము బ్రహ్మ
గాని సామర్థ్యంబు § కలిమినంత

తే. కంటె యోగీంద్ర దివ్యసంఘంబు గలదు
తలఁప నిటువంటి దగుసృష్టి । కలనలోన
నొకఁడ రాజస దురహంక్రియోద్ధతుండ
నీశ నీతత్వ మెఱుఁగ నే । నెంతవాఁడ. 356

నీపాద సేవకులలో
నేపారఁగ నొకనిగాఁగ । నెఱపుము కరుణా
రూపమున బ్రహ్మపదవీ
వ్యాపారము చాలునాకు । నఖిలాధిపతీ. 357

చ. ఘనుఁడు మృకండు పుత్రుఁడు జగద్వినుతుం డతఁ డేమి చెప్పి చె
ప్పిన హితభాషణంబులవి । బేలతనంబునఁ జేయనైతి నేఁ
డనుమతిఁ జేసి మత్సర మహార్ణవ మగ్నుఁడనై చలంబునన్
జనక తదీయ దోషము మనంబునఁ బెట్టక ప్రోవ వేదయన్. 358

క. నీతత్వ నిశ్చయస్థితి
నాతరమె యొనర్ప లోక । నాయక విద్యో
పేతులు యోగీంద్ర వరులు
నాతురమానసులుగాఁగ । నవ్యయపురుషా. 359

వ. అని విన్నవించిన విరించి ననుగ్రహించి క్రమ్మర బ్రహ్మాధిపత్యంబును విజ్ఞానోదయంబును గరుణించి చతుర్దశ భువనంబులకుం బ్రమదంబొనర్చి సకల సురాసురార్చితుండై మార్కండేయుని వీడుకొల్పి తనుగూర్చి మాయాజయంబునకై తపంబు సేయు నమ్మందర గిరివాసులగు మునీంద్రులకు దివ్యసాయుజ్యంబు ప్రసాదించి యంతర్హితుండయ్యె నప్పుడు. 360

బ్రహ్మ యథాప్రకారంబు బ్రహ్మాధిపత్యంబు సేయుట.

తే. బ్రహ్మతేజంబు తోఁదొంటి । పగిది బ్రహ్మ
బ్రహ్మసింహాసనాగ్ర వి । భాసియగుచు
భువనములు నడ్పుచుండె వి । భూతి మెఱసి
బ్రహ్మముని దేవదానవ । ప్రతతి గొలువ. 361

ఈ కథయొక్క ఫలస్తుతి.

క. బ్రహ్మస్వరూపమగు హరి
బ్రహ్మకుఁ దన కేళిచూపి । పరగిన పరమ
బ్రహ్మోపదేశ చరితము
బ్రహ్మానందము నొసంగుఁ । బార్థివచంద్రా. 362

వ. అని గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకుం జెప్పెననిన విని పరీక్షిత్తట మీఁదటి కథాప్రసంగం బెట్లుండెనని శుకబ్రహ్మ నడుగుటయును. 363

శా. గంగా సంగపదాంబుజ ద్వయయశో ! గంగాతరంగావళీ
రంగత్పద్మ భవాండకుండలికులేంద్ర ప్రౌఢ పర్యంక సా
రంగాంకా భరణాద్భుత ప్రకృతకర్మ స్ఫారసంసార ఘో
రాంగారార్త సుధాపయోధర జగద్వ్యాకీర్ణ పుణ్యోదయా. 364

క. శుకసనక సనందన శౌ
నక భీష్మవ్యాసవిదుర ! నారద పవమా
నకుమార ప్రహ్లాద బ
లికిరీటి వసిష్ఠముఖ ఫలిత సురభూజా. 365

తే. చతుర్వేదవేద్యా ! చతుర్వక్త్ర చోద్యా[1]
చతుర్ముక్తి దాతా ! సతీయుక్తవత్సా
సతీవామపత్సా ! సతీమాతృపాదా .
... ... 366

ఇది శ్రీ మదనగోపాల చరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణకృష్ణ
భట్టారకపౌత్ర చింతలపూడికామయప్రభునుపుత్ర సుకవి
వర్యరాధామాధవయల్లనార్య ప్రణీతంబైన
విష్ణుమాయానాటకంబునందు
తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

1. బోధ్యా.

శ్రీ ర స్తు.

౨ మాయానాటకము.

ఆశ్వాసము. ౧.

క. శ్రీరాధా మదవద్వ
క్షోరుహమకరీ కలాపశోభనముద్రా
ప్రారంభ జృంభి[1]సునిశిత
ధారానఖజాల నవమదన గోపాలా. 1

తే. అవధరింపుము దేవ సంశయమివరుండు
సకల వేదాంత విద్యా విశారదుండు
శుకమహాయోగి పలికె సుత్సుకతమఱియు
నింపుగా నాపరీక్షిన్నరేంద్రుతోడ. 2

వ. ఇవ్విధంబున శతానందుని కథ చెప్పి గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకు విష్ణు
మాయవలన శివుండు మోసపోయిన తెఱంగు విశదంబుగా నెఱిఁగింప సమకట్టి.

మ. విను విశ్వక్షితిపాల మౌళివలభీ విస్ఫారరత్న ప్రభా
కనదుద్దామ పదారవింద త్రిజగత్కల్యాణచారిత్ర పాం
డు నరేంద్రోత్తమపుత్ర యీమునిగరిష్ఠుల్ నీవునుంగూడి యెం
దునకుం జిత్తముఁ బోవనీక హరియందు న్నిల్పి సంప్రీతితోఁ. 4

వ. అని కొలువు సావధానంబు గావించి. 5

సముద్ర మథనప్రశంస.

సీ. ఆదికాలమున మాయాప్రక్రియగు చక్రి
యనుమతి నమృతార్థ మమరగణము
నమరారిగణము దుగ్ధాంభోధి మందర
మంథానదండ సమగ్రశక్తి
నహిరాజ దామకంబడరించి మథియింపఁ
బుట్టె నుగ్రానలస్ఫూర్తిఁ దొలుతఁ
గాలకూటము దానిగతి కోర్వఁగా లేక
దేవదానవులార్తిఁ దిరుగుపడఁగ

1. ఆ. పా. జృంభ.

తే. హరికిఁ బ్రియముగ వారికి నభయమిచ్చి
యావిషజ్వాల ఫాలాక్షుఁ డాహరించి
కాలకూటాశనుండనా ఖ్యాతివడసి
తారగిరి కూటమున కేగె ధర్మతినయ. 6

సీ. కల్పపాదప పింఛకము నప్సరస్త్రీలు
కామధేనువును జింతామణియును
నుచ్చైశ్శ్రవంబు మదోత్కటంబగు చతు
ర్దంతియు జనియించెఁ దరువఁ దరువ
నవి యింద్రయోగ్యంబు లయ్యె వెండియు లక్ష్మి
యును దులసియు జనించిన విరించి
జనకుండు విష్ణుండు సంప్రీతిఁ గైకొనెఁ
గ్రమ్మఱ నమృతకుంభమ్ముతోడ

తే. సకలలోకైకరక్షా విశాలబుద్ధి
యంత ధన్వంతరియు నుదయంబునొందె
మహితమందర మంథానమథ్యమాన
మానితాంభోనిధానంబు మధ్యవీధి. 7

క. కుముదముద జృంభితంబగు
హిమకర బింబంబుపోలె హృదయోత్సవమై
విమలస్ఫటిక ఘటంబున
నమృతము పరిపూర్ణరుచుల నమరెఁ జూడన్. 8

ఉ. అయ్యమృతంబుచూచి యమరాసుర సంఘములబ్ధిఁ ద్రచ్చుటన్
సయ్యనమానిరంత బలి శాసనముఖ్యాది సురారులుద్ధతిన్
గొయ్యతనంబుతో నమృత కుంభముఁ గ్రక్కున నాక్రమించి మూ
కయ్యరివేతి యొక్కయెడ నందఱుఁ బాలిడ కోహటింపు[1]చున్. 9

క. వెలవెలఁ బాఱిరివేల్పులు
తలచెదరి సుధాఘటంబు దైత్యులు గొనినన్
బలవంతులు గొనునర్థము
బలహీనులు దిరుగ[2]ఁ గొనుట భారముగాదే. 10

క. పాలిక యమృతకలశం
బాలీల సురారికోటి హరియించినదే
వాళి యుపాయవిహీనత
నాలం బొనరింపసేన నడరించుటయున్. 11

1. ఆ. పా. "ఇగాన్." 2. ఆ. పా. మగుడ.

తే. భూత భావిభవత్కాల§ముల విశేష
గతులు దెలిసిన యమ్మహా § కార్యవేది
శౌరి యిదివేళగాదని § సంజ్ఞఁ జేసి
జంభమర్దన సైన్యసం§రంభ ముడిపె. 12

చ. హరిహయుఁ డబ్జలోచనుని § యాజ్ఞ బలంబుల గుస్తరించి సం
గరమెడలించి తియ్యమెసఁ§గ న్నయవాక్యవిశేష చాతురీ
గరిమను బాలుపెట్టుఁడు స§గంబమృతంబని చేరి పల్కుచున్
వెరవున రాక్షసేశ్వరుల § వేడుచునుండఁగ నంతనవ్వలన్. 13

విష్ణువు మోహినీకాంత యగుట

మ. త్రిజగన్మోహన మూర్తియైన హరినా§రీ రత్నరూపంబునన్
గజయానంబున నందియల్మొరయ వీ§క్షాపుండరీక చ్ఛద
వ్రజముల్ సల్లుచు మందహాసమెసఁగ § న్వక్షోజముక్తావళీ
భజనన్ వే చనుదెంచెఁ గామకలనా § పాథోధికల్లో[1]లయై. 14

తే. అలసయానంబుతో వచ్చి § యమరదైత్య. .
బలము నడుమ విలాసంబు § పరిఢవింప
మోహమాయాంధ కారంబు § ముంచుకొనఁగ
నిలిచె శృంగారమూర్తి నా § నీలవేణి. 15

ఉ. వెండియు దుగ్ధసాగరము § వెల్వడివచ్చెనో లక్ష్మినామరు
న్మండలము న్మరుద్విమత § మండలమున్ మదనార్తిఁ బొంది యొం
డొండ సమాకులం బగుచు § నుల్లసిలన్ దరహాస చంద్రికా
మండిత దృక్సుధాలహరి § మానినిముంచె సమస్తలోకముల్. 16

మ. తరళత్వంబు విలోచనంబులకుఁ జే§తః పంకజ శ్రేణికా
తురభావంబు నిదాఘమంగములకున్ § దోడ్తోన పాటిల్లఁగా
సరసీజానన పుష్పసాయక సహా§స్ర శ్రీకశృంగార సా
గరమూర్తిం జనుదెంచినిల్చిన దివౌ§కః పూర్వదేవాళికిన్. 17

సీ. తరుణారుణాంఘ్రి ప§ద్మద్వయీ లాక్షాప్ర
భాస్ఫూర్తులింద్ర గో§పములుగాఁగ
నవరత్న ఖచితమం[2]§డన బహుచ్ఛాయా క
దంబంబు శక్రచా§పంబుగాఁగ

1. అ. పా. కలోలి. 2. అ. పా, నవరత్నమండ నోన్నత భవ్యచ్ఛాయాక.

కుచకుంభచిత్రిత | గోరోచనాపత్ర
లతలు సౌదామినీ|లతలుగాఁగ
గమన లీలోచ్చల | త్కచభార విచికిల
సూనముల్ వడగండ్ల | సొంపుగాఁగ

తే. కాంచి ఘంటా నినాదంబు | గర్జగాఁగ
లలనకందర్ప పర్జన్య | లక్ష్మివ్రాలె
దివిజదైతేయ చాత|కోత్సవముగాఁగ
వాలు జూపుల నమృతంపు | వానఁగురిసె. 18

సీ. ఆత్మసంజాత రో|షానలచ్ఛట పెంపు
విరహాసద్దావాగ్ని | బురువుకొనియె
వైరిబాణోన్ముఖ|త్వంబు నేత్రాపాంగ
పైశాత శరపరం|పరలఁ దొడరె
నన్యోన్యలక్ష్మీస|మాహరణప్రీతి
యౌవన సంపత్తి | నావహించె
సమరభూ జయసము|జ్జ్వలకీర్తి సంప్రాప్తి
వికచహాసేందు చం|ద్రికలఁగలిసె

తే. నమృతకుంభంబు పైనున్న | యాశఁరుచుల
మించు కుచకుంభయుగళంబు | మీఁద నిలిచె
నేమి చెప్పుదు నింద్రాసు|రేంద్ర ముఖుల
కాజగన్మోహనాంగి ప్ర|త్యక్షమైన. 19

సీ. అభినవలీలా సి|తాంభోరుహంబని
కమనీయ ధవళశం|ఖంబనియును
శృంగారముగ నిండు | చెంగల్వకచ్చని
ప్రభమించు కౌస్తుభా|భరణమనియుఁ
బసపు కుంకుమచాయ | పట్టు పుట్టంబని
సిరిమించు కనకకౌ|శేయమనియుఁ
గ్రొత్తహత్తించిన | లత్తుక రసమని
కమలరజోమిళ | ద్గంగయనియుఁ

తే. గామవశ వశయైయున్న | కామినియని
విష్ణుకితవవిలాసినీ|వేషమనియుఁ
దలఁచు నమరాసురర్షి సం|తతి పొలంతి
యైన దైత్యారిమేని చి|హ్నములఁ జూచి, 20

మోహినీకాంతఁ జూచి సురాసురులు మోహపడుట.

తే. అటుల నమ్మోహినీదేవి యమరగణము
నసురగణమును నీక్షింప నసమబాణ
కల్పలతవోలె మదనాగ్ని కళికవోలె
సంతసంబును దాపంబు సంభవించె. 21

శా. మాయానిర్మిత విశ్వలోకుఁడగు శ్రీమద్వాసుదేవుండు తా
మాయామానినియై విలాసకలనామాధుర్యముం జూపఁగా
నాయింద్రాసుర రాజసైన్యము లెయ్యోలా! మోహవిభ్రాంతులై
శ్రేయస్సిద్ధ మునీంద్రులైన మదనార్చిష్మచ్ఛిఖం గ్రాఁగరే. 22

శా. ఆలీలావతి సర్వమోహన కళాహంకార రేఖాస్థితిన్
లీలాలంకరణాభిరామ యగుచున్ లేఖాసురశ్రేణితో
మేలంబాడుచు రాఁగ నింద్రబలులున్ మీనాక్షి వేడాసి గ
ట్లాలోకింపఁగఁ గర్మయుగ్మక మవిశ్రద్యం జెందు చందంబునన్. 23

వ. అప్పుడు. 24

చ. ఇది యెవ యిచ్చనుండెడిదొ యెవ్వనికైన నధీనయైనదో
మదననిధాన దేవతకు మాఱటయై విలసిల్లుచున్నదీ
మదవతి యెవ్వతేనియును మాటకప్పెద నేననేన యు
య్యోదనుసనంచు నందఱుఁ బ్రకామత్వము నొందిరి రెండుసేనలన్. 25

క. ఆమాయా మోహినియును
నామై దరహాసచంద్రికామృతవీచీ
దామముల వాని వానికిఁ
గామించిన యట్లుమేలు గైకొల్పెన్నృపా. 26

వ. అవ్విధంబున నాదేవేంద్ర బలిదానవేంద్రులు సాంద్రానురాగంబున డగ్గరిన మొగ్గరంబులువిరిసి సకలసైన్యంబులు నొక్కపెట్టునఁ జెలియలికట్ట నమించి వచ్చు సమంచనసముద్రతరంగ సంఘంబులభంగిఁ జుట్టుకొని యాలతాంగి యంగలావణ్య సరోవరంబున నోలలాడుచూపులును, వానికి మున్నాడి యయ్యిందువదన దరహాస చంద్రికామృతపూరం బాస్వాదింపం దివురు నాలుకయును, దానిందలకడచి యాపద్మగంధి బంధురశారీర సౌరభం బాఘ్రాణింపందలంచు నాసికయును దానిందోచి యాశుకవాణి వీణామధుర భాషణ మకరందబిందు శైత్యంబునం బరిణమింపఁ దలపెట్టు చెవులును, వాని నతిక్రమించి యాయువతి యావనమదోద్వృత్తపయోధరకుంభపరిరంభణంబునకు నభిముఖంబులై గరుపారు చేతులునునై, పంచేంద్రియంబులు నిస్తం

ద్రంబులై హృదయంబును బోధింపం జూచుచుండె నయ్యవసరంబున నా
బింబాధరకు దేవరాజ డుంబురాజు లిట్లనిరి. 27

ఉ. ఎక్కడనుండివచ్చితివి ✽ యెయ్యది నీశుభనామ వర్ణముల్
నిక్కము చెప్పి వీనులకు ✽ నెయ్యమునొనర్పుము స్వేచ్ఛ నానవ్రా
యొక్కటి తూలవ్రాసుదనకోరగ ముఖ్యులతోన నిక్రమం
బక్కజమయ్యెడిన్ సరసిజానన నాడను నిన్ను నెన్నఁడున్. 28

క. మాయాంతఃకరణంబుల
నీమెడ వనువాగ లేల ✽ నిలిచినవి యన
న్యాయత్తమతులై ✽ చిత్తభ
వాయుధభృత్తంబులై సురగానపూజ్యా. 29

వ. అని పలికిన నాకలికిచిగురాకుఁబోఁడి తాటిజేరిన నిజువాలుచూపుల సేన
పయిం గలువరేకులవాన గురియుచు మందహాస మధురంబులైన మృదు
వాక్యంబుల నిట్లనియె. 30

శా. ఏనిచ్ఛాగతినై చరింతుఁ బతిలేకజన్వాఁడు నాకొక్కరుం
డేనాఁడుంగను దృష్టిపెట్టి మదిలో ✽ నెవ్వాఁడు నేవాని బ్ర
హ్మానందంబునఁ దేల్తునేతఱిమఱెచ్చో ✽ నాన ద్రుంచెవ్వాఁడు దా
వానిం గైకొన, శాపదగ్ధుఁ గంయుపోవం జేతు నావేళలన్. 31

సీ. నా నెఱిఁజూచిన ✽ జనువారి యతులైనఁ
దలఁగంటు దక్కులఁ ✽ గనిలుసేరు
నా నామవర్ణముల్ ✽ వీనులఁ బడెనేని
విజితేంద్రియులకైన ✽ వేడ్కనిలుచు
నాదృష్టిసోకిన ✽ మోదించి నిర్వాణ
మతులైన నాయెడ్డ ✽ మరగియుండ్రు
పొందుగా నామైత్రిఁ ✽ జెందిన బ్రహ్మ యో
గీంద్రులకైన ✽ నింపుబుట్టు

తే. చూచిచూడఁగ లేరు నా ✽ సొబగు జనులు
మేలుగలచోట వరింతుఁ ✽ గేళిగతుల
నెవ్వరేలాగు ననుఁగూడ ✽ నిచ్ఛగింతు
రట్లనేనును వారల ✽ ననుసరింతు. 32

వ. ఇది యున్నదియు ప్రవర్తనంబు మీరలు దుగ్ధజలనిధిమథించి యమృతంబు
సంపాదించి సహృదయంబువం బంచుకొననేరక విరసించి పోరఁదలంచితిరని
గగనవాణివలన విని మీయిరువాగునకుం బోరులేకుండ నమృతంబు పంచి
పెట్టెదనని వచ్చితి. మీ రెండు తెఱంగులవారికి సమ్మతంబగునేని యొక్క-

పక్షంబున నా నేర్చినట్లు పంచిపెట్టెదఁ గాదేని యొండె దేసయుం బోయెదనని యను
రాగంబు నెఱపి తగవుదోఁపఁ బలికిన నందఱు నేకవాక్యంబున నిట్లనిరి. 33

ఉ. వీనులు సంతసిల్లె సరసింప దళేక్షణ తావకీన వా
చానయమాధురిన్ సకల సన్నుతమాధ్వి భవత్ప్రయోజనం
బీనిపుణత్వ మీజగతి నెవ్వరికున్నది మమ్ము నన్యథా
ధీనుల నీ సురాసురుల నేలుము పుణ్యచరిత్ర లప్తమున్. 34

క. అమృతము మాకేటికి నీ
యమృతోత్కృష్టంబులైన యాలాపములన్
సమకారంబును జాలదె
రమణీ నీయాజ్ఞ మా శిరంబుల నిలిపెన్. 35

క. నీమాట కడుగు దాఁటము
నేమెవ్వరమిందు మాకు నియమముగాఁ గో
మల చరణాబ్జంబులు
భామిని ముట్టుదుమె నీకుఁ బ్రత్యయ మగుటన్. 36

వ. అని సమయంబు చేసి రప్పుడు. 37

మ. అమృతం బేటికిఁ బ్రాణమేమిటికి రాజ్యంబేల యన్యాభిలా
షములం జెందు సుఖంబు లేల మదనోత్సాహోద్భవై తద్వధూ
కమనీయాధర పానసంజనిత సౌఖ్యంబబ్బినం జాలు సం
చమృతం బిచ్చిరి దానవుల్ హరికి మాయామోహినీమూర్తికిన్. 38

ఆ. అమృతకుంభమిచ్చి రంభోజపత్త్రాక్షి
కాత్మజీవరక్ష యనక యసుర
లేణలోచనలకు నీరాసివస్తువు
గలదె యెట్టిదైనఁ గాముకులకు. 39

వ. అట్లు పలికి ప్రముఖులైన రాక్షసులు దయాధర్మ విహీనులు గావునఁ జేతి
కందినఫలం బనుభవింప నేరక యయ్యమృతంబు మాయావియైన హరిచేతి
కిచ్చి యొక్క బంతిఁ గూర్చుండి రప్పుడు పురందర ప్రముఖ బృందారకులును
దారొక్కవంక నైకూర్చుండి రిట్లు రెండు దెఱంగుల వారును రెండు బంతులై
యయ్యింతి తమ కమృతంబు వడ్డింపంగుడుచు వేడుక నుండి రంత. 40

చ. అమృతము హస్త పంకజమునందు వహించి మురారి దేవతా
సమితికి నైజరూపమె ప్రసన్నము సేయుచుఁ జూపెఁ జేతి య
య్యమృతము, దానవాళికిఁ గ నాడుదసంబె ప్రకాశమానమై
యమరగఁ జేసి చూపె దరహాసరసామృత మాదరంబునన్. 41

క. కనకాంబర పల్లవయును
కనకాభరణ ప్రసూన కళికయు నై యా
వనఫల భరమున నొప్పెన్
వనమాలిని మనుజకల్ప వల్లిక పోలెన్. 42

వ. ఇవ్విధంబున దేవతలు తూర్పు మొగంబునుం బూర్వదేవతలు పడమటి మొగం
బును నై యుండ కటం గనకమణి పాత్రంబులు వెలుంగం గూర్చుండిన సర్వ
భూరత్నంబు ప్రముత్నంబున నమృతకుంభంబును నెత్తుగా వామ హస్తపంక
జంబున ధరించి కనకదర్వీకలిత దక్షిణకరారవిందయై యుత్తరముఖంబై
నిలిచి రెండు బంతులుగలయ నాలోకించి మొదలి బంతి నగ్రస్థానంబున నున్న
దేవతాచార్యునకు బృహస్పతికి వడ్డించి తదనంతరంబ స్థానాంతరాంతర విశేషం
బులు తెలిసి యాగంబులం బ్రథమహవిర్భాగ భోగ్యుండైన యింద్రుండును
జతుర్విధాహారంబులును ఘనజిహ్వాముఖంబులం బరిపాకంబు చేసి తొలుతఁ జవి
గొన నర్హుండైన వైశ్వానరుండును, సకల ధర్మంబులకు నాధారభూతుండైన
ధర్మరాజును, బుణ్యతపో విభవంబున దేవభావంబు వహించిన పుణ్యజనుం
డును, పద్రసాధిపతియై యమృతజనకుండునైన వరుణుండును, జగత్ప్రాణుం
డైన పవమానుండును, ననిధానాధీశ్వరుండైన పౌలస్త్యుండును, సఖిలై
శ్వర్య ధుర్యుండైన యీశానుండును మొదలుగాఁగల వసురుద్రాశ్వినేయ
ప్రముఖులకు వడ్డించుచు నప్పటప్పటికిం దనయొయ్యారంబు చూపుచు, 43

సీ. అమృతకుంభము ప్రెడ్డు నలవ్రాక నొకచేతఁ
బట్టి పయ్యెదకొంగు జాగుపఱచు,
నలవున నిలిచి యొకయ్యన మేని చెమటలు
మందానిలమునకు విందు వెట్టు
ఫాలభాగంబునఁ బలుమాఱు చెరలాడఁ
గానఁగోల్ల ముంగురుల్ గూడదువ్వు
నవనతయై లీల నమృతంబు వెట్టుచు
నందెలు మొరయించు మందగతుల

తే. దొడ్డపెరుదున వేగంబు దొట్రుపడఁగ
వ్రేఁగుజన్నుల సందునఁ దూఁగలేక
మరుఁడు సహచరుఁడై తోడు మలయుచుండ
నమరకోటికి వడ్డించు నమృతరసము. 44

ఆ. అత్తతలవి చేతుకలంగడియువికన్ను
లనెడుజాడఁ జూపె నబ్జవదన

యమృత మమరకోటికి కలపక వడ్డించు
దివిజవరులమీఁద దృష్టిఁగలిపి.

సీ. తనకుచంబులు చూడఁ గను పెట్టువానికి
సన్నపయ్యెదకొంగు జాఱవిడుచుఁ
దనయానమాటలు వినఁదలంచినవానిఁ
దగిలియొయ్యారజాణ త[illegible]డుఁ
దనమనోభావంబు నెనయఁగోరినవాని
కలఁతిమై దరహాస కలనఁ జేయుఁ
దన మన్మథోత్సుకత్వంబు నార[illegible]వానిఁ
గనుసన్నలోనన యనుమ[illegible]ంచు

తే. నమృతమునకంటెఁ దీపుమై నాత్మ[illegible]
సుభగసైన్యంబులకు లోచనోత్సవముగ
నాఁడువారల వేషమై లా[illegible]ంచె
యమర కార్యాభిలాషి నారాయణుండు. 46

క. మాయా విలసనలీలల
నాయువతి సురారికోటి నటుభ్రమయించెన్
దోయజనేత్రుల వలపులు
మాయలుగాకనియునిజమె మహినూహింపన్. 47

తే. అమృతపూరంబుఁ గ్రోలిన య్యమరతతికి
నాత్మకింపైన తృప్తి లేకడాయె నపుడు
రమణిమందస్మితామృత రసముఁగ్రోలు
నసుర సంఘంబునకుఁబోలె నవనినాథ. 48

వ. ఇట్లు వడ్డించుచు వచ్చివచ్చి కడపటిబంతియందుఁ దనకీర్తి ప్రతాపంబులుబోలె వెలుఁగారు చంద్ర సూర్యులకు నమృతంబొసంగి తనరాక కెదురుచూచుచు వేగిరపడుచున్న క్రవ్యాదులు చెదరకుండ నభిముఖుండై మదనవికారలీలలు చూపుచుఁ బరాకునఁ దొడిబడం దత్సమీపముననున్న సింహికాసూనునకు మాయాదేవ భావకలితుండగుటఁ దలంపక యమృతంబు వెట్టిన, వాఁడమృతం బుపయోగించు సమయంబున నా చంద్ర సూర్యులు వీఁడమరారి రాహువని చక్రధరుని కెఱింగించి రప్పుడు. 49

చ. సరిగమురారి రాహువును జంద్రుఁడు సూర్యుఁడు బల్కుకంతెముగ్
హరియునెఱింగి వీనిఁదెగకొట్టార్పుదు నన్న తలంపులోనెతా
నరసినహస్రభానుస దృశశారసహస్ర సుదర్శనంబు భీ
కరగతివచ్చి వానితలఁ గ్రక్కునఁద్రుంచె నిమేషమాత్రలోన్. 50

క. రాహువు తలఁ ద్రుంచి మహో
త్సాహంబున భ్రమరితిరిగి చక్రమవార్యం
బై హరి నిలయమునకు జగ
దాహాకారైకలీల నరిగెన్మింటన్. 51

క. కమలాక్షు దత్తమగునా
యామృతము సోకుటయు నమృతమయ్యె రాహువు మ
స్తము నేలఁగూలకుండెను
నమృతకరార్కులకు నైరమయ్యె [illegible]ంచెన్. 52

ఆ. మాయనైన నెట్టి మతమునైన నే
మరలునైనఁ బగరకైనఁ జెఱచి
ధర్మపరులఁ బ్రోవఁ దగు మహామహిమకు
సాక్షి యానొకాఁడొ చక్రధరుఁడు. 53

క. బృందారకులకు నమృతం
బందజకు నొసంగి యపుడు హరి దనుజకదా
నందకకర పురుషరూపము
నందుఁ బ్రకాశించె దివ్యకమగు రూపముతోన్. 54

వ. వెండియు దేవకార్య నిర్వాహకుండై నారాయణుండు తదవశేష సుధా కలశంబు సంరక్షింపుమని దేవేంద్రుని చేతికిచ్చి కౌస్తుభాభరణ భాసితుండును, శ్రీతులసీ విలసితుండును లక్ష్మీసమేతుండునునై విష్వక్సేనాదులు గొలువ గరుడవాహనుండై వైకుంఠపురంబునకు విజయంబు చేసెనప్పుడు. 55

ఉ. అంతయుఁజూచి నివ్వెఱగునందె బలిప్రముఖుల్ నిశాచరుల్
కంతునిరిమ్మవాసి మదికంపము నొందుచుఁ గాలహీనులై
చింతయు వంతయుంగనలు జిక్కురు ఎక్కురు సేయలేచి దు
ర్దాంత సముద్రఘోషమునఁ దాకిరి వాసవదివ్య ముఖ్యులన్. 56

దేవతలకు రాక్షసులకుఁ గలహమవుట. దేవతలు జయమును బొందుట.

మ. అమరేంద్రుండును నుగ్రుఁడై శిఖియమానీకద్యోశాధిప శ్రేణితో
సమరోత్సాహ రసప్రసన్నముఖుఁడై[1] సైన్యంబు మున్నాడి దు
ర్దమదోర్మండిత మండలాలి[2]ఘన కోదండాస్త్ర సన్నాహసం
భ్రమ మొప్పన్ దరుమంగ పీఁగఁ బోడిచెన్ రాత్రించరవ్యూహమున్. 57

1. ప్రా. పా. 'లై.' 2. లాలఘన.

క. కార్యంబు చెడినకతమున
వీర్యాధి కులయ్యుదనుజ వీరులు మదిలో
... ...
... ... 58

శా. ... ...
... ...
గారామార సుధాఘటంబుఁగొని లోకంబుల్ ప్రశంసింపఁగా
ధీరుండై యమరావతీపురికి నర్థింబోయెఁ జౌదంతిపై. 59

మ. దురహంకార మహానలార్చియగు నా దుర్వాసుశాపంబునన్
శరధింబడ్డ సురేంద్రలక్ష్మిఁదిరుగన్ సాధించి దైత్యేంద్రుల
న్నరలంబెట్టి సుధాఘటంబుఁ గొనియెన్ రక్షించె దేవావళిన్
నరిలేరింక నిజాశ్రితావన సుహృత్సంరక్షకుల్ దైవముల్. 60

వ. అని జగంబులు గొనియాడుచుండె నా వృత్తాంతంబంతయు నెఱింగి కలహప్రియుండగు నారదమహామునీంద్రుండు తత్ప్రకారంబు శంభునకు విన్నవించి వెఱగుపఱతునని గగన ఘంటాపథంబునంజని. 61

విష్ణుని మోహినీ రూపకథను శివునితోఁ నారదుఁడు చెప్పఁబోవుట.

ఉ. కాంచన గర్భనందనుఁడు గాంచె విలంబపయోదగర్జితో
దంచిత రత్నశృంగ కృత తాండవమత్త శిఖండి సాంద్రమున్
చంచలగాంగ భంగ పరిషంగపయోధి నిషంగదేహ రు
గ్వంచిత పూర్ణచంద్రము నకల్మషతారధరాధరేంద్రమున్. 62

సీ. పార్వతీ శంభుదంపతుల కేళీ సౌధ
మమర కన్యకల క్రీడాచలంబు
కనకనగస్వామి కెనయైన చెలికాఁడు
భూకామినీ శిరోభూషణుండు
జలజ జాండాధార సంభృత స్తంభంబు
దశకంధరునిచేతి తమ్మిబంతి
గగన గంగా పతాకా కామణి దండంబు
పుష్కరశ్రీదేవి పుష్పగద్దె

తే. కీర్తనలు సేయఁదగు భాస్వదావర్తమాన
మందపవమాన చలగరుత్సన్నధుప లీన
వినుత కల్పద్రుమవితాన వికచసూన
వాసనా శ్రీధరంబు కైలాస ధరము. 63

ఉ. రావణబాహుదండముల కింక వయ్యలువాసినరాలు రేకుల[1]
లై విలసిల్లఁగోణముల కే యందు వెలింగెడు నింద్రనీ[2]లరే
ఖా విభవంబు కుమ్మెడలుగా రజతాచల రాజమొప్పు ధా
త్రీవనితాలలామ కరికేళి సితాంబుజచ్ఛవిన్.

చ. భుజబలలీల నారజ తభూధరకూటము లన్నగేంద్రముల్
గజములఁ బట్టి కొన్ని భుజాశిఖరంబునగా విడిఁగాలుజాతి యా
క్కజముగ గండశైలము తకై వడి దొల్లఁగ వానిఁ బట్టివా
యుజవముతోడ దూఱి శిరకభోత్కరముల్ గగనాంగణంబునన్. 65

ను. కటకాగ్రంబులఁ జేసినట్టి శిలువీకరంబుట్టుతోఁ బుట్టు త
త్పటుగర్జల్ దశలక్ష ప్రకృష్టములు చూడుదా శైలంబు దు
ఘుష్ట నిర్ఘోషణ నొంది నదగ్ర ముఖ జాక్రగన్యార సింహోదయో
త్కటహుం[illegible] త్యాంచిన సభాకస్తంభంబు చందంబునన్. 66

చ. ఘుఘుఘులఁ బొలు వభ్రసది కే తొలువ లున్నతచంద్రమశ్శిలా
తలముసఁ బడ్డఁ బెల్లెగయు కే తళ్కుణమంజలి గుంటుకట్టుమై
యాలవడు వెండికొండఁ గొలుకై వనిగూర్చిన చంద్రవాళికిన్
జెలువబరంగమీఁగ విరచించిన మాతృ మేలుకట్టునన్. 67

సీ. కుండలీకృత భోగకమంకి తోన్నతఫణో
దారమైయున్న శేషాహిదాఁక
ప్రతికృష్ణపక్ష విక్రభ్రష్టేందు కళలు గ
ద్యాసనుండొక ప్రోవుకజేసిన
అసమాత్మలావణ్య కే గసము జాలు ట
యుర్వీధరం బగుకచున్న నమొ
యల్లనాఁడురులింగకమై మిన్నుగాడిన
శాంభవ్రాజ్వల రుచిక స్తంభమిది గొ

తే. యనుచు శతకోటిచంద్ర చంక్రమణ పంబు
తళుకు నిగనిగలాకలఁ కే దసలుకొనఁగ
జూడ నొప్పారు సమ్మహాకటిక్షోణిధరవుఁ
బద్మసంభవ భవ్యఁడెక్కెఁ కే బ్రమద మునఁగ. 68

వ. ఇట్లు గన్నులపండువైన యవ్వెండికొండ నధిరోహించి తదగ్రరత్నశిఖరా భోగంబునఁ గనకమణిమయ ప్రాకార గోపుర సౌధవీథికాబద్ధ తోరణ కైజయంతీ విరాజితంబును, సతతవికసిత సురభి సురతరుకుసుమ వినరవిస్ఫుమర పరిమళ మిళిత తరుపవన సహచరముఖర మధుకర నికర మృదునినద హృద

1. శేకులిక్లై, శ్వేకవిక్లై. 2. నింద్రజాల.

యంగమంబును, ప్రతిగృహ గర్భనిర్భర ప్రతిశబ్ద బద్ధానద్ధ ఘుమఘుమ ధ్వానమానితంబును, బలిసమయ సమాందోళిత కనకఘంటా ఘణాత్కార మనోహరంబును, ప్రాసాదగోపుర పురోభాగ ప్రతిష్ఠిత వృషభధ్వజంబును, గనకకలధౌత దండమండితా ఖండమాణిక్య దీపమాలికా ప్రకాశితాంతర్గేహంబును, బంచాక్షరీప్రముఖ పాశుపతజపధ్యాన పారాయణంబును, బ్రమథగణ మహితముక్తి మంటప సహస్రంబును, నంది కేశ్వర చండనాయక సభాసీన పురందర ప్రభృతి నిఖలదేవతాముని మండల మండితంబును, బ్రతిద్వార ద్వారపాలకరకలిత కనకవేత్రలతాశోభిత దురవలోకితంబును, నై జగదేక పూజ్యంబైన శివాలయంబు ప్రవేశించి తదభ్యంతరంబున. 69

సీ. గంగాకణాకీర్ణ ♦ ఘనమాలికతోడఁ బు
ష్పిత కల్పకములీల ♦ బెరయువానిఁ
గంఠహాలాహల ♦ కచ్ఛురచ్ఛవితోడ
నుదితపూర్ణమృగాంకు ♦ నొరయువాని
సౌమ్యైన శేషాహి ♦ చూడామణిశ్రేణి
తోడ సహస్రాంశు ♦ దొరయువానిఁ
గరుణార సోర్మికా ♦ గాంభీర్యములతోడ
నుదధిరాయుని భంగి ♦ నున్నవానిఁ
తే. గామకళయెడ్మదిక్కునఁ ♦ గడలుకొనఁగ
బ్రహ్మతేజంబు కుడివంకఁ ♦ బ్రజ్వరిల్ల
యోగసింహాసనంబున ♦ నున్నవాని
శివునిదర్శించె మునికుల ♦ శ్రేష్ఠుఁడపుడు. 70

వ. ఇట్లు దర్శించి జయజయశబ్దపచన పురస్సరంబుగాఁ బ్రదక్షిణంబుచేసి బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతించినం గరుణించి కాలకూట హరణానంతర సముద్రమథనకథా ప్రసంగంబు వినఁ జిత్తగించి విరించిసంభవునకు శ్రీకంఠుం డిట్లనియె. 71

తే. ఉదధి మథియించువేళ నీకవున్నవాఁడ
వే కదా కాలకూటంబు ♦ వెనుకనందు
సంయమీశ్వర యేమేమి ♦ సంభవించె
నెవ్వరేమేమిగైకొని ♦ రెఱుఁగఁ జెపుమ. 72

క. అని విషకంధరుఁ డడిగిన
వినిహర్షావేశ మొదవ ♦ వినయాంజలియై
మునివిన్నవించె నప్పుడు
తనమూఁచిన యంతవట్టుఁ ♦ దత్పరమతితోన్. 73

చ. గగనము మోఁచి బాడబశిఖానిచయంబుఁ దృణీకరించి క్రొం
బొగలు దిశావకాశములఁ । బొంగ నభంగవిషాగ్నియుగ్రమై
జగములు మ్రింగఁ జూచినఁ బ్రసన్నుఁడవై యుపసంహరించి దే
వగణముఁ గాచి దేవరవు । వచ్చినపిమ్మట నాపయోనిధిన్. 74

మ. తరుసందో[1]ర్వరఁగఁ బుట్టె కౌస్తుభము చింతారత్నముల్ గల్పభూ
మిరుహైరావత లేఖవాజులును లక్ష్మీనాకవేశ్యా సుధా
కరబృందావనముల్ సుధారసము లోకఖ్యాతిగా వాని శ్రీ
హరి దాఁ గొన్ని హరించి తక్కినవి దివ్యశ్రేణికిచ్చెన్ గృపన్. 75

శా. ఆకర్ణింపుము దేవ యొక్కటి త్రిలోకాశ్చర్యకృత్యంబు నా
కౌకోద్వేషులు మున్ సుధాఘటము గర్వోద్రిక్తులై బల్మిఁ దా
రే కైకొన్న సురాళి విన్ననయి యూహింపంగఁ గంజాక్షివై
యాకంజాక్షుఁడు గ్రమ్మరం గొనియె దైత్యశ్రేణిచే లీలమై. 76

క. కొనితన త్రిభువన మోహన
వనితాలీలావిలాస । వైఖరిచేతన్
దనుజులకు నిడక యమృతం
బనిమిషులకు నొసఁగెఁ జువ్వె । యార్యా రమణా. 77

క. ఆహరిలీలా మాయా
మోహినియై మరులు గొలుప । ముల్లోకములున్
మోహించె నసురవీరుల
మోహాంధులఁ జెప్ప నేల । మురజిన్మిత్రా. 78

సీ. అప్సరస్ స్త్రీలు వ్రీడానమ్రులై తమ
మించు విభ్రమము నిందించుకొనిరి
యండజనాయల్ల । కార్తులఁ గావించు
వెడవిలుకాఁడును । వెఱ్ఱియయ్యె
నూర్ధ్వరేతస్కులై । యుండు తాపసులకు
నధర రేతస్కందమయ్యె నపుడు
తనువెత్తి పంచభూతంబులు సైతము
విరహభా[2]వంబున । విహ్వలించె

తే. పద్మసంభవముఖులు విభ్రాంతులైరి
మొదల నసురాధిపతులతి । మూఢజనులఁ
జెప్పఁగా నేల లోకముల్ । చిక్కువడియె
విష్ణుమాయావిలాసినీ । విలసనమున. 79

1. రువ 2. ప్రా. పా. ‘భాగంబున’

ఎన్నఁడు విన్నది కన్నది
యెన్నిన యదిగాదు సువ్వె యేయుగములన
వ్వెన్నని మాయాస్త్రీత్వము
పన్నగధర పొగడఁదరమె బ్రహ్మాదులకున్. 80

అని సర్వమోహనాకృతంబైన విష్ణుమాయాచరితంబు విన్నవించిన విని శివుండు వెఱఁగుపడి నారదు మొగంబుచూచి చిరునవ్వునవ్వి నాసికావిన్యస్త హస్తాంగుళి పల్లవుండై తలయూఁచి యెంత మృషఁబలికె నీమునీశ్వరుండనుచుఁ బ్రియకాంత నవలోకించి, 81

క. హరియీ భువనత్రయమును
దరుణీలీలా మనోజ్ఞతలఁ గడుమోహ
తురముగఁ జేసెనటే యా
సరసతవేఁ జూడ కేల సమ్మతి పడుదున్. 82

క. వైకుంఠంబునకుం జని
శ్రీకాంతుని కపటసుందరీ విలసనమా
లోకించి వత్తునిపుడయ
నాకులమతి తోడనుండు మంబుజనేత్రీ. 83

వ. అని ముక్కంటి పలికిన మందస్మితం బొనరించి యంబికా మహాదేవి యిట్లనియె. 84

పార్వతి శివుని నివారించుట.

క. దేవరవు మిక్కిలియుఁగాం
తావివశాత్ముఁడవు మనసు ధైర్యము చలనం
బై వచ్చెనేని మఱతువు
భావింపఁగ సర్వభూప్రపంచంబెల్లన్. 85

చ. జగములుమూఁడు నాతని వశంబుననున్నవి మాయఁజిక్కి యీ
జగతి ప్రధానదైత్య సురసంయములుం గమలాసనుండు నా
దిగఁగలవారలెల్ల వికృతిం బడుచుంద్రు తదీయలీలనే
మగునోసుమీ మహాత్మ జలజాక్షుని చేత భవత్ప్రతాపమున్. 86

తలఁపు ధైర్యంబు పదిలంబు గలిగెనేని
గట్టిగాఁగామునకు బొమ్మ గట్టితేని
నమ్మిపొమ్మని నగుచునానగజ పలికె
హరుఁడు నప్పుడు నాయింతి కనియెమఱియు. 87

తే. సర్వమోహాంధమైన యీ జగముఁజక్రి
మాయఁగొల్పుట యిదియెంత మహిమచెపుమ

భూమి శిశువులు భ్రమియించు ॥ బూమెకాండ్ల
చేత నార్యులు భ్రమయునే ॥ చిత్తవీథి. 88

ఉ. నాయవియింద్రియంబులు; మకీనం బెటుపోయిన నానిసంగతిక్
బోయెడు వాఁడఁగాను నిను॥బోటుల లోకవిహారలీలకై
పాయక యుంటగాక మరు॥భారికి లోఁబడి యే! మృగాక్షి! నేఁ
డియ్యెడ నాజితేంద్రియత ॥ యెల్లను జూచెదు నిశ్చయంబుగన్. 89

వ. అని పలికిన హరుని యుద్యోగంబు నిశ్చయంబుసేసుంగోరి నారదుం డిట్ల
నియె. 90

శివుని నారదుఁడు తిరిగి పురికొల్పి రోషమెక్కించుట.

తే. ఆ మనోహరకామినీ ॥ హాసభావ
విలసనంబును జూచిన ॥ వెఱ్ఱియెత్తి
దేవ భ్రమసి తిరుగుదువు ॥ దీనవృత్తి
నింక పదివేలమాటల ॥ నేలచెప్ప. 91

వ. అనినం గనలి యతనివచనంబు నిరాకరించి తన మహానుభావత్వంబు ప్రక
టించి యీశ్వరుండు ప్రమథగణములతో నిట్లనియె. 92

శివుఁడు మిక్కిలి రోషముచే విష్ణుమాయను లోఁబడనని పంతమాడుట.

ఉ. సిద్ధమతిన్ జితేంద్రియతఁ ॥ జెందితి దుర్విషయాభిలాషసం
బద్ధుఁడఁగాక దుష్కృతిని ॥ భావజుఁ గెల్చినవాఁడ సత్తపో
వృద్ధ మనోవికాస మొదవించు చిదంశమ, నిట్టినాకు దు
ర్బుద్ధులకామినీజనుల ॥ పోకలచిత్తము సంభ్రమించునే. 93

క. నావుడుఁ దద్వచనంబులు
భావించి విరించి సుతుని ॥ భాషణములు సం
భావింపక ప్రమథులు గిరి
జావల్లభుతోడననిరి ॥ సందడిపడుచున్. 94

ఉ. దేవరముందటం గపటధీయుతుఁడైన సరోజనేత్రు మా
యావికృతుల్ సురాసురులయందు బలెంబ్రసరింప నేర్చునే
భూవలయంబు దిక్కులు నభోగతియుం గబళించు నంధకా
రావృతులేమియూఁ జెపుమ ॥ యర్కునిముందర నిందుశేఖరా. 95

క. మిము నెక్కడ భ్రమయించెడు
మము భ్రమయించిననెచాలు ॥ మాయాతరుణీ

1. ప్రా. పాత్రప్రతి. అని వెడనవునవ్వి యవ్వేలందకి నిందుశేఖరుం డిట్లనియె.

క్రమదుర్వికారముల నా
కమలాత్ముఁడు వెక్కు వలుకఁ గా నేమిటికిన్. 96

వ. అనిన మందహాసంబెసంగు సుందరాస్యంబుతో వారి నవలోకించి. 97

క. ఇప్పుడు మనకీపంతము
చెప్పఁగ నేమిటికి నతని ◌ చేసియురూపం
బొప్పారఁ జూచి భ్రమయని
యప్పుడుగా యనుచు లేచె ◌ సభ వుండలతన్. 98

క. హరుఁడా వైకుంఠమునకు
నరిగెడు సంభ్రమము హృద్యమై నారదునిన్
బరితుష్టాత్మునిఁ జేసెను
సురదుందుభి నినద మెసఁగ ◌ సురపథవీథిన్. 99

సీ. భర్మసూత్రంబునఁ ◌ బదిలంబుగాఁగ ఘ
నవ్యాఘ్ర నాగాజినములుగట్టి
మంత్రపవిత్ర నిర్మలభూతి సర్వాంగ
కముల సాంద్రంబుగాఁ ◌ గలయ నలఁది
తరళజిహ్వా[1]భీల ◌ దర్వీకరస్వామి
నలవ్రొక పేరుగా ◌ నలవరించి
పటుజటా జూటాగ్రభాగంబుపైఁ జంద్ర
ఖండంబు వెడపువ్వుగాఁగదోపి
తే. దర్పకునిఁ దిన్నదహన నేత్రంపు దీప్తు
లిరియఁగప్పిన రెప్పలయెడల నిగుడ
దివ్య యోగీంద్రమూర్తియై ◌ దివ్యతేజ
మెసఁగ రూపంబుగైకొనె ◌ నీశ్వరుండు. 100

క. ఆపాద ఫాలభస్మో
ద్దీపితుఁడై నిర్వికల్ప ◌ తేజోమహిమన్
బ్రాపించి యోగవిద్యా
రూపంబిదియనఁగ నపుడు ◌ రుద్రుఁడు పొలిచెన్. 101

వ. ఇట్లు నిర్వికారంబగు రూపంబుదాల్చి నిజపంచాక్షరీ మంత్ర విద్యాబలంబున దుర్విషయ కలుషేంద్రియ మహాభుజంగంబులకు వాకట్టుగట్టి పంచబాణుని బిరుదు పెండేరంబు వెట్టి చిత్తంబు నుత్తమయోగంబునకుఁ దగులువెట్టి దృఢ నిశ్చయంబున. 102

1. ప్రా. జిహ్వాఖిల.

క. హిమగిరిజా సహితుండై
హిమకరశేఖరుఁడు చనియె వృషభేంద్రమహో
ద్యమలీలాగతి విచల
ద్విమలశ్రుతికుండలాంశు విభ్రమరేఖన్. 103

క. ప్రేరకుఁడై ముందర నా
నారదముని వల్లభుండు నడువఁగఁ బ్రమథుల్
చేరి యిరుగడల సేవా
పారీణతఁ జనిరి విజిత భావముతోడన్. 104

శా. చూడం బోయిరి పావకేందు రవితేజుల్ బ్రహ్మనిర్వ్యాధికుల్
వ్రీడాశూన్యకటీరమండలులు నిర్విఘ్నాత్మసౌరాగుల్ పరి
వ్రాడీశుల్ విజితేంద్రియుల్ శివునిభాగ్యస్థైర్యమున్ వైష్ణవ
క్రీడామాయయు నెట్టులయ్యెడినొ తర్కింపంగ నంచున్వడిన్. 105

క. హరిమాయా చాతుర్యము
హరుఁడే క్రియఁ దెలియఁగలఁడొ యరయుదమనుచున్
సురలున్ నలుగడ నడచిరి . .
హరిఁబోరి వైకుంఠనగరసీమానకుం బ్రీతిన్. 106

వ. ఇట్లు చనుచునందు గొందఱు దివ్యపురుషులు విష్ణుమాయా పరీక్షేచ్ఛుండై
యేగువిరూపాక్షుని యక్షీణతేజోరూపంబు గనుంగొని తమలోన. 107

శా. కుంఠీభూత దురింద్రియాగ్రహుఁడు చక్షుఃపీత పుష్పాయుధో
త్కంఠుం డుగ్రవిలోచనుండు ఘనయోగధ్యాన చిన్మూర్తి శ్రీ
కంఠుండట్టి మహాత్మునిం భ్రమలఁ జిక్కించెట్టు నెట్టైన వై
కుంఠుం డెవ్వరి మోసపుచ్చఁడొకొ నత్ తద్వైకమాయాగతిన్. 108

వ. అని వితర్కించిరంత నమ్మందట. 109

శా. భేరీశంఖ మృదంగనాదములు ప్రస్ఫీతాంబరాభాగ భా
గ్ధీరోద్యద్విహగేంద్రకేతనము ప్రీతిన్ జేసె చక్షుఃశ్రవో
హరశ్రోత్ర విలోకనంబులకు లోకానందకండై కల
శ్రీరమ్యాచ్యుత రాజధాని కెదుటం జేరంగరా దవ్వులన్. 110

ఉ. మేలిమి ధూపధూపములు మించి మధువ్రతలీలఁ గ్రాల ను
త్తాల సువర్ణకేతన వితానదళంబులఁ [1]దెల్లదీవిపైఁ
బోలఁగమెట్టి చెంగలువపోల్కి ముదంబునఁ దేల్చె రత్నరే
ఖాలలితాంశు గోపురము కంజదళాక్షు పురంబు శంభునిన్. 111

---

1 పా. ప్రతి. తెల్లదీపమై.

ఆతత పుణ్యోపేతము
శ్వేతద్వీపము తదగ్రసీమఁ బరిఘీ
భూతాబ్ధిపురము లోక
ఖ్యాతంబది వేతె పొగడఁగా నేమిటికిన్. 112

తే. నెఱిఁజతుర్విధ పురుషార్థ నిధులు మిన్ను
ముట్టియున్నట్టు లొప్పు నప్పట్టణమున
గుఱుతుమీఱఁ జతుర్ద్వార గోపురములు
వికచమణిమయ వైజయంతికలతోడ. 113

చ. అమలిన హాటకమయంబును నగ్రసరోజ రాగకుం
భములును నై నమేడలఁ బ్రభాకరబింబము దోఁచి తన్మహో
ద్యమరుచి పుంజముల్ మెఱుగుతండము లీనఁగ భానుకోటి తే
జమున వెలుంగునప్పుర మజస్రము ఖేచరదుర్నిరీక్ష్యమై. 114

చ. స్ఫటికమణి ప్రభాపటల భాసురగోపుర శృంగకోటి సం
ఘటనగ నేడు కోటలును గాక పదంపడి విశ్వకర్మ యు
త్కటమతిఁ బెట్టుకోటయనఁగాఁ గనుపండువు సేయు రాకలం
జటుల సుధాబ్ధిభంగము లసంఖ్యము లాపురి చుట్టుఁ దూలుచున్. 115

చ. వలయిత రత్నవప్రము సువర్ణ శిరోగృహ రాజసంచయో
జ్వలితము నైన యుప్పురము సాగరమధ్య తటంబునందు ని
ర్మల పరివేష చక్రరుచి మండన మండిత చంద్రభాను మం
డల[1] ప్రతిబింబమో యనఁగ నం గడునొప్పఁ ద్రిలోకపర్వమై. 116

ఉ. సింగపు మోములుం గలుగు చిత్తరురూపము లప్పురోత్తమో
త్తుంగ సువర్ణ హర్మ్యములఁ దోరములై యట వేల్పుటేటి నీ
టంగడు బింబితంబులగుటన్ గని నీళ్లకుఁ దెచ్చి యభ్రమా
తంగము భీతిమాన్పుదురు తచ్చలితా చలితప్రవాహులై. 117

చ. వననిధి వీచికోచ్చలిత వారికణంబులు నా పురంబులో
ఘనతరహర్మ్య కేతువుల గాడ్పులఁ దూలుచు రాలు నభ్రవా
హిని జలబిందువుల్ చదల నింపగు దన్మిథునోత్సవంబునన్
జనసురగామరాంగనలు చేసెల్లెడు సేనలనంగ వెన్నెలన్. 118

చ. హరియెదుటన్ బురందిర నటాంగనయై యలరించు మస్త[2]భా
సురకనకాగ్ర దండపరిశోభిత పూర్ణఘటాలి వ్రాలెఁ ద
ద్గురు గృహరాజసౌధమణి కుంభపథంబున నూర్ధ్వలోకముల్
గరము వెలుంగు దిక్కులఁ బొగడ్తకు నెక్కి విచిత్రవై ఖరిన్. 119

1. డలి. 2. మస్తుభా.

మ. హరినీలేందు శిలాభిరామమగుచుం హర్మ్యంబొకండగ్రభా
స్వరమాణిక్యఘటంబుఁ గేతనపటీ సంపత్తియుంగల్గి య
ప్పురి వామాంగముఁ దామ్రజూటము మహాభోగంబు హారంబునుం
గర మొప్పారెడు నాసదాశివుని రేఖం బోల్చునత్యున్నతిన్. 120

చ. నవ నలినప్రియోర్ధ్వకిరణ ప్రతతుల్ పురి వెండి మేడలం
బ్రవిమలరాగ పల్లవవిభాసినులై లతలట్లు సాగఁగాఁ
బవడపుఁదీఁగె లెక్కడికిఁ బ్రాకెడునంచుఁ దదగ్రసంచర
ద్ద్యువతులుబట్టి చేఁదగులకుండఁగ నవ్వుదు రద్భుతంబునన్. 121

చ. త్రిపథగయే చతుష్పథగ దేవతరంగిణి చూడుఁడంచు రే
యిపుడిఁజతుష్పథాగ్రమున నిందుఁడు నిల్చిన నాల్గువీధులుం
జపలతరస్ఫురత్కనక సౌధ పరంపరలన్ సుధాకరా
తపరసపూరముల్ నిగుడఁ దద్దయుఁజూతురు పౌరబాలికల్. 122

మ. హరిసౌధాగ్ర సుదర్శనార కలితంబై చిత్రవర్ణాకృతిన్
[1]సురుఁగన్ వ్రేలుచుఁగేతనాంబరము వ్రేల్చున్నాఁడు రాహుగ్రహో
ద్ధురమూర్ధం బటఁద్రుంచి వైచునెడ నెందుం బోక రక్తాంకమై
పరిభాసిల్లు తదీయభోగలతయన్ భావంబునం దత్పురిన్. 123

చ. బహుకుసుమోపహారములఁ బ్రస్ఫుటమౌక్తిక రంగవల్లులన్
బ్రహిత విచిత్రతోరణ పరంపరలన్ శశికాంత వేదులన్
రహిఁబచరించు నప్పురవరంబు పథంబులు శ్రీకరంబులై
సహజమె శ్రీనివాసములు సంతతమున్ సదలంక్రియాస్థితుల్. 124

శా. కేళీసౌధము కేళిడోలికయునుం గేళీవనశ్రేణియుం
గేళీశైలము కేళిదీర్ఘికయునుం గేళీమరాళంబులున్
బోలన్ లేని గృహంబులే దొకటియుం బూఁబోండ్లు ప్రాణేశులన్
శ్రీలక్ష్మీ హరిమూర్తిభేదములు వర్ణింపంగ నింకేటికిన్. 125

మ. బలభిన్నీలమణి ప్రతానకృత సోపానంబునం బద్మరా
గలసత్కంధర మందిరంబులు గళత్కల్పద్రు పుష్పావళీ
కలితస్వర్గ విశాలసానువులునై కన్పట్టు క్రీడాద్రులన్
లలనల్ మేఘవియుక్త చంచలలలీలం బొల్తురవ్వీటిలోన్. 126

ఉ. రాకొమరుండు మన్మథుఁడు రాజనమొప్పఁగ నప్పురంబులో
నేక ధనుర్ధరుం డగుచు నెమ్మెలుచూపు గుణీకృతాళి శ్రీ
లాకల ఝుంకృతుల్ సుదతులలం బతులంగడునొంచు నమ్మహా
భీకరమాని వైరికతి భీకరభంగి చెలంగఁ జేయుచున్. 127

1. మూలపాఠము—శరధిన్.

మ. హరినాభీనవ పుండరీకమకరం దాసారముల్ గ్రోలి త
ద్వరకర్పూర మహోరు సౌధసుమనో వాతాయన ద్వారసం
చరణక్రీడ లొనర్చుచుం దిగుచు నిచ్ఛాభంగ సంగీతను
స్వరభంగీతతి మందమారుతము పజ్జం గ్రు[1]మ్మరుల్ దత్పురిన్. 128

సీ. పాలమున్నీటి లోఁపలనెంత దవ్వైన
  జానుదఘ్నంబుగాఁ సంచరించుఁ
దివుటఁ దొండము సాచి దిక్కరిణీ శ్రేణి
  చరమాంస దేశముల్ సంస్పృశించుఁ
గైలాసమేరు శృంగముల వప్రక్రీడఁ
  గొమ్ముల నలవోకఁ గూలఁద్రోచు,
సమదఘీంకారని స్వనములఁ జక్రవా
  ళాచల గుహల సింహములఁ గలఁచు

తే. సమదరక్షోధినాథ వక్షఃకవాట
పాటనోద్దండ తరచండ బలభరమునఁ
బ్రకటకట దానపాన సంభ్రమ దళీంద్ర
గానముల నొప్పునప్పురి కరివరములు. 129

ఉ. రూపముతోడి గాడ్పులు గరుత్తులు లేని ఖగంబు లశ్వలీ
లాపరినర్తనోల్లసిత లాసిక వర్గము శౌర్యవార్ధివీ
చీపటలంబు నాఁగవిల సిల్లుచునుండు మనోజవంబుతోఁ
నాపురివాజిరాజి హరిదశ్వుని యశ్వములన్న నవ్వుచున్. 130

ఉ. భూరిబలోగ్ర హేమకశిపు ప్రముఖాసురులం జయించి య
వ్వీరులబొమ్మ పెండెమున వ్రేలఁగ నంఘ్రుల దిగ్వలీన ని
స్సార విరోధులై సుభటసంజ్ఞకు మోహన చక్రలాంఛనో
దారభుజా క[2]లాపులయి తత్పురిఁ గాల్బరు వెల్తు రిమ్ములన్. 131

చ. పరభృతచంచు సంచలిత పల్లవమున్ మధులోల బంభరో
త్కరగత సూనముల్ శుకముఖ ప్రవిభిన్న ఫలంబుఁ గేలిసం
చరదబలా ప్రియప్రసవ సద్మమునై స[3]కలర్తుయుక్తమై
పురివన వైభవంబలరు భూరిమనోహర సౌరభస్థితిన్. 132

చ. రసికవధూవరుల్ కనకరత్న విభూషణ విభ్రమంబుపై
విసికిపరిత్యజించి వెడవిల్తుని కన్నులపండువైన సొం
పెసఁగఁగఁ బువ్వుసొమ్ము ధరియించి పరస్పరరూప దర్శనో
ల్లసిత పునఃపునస్సురతలం పటులై సుఖియింతు రాపురిన్. 133

1. ఆ. పా. పజ్జంగ్రమ్మరం దత్పురిన్. 2. సుధీనులయి. 3. సకరార్తు.

చ. నిరతము నిర్మలామృతము ◊ నిండితలంకు కొలంకులంతరాం
తరములనుండ వేల్పుగను ◊ దమ్ముల కుం బ్రియమాచరించుచుఁ
బరిఘుదనర్చుఁ దన్నగర ◊ పంకజవాసకటీ స్థలంబునం
గరము వెలుంగు వజ్రఫలకాంబుల మేఖలలీలఁ గ్రాలుచున్. 134

మ. పరమబ్రహ్మను విష్ణుఁడీజగము లుత్పాదించి తద్రక్షకై
పురుషాకారముఁ దాల్చునాఁడు సిరితోభోగించ నీదుర్గసా
గరమధ్యంబున సర్వమోహనముగాఁ ◊ గల్పించినాఁ డమ్మహా
పురివైకుంఠము దానియొప్పు పొగడన్ ◊ భోగీంద్రుఁడున్ జాలునే. 135

వ. ఇవ్విధంబున నపరిమితైశ్వర్య రేఖాలంకృతంబైన యావైకుంఠ దివ్యనగరం బట్లు త్రిలోచనుండు లోచన పర్వంబుగాఁ జూచి సంతసంబునం బ్రవేశించి రాజమార్గంబునం జనునప్పుడు. 136

శివుఁడు వైకుంఠములోఁ బ్రవేశించుట.

తే. తోరణాంభోజమకరంద ◊ ధారనర్ఘ్య
మొసఁగి మధుకర[1] మధురర ◊ వ్యోక్తిఁగుశల
మడిగిబాంధవ సంభావ ◊ నానుకూల
యయ్యెఁబురలక్ష్మి పార్వతీ ◊ హరుల కపుడు. 137

తే. హరుని తనుదీప్తిచే నీలహార్మ్య చంద్ర
కాంత పాషాణముల జలకణములురుల
నాడెఁ బ్రోదినెమళ్లుకే ◊ కారవములఁ
గనకనూపుర ఘళఘళాత్కార మొసఁగ. 138

సీ. మృగమదా లేపము ◊ మెఱయు వేదికనద్రి
కూలభాగంబని ◊ కొమ్ముఁజిమ్ము
మరకత సౌధకోమల రుచులకుఁ దృణ
ప్రీతిమైనందంద ◊ మూతిఁజాచు
నాపణరత్న దిక్ప్యచ్ఛాయ నిర్ఝరా
కృతియైన నుఱికలంఘింపఁ జూచుఁ
దననీడ మణిభిత్తిఁ ◊ గని ప్రతీపకకుద్మ
దాశంకఁగనలి[2] ఘుల్లనుచుఁ దిరుగు
తే. వెండితొగడున నిలిచిన ◊ వీధులందు
తాండవము చూపునూపుర ◊ ధ్వనులతోడఁ

1. ఆ. పా. మొసగి మధుకర మధురోక్తిఁ గుశలమడిగి, బాంధవాయత్త సంభావనాను కూలమయ్యె. ప్రా. పా. మధుకర మధుకరవ్యోక్తి 2. ఆ. పా. గుఱ్ఱనుచు 3. ప్రా. పా. తెగడునిలిచిన అ. పా. తగటునని నిలిచిన.

పసిఁడి మువ్వలపేరు జొంపంబు మెఱయ
నందికేశ్వరుఁ డీశ్వరానందలీల. 139

సీ. ముత్తెఁపుఁ జెఱఁగుల చిత్తంబు నింపించుఁ
గనకాంశుకంబుల కట్టుచనరఁ
బసపు కుంకుమచాయ నెసఁగు కుచంబుల
మందార పుష్పదామములు వ్రేల
నెలవంక తిరునామ గలనెన్నుదుళ్లఁ గెం
పులచుక్క బొట్టులు చెలువు మీఱఁ
దాటంకవజ్రాంశుధాళధళ్యంబుతోఁ
జెక్కులచిఱునవ్వు చెంగలింప
తే. శంఖచక్రాంక భుజలతల్ చారుముఖులు
పురపురంధ్రులు సంభ్రమంబునను వచ్చి
నిలయచత్వర వేదుల నిలిచి చూచి
రద్రిజాశంకరులను నెయ్యంబు తోడ. 140

సీ. శుకముఖోదితముక్తి సూచకభాగవ
తవిధేయులైన భాగవతవరులు
నుపనిషచ్ఛాస్త్ర సముత్కృష్ట గీతార్థ
గరిమ శోధించు భాగవతవరులు
ధృతివిశిష్టాద్వైతమత వైష్ణవాచార
గతి నివేదించు భాగవతవరులు
సావర్ణిముక్తి లక్షణము వచించు నా
గమయుక్తి మెచ్చు భాగవతవరులు
తే. నింటిముంగిళ్ల నగరులనెనసి యున్న
యాసనంబులపై లేచి యచటనచటఁ
దమకు సముచిత సంభావనములు సేయ
నద్రిజయు నీశ్వరుండును సరిగియరిగి. 141

వ. అంతఁ గొంతదవ్వనం బురమధ్యంబున ననేకకోటి సూర్యబింబ ప్రతిబింబకంబు లనం బ్రతిభాసిల్లు పద్మరాగమణిఖండంబు లెడయెడలం గలిగి కనకరుచినిచయచకచకవ్యాకీర్ణంబై యగ్రభాగంబునఁ గృత్రిమమరాళ ద్వంద్వమధ్యంబులం గెందామరపువ్వుల మవ్వంబున నివ్వటిల్లు పసిండి కుండలచాలు శోభిల్ల నాకాశంబొరయు ప్రాకారంబుతోడం గూడి ప్రత్యగ్రవిద్రుమద్వార స్తంభసముజ్జ్వల వజ్రకవాట ఘటితంబును, ధళధళాయమాన నవరత్నకీలితం

బును, బుష్పతోరణాభిరామంబును, బహిరంతర్వేదికా చంద్రోపలవితర్ది కా శోభితంబును, దౌవారిక సహస్రదురవలోకితంబును నగు ప్రథమగోపుర ద్వారంబు ప్రవేశించి వెండియును గుంకుమపంకాను లేపంబున నిగనిగలు వారుచు నకాల సంధ్యారాగంబు సంపాదించుచు వివిధకుసుమకోరక నికరవిరచిత రంగవల్లీసముల్లసితంబులగు ననేక ద్వారగోపుర ప్రాంగణంబులు చూచుచునయ్యై ద్వారపాలక కృతావధానంబుల నభినందించుచుం బోయి ముందట. 142

—శివుఁడు నారాయణమూర్తి హజారమునొద్దకుఁ బోవుట.—

సీ. శతధనుర్విస్తార ♦ చత్వరరత్నకు
ట్టిమభూమి మెఱుఁగు తెంకెడమలసిన
మండితి నవపుష్ప ♦ మాలికా సంకీర్ణ
భృంగసంగీత ప్రసంగ మడర
బహుపద్మరాగకుంభముల బాలార్కత్యా
పాటలాంశువులుపైఁ ♦ బ్రబ్బికొనఁగ
నవరత్న చిత్రిత ♦ ప్రవిమలోల్లోలకాం
తులు క్రిందఁబెక్కువర్ణాలు రచింప

తే. పసిడికంబాలు వేయింట ♦ బాగుమీఱి
మరకతోపల సోపాన ♦ మార్గమిడిన
పెద్దమొగసాల మేడసం గాంచి
వాహనముడిగ్గె శివుఁడు పార్వతియుఁదాను. 143

వ. ఇవ్విధంబున శంభుండు ప్రమథగణ పరివృతుండై ప్రియకాంతయుం దానును వచ్చి పెద్ద కొలువుకూటంబుముందర వాహనావతరణంబు చేసియుండుట వేత్రపాలురవలన విని నారాయణుండు. 144

—నారాయణమూర్తి శివపార్వతుల కెదురుగావచ్చినప్పటి విధము.—

క. తనమాయాశ్రీలీలలు
వినిక్రమ్మరఁ జూడవచ్చు ♦ విధమిదియనిని
మ్మనమున నవ్వుచు నెదురుగఁ
జను దెంచెన్ లోననుండి ♦ సంప్రీతిదగన్. 145

మ. హరి యంతఃపురినుండి యచ్చుటయు నయ్యైసేవకై యున్నవా
రు రువేగంబున వానుదేవ శుకముఖ్యుల్ చేరి కాళాంజి యొ

క్కురుఁడొక్కం డడపంబొకండు నిజఖడ్గంబు న్వహింపంగ నొ
క్కరుఁ డొప్పారఁగఁబట్టెను జ్వలతిముక్తాచ్ఛత్ర మగ్రంబునన్. 146

వ. వెండియు విష్వక్సేనుండు కై దండ యొసంగం గనక వేత్రపాణులగుచుఁ జండ ప్రచండ జయవిజయకుముద కుముదాక్షులు ముందట నిత్యయితో మహాదేవ యను నాలోకశబ్దంబులు బలుకం బనిఁడిగొడుగు పావాలుగిలుకలకుం దోడై శ్రీపాదపద్మంబుల నిగమాంత నూపుర ఝుళంఝుళ ధ్వానంబులు చెలంగఁ దరంగరేఖాభంగి నపాంగంబులం గరుణారసంబు దొలంకఁ బంకజలోచనా సహస్రంబులు ధవళచామరంబులు వీవఁ గనకపీతాంబర మయూఖరేఖాలం కృతుండై, మూర్తిమంతంబులై శంఖ చక్రంబు లిరువంకలంజను దేర ననంత విలాసవై భవంబున శుద్ధాంత గవనంబులు వెలుఁడి గంభీరయానంబునఁ జనుదెంచి యాదరపతుల నవలోకించి. 147

క. శ్రీరమణీ గురుకుచ కా
శ్మీర[2]ద్రవసిక్తమగుచు సొ మెఱయు నురమునకా
వారిజ నాభుండప్పుడు
గారవమునఁ బ్రమథనాధుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెన్. 148

వ. ఇట్లు కౌఁగిలించి యన్యోన్య మధురాలోకన జనిత కౌతుకంబునం బొదలి యద్రిజఁ గుశలంబడిగి పద్మనాభుండు సబహుమానంబుగా నయ్యిద్దఱఁ దోడ్కొని కొలువుకూటంబునకు విజయంచేసి వారికి నొక్క భద్రపీఠంబు చూపి నిజసింహాసనాగ్రంబు నలంకరించె, నంతఁ గ్రమక్రమంబునఁ బితా మహప్రముఖ దేవగణంబులు గంధర్వా ప్సరస్సిద్ధ విద్యాధర వ్రాతంబు నరుగుదెంచి యద్దేవదేవునకుం బొడనూపి యుచితస్థానంబులం గొలిచియుండి రానమయంబున. 149

క. అవధాన తత్పరంబై
యవనీశ్వర చూడనొప్పె సొ హరికొలువపుడా
శివపద్మో ద్భవ వాసవ
దివిజర్షి ప్రమథపూజ్య సొ దివ్యవిభూతిన్. 150

—••◆ లక్ష్మీ పార్వతులు కలుసుకొనుట. ◆••—

తే. గౌరివచ్చుట యెఱిఁగి శ్రీసొకాంతదివ్య
కామినులు గొల్వ శుద్ధాంత సొ సీమనుండి
కౌతుకస్మేర వక్త్ర సొ పంకజముతోడ
వచ్చెఁగొలువెల్ల సంతోష సొవార్ధిఁదేల. 151

1 నిశాంతాయతో మహాదేవ. 2. ప్రా. పా. భ్రమ.

తే. కలికిచూపుల నెత్తమ్మి ✽ కంటికెదురు
గాఁగవచ్చిన సిగజాతఁ ✽ గాఁగిలించి
తగినపూజలఁదనిపి సం✽తసముతోడ
నేక పీఠస్థయయ్యె న✽య్యింతితోడ. 152

నారదుఁడు విష్ణుమాయాగానము సేయుట.

క. ఆవేళ నారదుఁడు వీ
ణావాదన కేళిఁదేల్చె ✽ నారాయణు నా
నావిధ తన్నిజమాయా
వ్యావృత్తుల గీతసరణి ✽ నమరులు మెచ్చన్. 153

వ. వెండియుఁ బర్యాయంబున గంధర్వ యక్షకిన్నర కింపురుష సిద్ధవిద్యాధరాదులయ్యై విద్యల వైశారద్యంబులు చూపిరి. తదనంతరంబ సముచితగోష్ఠి సలిపి తన వచ్చినరాక ముఖావలోకనంబునం బ్రమథులకు నెఱుకపఱచి యలతి నవ్వు నివ్వటిల్ల శివుండు పుండరీకాక్షునకు నిట్లనియె. 154

{విష్ణుమూర్తియొక్క మాయామోహినీరూపము చూడవలెనని సాంబమూర్తి కోరుట.}

చ. [1]తరలకవార్ధిఁద్రచ్చి యమృ ✽ తం బొడఁగూర్చి బలాఢ్యులై నిశా
చరులుహరించినం గపట✽చంచలలోచనవై [2]హరించి నీ
వెరవునఁబుచ్చి దివ్యులకు ✽ విందులుబెట్టి త్రిలోకపర్వమై
తిరిగిన నీ వినోదము మ✽దిం బ్రియమయ్యెడుఁజూడ నచ్యుతా. 155

క. నారదుఁడు చెప్పె మదనో
దారభవత్కామినీ వి✽హారవిలాస
శ్రీరామణీయకంబును
నారాయణ నామనంబు✽నకుఁ బండువుగాన్. 156

ఉ. ఏమెయినింతరూపము వ✽హించితొ యెంత విలాససంపదన్
గాముని నాక్రమించితివొ ✽ కౌతుకమొప్పఁగనే క్రమంబునన్
బూమెలఁదేల్చితో దనుజ✽పుంగవ దేవమునీంద్ర వర్యులన్
దామరసాక్ష నాకుఁ బ్రమ✽దంబునఁ జూపుము తద్వినోదముల్. 157

తే. హరివధూలీల మోహించె ✽ నఖిలజగము
నావిలాసంబు చూచిన ✽ నభవనీవు
నంగజభ్రాంతిఁ జరియింతు ✽ వనుచు నన్నుఁ
బంతముగనాడె నారద ✽ పారికాంక్షి. 158

1. ఆ. పా. తడయక. 2. ఆ. పా. కరంచి నెవెరవున.

క. దేవాసురముని లట్లన
నీవును మోహింతువనిన ✽ నీచోక్తులకుఁ
భావమునఁగనలి వచ్చితిఁ
గావింపుము మాయనీప్రగల్భతఁజూతుఁ. 159

ఉ. దానవదేవ సిద్ధముని✽ఖామరసాసన ముఖ్యులందఱుం
నీనలినేక్షణాంగ రమణీయగుణంబుల మోహితాత్ములై
దీనతనొంది క్రుమ్మరుట ✽ తెల్లమి వారలు వీరివీరిలో
నా నెరియుంభవత్కపట ✽ నాటకముం విభజింతు మిమ్యోడన్. 160

ఉ. నామది నిర్వికారమును ✽ నావిజితేంద్రియతా నిరూఢియుం
నీమహనీయ మాయయును ✽ నేఁడమరుల్ గనిమెత్తురందఱుం
డామరసాక్షచూపు బెడిదంబుగ నీకలమాయ యెల్లనా
దీమస మెల్లఁజూపెద నతిస్థిరయోగ నిరూఢిపెంపునన్. 161

వ. అని మహాయోగి పుంగవుండైన యనంగదమనుండు తనయొద్దమున్న విష్ణు
మాయం బ్రకటించి సకలంబును హరిమాయా మగ్నంబనియును పరమ
సాత్త్విక జ్ఞానవంతులగు హరిభక్తులపం దక్కతక్కిన వారెవ్వరికి నమ్మాయ
గడప రాదనియును మఱియంతటం బోక సామాన్యదేవదానవులం బలెనే
మహానుభావుండగు దన్నుం బరిగణింపక నీవైననమ్మాయవలనఁ దరింపతే
వనియును దిరస్కారగర్భంబుగాఁ బలికిన కలహప్రియు నప్పటికిఁ గోపింపక
సైరించి కార్యానంతరంబున వారించువాఁడై మచ్చరంబునవచ్చి చిత్త
క్షోభంబుతోడ వనజనాభుతో నంతఃకోపతా[1]మసుఁడై పలుకునవ్విరూపాక్షుని
రూక్షవచనంబులకు ననుగుణంబుగాఁ బ్రమథశ్రేష్ఠులు క్రోధపరుషభాషణం
బులం గడకన్నులం గెంపుదోఁప నిట్లనిరి. 162

ప్రమథులు నదేప్రకారమహంకరించి పలుకుట.

తే. కూపమండూకమునుబోలెఁ ✽ గొంచెమైన
నీదువెడమా[2]ట దాము న్న ✽ నీచబుద్ధి
యధికగుణగణ్యుఁడైన యీశియభవునాడె
నితరులనుబోలె నీమాని ✽ యెఱుకమాలి. 163

ఉ. [3]మాయలముంచు నిన్నయిన ✽ మచ్చరికించిన విష్ణుఁడంచు నుం
బాయక రుద్రునింబలికెః ✽ బల్కినయప్పుడె పండ్లు డుల్లఁగా
వ్రేయుదు మీవెడంగు నునివేగిరమేలని భర్త మాన్పఁగాఁ
బోయెనుగాక యీపనులు ✽ బోయినపిమ్మటఁ జెప్పనేటికిన్. 164

---

1. ప్రా. కోపతాపనుండై. 2. వెడమాయదాముని నీచబుద్ధి 3. మాయలు ముంచు, నిన్ననిన మచ్చరకించునో విష్ణుడంచు.

ఉ. ఆతనికల్గ నేమిటికి నాతఁడు పల్కినయట్లు నీవు నీ
గాతలెపల్కి మాయలఁ బ్రకల్పితఁ జూపినఁ జూచిరోసియ
జ్ఞాతభవాది దివ్యముని సంఘము ముందటఁ బొల్లువుచ్చి వి
ఖ్యాతిగఁ గ్రమ్మఱంజనుట కార్యముగాక తలంచి చూచినన్. 165

క. నీమాయకోలఁది యీముని
యేమై మున్నెఱిఁగి నాఁడొ యెఱుఁగకయున్నన్
దామెఱసి పంతమాడునె
భూమింగల చోట్లనెల్ల బూమెలు గాఁగన్. 166

చ. మొదల నిశాచరాధముల మూఢులదుర్విషయాభిలాషులన్
మదనవికారతత్పరుల మాయలఁబెట్టుట చెప్పనేల య
య్యుదనునసిద్ధ సంయమి మహావిజితేంద్రియులు న్మనోభవ
ప్రదరవిభిన్నులై రనుచుఁ బల్కె మునీంద్రుఁడు నీవధూక్రియన్. 167

ఉ. నీతరుణీ విలాసమున నెమ్మదిఁదాల్మినిఁదూలి యమ్మనో
జాతనిశాతబాణములఁ జంచలులైన మునీంద్రు లెవ్వరో
చూతము వీరు వారనుచుఁ జూపిన నీసభలోనె లే[1]రెకాం
తా తరళాత్ములున్మనులె తాపసులే విజితేంద్రియాత్ములే. 168

వ. అని ప్రమథులు పరిహాసంబుగాఁ బెక్కుభంగుల నారదుని భర్జించి హరిని
ధిక్కరించి బీరంబులు పలుకుచుండి రాసమయంబున. 169

అందుకు విష్ణుమూర్తి యోచనసేయుట.

చ. ప్రమథగణంబులాడు బహుభాషలు శంకరుఁ డీరసంబునన్
దమకముతోడవచ్చిన విరోధంబును నారదు నిశ్చయంపు భా
వముగని మందహాస మొదవన్ వనతాననుఁడై నిమేషమా
త్రము హరియూరకుండె నుచితక్రమమూరయుచున్ మనంబునన్. 170

వ. అప్పుడు. 171

సీ. మాఱుత్తరములేక మాధవుం డున్నవాఁ
డది యేమొకో యని యరయువారు
మనబోంట్లఁగాక యీమాయలు సోకునే
దర్పకాంతకునని తలఁచువారు
నేఁడేని యిద్దఱి నెఱతనంబులుగాన
నయ్యెడుమని మదినరయువారు
హరునేవిధంబున నైన నీ హరి మాయ
నెలయించునని నిశ్చయించువారు

1. వేరె.

తే. నైరిసురమునిముఖులు తత్తదవసరమున
నాప్రతిజ్ఞాప్రతిష్ఠ యొక్కనర్పనున్న
భావమిదియని విభుఁడున్న భావ మెల్ల
నారదుఁడు తన్మనఃప్రసన్నత నెఱింగె. 172

క. అందఱు నయ్యో విధగాల
నందకధరచిత్తవృత్తి నాటినతలఁపె
ల్లఁ దమతమ మాటముల కొలఁ
దం దరయుచు నుండిరమరు లాసమయమునన్. 173

వ. సర్వాంతర్యామి యగు నయ్యనంతుండు తన యంతర్గతంబున నమృతార్థంబు దుష్టదానవ వంచనంబునకై పూనినమదీయ మానినీరూపవిలాసంబు చూచినవాఁడై నారదుండు [1]వార్తావాహుండు గావున సకలలోకంబుల బహుప్రకారంబులఁ బ్రకటించుచు వచ్చివచ్చి తన వినోదంబుగాఁ బ్రసంగించినఁ బ్రమథులుం దానును నేమని యాక్షేపించినాఁడో, దానికై కథానుకథనంబున దేవరవైనం జూచిన మోహింతువని యత్యాశ్చర్యంబుగాఁ బ్రస్తుతించిన నదితన్నుం దిరస్కారంబు సేయుటగాఁ దలంచి యభిమానించి క్రమ్మఱ నాకపటసుందరీ సౌందర్యంబుచూచి మోహింపక నిర్వికారంబునం బోవువాఁడనని సంకల్పించుకొని వచ్చినవాఁడు, సాంత్వవచనంబులం బోవువాఁడు కాఁడు, దీనికేమిసేయువాఁడ, నమ్మహాత్ముని చిత్తంబు సంక్షోభింపం జేయవలసె, నీతని తమకంబు కొలఁదిగాదు, ప్రమథులు నిర్వాణత్వంబు చూపి బీరంబులు పలుకుచున్నవారు, వీరి నెవ్విధంబుననైన నీ వేళకుం ద్రోచి పంపితినేని నారదునకుఁ దలయెత్తుకొనరాదు, నేఁడు వీరిని మోసపుచ్చి సిగ్గుపఱపకుంటినేని గెంటసంబాడి నవ్వుదురని నానావిధంబుల నూహించి మాధవుండు కొండొకప్రొద్దునకు మాయామందస్మిత సుందరంబగు వదనారవిందం బల్లనయెత్తి భూతభర్త కిట్లనియె. 174

{ మోహినీరూప మేలచూడవలె నీపంతము మానుమని శివునితో విష్ణువు చెప్పుట. }

క. అమృతార్థంబమరులకై
కమలేక్షణనై వికార కలనన్ మాయా
భ్రమలంబెట్టితిఁగాక
ట్లమరునె యోగీశ్వరుండ వగు నీయెదుటన్. 175

ఉ. నీవు మహానుభావుఁడవు నిర్మలయోగ నిరూఢమాని సం
భావిత దివ్యమూర్తివి ప్రభావసమగ్రుఁడ విట్టినీకు చే

1. ప్రా. ప్ర. వార్తార్థుండుగావున. ఆ. పా. వార్తవాహుండు.

తోవికృతి ప్రపంచములు దోచునె యింతుల దుర్వికార మా
యావిషమ ప్రకారముల సన్యులకుంబలె భూతనాయకా. 176

మ. మమునఖ్యంబునఁ జూడవచ్చి హితసన్మానంబులం బూజలం
బ్రమదంబందక యల్పకార్యమునకై భావంబు వేఱొక్క చం
దము గావించుచు నీగుణంబు గడుఁజిత్తక్షోభముంజెంది దు
ర్దమవాఙ్నిష్ఠుర వృత్తిఁజూపుటకు నాచిత్తమ్మెట్లు మెచ్చెది[1] క్లేటికిన్. 177

క. కనకాస్యాదులకై చూ
పిననావని[2]తా విలాస పేశలగుణముల్
మును దెలియవె యా భంగినె
దనుజులకుం జూపినాఁడ దర్పకదమనా. 178

చ. అదియును నీకుఁజూడఁ బ్రియమైన నొకానొక కార్యవేళఁ జూ
పెద నిపుడేల యింద్రియ విభేదముఁబొంది మనంబు తాల్మిబి
ట్టదరఁగఁజేసి యోగక మహాత్ముల నిశ్చయదివ్యయోగ సం
పదఁగుదియింప నీసుజన మండలియందు నవేందుశేఖరా. 179

ఉ. నావుడు శంభుఁడిట్లనియె నారదు పంతము నిల్చుటొండె నే
భావజునేఁడుగెల్చి కృతిభంగిఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కుటొండె గా
కీ వెడమాటలం జనదు నే మురమర్దన నేఁడు సువ్వె కా
ర్యావసరంబు నీకును మదర్థము మాయల పెంపుచూపఁగన్. 180

క. నామీఁదయానసుమ్మీ
తామరసదళాక్షయన్యకథా చిత్తుఁడవై
నీమాయా స్త్రీరూపము
నాముందఱఁ జూపకున్న సమ్మతి గ్రీడన్. 181

క. అని రుద్రుఁడు వాలాయము
తనునొత్తిలి పలుకఁబలుకఁ దగనిట్లనియెన్.
వనజాక్షుఁడు బ్రహ్మామర
మునులకుఁ గర్ణోత్సవముగ ముగ్ధేందు ధరున్. 182

చ. పలుమఱు మాన్యుఁడంచు నినుభంగమొనర్పక సఖ్యమూఁది నీ
యలుకకునోర్చి నీప్రమథులాడెడు కర్ణకఠోరభాషలన్
దలఁకకనీకునేఁ బ్రియము తద్దయుఁ జెప్పిన నియ్యకోక నా
పొలఁతుక రూపుచూచుటకె పొంగెదు చూచెదుగాక యేమనన్. 183

1. మెచ్చి 2. ఆ. పా. మాయావిలాస.

వ. అని భక్తవచన ప్రతిపాలకుండును జగన్నాటక సూత్రధారుండును [1]సకలగుణ
సంపన్నుండునునగు వెన్నుండు చిన్నినగవు మొగంబునం జిగురుకొల్పి నారదుని
ప్రతిజ్ఞ నిల్పువాఁడై యతని నవలోకించి. 184

క. ఫాలవిలోచన వహ్ని
జ్వాలల మరు నేర్చినాఁడు సర్వజ్ఞుఁడు కాం
తాలీలల మోహించునె
యేలాపంతంబు పలికి తీహరుతోడన్. 185

వ. అనినఁ గరంబులు ముకుళించి విరించిసూనుండు కలహాభోజనుండు గావున
నయ్యిద్దఱకు వివాదంబగుటకు సంతసించుచు హరియభిప్రాయం బెఱింగి
యిట్లనియె. 186

నారదుఁడు విష్ణుమూర్తిని, నాతనిమాయను నుత్కర్ష చేయుట.

శా. దేవా దేవర దివ్యతత్త్వము మహాధీరుల్ పరబ్రహ్మ వి
ద్యావేదుల్ నిజసాత్వికోత్తములు, సత్యజ్ఞానవంతుల్ మదిన్
భావింపంగలరేమొ కాక యితరుల్ భావింపఁగా శక్తులే
యీవాణీశ శివామరుల్ దెలియరే యీ యర్థమాత్మేశ్వరా. 187

క. డెందంబునకును వాక్కున
కందఁగరాకున్న నీ చిదాకృతి విద్యా
మందు లెఱుంగరు విజ్ఞా
నేందుజ్యోత్స్నా ప్రసన్న హృదయులు దక్కన్. 188

తే. అట్లు బ్రహ్మైకతేజమై యలరునీవు
భూరిమాయా బలంబున భువనచయము
బహుచరాచరకోటి సంపదలనించి
ప్రభుఁడవై యుంట యిది వేదభాషితంబు. 189

క. ఇటువంటి నీవు మాయా
నటనకళా ప్రౌఢిచూపి నన్ భ్రమయక యెం
తటివారు యోగవిద్యా
పటుబుద్ధివహించి నిల్వఁబడువా రుర్విన్. 190

మ. అదియో యేల యెఱుంగరే మునులునీ యంభోజజాతుండు నీ
మదవత్యుత్కటరూప విభ్రమమునన్ మానంబు వేతూలినన్
మదమాద్యన్మదనాస్త్ర నిర్దళిత మర్మస్థానులై పోక బ
ల్లిదులై యెవ్వరు నిర్వికారమునఁ దాల్మిన్ జెంద లేకుండుటల్. 191

1. సత్యసంపన్నుండు

వ. దేవగవట్లు సముద్రమథన సంభవంబైన యమృతకుంభంబు హరియించిన యసురుల మోసపుచ్చి యమృతంబు గొనుటకై కపటకామినీ రూపంబుఁ దాల్చి యానక్తంచరులు మున్నుగా సకల లోకంబులను మోహింపఁ జేయుట జగంబులం బ్రసంగించుచుఁ బోయిపోయి కైలాసంబునఁ బ్రమథగణ పరివృతుండైన యిమ్మహాదేవుని సన్నిధానంబున స్తుతియించిన మిథ్యాలాపంబులని నన్ను నపహసించి తన నిర్వికారత్వంబు ప్రకటించుకొని యహంకరించిన. 192

శా. పంతంబాడితిఁ భాలలోచనునితోఁ బ్రహ్మాదులుం బోలెనా
వంతైనన్ గడువంగలేక హరిమాయామోహచక్రంబునన్
భ్రాంతిం బొల్దుదు నా జగత్పతివిధూ రతోల్లసత్క్రీడలన్
జెంతన్నిల్చిన నీవునంచుఁ ద్రిజగత్ప్రసిద్ధంబుగాఁ దత్సభన్. 193

క. ఇది యపరాధంబని మీ
మదిఁజూడక భక్తవరద మనమునకింపై
నదియాచరింపు మనుచుం
దుదిఁదోపం బలికె నారదుఁడు సకలంబున్. 194

ఉ. అంతయు దివ్యచిత్తమున నారసిమాయలు సంఘటించి శ్రీ
కాంతుఁడు తత్సభాసదులఁ గాలగళుం బ్రియమారఁజూచె వ
క్త్రాంతర సుప్రసాద దరహాసరసామృతవీచిదోపఁగా
నంతటనేమి చెప్పుదు ధరాధిప వల్లభయద్భుతంబుగన్. 195

{విష్ణుమాయా ప్రభావముచేత ముందుగానే శివునికి మన్మథ వికారములు పుట్టుట.}

క. ఆయంగజగురు నగవున
నాయంగజవైరి యంగజానందకళా
శ్రీయుక్తుఁడయ్యె వెన్నెల
సోయగమునఁ గైరవ ప్రసూనము వోలెన్. 196

సీ. అవయవంబులు గరుపారె నానందాశ్రు
కణములు దొరఁగె మైకంపమడరె
జడతవాటిల్లె వైస్వర్యంబు జనియించెఁ
బులకాంకురంబులు పొడమెఁగలయ
మోములు వైవర్ణ్యమునఁ బొందెనందంద
శ్రమవారి పూరంబు జాలువాఱె
నుల్లాసమునఁ బొందె నుల్లంబు నంగజో
త్సాహాను రాగముల్ సందడించె

తే. భావివైష్ణవ మాయాసతీవిలాస
జాతపరితాప భారసూచకముగాఁగ
నప్పుడేమని చెప్పుదు నవనినాథ
కొలువు వారికి నెల్లఁ గోర్కులు దలిర్ప.　　197

మాయామోహిని యవతరించి వచ్చుట.

క. హరి యోగమాయ నుదిసం
స్మరియించిన మాత్రనపుడె మను జేశ్వరయా
పురహర ముఖులముఖంబులఁ
గరమరుదుగ మదన కాంతి కళ దైవాఱెన్.　　198

చ. కలకలనవ్వు నెమ్మొగము కాటుక రేఖల సోఁగంపు చూ
పులు నెలవంక నెన్నుదురు భ్రూలతికా విలసంబు మన్మథా
కులహృదయంబుఁ గల్గి కుచ కుంభభరానత మధ్యవల్లితోఁ
జెలఁగుచువచ్చె నొక్కమన సింధుర యాన సభాగ్రసీమకున్.　　199

సీ. నాసాపుటముల కానంద సంపాదియై
పచరించె నొకవింత పరిమళంబు
చెవులకుఁ బండువై చిత్తంబు ఝల్లనఁ
గెరలెనపూర్వ భృంగీస్వనంబు
కనుగొనల్ మిఱుమిట్లు గొనఁదళుక్కునఁ బర్వె
గుఱుతు సేయఁగరాని మెఱుఁగు దీఁగె
యంగంబులుప్పొంగ హర్మ్యరత్నశ్రేణి
మోహనపుత్రికా మూర్తిదోఁచె

తే. నతివ చనుదేర ముందఱ నంతనంత
నవ్యతనుగంధమును నూపురారవంబు
నంగదీప్తియు నతిరూపునయ్యెఁ బిదపఁ
జోద్యమందుచు సభవారు చూడఁజూడ.　　200

ఆమోహినీ కాంతనుజూచి సకలమైనవారు మెచ్చుకొనుట.

చ. మదననిధాన దేవతయొ మానినియై తిలకింపవచ్చు న
మ్మదరసపూరమో సురత మంత్రనియంత్రిత యంత్రమూర్తియో
సదమల దివ్యయోగిజన సంఘముపాలిటి విఘ్నశక్తియో
యదియని యవ్విలాసవతి నందఱుఁజూచిరి యుత్సవంబునన్.　　201

శా. మందాందోళిత కుండలద్వయముతో మందస్మిత శ్రీలతో
మందార ప్రసవాంచితాలకమిళ న్మత్తాళిగానంబుతోఁ

గందర్వక్షితిపాలగంధ గజరాడ్గంభీర యానంబుతో
సౌందర్యాకలమైన యాపొలఁతి యాస్థానంబు వే డాసినన్. 202

చ. కొలువున నున్నయచ్చరలు సుందరి నైందవ చంద్రికారుచిన్
నలినులభంగి సిగ్గునఁ బెనంగిరి శ్రీనగజావధూమణుల్
వెలవెలఁబాఱెఁ దద్భవన విస్ఫుటకృత్రిమ రత్నపుత్రికా
విలసన మవ్విలాసవతి విభ్రమకాంతులఁ మింటఁదోఁచినన్. 203

మోహినీకాంతా విలాస వర్ణనము.

సీ. వేయుమన్మథుల పూవింటికోలల బారు
పరుసున దృక్పరంపరలు నిగుడ
లక్షపద్మముల యుల్లాసంబు వొదిగొన్న
కరణి నెమ్మోము వికాస మడరఁ
గోటిచంద్ర ద్యుతుల్ కొనసాగుచున్న రూ
పంబునఁ దనుదీప్తి ప్రజ్వరిల్ల
శతకోటి రతివధూ సౌభాగ్యమెసలారు
పగిదిలావణ్య సంపద దనర్ప
తే. నఖిలదివ్యాంగనా సమభ్యర్చితాంగ
విభ్రమాసక్తి మరుఁడు వెన్వెంటరాఁగఁ
జొచ్చె నాస్థానసదనంబు శోభనాంగి
చంద్రకౌముదిఁ గుముదపుష్పంబు వోలె. 204

వ. ఇట్లు మదనకామధేనువు చందంబున ననంగ మంగళాధిదేవత తెఱంగున, సంకల్పభవ కల్పలతికలాగునఁ గామసముద్ర కల్లోలిక విధంబునం గుసుమశర వర్షాగమ తటిద్వల్లి మురిపెంబున నిక్షుకోదండవీర లక్ష్మిలక్షణంబున సాక్షాత్కరించిన, లత్తుకరసంబు జొత్తిల్లుచుఁ బ్రణయాపరాధనాయక వక్షస్తాడన ప్రసాదదాన శౌండంబులై వందనీయంబులైన యడుగు కెందమ్ములును, ప్రసూనతూణీర లావణ్యంబు గణింపక భుజంగ భయంకరంబులై మరుని మువ్వల కోలలుపోలె రవ్వళింజూఁపు రవలయందియలుగల జంఘాకాండంబులును, నునుపసిండి నిగనిగ లలరారుచు వల్లభ భద్రదంతావళంబుల బంధించి కట్టుగంబంబులైన మెఱుంగుఁ దొడలును, ననంగ మంగళ గృహాలోప కంఠ నాభీ సరోవరకనక సైకతంబై విటరాజహంస విహారణపదంబైన నితంబ బింబంబును, మందపవన కంపితంబగు లేఁదీఁగెబాగున జలదరింపుచు యువ శ్రేష్ఠులకు నస్తినాస్తి వివాదసందేహ హేతువైన తనుమధ్యంబును, రతిరాజ పట్టాభిషేకసమయ సమభ్యర్చిత కనక కలశంబుల విలాసంబుల నవకుంకుమ స్థాసక పుష్పమాల్యాలంకృతంబులై రసికకాముక గాఢాలింగనబంధ

భ్రమానుబంధ బంధురంబులైన గురుకుచ కోరకంబులును, బంకజనాళ శంకా కరంబులై వియుక్తదయిత మోహపాశంబు లనుటకుందగిన శాతనఖాగ్రంబులైన హస్తంబులును, త్రిరేఖా విలసితంబై వల్లభ రతిరాజ్యప్రవేశసమయ విజయ శంఖంబైన గళంబును, బ్రణయరంహానునయపరికర గ్రాహ్యంబై కోమలతాళీ శలాటుబీజ విరాజితంబైన చుబుకంబును, బున్నమనిండు చందురుని చెందంబునఁ బ్రసన్నంబై పాంథజన మనస్సంతాపహరణ కారణ సుధారస రసికమందస్మిత సుందరంబైన నెమ్మొగంబును పరిపక్వబింబికా ఫలరూపంబున, రసమయంబై ప్రాణేశ్వరతృష్ణాప్రశమన సమర్థంబగు నమృతం బాస్వాదింప నింపైన యరుణాధరంబును, మనోహర సౌరభ సౌభాగ్య నిశ్వాసమారుతంబునఁ బ్రియులముఖ కమలంబులు వాసించు నాసికాచంపకంబును, శ్రీకారసదృశంబులై వియోగిదురభిమాన లతోచ్ఛేదనరత మదన నిశాత చక్రంబులనం బజ్వరిల్లు వజ్రతాటంక చక్రంబులుగల శ్రవణంబులును, మందస్మిత స్మేరంబులై మనోరమణ రమణీయముఖావలోకనము ఖరబింబంబులై విడంబించు మృదుకపోల పాలికలును, ముత్తియంపు చిప్పల యొప్పిదంబున విప్పారి, హృదయకమలసముద్భూతమదనానురాగ మకరందంబుచిందుచు వెక్కసంబైన వెన్నెల రసంబు పుక్కిలించు చకోరంబులన నలరు దరహసిత విలోచనంబులును, పారిజాత ప్రసూనగర్భ నిర్భరంబులై విరహి మర్మభేదనంబులై పెంజీకటి సిరులనించు నింద్రనీలఖండ ఖచితమయూర పింఛసమానంబైన సాలక కేశపాశంబులును, దనకు సహజాలంకారంబులై పొలుపార సముచిత దివ్యాంబరాభరణ భూషితయై మదాలసత్వంబును, మనోహరలీలా మధురిమంబును, వ్రీడానమ్రభావంబును, వీక్షావిలసనంబును, నంతర్హాసంబును, ననంగ లౌల్యంబును క్షణక్షణ సాత్త్వికోదయంబును, బుట్టింపంజాలు యెలజవ్వనంపుసిరులు దైవాఱ సర్వమోహినియై సంసార సుఖసారంబైన మన్మథబ్రహ్మవిద్యాతత్త్వంబే ప్రమాణంబని చిదానంద కళలు తనయందకాని లేవను నుద్యోగంబుగలిగి యక్కలువకంటి పురోభాగంబున నిలిచిన. 205

{ మోహినీకాంతను జూడఁగానే శివునికిని బ్రహ్మర్షులు మొదలైన వారికిని సాత్త్వికోదయమగుట చిత్త వైకల్యము పుట్టుట. }

ఉ. కలఁగెంజిత్తముగుండె ఝల్లుమని యొంకెగంపించె దేహంబు క
న్నులఁ గెన్నెక్కెఁ జలించె ధాతువులు వెన్నుండట్లు మాయాసతీ
కలనన్ గామకళా సహస్రరసికోత్కంఠన్ విజృంభించినన్
వలరాజంటని యోగినంచు విరతిన్ వర్తించునాశూలికిన్. 206

తే. బ్రహ్మ యోగీంద్రదేవ దిక్పాలవరులు
భ్రమానుపడి చూచుచుండిరి ♦ మగువచెలువు
ప్రమథులన్యోన్య పరిరంభ ♦ బద్ధులైరి
వికలితేంద్రియులై వెడవిలుతు చేత. 207

ఉ. ఎంతటివారు ధైర్యము వహింపఁగ నెంతటివారు మోహ వి
భ్రాంతులుగాక యీజగతిపైనిఁక రుద్రునికంటె యౌవనా
నంత విలాసరేఖఁ దరళాక్షి రతోత్సవ సంభ్రమంబునం
జింతవహించి లేనగవుఁ ♦ జిల్కుచు మన్మథుఁ బ్రోదిచేసినన్. 208

సీ. నిశ్చలితధ్యాన ♦ నియమంబు లలితాంగి
తోరంపు రూపంబు ♦ దోఁచుదాఁక
మహనీయ జపనిష్ఠ ♦ మత్తేభగామినీ
శోభనాగమనంబు ♦ చూచుదాఁక
నిజకులాచారంబు ♦ నీరేజపత్రాక్షి
కడకంటి చూపువైఁ ♦ బడినదాఁక
నుగ్రతపోవృత్తి ♦ యువతీ శిరోమణి
యౌవన సౌభాగ్య ♦ మబ్బుదాఁక
తే. సంతతేంద్రియ నిర్బంధ ♦ శక్తియబల
యలతిసిగ్గున సొబగుమే ♦ నదురుదాఁక
గాకయీమీఁద సాగునే ♦ కంతుచేతఁ
గాళగళుఁడైన బ్రహ్మర్షి ♦ గణములైన. 209

ఉ. ఏమనిచెప్పుదుం గురుకులేశ్వర వైష్ణవమాయ కొల్వునం
దామర సాక్షుఁ డెప్పటి విధంబున నున్నటులుండఁగానె బ్ర
హ్మామరమౌని కోటులకు ♦ నచ్చెరువై పరమాత్మయోగ వి
ద్యామణియైన శంభుహృదయంబు ముదంబునఁదేల్చె నాక్రియన్ 210

—◆◆— మోహినీకాంతనుజూచి శివుఁడు మెచ్చుకొని వర్ణించుట. —◆◆—

తే. ఇవ్విధంబునఁ గొలువెల్ల ♦ నిందువదన
భువనమోహనలీల నుపొప్పెంగె నపుడు
పూర్ణిమాచంద్ర చంద్రికాస్ఫూర్తిచేతఁ
బాలకడలియుఁబోలె భూపాలచంద్ర. 211

క. కొలువెల్లఁ దనవశంబై
తిలకింపఁగఁజేసి మదవతీ రత్నము ని
ర్మలచంద్ర దేవతాకృతిఁ
జెలువారఁగఁజూచి శివుఁడు ♦ చిత్తములోనన్. 212

క. భళిరే! సతిగనైపుట్టిన
వలదా యిటువంటిరూప వైఖరి లీలా
విలసనముఁ జూపి పురుషుల
తలఁపులు ఛేదించి వలపు దలకొలుపంగన్. 213

శా. వందారుప్రియ ఫాలభాగమున నవ్యాజప్రసాదంబుతో
నందంబైన యలంక్రియా సరణిలాక్షాంకంబు సోఁకించుచున్
గెందమ్ముల్ దనయన్ననమ్ములయి రాగిల్లన్ స్వనఃప్రీతిఁ బెం
పొందుం దాని పదద్వయంబు సరికెక్కల్లొప్పన్ జిగుల్లెన్నఁగన్. 214

శా. బంగారంపు మెఱుంగులం దనరి రంభాభూజముల్ తొల్లి యే
భంగిన్ బంకజసంభవుం దగ భజింపంజాలెనో నిష్ఠమై
రంగన్మన్మథడోలికాస్థిత సువర్ణస్తంభయుగ్మంబు లీ
లం గన్పట్టెడు దీని యూరువులఁ బోల్పంగల్గె భాగ్యంబిలన్. 215

చ. కనకపు నిగ్గులుం గలిగి కౌఁగిటికిం గడు వెక్కసంబులై
నునుజిగి మీఱు గోరికొన నొక్కుల [1]జీగియవాటి యున్న మ
ధ్యనవన జాతకోరక యుగంబుక్రియన్ గొనవాఁడులైన యీ
వనిత పయోధరంబులకు వారణకుంభము లీడువచ్చునే. 216

చ. సితకరబింబ మే తపము చేసెనొ పంకజ సూనమేమి స
ద్వ్రతము సమాచరించెనొ సుధారసకాంతియు సౌరభంబు పూ
ర్ణతయు వికాసముం గలిగి నాఁడెముగా నొకవేళయైన యీ
యతివ మొగంబుఁ బోల్పఁదగినట్టి పదార్థము లొటకున్ భువిన్. 217

చ. అమృతము చలు[2]వారు తుహినాంశు మరీచుల యల్లిబిల్లి ము
త్తెముల ప్రచారమబ్జవన దేశము కుందు మెఱుంగు నేఁగె తం
డము మొగసారి యీసతి బెడంగు కనుంగవచూపు లు[3]త్కటా
సమశరమోహనాస్త్రముల సంగతి మూర్ఛల పాలుసేయవే. 218

సీ. విజితేంద్రియుల మనో విరతి శాబ[4]ములకు
గండకత్తెర దీని కలికిచూపు
సిద్ధయోగీంద్రుల చిరయోగ వారాశి
కౌర్వానలము దీని యలఁతినవ్వు

1. నునుజిగి మీరగోరికొన నొక్కులకున్ బిగియారియున్న మధ్యన వనజాత. 2. ప్రా. పా. చల్లబారు. 3. ఆ. పా. లక్కటాసును ప్రా. రసజాత. 4. శం(ఖ)బమునకు ఆ. పా. వీరశంఖములకు.

తపోధనుల తపఃపర్వతములకుఁ
గులిశాయుధము దీని ఽ కొమరువయసు
హ్మవేత్తల బ్రహ్మ ఽ పరిబోధ చంద్రిక
కరుణోదయము దీని ఽ పరిచయంబు
లనిష్టలు నీపూర్ణ ఽ చంద్రవదనఁ
బిగియార కౌఁగిటఁ ఽ జేర్చుదాఁక
క యామీఁద ఫలమేమి ఽ కలదుచూడ
చుఁ దర్కించె శివుఁడు మోహాంధుఁడగుచు. 219
వ్పుడు. 220
ల్లువెల్లఁ దన్నుఁ జూడఁగ
దరవిందాక్షి చూచెఁ ఽ దరళకటాక్షం
ములఁ బ్రేమయుఁ దమకము
నగవును నంకురింప ఽ నిందుకిరీటున్. 221
తపయోజ పత్రముల ఽ యంచుల మించులువాఱు చంద్రికా
కణరాజి చెందమున ఽ రాజిలు రాజనిభాస్యకజ్జల
సరలసత్కటాక్షములఁ ఽ బర్వెడులే నగవుల్ గఱంచె న
స్యసమశరారి డెంద మనకేలాంకురముల్ నవనీతముంబలెన్. 222
న చూపుకంటె మిక్కిలి
చింతామణి మేలుచూపు ఽ వాంఛాలతలన్
నిచిన శంభుఁడు మదనుని
నిశిత బాణాగ్ని శిఖల ఽ సోఁకునఁ[1] బ్రేలెన్. 223

శివుఁడు వివేకశూన్యత చేత మోహినియందు లోలుఁడౌట.

ారదమౌని పంకతము చిత్తగింపక
నలినాసనాదులు ఽ నగుదురనక
పమథులనెఱవాది ఽ పలుకులు దలఁపక
గిరిజయీరసమునఁ గెరలుననక
ారిమాయయోయని ఽ యాత్మ శంకింపక
తన దృఢయోగ వర్తనముఁగనక
ర్వజ్ఞతాశక్తి ఽ సడలుట యెఱుఁగక
చిత్త సంక్షోభంబు ఽ చెందుననక
ంచి కామాంధకారంబు ఽ ముంచిముంచి
నముఁగప్పిన సకలంబు ఽ మఱచి శివుఁడు

1. ఆ. పా. 'శిఖలసోకువ వచ్చెనూ

బాలలీలావిలాస విభ్రమపయోధి
లోలకల్లోలములలోనె యోలలాడె. 224

తే. చూచు సతిరూపు వెండియు సొంపుమీఱఁ
బడతి ప్రేమంబుచూపు[1]నఁ బరిణమించు
నిట్లు నన్యోన్య దృష్టులు నేకమైన
భావ మాహ్లాద మొనరింప భావజారి. 225

ఆ. లేచిపోయి పట్టఁజూచుఁ గ్రమ్మఱమాను
నవసరంబు గామి నాత్మఁ గలఁగుఁ
దరుణిఁ జూచుఁ గొలువు నుపేక్షించి పరికించి
వెచ్చనూర్చు మిగుల విహ్వలించు. 226

తే. ఎట్టకేలకు ధైర్యంబు మట్టుకొలిపి
వేళగామికి నమ్మహా వేగముడిగి
కొలువువీడ్కొని దీని నే బలిమి నెత్తు
కొనిరయంబునఁ బోయెద ననితలంచి. 227

ఆ. ఒక్కభంగిధైర్యమూఁది తత్క్రీడలఁ
దగిలియున్న చూడ్కి[2] మగుడఁదిగిచి
వీడుకొలువడయు వినయంబు సంధించి
శూలికొలువువంకఁ జూచునపుడు. 228

క. హరియును సిరియును మొదలుగ
సరసిజగర్భాది దివిజ సంయములచటన్
ధరణీశ లేకతక్కిరి
హరుచూడ్కికి నేమిచెప్ప నచ్చెరువొందున్. 229

క. హరియును వేల్పులు నెయ్యెడ
కరిగిరొకో యనుచుఁ బార్శ్వ మవలోకింపన్
గిరిరాజ[4]సుతయుఁ బ్రమథులు
పరిజనములు లేరయచటఁ బరికింపంగన్. 230

శివుఁడు చూచుచుండగానే యా సభామందిరము మాయమై యాస్థలము శృంగారవనమవుట.

వ. వెండియు విస్మితుండై కామఘస్మరుండు నలుదిక్కులుగలయ నాలోకించు నప్పుడు కొలువుకూటంబు మొదలుగాఁగల కనకకలధౌతచంద్ర శాలాద్వార కవాట గోపుర ప్రాకారాది గృహసన్నాహంబులేక యాప్రదేశంబు చూత

1. చూపునఁ బరిణమిచ్చు. ఆ. పా. 2. మాడ్కి. 3. ప్రా. పా. వందన్. 4. ప్రా. పా. తనయ.

పనసరంభా ఖర్జూరజంబు జంబీర నారికేళ కురవకాశోకవకుళ కరవీర పారిజాత సింధువారాది పాదపప్రతానంబును, నేలాలవంగలుంగ మాతులుంగ తక్కోల ద్రాక్షామాధవీయూధికామల్లీమతల్లికా ప్రముఖ లతామంటప కుసుమిత నికుంజ పుంజంబులును, వికచకమలకైరవోత్పలషండ మండిత సరోవర దీర్ఘికాసముదయంబులును, మణిమయ దరీగృహద్వారవేదికా శిలాఫలక కలితకేళీశైలంబును, పుష్పితతరుశాఖా సమాందోళిత సువర్ణడోలా తల్పంబును, పల్లవోల్లసిత కుసుమరస ఫలరసధారా ప్రవాహంబులును, మంద మారుత పరిపూరిత దిశావకాశ బహువిధ మోదభారంబును, కోకిలారవ కోలాహలంబును, శుకనికర కలాలాపంబులును, చంచరీక ఝుంకారంబులును, హరిణమిథున సంచారంబులును, మయూర నృత్తావధానంబులును, కలహంస లసదలస క్రీంకార నాదంబులునుంగలిగి యొక్క యభినవోద్యానంబై యుండెనంత. 231

క. అది సహజోద్యానంబై
మదికిం బొనరింపఁ దాను మగువయుఁ దక్కన్
వెదకి మఱియొరులు లేమికి
మదనారియుఁ బ్రమదమగ్నమానసుఁ డయ్యెన్. 232

క. తనరాకయు హరికోలువున
నునికియు నాస్థానభూమి యుద్యానంబై
తనరుటయు మఱచె శంభుఁడు
కనియును హరియింద్రజాల కౌతుకలీలన్. 233

శా. ఆచందంబున నిర్జనం బయిన యుద్యానంబుఁ బ్రాణేశ్వరిం
జూచెం గోర్కి ఫలించెనంచు హరుఁ డుత్సుకపుష్పాస్త్ర నా
రాచశ్రేణులతోడఁ గూడి పికకీరవ్రాత భృంగీరవ
ప్రాచుర్యంబు గలంచె నవ్విభుని ధైర్యం బుద్ధసారాంశమున్. 234

వ. అంత. 235

—శివుఁడు మోహినీకాంతను బట్టఁదలఁచి లేఁగా నామోహిని మాయమగుట.—

తే. ఏకతమున నున్న యుగ్మలిఁ బట్టుమ వేడ్క
నాసనంబు డిగ్గియరిగె హరుఁడు
సతియు నొక్క తీఁగెచాటున వడిడాఁగి
పోయె నవలఁద్రోచి పూవున్నవాలె.

క. డాఁగిన యాలతమాటున
కేగి లలాటాక్షుఁ డచట నిందునిభాస్యన్

డాఁగానక తల్లడపడి
వేఁగడుఁజిత్తమును మేను ॰ విరవిరబోవన్.   237

ఉ. ఇక్కడనన్ను డాయ నెల॰యించిన దీలత మాటులోన నీ
టక్కరికత్తె యేవలన ॰ డాఁగెనొ నవ్వులకంచుఁ బొంచి నల్
దిక్కులు చూచునప్పుడెల ॰ కీఁగెలుగప్పిన పొన్ననీడను
న్వెక్కిన రత్నవేది నొక ॰ యిక్కువఁ బెంపెసలార వేడుకన్.   238

సీ. పయ్యెదదిగజాఱఁ ॰ బసిఁడి చాయలు దేరు
చనుదోయి ముత్యాల ॰ సరము వెలుఁగ
బహుతాడ నాయాస ॰ భారజాతస్వేద
కణములు గండ భా॰గములనురల
ననుగత దృష్టి సం॰హతితోడ సౌరభా
గతమత్త మధుపసం॰ఘములు చెలఁగ
గ్రహణమోచనవేళ ॰ ఘుళఘుళత్కార పద్మ
మణికాచకంకణ ॰ రణనమెసఁగఁ
తే. గంపితోత్కట కటిభార ॰ కల్పభూజ
పుష్పములు రాలి దిశలఁ బు॰ప్పొళ్లు చెదరఁ
గ్రీడమై తానె పూబంతి ॰ యాడుచున్న
యవ్విలాసినిఁ గనియె చం॰ద్రార్ధమౌళి.   239

శివుఁడు మోహినిని మరలపట్టఁ జూచుట

క. కని పేద పెన్నిధానముఁ
గనిన ట్లుల్లంబు పరమ ॰ కౌతుకలీలన్
గొనసాగ నల్లనల్లన
చనిపట్టెద నని తలంచి ॰ సరసప్రౌఢిన్.   240

మ. చరణాబ్జంబులు భూమిభాగమున ని॰శ్శబ్దంబుగా మోపుచున్
దరుషండంబుల దండనండ గొనుచున్ ॰ దత్కౌతుకోల్లాస సుం
దరసంక్రీడల నేమరించి యమితో॰త్సాహంబుతో బిట్టు త
త్పరతం జేరువఁ బొన్నమాటుగొనియు ॰ ద్యద్వేగ సంరంభుఁడై.   241

ఆ. మ్రానుచాటు విడిచి ॰ మగువయున్నెడకు లం
ఘించి ప్రేమఁ గౌఁగి॰లించినపుడె
పడఁతి లేక బట్ట॰బయలయ్యెఁ గలవోలె
[1] లేమిఁబట్టి కౌఁగి॰లించుటయ్యె.   242

1. ఆ. పా. గలలోన లేమబట్టి కౌఁగిలించుటయ్యె.

శా. అస్తంయాత వివేకుఁడై యపుడు చంద్రాపీడుఁ డుల్లంబునన్
హస్తప్రాప్తధనంబు పోయినటు లత్యంతంబుఁ జింతించి వి
ధ్వస్తేందీవరలోచనా ప్రియతమ ఽ వ్యాపారలీలా పరి
స్రస్తాంగంబులతోడ దైన్య[1]మడరన్ ఽ సంతాపముం బొందుచున్. 243

వ. కొండొక తడవెద్దియుం బరికింపంగానక నిర్వేదించి. 244

క. నిక్కముగఁ గౌఁగిలించితి
గ్రక్కుననిది లేకపోయెఁ ఽ గౌఁగిటిలోనన్
జక్కెర విల్తుఁడు పన్నిన
వెక్కసమగు నింద్రజాల ఽ విద్యయపోలెన్. 245

క. ఇప్పువ్వుఁబొదలలోపలఁ
జొప్పడఁచెనొ చూతమనుచుఁ ఽ జూపులు దిశలన్
విప్పారఁజెక్కు నెలవులు
తప్పక పరికించి మోహాఽదశ ప్రాపింపన్. 246

శివుఁడు విభ్రాంతుఁడై వనమందుఁ దిరుగుట.

సీ. మదశిఖావళియొక్క ఽ పొదలోనఁ దొలఁగినఁ
దొయ్యలి యనిపోయి ఽ తొంగిచూచుఁ
గలకంఠనాద మెఽక్కడనైన వినఁబడ్డఁ
జెలువ భాషణమని ఽ చిత్తగించు
నెలదేఁటితండ మెఽయ్యెడ మ్రోలఁబొలసినఁ
బడతుక నెఱులని ఽ పట్టఁదివురుఁ
గాడ్పునఁబై ప్రాలుఽకలికిమై దీఁగె నం
గనవచ్చెనని పట్టి ఽ కౌఁగిలించుఁ
తే. చెదరిపూఁదేనె వాతెఱఁ ఽ జెందనిందు
వదన యధరామృతంబని ఽ వలసిగ్రోలుఁ
జేతనాచేతన జ్ఞాన ఽ శిథిల హృదయుఁ
డగుచు మదనారి మిథ్యావ ఽ నాంతరమున. 247

వ. ఇట్లుపరిభ్రమించుచుం బోయిపోయి యొక సంఫుల్లమల్లికా మంటపంబున.

1. ఆ. పా. ధైర్యమడరన్ సంతాపము, బొందుచున్. ప్రా. పా. సంతోషము బొందుచున్.

శివుఁడు తిరిగి మోహినీకాంతను దూఁగుటుయ్యాలపైఁ జూచుట.

సీ. జిగిగుబ్బ పాలిండ్లఁ ‡ జేలాంచలంబును
దోడలపై ముంగొంగు ‡ దూలఁగి యాడ
ధర మెట్టియూఁగు ను‡ద్ధతిఘల్లుమని బిట్టు
రమణీయమణి నూపు‡రములు మ్రోయఁ
బుప్పొఁడిఁ గెలఁ గరం‡బులఁబట్టి నిగుడెడు
తీవ్రత మైచాయ ‡ తీఁగెసాగ
రాకపోకల త్రోవ ‡ నాకాశలక్ష్మికిఁ
చరణాంబుజముల య‡ర్చనలుగాఁగ
తే. నెలమి వనదేవతలకు నిం‡పెసఁగ నసను
శిరునిఁబాడుచు మందహా‡సంబుతోడఁ
కేలిడోలా మహోత్సవ ‡ క్రీలఁ దేలు
బాలఁ గ్రమ్మఱఁ గనియె నా ‡ శూలపాణి. 249

క. ఏణాంకధరుఁడు పోయిన
ప్రాణకళయుఁబోలె మగుడఁ ‡ బ్రాపించిన యా
ప్రాణేశ్వరిఁ గనుఁగొనియెన్
క్షోణీశ్వర రెప్పకప్పు ‡ సుడియని చూడ్కిన్. 250

వ, ఇవ్విధంబున నిందుముఖి సందర్శనానంద పారవశ్యంబునంబొంది యప్పటి యట్లు వంచించి కానకుండం బటుకొనువాఁడై పశ్చాద్భాగంబునఁ బొదల మాటున నొదిగి యొదిగి యాయుయ్యాల డాసి పట్టనుంకించిన. 251

క. ఇందుధరుగమన మారసి
ముందటికై యూఁగియచట ‡ ముద్దియ యుఱికెన్
గందువ మణినూపురములు
నందంబున ఘల్లుఘల్లు‡మని మ్రోయంగన్. 252

మోహిని తిరిగి యదృశ్య యగుట.

శా. డోలాతల్పము డిగ్గదాఁటి మదనా‡టోపంబు దీపింపఁగా
బాలారత్నము స్రస్తబంధకబరీ ‡ భారంబునం బుష్పముల్
రాలన్ లంఘన చాతురింజకిత సా‡రంగాంగనాభంగి నా
శూలిన్ గిక్కురుపెట్టిపోయె లతికా‡స్తోమాంతరాళంబులన్. 253

మ. తనువంచించి విహంగియై యెగసి చే‡తంజిక్క కల్లెగినన్
గని నిశ్చేష్టిత లోచనాంబుజ దళో‡గ్రవ్యగ్రబాష్పాంబువుల్
తనుకంపంబునరాల గద్గదికతో ‡ దైవంబు నిందించి వే
చేని నిట్టూర్పులతోడ డాఁగొనియె నా ‡ చంద్రాస్యడోలాలతన్. 254

వ. ఇట్లు డాసి తదీయ మనోహరాంగ శోభనాంగ రాగసత్యంబు[1] గలిగి తద్వి
హారణ లీలాయోగ్యంబైన యా తూఁగుటుయ్యెల తీఁగఁ గాఁగిలించి. 255

క. ఏ పుణ్యంబులు చేసెనొ
యీపువ్వుందీఁగె బోటి ! నెప్పుడు డోలా
రూపమున నన్నఁగి పెనఁగెడు.
నీ పరితోషంబు గనియె ! నివ్వన భూమిన్. 256

వ. అని యభినందించి యమ్మోటుంగు దీగెఁబోఁడి యుటికిపోయిన కడకుంబోయి.

క. కచబంధంబున జాటిన
విచికిలదామంబు ప్రణయ ! వివశతఁ గొనియా
రుచిరాంగిఁబోలెఁ గాఁగిట
నచలసుతావరుఁడు సేర్చి ! యానందించెన్. 258

క. తరుణీకుచనిపతిత ని
ర్భర పరిమళగంధసార ! పంకదళంబుల్
హారుఁడెటిఁగి మదనరతుః
పరిరక్తూతిలక మిడియె ! ఫాలాగ్రమునన్. 259

వ. వెండియు నమ్ముందట నిందువదన పదారవిందంబులు గనుంగొని. 260

ఉ. చారుశిరీష కోమలము ! సారసపత్ర మనోహరంబు వి
స్ఫారిత భాగ్యవర్ణము విశభాసురకుంకుమ పంకిలంబునై
కోరికముంచు నీ సమదకుంజర యాన పదద్వయంబు సాం
పారఁగనస్మదీయ నిటలాగ్రము సోకుట యెప్పుడో సుమీ. 261

క. అని సురభి కుసుమముల న
వ్వనితామణి దివ్యపాద ! వారిజములు న
ద్వినయంబున నర్చించుచుఁ
జనియా శివుఁడొక్క కేళి ! శైలముదండన్. 262

క. అరవిందేందీవర బం
ధుర కేళీ హంసగణ మనోహర పద్మా
కరకల్లోల పరంపర
నటుదారఁగఁదాను నొక్క ! హంసియుఁబోలెన్. 263

మోహిని జలక్రీడలాడుచు శివునకుఁ గనఁబడుట.

సీ. గురుతరోన్నత కుచకుంభ యుగ్మముఁదాఁకి
వీచీ పరంపరల్ ! విఱిగిపడగ
జలముననొందు సుకత్సవకేళిఁగనిత ద
ధ్యాసవశంబులై ! యంచేలలర

1. సత్వంబు.

కమలముల్ దొఱఁగి యుత్కటసౌరభముఁజల్లు
మోమున నెలదేఁటి మొత్తమాడ
వలరాజుకేతన జలచరార్థము వైచు
పువ్వులు వ్రాలె చూపులు దనర్ప
తే. మృదులపవమాన వీజన మేనుఁజెంది
కంజకింజల్క మధురజః కాండమలర
వేడ్కజలకేళి సలుపు నవ్వేలఁదిఁ జూచి
యిందుశేఖరుఁ డద్భుతానందలీల. 264

వ. చూచి యోనో కాదో యను సంశయంబున. 265

క. అరవిందవదన మోమో
యరవిందమొ నీలవేణి యలకలొ తేంట్లో
తరళాక్షి చూపులో జల
చరములొ గుబ్బెత కుచములొ చక్రద్వయమో. 266

వ. అని భావించి. 267

ఉ. చేరి తదీయలీల తనచిత్తమునంగలశాంబురాశి వీ
చీరుచిరప్రవాళలత చెల్వున నింపెసలారుచున్న వి
స్తారతలోచనాబ్జముల సంతసమారఁగఁజూచి యిట్లునే
ర్పారఁగఁ బట్టువేడుక ప్రపృత్తమునన్ సడిదాకి నెమ్మదిన్. 268

ఉ. ఏగతిఁ బట్టువాఁడ నొకొ యెప్పుడు మున్నొనరించి పట్టును
[1]ద్యోగములెల్ల నిష్ఫలత నొందఁ బదంపడి కంటిభాగ్యరే
ఖాగరిమన్ దటాకమునఁ గం[2]జని వాసినిఁబోలె నంబుకే
లీగత దివ్యచిత్తమున లేనుచరించెడు నూర్మిపంక్తులన్. 269

శివుఁడు తిరిగి మోహినీకాంతను బట్టఁబోవుట.

క. జలకేళీ మహితోత్సవ
కలనానందమున నొరులఁగానక హంసా
వళిలోనఁ దేలుచున్నది
వెలఁదిం బట్టంగ నిదియె వేళ యటంచున్. 270

క. చరమ ప్రదేశమున నా
సరసిరుహాకరకరముఁజొచ్చె సర్వజ్ఞుఁడు త
ద్విరహాగ్ని తప్తదేహము
బొరయుడు, నుదుకెత్తి నీరుబుగ్గలు వొడమన్. 27

1. ద్యోగము. 2. ప్రా. తటాకమున (క)నబ్జ.

మ. హరజూటీ హరిణాంక ఖండరుచి నొయ్యంబారఁగాఁ గైరవప్రా
త్కరముల్లాసముఁ బొందెఁ గుండె జలజాత శ్రేణిహంసావళీ
గరుదోఘంబున మించె సోయగము చక్రద్వంద్వమున్మన్మథా
తురవృత్తింగవ విచ్చి పోఁదొడఁగెఁ దోడ్తోఁ దత్తటాకంబునన్. 272

మోహిని తప్పించుకొని శివున కగపడక పోవుట.

వ. ఇట్లు రభసంబునం బట్టవచ్చు కామాతురత్వంబుఁ గనుంగొని యంతర్హా
సంబున నయ్యింతి వెడసిగ్గుతో విలీనయై వివస్త్రయై యున్నదాన రాకురాకు
మని నివారించి నీరు వెడలి తీరంబుచేరి చీరఁగట్టుకొని. 273

క. బెడఁగారు పువ్వుసొమ్ములు
వెడవెడ నొకకొన్నిదాడిగి । వెలిదామర పు
ప్పొడి మేన నలఁదివేఱొక
యెడనవ్వనకుంజ సమసమీహితశయ్యన్. 274

శా. పూవుం గ్రోవులఁదమ్మి మొగ్గలను సంపూర్ణంబుగా నిచ్చనె
త్తావుల్ గ్రమ్మమరందపూరము ప్రమోదం బారఁగాఁ గ్రోలుచున్
భావోద్భూత ప్రదీప్రమత్త[1]యగుచున్ । బాలిండ్లు ముక్తాంబర
శ్రీవిన్యాసము నొందనుండె సురత । క్రీడోన్ముఖ స్వాంతయై. 275

వ. అంత నమ్మహాదేవుండు నట్లు నివారితుండై కొండొక నిలిచి యచ్చపల
లోచన మోమాట మోటకు సంతసించి. 276

మ. పలికెం దేనియలొల్క నవ్వెఁ బ్రియమొప్పం జూచె నాశాలతా
వళులన్ జక్కన డెందమున్ గనియె నిర్వ్యామోహియంచుం బ్రియం
బలరం దమ్మికొలంకు వెల్వడి సరోజాక్షీ శిరోరత్నమె
వ్వలివంకన్ మను నిల్చె నచ్చటికిఁ బోవం దత్ప్రదేశంబునన్. 277

శివుఁడు చింత సేయుట.

మ. సతిలేకున్నఁ గలంగి గుండె చెదరన్ । శంభుండు నిర్విణ్ణుఁడై
ప్రతి దిగ్భావితనేత్ర పంకజగళ । ద్బాష్పాంబువుల్ మీటుచున్
శతపత్రాకర సైకతోర్మిగత హంససశ్రేణులం గ్రమ్మఱన్
జతనం బారఁగఁజూచి యాత్మకృతదోషంబున్ బ్రశంసించుచున్. 278

ఆ. అపుడుపట్టనైతి । నణకించి పోయె నీ
మాయలాడి మగువ । మరులుకొల్పి
యకటమోసపోతి । నరయంగ లేనైతి
తలఁపు కొలఁదిగాక । తప్పిపోయె. 279

1. మత్తమగుచున్.

ఆ. విగతవస్త్రయైన ఽ వెలఁదిగాక సవస్త్ర
యేలకాముకునకు ఽ నెఱుఁగనైతి
సతివివస్త్ర నన్ను ఽ జడిసితిఁ బట్టక
భాగ్యహీనుఁడేల ఽ ఫలము నొందు. 280

వ. అని వగచి తదీయ లీలాగుణంబులు దలంచి. 281

సీ. ఆమహాగంభీర ఽ యానంబు మరిపెమా
బలుపిఱుందునఁ గ్రమ్మ ఽ పసిఁడిసిగ్గు
లాగుబ్బపాలిండ్ల ఽ పైఁ గబ్బిచందమా
చిగురాకు మోవిపై ఽ చిన్నినగవు
లాముద్దు మోమున ఽ నడఁకు సంతోషమా
నిడువాలు చూపుల ఽ నిశితధార
లాలలాటాంతకాం ఽ తాలక శ్రేణి యా
చరణావతంసక ఽ జలరుహంబు
తే. లాతతోత్సవ లీలావి ఽ హారరసిక
మానవస్వేద భంగి నా ఽ మానసమున
మఱువరాకున్న యవి నన్ను ఽ మరులుకొల్పె
నింక నేలాగు బ్రాపించు ఽ నిందువదన. 282

క. వేడుకనిది యలయించెడు
జాడరొ మాయామృగంబు ఽ సఖియై కపట
క్రీడల భ్రమియించి తుదిఁ
గూడక నను మొఱఁగిపోవు ఽ గుత్సిత గతియో. 283

వ. మెఱుఁగుందీఁగె తెఱంగునందోఁచియు, మృగతృష్ణికారూపంబునం బట్టు వస లేకయు, నింద్రజాలంబు చందంబున నిజంబుకాకయు, స్వప్నావస్థలాగున భ్రమయించియు, దర్పణచ్ఛాయయుంబోలె దురవగమ్యయయ్యును, దగులు బడక పోవుచున్నది. దీనికేమిసేయువాఁడనని విరహోన్మాద వికలచేతస్కుండై యచటనుండం గోలుపక వెండియు నన్వేషించుచు నక్కలువ కంటి యున్న పువ్వింటికిం బోయి. 284

క. తనుఁజూచి సిగ్గు ప్రేమయుఁ
బెనఁగొనఁబూఁ బాన్పుడిగ్గి ఽ బిసరుహదళలో
చన నగవు దొలఁక నెడగల
సి నిలిచినం గోర్కు లడర ఽ శివుఁడిట్లనియెన్. 285

ఉ. పానుపుడిగ్గనేమిటికిఁ ఽ బంకజలోచన నన్ను మన్మథా
ధీనవియోగతాపశిఖి ఽ హేతినిపీడితుఁ గౌఁగిలించి యుం

పున నహిమాంబు శీతలపƒయో ధరచందన సార్ద్రదేహునిం
గా నొనరింపవే రతుల ƒ కందువఁజెంది కృపాతరంగిణీ. 286

క. అని విరహభార విహ్వల
ఘనమదనోన్మాదవికృతిఁ ƒ గానక దీనా
ననుఁడగుచుఁ బెక్కుమాటలు
పని యేమని యశ్రుజలము ƒ పయిపయిఁ దొరఁగన్. 287

ఉ. చిక్కితి దుర్వియోగమునఁ ƒ జిక్కితిఁ జక్కెర వింటి వాని చేఁ
జిక్కితి మోహబంధమున ƒ శీతకరానన కౌఁగిలింపవే
మ్రొక్కెదనంచు హస్తములు ƒ మోడ్చుచు శంభుఁడు డాయఁబోయి యా
చక్కని మాయలాడి బిగి ƒ చన్నుల పయ్యెదఁ బట్టె నుద్ధతిన్. 238

ఆ. ఫాలలోచనుండు ƒ పయ్యెదఁబట్టినఁ
బట్టుబడకపోయెఁ ƒ బద్మనేత్రి
పట్టుబడునె యెన్ని ƒ పాటులు బడ్డ నా
విష్ణుమాయ శివుఁడు ƒ వెఱ్ఱిగాక. 289

క. ఆతఱి నిలువక గ్రక్కున
చేతోభవకేళి లేక ƒ శివునకుఁ బెలుచన్
రేతఃపూరము గంగా
స్రోతోరూపమునఁ దొరఁగెఁ ƒ జోద్యంబడరెన్. 290

క. అయ్యింద్రియ రసమంతయు
నయ్యెడ రజతంబు శుద్ధ ƒ హాటకమును నై
నెయ్యమున నొప్పెఁగనుఁగొన
నయ్యాస్థానంబు వారి ƒ కచ్చెరువగుచున్. 291

శివునకు పరబ్రహ్మజ్ఞాన ముదయించుట.

క. రాజీవాక్షుం డాక్రియఁ
దేజము పొలిచెఱపి, మాయ ƒ తెరఁదిగిచిన నా
రాజార్ధ
వ్యాజ పరబ్రహ్మబోధ ƒ మడరెన్ బుద్ధిన్. 292

శా. మారారాతి, విముక్తమోహుఁడయినన్ ƒ మాయావనక్రీడలుం
నారీమోహనలీలలుం దొఱఁగ నాƒనాదేవతాశ్రేణితోఁ
దోరంబై మునుకోలెఁ గొల్వదనరెన్ ƒ దుర్వారతేజంబుతో
ధీరుండై మణిభద్రపీఠిఁ జెలువొంƒదె న్విష్ణుఁడున్ నవ్వుచున్. 293

క. కురిసెన్ బువ్వులవానలు
హరిపై నానందలీల నƒమరులు మెచ్చన్

బరిపరి విధముల ముందట
నరనాయక ! జడలుసూాల ᳭ నారదుఁ డాడెన్. 294

సీ. మ్రొక్కిరి సురముని ᳭ మహార్థాభిషిక్తులు
మోడ్పుచేతులు మ స్తకముల ఘటించి
పొగడిరి శేషాది ᳭ భుజగాధినాథులు
బిరుద ప్రబంధ గంభీరయుక్తి
పాడిరి గంధర్వ ᳭ పతులు వీణావేణు
కలనాదములతోడి ᳭ గానసరణి
నాడి రచ్చర లేమ ᳭ లభినవ నృత్యంబు
లభినయవిన్యస్త ᳭ హస్తలీల

తే. బ్రహ్మ ప్రాంజలియై వేదభాషణముల
బ్రహ్మతేజో విలాసంబుఁ ᳭ బ్రస్తుతించెఁ
బ్రమథ గణనాయకుని మ్రోల ᳭ బహువిధముల
నాది విష్ణునిగూర్చి యకయ్యవసరమున. 295

శివుఁడు కైలాసమునకుఁ బోవుట.

క. హరిమాయా విభ్రమమునఁ
బరమ బ్రహ్మైకచిత్త ᳭ భావము నత్యా
దరమున వర్ణించుచుఁద
త్పరిరంభణ కేళిఁదేలి ᳭ ప్రమదంబెసఁగన్. 296

క. ప్రమథులు కొలువఁగ నార్యా
రమణీ మణిఁగూడి చనియెరజతాద్రికి నా
యమృతాంశు శేఖరుఁడు చి
త్తమునం దద్విష్ణుమాయఁ ᳭ దలఁచుచు వేడ్కన్. 297

ఫలస్తుతి.

క. నారాయణమాయా భా
మారూపముఁ జూచి శివుఁడు ᳭ మఱచిన కథయిం
పారఁగ విను ధీరుఁడు సం
సారమహామాయఁబాసి ᳭ సంతస మొందున్. 298

వ. అని గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకుం జెప్పెనని విని, పరీక్షిత్తట మీఁదటి కథా ప్రసంగంబెట్లుండెనని శుకబ్రహ్మ నడుగుటయును. 299

మ. కలశాంభోనిధి కన్యకాకు చతటీ ᳭ కస్తూరికాపంక సం
కిలసుస్నిగ్ధవినీల నీలగళయోగిగ్రామణీ మోహనో

జ్వలమాయా మహిళావినోద, ధరణీ సంశ్లేష సంభావనా
విలసచ్ఛ్వేత వరాహభావితమహా వేదాంత తత్త్వోదయా. 300

క. నారదవీణా మధురగ
భీరధ్వని ముదితహృదయ బిసరుహాశుక స
త్కారసమాశ్రిత నిజతే
జోరూపఫలప్రపూర్ణ సురతరురాజా. 301

తోటకవృత్తము. చతురానన దివ్యలసన్మకుటాం
చితరత్నమరీచి విశీర్ణపదా
శ్రుతరాగ తరంగ విశుద్ధజగ
త్త్రితయ శ్రితలోక విధేయగుణా. 302

ఇది శ్రీ మదనగోపాల చరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణకృష్ణ
భట్టారకపౌత్ర చింతలపూడికామయప్రభుసుపుత్ర సుకవి
వర్యరాధామాధవయల్లనార్య ప్రణీతంబైన
విష్ణుమాయానాటకంబునందు
చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

వి ష్ణు మా యా నా ట క ము.

ఆ శ్వా స ము. ౫.

క. శ్రీకర రాధాకై రవ
రాకాసితకిరణ మునివిశేరాజితచేతో
వై కుంఠనిలయ గుణర
త్నాకరకల్లోల నవమదనగోపాలా ! 1

తే. అవధరింపుము దేవసంయమివరుండు
సకల వేదాంత విద్యావిశారదుండు
శుకమహాయోగి పలికెనుత్సుకతమరియు
నింపుగా నాపరీక్షిన్నరేంద్రునకును. 2

వ. అవ్విధంబున సదాశివుని కథఁజెప్పి గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకు విష్ణుమాయ
వలన నారదుండు మోసపోయిన తెఱంగు చెప్ప నుపక్రమించి. 3

మ. వినువిశ్వక్షితిపాల మాళివలభీ విస్ఫారరత్నప్రభా
కనదుద్దామ పదారవింద త్రిజగత్కల్యాణచారిత్ర పాం
డున రేంద్రోత్తమపుత్ర యీమౌని గరిష్ఠుల్ నీవునుం గూడి యెం
దునకుం జిత్తము పోవనీకహరియందున్నిల్పిసంప్రీతితోన్. 4

విష్ణు ప్రభావ వర్ణనము.

క. పరమాత్ముఁడు పరమేశుఁడు
పరమ బ్రహ్మైకమూర్తి ప్రకృతి పురుష సుం
దరుఁడు తదీశుఁడు ననిమదిఁ
బరికింపుము విష్ణునిం బ్రభావ చరిష్ణున్. 5

క. తేజముల కెల్లనుత్కట
తేజంబై తమముఁ జెఱచుఁ దీవ్రాంశు క్రియన్
దేజోనిధి యగుహరినిజ
తేజమునఁ బ్రపన్న మోహాతి మిరముఁ జెఱచున్. 6

వ. అని హరి సామర్థ్యంబు సూచించి తదనురూప కథాప్రాయంబున నిట్లనియె.

క. సకలబ్రహ్మాండకదం
బకఘటనాచతురలీల వాయని మదితో
నొకనాఁడు సనకశుకముఖు
లకనుం బోరామి వేళ లలితక్రీడన్, 8

శ్వేతద్వీపమున విష్ణుమూర్తి కొలువై యుండ మాయాకాంత వచ్చుట.

శా. శ్వేతద్వీపమునందు సాగరతటోత్కృష్టపారిజాతావనీ
జాతచ్ఛాయ సువర్ణపీఠమునఁ గంజాతాలయాకామినీ
భూతన్వీ సముపాశ్రితుండగుచు పంకేజాతాక్షుండు సం
ప్రీతిన్ దివ్యసతీమణుల్ గొలువఁగాఁ బేరోలగంబున్నెడన్. 9

క. విదితప్రకృత్య[1] విద్యలు
మొదలుగఁ బేరైన నామములుగల మాయా
మదిరాక్షియైన వైష్ణవి
ముదమునఁ జనుదెంచి శౌరి ముందట నిల్చెన్. 10

సీ. నెత్తమ్మిరేకుల నెఱిమించు పదములఁ
గనకమంజీర భృంగములు మొఱయఁ
గా[2]రువకెందువ గలమేను దీఁగెపైఁ
గుంకుమ తటిదంశుక మంకురింపఁ
జక్కవ మురిపెంబు సారివచ్చుచనుదోయి
మౌక్తికబిసఖండమాల్యముసర
నిండుజందురుని వన్నియసొంపు మోమున
మందస్మితజ్యోత్స్న మాఱుమలయ

తే. నట్లుమోహనమూర్తియై యరుగుదెంచి
కంకణక్రేంక్రియాశ్రీలఁ బొంకమెసఁగ
హరికిఁ గరములు మొగుచునయ్యతివఁ జూచి
సతులకొలువెల్ల వేడ్కలు సందడింప. 11

క. కరములు మొగిచిన మాయా
తరుణింగరుణాప్రసన్నతనుజూచె మహా
పురుషుండు విష్ణుదేవుఁడు
సిరికైనం గలదె యట్టి చెలిమి విభునితోన్. 12

తే. అపుడు శ్రీహరి సుప్రసన్నాభిముఖత
వినుత బహుమాన గణకమై వేడ్కఁ జేయుఁ

1. ఆ. పా. ప్రకృష్ట. 2. ఆ. పా. కౌతుకందువశిరిగల మేనుదీగె. 3. ఆ. పా. సవ.

దత్ప్రియస్త్రీల కుబుసుబోఁ । దగినయింద్ర
జాలవిద్యావిశేషముల్ । సంఘటించి. 13

వ. తత్ప్రకారంబు చూప నుద్యోగించు సమయంబున సకలలోక సంచారియగు నారదమునీంద్రుండు పరమ భాగవతోత్తముండు గావున భగవత్సేవాతత్పరుండై వైకుంఠదివ్యభువనంబున కరుగుదెంచువాఁడు, పురాకృత ఫలవిశేషంబున నట్లుకొలువై యున్న దేవదేవుని గనుంగొని మేనుగరుపాఱ గగనంబు డిగ్గి నారాయణ నామోచ్చారణ పారాయణ మధుర వీణా నాదంబుతో జయజయపురస్సరంబుగా ననేక ప్రణామ స్తోత్ర సహస్రంబులు సమర్పించి తదాదరణంబు వడసి కూర్చుండె నంత నయ్యంతి తన యుపక్రమంబున. 14

క. పురుషుఁడు ప్రకృతియు జగదు
త్కరమును గాలంబునైన । కర్తను నాత్మే
శ్వరునకుఁ దేజోరాశికి
హరికి నమస్కృతియొనర్చి । యద్భుతలీలన్. 15

మాయాకాంత బహువిధంబులుగా నింద్రజాల విద్యలాడుట.

సీ. బుద్బుదంబునుబోలెఁ । బొడమించు హరియించు
బ్రహ్మాండజాలంబు । పరికరంబు
నింద్రుల మనువుల । నెలయించుఁ బొలియించు
జంత్రంపు బొమ్మల । సరవిమీఱఁ
బొలఁతులఁ బురుషులఁ । బుట్టించు గిట్టించు
వెడబూమె రూపుల । విధముగాఁగ
భూరిసంపత్కళల్ । పొదయించు విరియించు
ఘన నిదాఘమరీచి । కలతెఱఁగునఁ

తే. బంచభూత విలాసముల్ । నించుఁ బెంచు
సముచిత స్వప్నదృష్ట ప్రతిచారమొదవ
దుఃఖసుఖములు సమకూర్చుఁ । దొలఁగఁ ద్రోచుఁ
గాలసరణులఁ జక్రయుగ్మంబు[1] జాడ. 16

సీ. బహుమతంబుల వారిఁ । బ్రభవింపఁగాఁ జేసి
మూఢవాదంబుల । మొనయఁ జేయుఁ
బెక్కువేల్పుల భూమిఁ । బెంపారఁగాఁ జేసి
యల్పులఁ దత్సేవ । నలరఁ జేయు

1. జాడ.

వర్ణాశ్రమంబుల ✽ వారల నమకట్టి
కర్మానుగతబుద్ధిఁ ✽ గడలు కొలుపు
విద్యావరోధన ✽ విభవముల్ గల్పించి
గర్వకోపోద్రేక ✽ గతులఁ బెనుచు,

తే. గజతురంగాంగనా రత్న ✽ కలనఁజూపి
రాజ్యభోగాను రాగాభి ✽ రతియొనర్చి
తామసుల రాజసులఁగాఁగఁ ✽ దగులుపెట్టు
సహజ మోహాంధకారంబు ✽ సంఘటించి. 17

క. కూలంకషాపగాంబుధి
కేళీవనగిరుల మేలు ✽ గిరికొల్పి లస
న్మాళీకోత్పల ఫలమణి
జాలక సౌభాగ్యలక్ష్మి ✽ సమకొనఁ జేయున్. 18

క. చంద్రార్క వహ్నివలభీ
సాంద్రతఁ బొలుపారఁజేయు ✽ జలధరవిద్యు
ద్బృంద నవరత్న రుచిర మ
హేంద్ర ధనుర్లీలఁ జెదల ✽ నేయుంజేయున్. 19

క. అరిషడ్వర్గాతురులై
పరిశోధనములేక నరులు ✽ బహువిధకర్మా
చరణమున మెలఁగఁజేయుచుఁ
బొరిపొరి జననాది దుఃఖ ✽ ములఁ బడఁజేయున్. 20

క. నరనాయకు లై కొందఱు
పరిజనులై కొంద ఱుచిత ✽ పథరాజ్యమనో
హరులై దుర్నయ వర్తనఁ
గొరలుచు దుష్కర్మవార్ధిఁ ✽ గూలఁగఁ జేయున్. 21

క. అతులిత సాత్వికయోగ
ప్రతిపాదిత భక్తిఁ బరమ ✽ భాగవతుల నం
చిత సేవాంజలితో న
న్మతినెడయెడఁ బొగడ విభుని ✽ మన్ననపడయున్. 22

{ మాయాకాంతపన్నిన యింద్రజాలమును నారదుఁడు తిరస్కరించి పలుకుటయుఁ దన ప్రభావమును బొగడుకొనుటయు. }

వ. ఇవ్విధంబున ననేక విద్యా వైశారద్యంబుచూపి కౌతుకంబు నెఱపిన నవ్వి భుండును నయ్యిందిరా ప్రముఖ సుందరీ సహస్రంబును బహుప్రకారంబులం

ప్రస్తుతించి సముచిత రత్నపా[1]రితోషికంబు లిచ్చి రప్పుడీ మహాత్ముండు నారదుండు తదీయ మాయారహస్యాది తిరస్కార గర్భంబుగా నలంతి నవ్వునవ్వి తన తపో[2]విద్య నిర్వాహకంబై ప్రేరేపహారికిఁ బ్రాంజలియై యిట్లనియె. 23

తే. ఈ మహాదేవు లెఱుఁగరే యిటకుమున్న
నీదుమాయల కొలఁదులు నీరజాక్ష
యింత భ్రమయుచునున్న వారింతలోనె
యతివలబలలు ముగ్ధలు ననుట నిజము. 24

క. మున్ను పలుచోట్లఁ జూచిన
యున్నెరువు ప్రకృతివిద్య లివివింతలొకో
పన్నగ నేతన్మాయో
త్పన్నములగు కృత్యములకు భ్రమయఁ జనునే. 25

క. ఏనొకఁడఁ జక్కనీమా
యానిర్మాణమునఁ జిక్కి నఖిలము విమల
జ్ఞానము చాలనికతమున
నీనెలఁతల భ్రాంతి చెప్ప నేమిటికింకన్. 26

తే. బ్రహ్మరుద్రాది దివ్యుల భ్రమయఁ జేయు
నపుడు నినుఁజూచుచుండుదు నరిది పడక
యెఱుఁగుదువు నా మనోజ్ఞాన మెల్లకడల
నేను భ్రమయుట గల్గెనే యెన్నఁగైన. 27

నారదుని వంచించవలెనని విష్ణుమూర్తి తలఁచుట.

వ. అని యమ్మహాప్రభుకృత్యంబునకు మోహమాయా వ్యాపారంబు ననన్యంబ భేద్యం బగోచరం బపరిమిత క్రీడా సమర్థంబని తలంపనేరక, ‘యతి పరిచయాదవజ్ఞా’ యను వాక్యంబునం[3] గల యర్థంబున, హరియనుగ్రహించి చేరం దిగిచిన మందెమేలంబునఁ బ్రవర్తింప బ్రహ్మ రుద్రాదులఁ దిరస్కరించి తన్మాయగణింపక యిట్లు పలికిన యావెడంగు మునింగనుంగొని మనంబున రోసి యతనికిం బురాకృత కర్మశేషంబు ననుభవింపం గారణంబు గలదని దివ్యచిత్తంబున నెఱుంగ నవధరించి, మాయా మందస్మితం బడర నయ్యరవిందలోచనుండు గారవించి, నీవట్టివాఁడవ యాదువని ప్రకటించి యడరువేచి యొక్క సమయంబున మోసపుచ్చువాఁడై యతని వీడుకొలిపి. 28

క. అంతర్వాణి శ్రేష్ఠున
మంతఃకరణ ప్రకాశి[4]తాత్ముఁడు విష్ణుం

1. పరితోషంబు. 2. ప్రా. పా. విద్యా. 3. వాక్యంబునుం గల యర్థంబు.
4. ఆ. పా. తాంగుడు.

డంతర్ధి నొందె నీతఁడు
నంత సహ[1]మ్మతి సమేతుఁడై మెఱుపడితోన్. 29

నారదుఁడు బ్రహ్మాదులతో విష్ణుమాయ తనను సోఁకదని చెప్పుట.

సీ. అటవాసి తాఁ దనంతటివాఁడు లేఁడుగా
యనుబుద్ధి నజుఁడున్న । యచటికేగి
వైకుంఠపతి యొద్దివార్తలు పచరించి
తనమోహ నిర్ముక్తి । తగవచించి
తద్బహుమాన వాగ్ధన్యతఁ బొగడొంది
కైలాసమున కేగి । శూలపాణి
దండ వైష్ణవమాయ । తను సోఁకదని పల్కి
యమ్మహాత్ముని యద్భుతాభినుతికిఁ
తే. పాత్రమై యింద్రముఖ దిశా । పతులకడకు
యక్షసిద్ధ గంధర్వ సంఘములకడకు
నరిగితన విష్ణుమాయా జయంబుఁజెప్పి
[2]తోన తద్వందనాది సంస్తుతులఁ గాంచి. 30
తే. పాడు హరిమాయ వీణెలోఁ । బ్రస్తుతించి
తన్ను సోఁకదటంచు సంకీర్తనము నొందుఁ
దన్మహామాయఁ బడువారిఁ । దలఁచి నవ్వు
జగ మవిద్యామయంబని । తెగడునాత్మ. 31
క. ఇతఁ డొకఁడు విష్ణుమాయా
ప్రతిపన్నుఁడుగాక మోహ । పాథోధిసమం
చిత బోధనౌక దాటిన
కృతకృత్యుఁడనంగ వెలసె । గీర్వాణులలోన్. 32
వ. ఇట్లు మోహమగ్నంబైన బ్రహ్మాండంబులలోనఁ దానొక్కరుండునుం గులాల కీటకంబునుంబోలె భవపంకంబునఁ బొరయక గొంతకాలంబు ప్రవర్తించి, యంత ననంత మాయాప్రేరితుండై మహీమండలంబున ననేక తపోవనదివ్య పుణ్య తంబులు చూచుచుండె నట్టియెడ. 33
సీ. అబ్జభవాండ సహస్ర సంఖ్యలకు ని
ధానమై తత్ప్రభుత్వమునఁ బొల్చి
ధాత్ర రుద్రాది మూర్తతనొంది తద్వ్యతి
రిక్త తేజమునఁ జరింపనేర్చి

1. ఆ. పా. నంత్తన మహతీ సమేతుఁడై. 2. ఆ. పా. యోలితద్వందనాది సన్నుతి వహించి. ప్రా. పా. కృత్యములు.

అణుమహాద్వ్యాపారకమై నిర్వికల్పత
　　నద్దివ్య పరశక్తి యందు వెలిగి
సత్త్వాభిధానుఁడై సాత్వికబ్రహ్మరూ
　　గీంద్రబోధాబ్ధి పూర్ణేందుఁడనఁగఁ
తే. ప్రకృతి పురుషాధి నాథుండు పద్మనేత్రుఁ
డితని వెడఁగు తనంబు మాన్పించి పూర్వ
కర్మశేషంబుతో నహంకార మడఁచి
యాత్మవిజ్ఞాన మడరింతు ననితలంచి.　　34

{నారదుని మోసపుచ్చుటకు విష్ణుమూర్తి సర్వవరమనే స్థలమునందుఁ గృత్రిమ తపస్సుచేయుట.}

క. చిత్రంబుగ శేషాహిప
విత్రతపోనిష్ఠమున్న వెలసినముక్తి
క్షేత్రము సర్వవరము త
ద్ధాత్రీస్థలియందుఁ గపట తాపసమూర్తిన్.　　35

క. వేల్పులకు నద్భుతంబుగఁ
గల్పించెఁ మాయ పెంపు గడుదీపింపన్
గల్పానోకహ సదృశా
నల్పకుసుమ ఫలభరితవ నాశ్రమముచటన్.　　36

క. అందు నొకనిండు కొలనర
విందేందీవర పరాగవి సృమర విచల
త్సుందర తరంగ డోలా
నందిత కలహంసమై తనరఁ నిర్మించెన్.　　37

వ. అట్లు పుణ్యాశ్రమ సరోవరంబు లుత్పాదించి తత్తదభియోగాభిరతుండై యనేక మునిసహస్రంబులు సేవింపఁ దపోనియతి నుండెనందు.　　38

క. [1]నేదిష్ఠ దక్షిణాశా
ప్రాదుర్భూతార్ణతుల్య భాగా జలజా
మోద భరభరిత మారుత
మాద్యత్త్యారాతి హృదయ మలరఁగఁ జేసెన్.　　39

క. [1]నవిధప్రాచీన మహో
లవణజలధి ఘుమఘుమిత కల్లోలధ్వని కెనయై

1. ఆ. పా. లో నీరెండు కందపద్యములు లేవు.

సవనాస్త్రశోషణోన్ముఖ
వివిధరవంబా వనమున వీనులఁ దనిపెన్. 40

క. అతినిబిడ జలదమాలా
ప్రతిమానక్రతుసముద్ధ బంధురధూమ
ప్రతతుల గగనం బాచ్ఛా
దితమయ్యెం దద్వనమున దివిజులు పొగడన్. 41

సీ. [1]కాశీ గయా ప్రయాగములకంటెను నైమి
శారణ్య ముఖ్యపుణ్యాశ్రమముల
కంటెను బాండురంగంబున కంటెను
సరయూతట ప్రభాసముల కంటె
ద్వారావతీ హరిద్వార భూములకంటెఁ
జారు బృందావన స్థలముకంటె
శ్రీపురుషోత్తమ సింహాచలాభళ
స్థానాది దివ్యదేశములకంటె

తే. వర్ణ్యమై పుణ్యమై చతుర్వర్గఫలద
మై కరంబు జగత్సేవ్య మయ్యెనాది
విష్ణుఁడచ్చోట యోగియై వెలసియున్న
సన్నుతక్షేత్రరాజ మాసర్పవరము. 42

వ. ఇవ్విధంబునం ద్రిభువనైకపాత్రంబైన పుణ్యాశ్రమంబునఁ బరమమాయా
తపశ్చరణంబు సేయుచు నయ్యచ్యుతుం డొక్కనాఁడు, స్వకల్పిత సరసీతీర
పిప్పల తరులేఖా మధ్యంబునఁ గృష్ణమృగాజిన కృతా[2]స్తరణుండై ప్రబుద్ధ
ముని వృద్ధులం గూడుకొని బ్రహ్మఘోషరహస్య గ్రంథావలోకనంబు సేయు
చున్న సమయంబున నీ హిరణ్యగర్భనందనుండు తదీయ మాయాప్రేరితుండై
యట్లదిరుగుచు వచ్చివచ్చి యయ్యాశ్రమంబు ప్రవేశించి. 43

మహాస్రగ్ధర. కనియెం దీరావనీ జోత్కట కుసుమరజః కాండ ధారాళవాత్యా
ఘనవేగా[3] వ్యగ్రభృంగీ గణచరణ పతత్క్రమ పుష్పోపహార
స్వనదంభో భంగరంగజ్జల ఖగపరిషచ్చారు సంచారలీలా
జనితోల్లాసాచ్యుతర్షీశ్వరవర సుమనస్సారసంబున్ సరంబున్. 44

చ. సురుచిరకుట్మలస్తబక శోభిత[4]శాఖల గుంపుసొంపునన్
[5]బురువగు పొన్నలీకముల భూనుతు నింపులఁ దేల్చె షట్పద

1. ఆ. పా. కాసిగయాప్రయాగలకంటె శ్రీరంగ, నైమిశారణ్య పుణ్యాశ్రమములు.
2. తాసనుండై. ప్రా. పా. తాశనుండై. 3. ఆ. పా. వేగవ్యగ్ర. 4. శాలల.
5. మురువగు.

స్వరములతో రతిశ్రమసుశబ్ద పదాంగదనాదమేదుర
స్మరనృప సార్వభౌమ నవకీర్తికహార్మ్యములట్ల దత్తటిన్. 45

మ. అకలంకాత్ముఁడు చూచె నీముని తటాకా[1]భ్రంలిహానోకహ
ప్రకరస్కంధ గభీర కోటరకుటీ పర్యంతశాఖా మిళ
చ్ఛుక యుగ్మంబులు మన్మథోత్సవ వచస్స్ఫూర్తుల్ ప్రవర్తించి పే
డుకఁ గ్రీడించెడు సంభ్రమంబు కమఁజాకొద్దుల్ వేడ్కలం దేలఁగన్. 46

మ. కలపుంస్కోకిలముల్ రసాలదళముల్ ఖండించి చంచూపుటం
బుల నల్లల్లన వల్లభాంగనల కింపుల్ చూపుచున్ మేటిక్రొ
వ్వుల మవ్వంబున రెట్టియైన మరుచేయివ్వాల్ నివ్వటిల్లంగఁ గొ
మ్మలపైఁ జారుకుహూరవంబు లడరింపంజూచెఁ దీరంబునన్. 47

ఉ. మందమరుచ్చలాచలిత పుంజుల మం[2]జరి సుందరామిళ
త్సుందరవల్లియొక్క యెడఁజూడఁగ నొప్పెలతాంగియై శతా
నంద సుతుండు జవ్వనమునన్ విఱవీఁగు కుచద్వయంబుతో
నందముచూపు నిట్లయని యాక్రియఁజూపి నటించుకైవడిన్. 48

చ. కుటిలలతా ప్రభావమునఁ గోమల చూతలతాంతశాఖియొ
క్కటి యొకయింతసాగి యొకకందువనొప్పె మరుండు నారదుం
డటఁ జనుదెంచి రాకొలన సంగనయైనను బిట్టు [3]నాటనే
యుటకయి వింటి పువ్వునకు నోలినమర్చిన బాణమోయనన్. 49

సరోవర వర్ణనము.

ఉ. నారదు పుంస్త్వమీ సరసునం బరిముక్తము సేసియుంగనా
కారముసేయ మాయ సమకట్టిన వస్తుచయంబ నాఁగ సొం
పారుచుఁ జూడనొప్పె చరణాది శుభావయవాభిరామముల్
సారస సైకతోర్మి పటుచక్ర నవోత్పల భృంగసంఘముల్. 50

చ. సరసిజ గర్భనందనుని సాత్త్వికబోధముఁ గప్పియున్న ని
ర్భరతర రాజస ప్రకృతిఁ బాయని కామకృతాది దుర్గుణో
త్కర చరణప్రచారముల కైవడిఁ జూడఁగనొప్పె నాసరో
వరవిమలోదక స్ఫురిత వారిజరేణు తరంగ సంఘముల్. 51

మ. భ్రమర ద్వంద్వము లంబుజాతములపైఁ బైఁదన్మరందా[4]సవ
భ్రమ విభ్రాంతము లౌచుఁగూడుటలు చెప్పంజూపఁగా నొప్పు నీ

1. ప్రా. పా. "కాభ్రం విహంగోత్కట. 2. మంజుల పంజుల మంజరీమిళ
3. పా. దూర. 4. ఆ. పా. పైవేమరం దస్రవ భ్రమ.

కమలోద్భూత సుతుండు కాంతయయి వేడ్కఁ భర్తతోఁ బుష్ప చా
పమనో ద్రిక్తతఁ గేలి నుల్లసిలుతత్స్వాభి క్రియల్ దెల్పుచున్. 52

వ. వెండియుం గనకగర్భాండభవుని విమల హృదయంబు పొదువంగల భవిష్యన్మోహతమోవికారం బభినయించుచుఁ బుండరీక షండంబుల నాక్రమించు చంచరీకజాలంబును, విధాతృపుత్త్రునిభావి భావజకేళి సుఖపారవశ్యంబు సూచించుచు బిసరసాస్వాదలహరిం జొక్కు చక్రవాకంబులును, శతానంద నందనునకు ముందటం బ్రాపించు సామ్రాజ్యలక్ష్మీ మనోహర హర్మ్య వీథీ విహరణంబు లెఱింగించుచు సమున్నత సైకతవేదికలం గ్రీడించు రాయంచ కొదమలును, స్వయంభు తపోజనిత పుంలకేశకిరణంబు సహింపనడఁగు మీఁదటి మాయాసంసార భర్తృపుత్త్ర మిత్త్రాద్యపాయజనిత శోకానలస్ఫులింగ కరాళంబుఁ దెలుపుచుఁ గంజకింజల్క పుంజంబు వెదచల్లుచుం దిరుగు నభినవ ప్రభంజనంబును, చతురానన సుతునకుఁ బునఃప్రసాద దానంబొసంగు బిసరుహాక్షుని కరుణాకటాక్ష వీక్షాసుధారసబిందు బృందంబుల విస్తారంబు ప్రశస్తంబుచేసియుఁ ముక్తాఫలానుకార శీకర నికరంబు లెగయించు జలచర పరంపరలును, గన్నులకు నింపు సొంపు సంపాదించె నప్పుడు. 53

చ. అనుపమ కౌతుకంబడర నాకమువాకర వైభవంబు ని[1]
మ్మునివరు డర్థిఁజూచె నతి మోహనమూర్తిఁ దటాకలక్ష్మి యుఁ
మన మలరన్మరాళగత మంజులతాగతిఁ దేల్చె నాదరం
బునఁ దనపం దనూజయయి పుట్టఁగలండని వత్సలక్రియన్. 54

క. జలజాకరంబు బహువిధ
ములఁ బొగడుచుఁ గమలగంధకషుదితభ్రమరీ
లలిత శ్రుతులకు మారుత
చలతంత్రి విపంచి మొరయ సమ్మదవేలన్. 55

నారదుఁడు మాయామునిస్థైన విష్ణువునుజూచి వర్ణించుట.

క. అల్లల్లనఁ జనిముందట
నుల్లమునకు నేత్రములకు సంత్కృష్టమై శో
భిల్లెడు తేజోనిధిముని
వల్లభు హరిఁగనియె నభినవశ్రీమూర్తిన్. 56

తే. బ్రహ్మముని పారిషద మధ్య భాసియగుచు
గ్రహగణాశ్రితుఁడైన భాస్కరుఁడు వోలె
బ్రహ్మతత్త్వంబు తానయై ప్రకాశించు
హరి నపూర్వర్షివరుఁ జూచి యచ్చెరువునొంది. 57

1. సన్ముని.

ఉ. ఎన్నఁడుఁజూడ నీమఁ నికులేశ్వరు నీమహితాశ్రమాఢ్య నా
కన్నులకెంత యెక్కుడయి కానఁగనయ్యెడు నేతదీయ ది
వ్యోన్నతిఁ జిద్విలాసమి[1]గురోత్తెడు నీఘనుఁజూచి బ్రహ్మ ప
శ్యన్నిట లాదులైన పరతూర్థము వేఁడుదురేమి చెప్పుదున్.

తే. లలిత పద్మాక్షమాలికాలంకృతుండు
గోపిచందన తిలక ప్రదీపితుండు
నగుచు నిమ్మని విష్ణుమూర్త్యాత్మకం[2]బు
కరణి నున్నాఁడు సాత్వికాకారమహిమ. 59

శా. ఈ దివ్యాశ్రమభూమి మోక్షపదమై యింపొందు వైకుంఠమో
యీ దివ్యర్షి వరుండు బ్రహ్మమయుఁడై యేపారు పద్మాక్షుఁడో
భేదింపన్ మతిదూరకున్న దనుచుం బెల్లుబ్బునుల్లంబుతో
నాదైత్యాంతకుఁ జేరఁబోయి తగ నయ్యార్యుండు నమ్రక్రియన్. 60

వ. అట్లనన్యమునిసామాన్యప్రభావ భావిత తపోధనుండగు నమ్మహాముని
నంతరాత్మఁ బ్రశంసించుచుఁ దనకు మహామునులు ప్రత్యుత్థానం బొనర్ప
మాయా మునివేషధారియగు హరిడాయంబోయి యథోచితాన్యోన్య సంభా
వనా[3]ప్రేమరసుండై యుండునంత. 61

నారదుని సంభావించి మాయాముని సంభాషించుట.

తే. యతితనూభవు లాసనార్ఘ్యాది విధులు
సలిపి పూజించి రంభోజజాతసుతుని
హరియుఁ గుశలోపచార వాక్యములఁ బ్రీతిఁ
జేసి వెండియు ననియె విశేషభణితి. 62

సీ. అస్మత్తపోవనంబతి విశ్రుతంబయ్యె
భవదీయ తేజఃప్రభావకలన
నేతన్మదీయ మునీంద్రవ్రతము ఫలి
తంబయ్యె యుష్మత్సుదర్శనమున
మన్మనోనిహిత సమాధి మూర్తంబయ్యె
నతిదుర్లభత్వదాగతి నెపమున
మామకోత్కృష్టాభిమతము సిద్ధించుట
గాదె భవాదృశాగమనలీల

1. అ. పా. లసముగుణోత్తరునిన్ ఘనుఁజూచి. 2. అ. పా. విష్ణుమత్యాకారంబు కరణి. 3. ప్రశమనుండై.

తే. అంతరరుల జయించి మోహంబడంచి
పాప సంసారతాపంబు పరిహరించి
బ్రహ్మ నిర్వాణ నిర్వృతి పదవి వడసి
యున్నవాఁడవు నీవకాకొరుఁడు గలఁడె. 63

క. మాయామోహ విముక్తము
శ్రేయస్సుఖపదము బోధ శిశిరమయూఖ
ప్రాయమను నీదురూపము
ధీయుతనినుఁ బొగడఁదరమె దివ్యులకైనన్. 64

ఆ. ఈతపఃప్రయాస మెల్లను గడతేఱె
నీసమాగమమున నేఁడు నాకు
నింకమాతలంపు లెల్లను ఫలియించుఁ
ద్రిభువనైక కీర్తి విభవమొసఁగ. 65

క. అంబుజగర్భేంద్రాది ప
దంబులు నీకాటపట్లు తగనంతర్లో
కంబులఁగలిగిన వృత్తాం
తంబెల్లను నీకె తెలుసు తాపసవర్యా. 66

క. వ్యామోహ గాఢవిష్ణు మ
హామాయాచక్ర విక్రియా పన్నుఁడు గా
కే మహితాత్ముఁడు లోకము
లో ముక్తుండయ్యె దివ్యలోకము పొగడన్. 67

క. అని మునివేషధరుండగు
వనరుహదళనేత్రుఁ డడుగ వారిజభవనం
దనుఁడనియె బ్రహ్మవిద్యా
జనితప్రాభవము వాక్యసంపద వెలయన్. 68

ఉ. ఓమునినాథ నీవెఱుఁగకుండుటగల్గునె వేదశాస్త్ర వి
ద్యామహితార్థ నిశ్చిత రహస్యపదంబులమేలు వర్తమా
నామరసంయమీశ్వరులకుండలి వృత్తము శంకరస్వయం
భూమఘవస్మరేంద్ర సురముఖ్యులలోక విశేషవార్తలున్. 69

విష్ణుమాయకు లోఁబడనివాఁడను నేనేయని నారదుఁడు చెప్పుట.

వ. తక్కిన లోకవార్తల వలన నేమి విశేషంబు, చెప్పనున్నదియు మూఁడులోకం
బుల దేవదానవ మునీంద్రాదులలో విష్ణుమాయంబడక ముక్తుండై చిదా
నంద కందళంబై యదృచ్ఛం జరించువాఁ డెవ్వండని యడిగితి రట్టి కృతార్థుం
డనేన కాఁదలంపుం డది యెట్లంటేని. 70

క. ఒకనాఁడే వైకుంఠము
నకుఁబోయితి నచట పద్మనాభుఁడు శ్రీభూ
శుకవాణీ ముఖకాంతా
ప్రకరముతో నొక వివిక్త పదమున లీలన్. 71

చ. కొలువొనరించియున్న తఱిఁగూరిమి వైష్ణవమాయ యింతియై
నిలిచి తదగ్రభాగమున నేరుపుతో వివిధేంద్రజాల వి
ద్యలుపచరించి పంకజ భవాండ చరాచర సృష్టిమార్గముల్
వెలయఁగఁజూపె నాసతులు విస్మయమందుచు వేడ్కఁజూడఁగన్. 72

చ. అదియొక కొండ చేసికొని యవ్విభుఁడుం దనమాయచేత న
మ్మదితలఁగన్నుఁ బ్రామతఱి మోహమున లేనగవంకురింపఁగా
నిదియొక వింతగాఁ దలఁచి యీసతులేటికి విస్మయంబు నొం
దెదరని పద్మలోచనుని దిక్కు మొగంబయియంటి నేనొగిన్. 73

క. నీమాయచేత భ్రమయరె
యీముగ్ధలు బ్రహ్మశంకరేంద్ర మునీంద్ర
స్తోమములు భ్రమయుచోఁ బ్రతి
భామహిమన్నెనకాక భ్రమయని వాఁడన్. 74

వ. అని పలికిన నామొగంబుచూచి మాయావిహారియగు నారాయణుండు సిగ్గుపడిన వాడునుంబోలెఁ గొండొకతడ వెద్దియుంబలుకక యూరకుండి నా విజ్ఞానంబునకుమెచ్చి శిరఃకంపంబుచేసి నన్నుం బ్రశంసించి నామాయం జిక్కుపడక తిరుగు మహాయోగి పుంగవుండవు నీవొక్కరుండవని సంభావించి వీడుకొలిపె నట్లు యేనును తన్మాయారహస్యంబులన్నియుం గరతలామలకంబు చేసికొని గతరజస్తమో మోహుండనై బ్రహ్మముని సేవ్యమానుండనై విహరించుచున్నవాఁడననిన, మందస్మిత పూర్వకంబుగా సభ్యుల వినుండని పలికి యా తపోధనుండగు వనజలోచనుం డిట్లనియె. 75

అందుకు మాయాముని ప్రత్యుత్తరమిచ్చుట.

క. మాతలఁచి నట్లచెప్పితి
వీతత్వజ్ఞానసిద్ధి యేరికిఁ గల ద
త్యాతత వైష్ణవమాయల
చేతం బడకునికి నీకె చెలు మహాత్మా. 76

వ. అని పలుక రయంబున నత్యాశ్చర్యంబుగా నొక్క వెడనవ్వునవ్వి గగనవాణి నారదు నుద్దేశించి యిట్లనియె. 77

ఆకాశవాణి నారదునిఁ దిరస్కరించి యొకకథ చెప్పుట.

క. నీవెంతవాఁడవైతివి
యావిష్ణునిమాయఁబడిన । యార్యులలోనన్
భావింప బ్రహ్మమునిరా
జీవాసన రుద్రదివిజ । సిద్ధులలోనన్.

ఉ, ఏమనిపల్కితీ మునులకెక్కుడు సమ్మతమయ్యె మాకు నీ
వేమెయిగెల్చి లోకములనెల్లను ముక్తుఁడవైతి విష్ణుమా
యా మహితాబ్ధినీకుఁ దరమా నె తరింపఁగ నిన్నుఁ బోలరే
యీమునులున్ సురోత్తములు । నిట్లనిపల్కరె గర్వసంపదన్. 79

తే. పలికిపోయితిగాక యీ । పలికినట్ల
మాయఁబడకుండ వచ్చునే । మౌనినాథ
నీవువలెనె ప్రతిజ్ఞలు । నెఱపిపలికి
సిగ్గుపడిన మునీంద్రులఁ । జెప్పవినవె. 80

చండదమనుని కథ.

వ. ఒక్కకథఁ జెప్పెదవినుము. తొల్లి చండదమనుండను మునివరేణ్యుం డయోధ్యానగరంబునకుఁబోయి మాంధాతచేత నర్చితుండై యతని నగరంబున కరితురగస్యందన సుభటసన్నాహ సామగ్రియుఁ గనకపీఠ శయ్యాందోళికాచ్ఛత్ర చామరవ్యజనంబులును మణిమయాభరణాంబర పరిమళద్రవ్య సంపదయును, రూపయౌవన లావణ్య గుణగణ్యంబగు విలాసినీవర్గంబును గలయనాలోకించి దేవేంద్రలక్ష్మికిం బ్రతినిధియైన యన్నరేంద్రుని యైశ్వర్యంబునకు నిచ్చమెచ్చి యివ్విధంబున రాజ్యసుఖం బనుభవింపవలయునని కోరి మరలి నిజాశ్రమంబునకువచ్చి గంగాతీరంబున సంకల్పపూర్వకంబుగాఁ బద్మాసనుంగూర్చి సమర్చిత పంచాగ్నిమధ్యంబున నుగ్రతపంబు సేయుచుండె నతని తపోవహ్నిజ్వాలా కరాళ ధూమావళి ద్యావాపృథివ్యంతరాళంబునం దంభోళి విద్యుజ్జలధారాడంబరంబు గావింప నిలింపులు భయభ్రాంతులగుచుండిరట్టి సమయంబున నొక్కనాఁడు సనత్కుమారుండువచ్చి యమ్మహాతపోధనునిచేతం బూజితుండై యిట్లనియె. 81

ఆ. ఓమహాత్మ యింత । యుగ్రతపోనిష్ఠ
యేమికాంక్షనయ్యె । నెఱుఁగవలయు
ననుడుఁ జండదమనుఁడా బ్రహ్మసుతునకు
ననియె మనసుకోర్కె । కొనలు సాగ. 82

ఆ. ఒక్కనాఁడు నే నయోధ్యకుఁబోయి మాం
ధాతృధరణినాథుచేతఁ బూజి

తుండనై తదీయ మండిత సామ్రాజ్య
విలసనంబు లెల్ల వేడ్కఁ గంటి. 83

సీ. సూర్యవాజులకంటె సొబగైన యుత్తమ
హయములఁ గంటి వాహ్యాళి భూమి
దిక్కరీంద్రములను దెగడు మత్తద్విప
చయముల ద్వార దేశములఁ గంటిఁ
జామరచ్ఛత్ర వీజన దీపికాందోళి
కాదులాస్థాన హర్మ్యములఁ గంటి
బహువిధ పరిమళాంబర భూషణశ్రేణిఁ
బ్రకటిత భర్మపేటి కలఁ గంటిఁ

తే. బుష్పతల్పంబులును బువ్వుఁబోండ్ల యొఱపు
చంద్రశాలాగ్రవేదులఁ జాలఁ గంటిఁ
గంటి మాంధాత రాజ్యసుఖంబు లెల్ల
నింద్ర సామ్రాజ్య విభవంబు నేలఁ జాలు. 84

చ. మృగమదచందన ద్రవము మెత్తిన బిత్తరి గుబ్బచన్నులున్
నగవుదలంపు మోములు ననంగ నిశాత శిలీముఖంబులన్
దెగడు కటాక్షకోణములు దేటలమాటలు గల్గు కామినుల్
తగవుల నమ్మహీధవుని దండఁ జరింపఁగఁ గంటి వేడుకన్. 85

క. ఆలీలా సామ్రాజ్య
శ్రీలాత్మకు నింపుఁ జేసెఁ జేసిన నాభూ
పాలుని క్రియ సామ్రాజ్య
శ్రీలన్ విహరింపఁ దపము సేసెద ననఘా. 86

వ: అనిన విని యతని దుర్విషయాభిలాషంబునకు వగచి యిట్లనియె. 87

సనత్కుమారుండు నిషేధించుట.

క. హరిమాయా [1]మోహాంబుధిఁ
దరంగ సంఘంబులైన ధరణీ రాజ్యాం
బరపరిమళ భూషాస్త్రీ
వరవాంఛలమునుఁగ కుండు వాఁడుం గలఁడే. 88

సీ. పటుధైర్య బాడబోత్కట వహ్నికీలయు
నా శాపయోధి వెల్లణఁప లేదు[2]
పరమ[3]శాంతి త్విషాంపతి మహారశ్మియు
[4]నీహాతమము విరియింప లేదు

1. మాయమోహాంబుధిన్. 2. లణపజేయు. 3. కాంతి. 4. నీహారతమము విరింపలేదు.

రూఢసమాధి గారుడమంత్ర కళయును
దృష్టాహి విషమూర్ఛఁ దెలుపలేదు
ఘనతర విజ్ఞాన కలితదంభోళియు
దృఢకామనగము భేదింపలేదు
తే. లేదు సంసారవిషయ కేళీవిరక్తి
బ్రహ్మరుద్రాదులకునైనఁ బద్మనాభు
చరణసేవాసుధారసా స్వాదజనిత
చిత్సుఖానంద సంధాన సిద్ధిలేక. 89

వ. అని వెండియుఁ జండపమునునకి ట్లనియె. 90

ఉ. ఓడక శీతవాత దహనోష్ణ భరంబులనాఁడు నాఁటికిన్
వాడి కృశించి యీగతి నవారణఁజేయు తపంబువ్యర్థమై
బూడిదెలోని హోమమయి పోయెఁగదా యిటులైన నక్కటా
చూడవె యోగమార్గ పరిశుద్ధమునీంద్ర తపఃప్రకారముల్. 91

తే. తగిలి బ్రహ్మంబు ముట్టంగఁ దపముచేసి
బ్రహ్మపద సౌఖ్యసంసిద్ధిఁ బాదుకొనక[1]
పాపసంకర జనిత భూపాలరాజ్య
పదసుఖంబులుగోరు తపస్వి గలఁడె. 92

శా. ఈజోడం దపమాచరించి తుది నెంతేమూర్ఖ చెందంబునన్
రాజత్వంబున నల్పభోగములు చేరంగోరునే మాని ని
ర్వ్యాజ బ్రహ్మపదైక సౌఖ్యములు పోవంద్రోచి, నీ వెన్నఁడున్
'రాజాంతే నరకం వ్రజే' త్తనెడు శాస్త్రంబుల్ పరీక్షింపవే. 93

క. ఆరూఢ పాతకాఘము
దూరీకృతసత్య మనృత దుర్లోభదురా
చారాదికితవ కృత్యముఁ
గోరుదురే రాజ్యసుఖముఁ గోవిద వర్యుల్. 94

క. సురుచిర సాత్వికమార్గా
చరణంబునఁ దపముచేసి సమధిగతానం
దరసాబ్ధిఁ దేలుచుండెడు
విరజస్తములైన మునుల వినవేధాత్రిన్. 95

తే. ధన్యసాత్వికయోగంబు దక్కనితర
విపుల కర్మానుభవములు విష్ణుమాయ

1. కొనగ.

విష్ణుమాయకు వెలియైన విరతి విరతి
మాయఁగడచినముక్తి సమాధిఁగనుము. 96

వ. అని చెప్పి సనత్కుమారుండు సత్యలోకంబునకుం జనియెఁ దదనంతరంబా బ్రహ్మసుతుని బ్రహ్మబోధసుధాధారం గడుగంబడి మోహకళంక నిర్ముక్తంబైన మనంబున భూలోకసామ్రాజ్య సుఖంబులు దుఃఖభాజనంబులుగాఁ దలంచి సంసార సుఖానుభవసారంబైన విష్ణుమాయా వికారంబునం బొరయక ముక్తిపడయుట యిది యెంత పెద్దయని యవ్విష్ణుమాయం దిరస్కరించి రాజ్యకాంక్షయుడిగి మోక్షాపేక్ష నక్షయతపోనియతినున్నం గొన్నాళ్లకు నలువసన్నిధియై వరంబు వేఁడుమనినఁ బ్రాంజలియై యిట్లనియె. 97

బ్రహ్మను మోక్షమడుగుట ఆయన చేతఁ గాకపోవుట.

క. అత్యంత విష్ణుమాయా
కృత్యములగు సుఖములెల్లఁ గీడ్పఱచి నను
సత్యమగు మోక్షపదవికి
నిత్యునిగాఁ జేయు[1]మయ్య నీరజగర్భా. 98

వ. అని వేఁడిన నవ్విరంచిరామియెఱింగి మునీంద్రా యేమిగోరి యీయుగ్రతపంబు చేసితివి యేమియడిగెదు ప్రకృతంబున ననుభవింపఁదగిన విష్ణుమాయా విలసనంబైన సంసారంబు దానికిందోడు రాజ్యసుఖం బనుభవింపఁగోరి తపంబు సేసిన నీకు నది యనుభవింపక మోక్షం బెచందంబునం బడయవచ్చు, నదిమున్ను నీవనుభవించి తదనంతరంబు నిర్విషయాభిలాషంబునగు మనంబున శుద్ధసాత్వికజ్ఞానం బవలంబించి విష్ణుభక్తివలన మోక్షంబు వడసెదవుం గాని యిప్పుడీ రాజ్యసుఖంబు కోరినట్లు యిచ్చెదం గొనుమనిన నిర్వేదించి నీవిచ్చు వరంబు నేనొల్లఁబొమ్మనిన నతం డంతర్హితుండయ్యెఁ బ్రగ్మజ విరూపాక్షునింగూర్చి తపంబు సేసిన. 99

క. సరసిజగర్భుని యట్లనె
హరుఁడును బ్రత్యక్షమైన నమ్ముని యడిగెన్
హరిమాయా విలసన సం
సరణము వెలియైన మోక్షసంపద వెలయన్. 100

క. అడిగిన నవ్వరమీరా
దుడుగుము నీకోరినట్లు యుర్వీరాజ్యం
బడుగుమన నొల్లకుండిన
మృడుఁడును దన యిచ్చనరిగె మిన్నకయుంతన్. 101

1. మూలపాఠము, జేయవయ్య.

క. అమ్ముని నాథుండుడుగక
నెమ్మనమున నచ్చలంబు ♦ నిగుడుచునుండన్
గ్రమ్మఱ రవిఁగూర్చితపం
బిమ్ములఁగావించుచుండె ♦ నిలచలింపన్. 102

క. కొనకొని తపమేభంగుల
నొనరించిన పూర్వకర్మ ♦ ముడుగునె తన చే
సిన యంతవట్టు గుడువక
వనజాసన దివ్యముఖ్య ♦ వర్యులకైనన్. 103

వ. అంతఁ గొంతకాలంబునకు సూర్యనారాయణుండును సన్నిధియై మోక్షంబడి గినారాదు నీవు ముమ్ము చేసిన తపంబున సంభూతంబులైన రాజ్యవైభవంబులు తరతరంబ నిన్నుఁ జుట్టిముట్టికొనంగాచి, కాలంబు వేచియున్నయవి, కైకొని తద్భోగంబులఁ బరితుష్టినొంది మఱి సాత్త్విక తపోనియమంబున హరినారాధించి తత్ప్రసాదంబున మోక్షంబు వడయు మనిన నమ్ముని యిట్లనియె. 104

క. అవియెల్ల విష్ణుమాయలు
వివరింపఁగ వాని ననుభ ♦ వింపుమనిన నా
తివిరిన పూనిక దప్పదె
యవిగైకొన నమృతపదవి ♦ నందఁగవలయున్. 105

క. నేనొల్లరాజ్యసంపద
నానిశ్చయ మిదియ వినుము ♦ నలిన ప్రియ నా
పూనికఁ దప్పింపఁగలం
డే నీరజనాభుఁడైన ♦ నికనెట్లైనన్. 106

వ. అనిన నమ్మహాప్రతినఁ దప్పింపలేక కర్మసాక్షియుం బోయె నప్పారికాంక్షి మత్సరంబు వెచ్చు పెరుగు మనంబున నెవ్వరింగోరక యేకావధాన పరమ యోగాధీన మానసుండై విష్ణుమాయంబడక ముక్తివడసి హరిహర బ్రహ్మాదుల సిగ్గుపఱచి నిరుపమానందంబున విహరింతునని యున్న యతని ఘోర ప్రతిజ్ఞాతపంబునకు నద్భుతంబంది నిఖిల బృందారక మునీంద్రబృందంబులు విష్ణుఁడితని సేవదంబున నొల్లని సామ్రాజ్యపదంబునకుండార్చి తదనురాగ భోగ మగ్నునిఁ జేయునోకోయని వితర్కించుచుండు నంత హరి తన యంతర్గతంబున. 107

{చండదమనునిఁ దనమాయలోఁ బడవేయ దుఁగాక యని విష్ణుమూర్తి మచ్చేరించుట.}

ఆ. నిష్కళంక దివ్య ♦ నిర్వికల్పబ్రహ్మ
తేజమైన యస్మ ♦ దీయమూర్తిఁ

దలఁచి చిన్మోదమునఁ దనియు ధన్యుఁడు గాక
ముక్తుఁడగునె యితర మూఢజనుఁడు. 108

క. మునిదనయభిమత వరమున
నొనరిన సామ్రాజ్యలక్ష్మి నొల్లనటన్నఁ
జనునే భూపాత్రసక్తం
దనవనితాద్యనుభవములఁ దనియకయెల్లున్. 109

ఆ. ఒల్లనన్న యితని యుల్లంబు రాజ్యసం
పదల వెల్లిగొలిపి ముదమొనర్చి
యవల మోక్షమిత్తు నని దివ్యచిత్తంబు 110
నందుఁ దలఁచెఁ దలఁచి నంతలోన.

క. ఏమని చెప్పుదు హరిమా
యామహిమఁ దదాశ్రమంబు హాటకరత్నో
ద్దామగృహసౌధలసదభి
రామంబగు నొక్కపురవ రంబై యొప్పెన్. 111

సీ. మదమత్తవేదండ మండల గ్రైవేయ
ఘంటికాఘణఘణ త్కారరవము
నన్యోన్యసముపాశ్రి తావిర్భవత్పటు
జవనోత్తమాశ్వహే షారవంబు
కేళిసంచారపి కీర్ణకాంచన పుష్ప
రథవిభ్రమచ్చక్ర రాజిరవము
నుద్దామ దర్పభా రోత్కటభటబిరు
దప్రశంసాలాప తరళరవము

తే. పటహభేరీ మృదంగ శంఖభద్రవంబు
సౌధవీధీవిపంచికా చారురవము
కామినీపాదమంజీర కలరవంబు
ప్రమద మొనరించె నమ్మహా పట్టణమున. 112

క. కేళీసరోవరంబులు
కేళీవనవాటికలును కేళీగిరులుం
జాలఁగఁ గన్నులకింపై
యాలీలా పట్టణమున నలరెఁ జూడన్. 113

చ. సురుచిరకేళిశైలమణి సుందరకందర కేళిలోలకి
న్నరకలగాన మేదుర నినాదము లంగజుఁ బ్రోదిసేయఁగాఁ

గెరలుచుఁ గూర్మి దంపతులు । క్రీడలొనర్తురు పుష్పడోలికో
త్కర రమణీయహర్మ్యతల । కాంచన వేదుల నప్పురంబునన్. 114

క. అగరు ఘనసారకుంకుమ
మృగమద గోరోచనాది । మేళనమున మే
లగుపువ్వుల నెత్తావుల
నగరాపణవీధు లింపొ । నర్చుఁ బ్రజకున్. 115

రాజమందిర వర్ణనము.

వ. ఇవ్విధంబున నమరావతికిం బ్రతినై యతికంఠపాళంబను పేరనొప్పు నప్పుర మధ్యంబునఁ గనక ప్రాకార గోపుర సౌధచంద్రశాలామంటప మణికుట్టిమ మార్గతోరణ మంగళ రంగవల్లీ సముల్లసితంబును, గుల్యాసరోవర కేళి దీర్ఘికా తరంగ చక్రవాక కలహంససారస క్రౌంచసంచయ క్రేంకార సంకు[1]లంబును, సవిధోద్యానవాటికాశాకోణకుటజ చూతపనసరంభా ఖర్జూరనారికేళ కురువకాశోక మాధవీ యూథికాజాతి లతాదిపల్లవసుమనఃఫలరసోల్లసిత కలకంఠ మధురశుకనికర కలకలంబును, కనక[2]మణీమయ ద్వారకవాట దేహళీ జాజ్వల్యమానంబును, దౌవారిక వేత్రదండతాడన నిరుద్ధసకలసామంత భూకాంతసమ్మర్ద దుర్గమద్వార దేశంబును, ప్రధానదండనాయక దుర్గాధ్యక్ష వీరభట సహస్ర సంశ్రితాస్థాన మంటప సామ్రాజ్య లక్ష్మీవిలాసంబును, గంధ గజతురంగ శతాంగ సువర్ణాందోళికా పర్యంకచ్ఛత్రచామర సింహాసనోప శోభితంబును, గర్పూరశలాకాజా[3]తాయాత మందమారుత చలాచలీ కృత వితాన పుష్పమాల్యాలంకృతంబును, సంగీత తాళవాద్య హృద్యానవద్య నాట్యశాలా ప్రవర్తిత నర్తకీ కింకిణీ కంకణ ఝుణఝుణత్కార మనోహరంబును, గురుకుచనితంబభారాలస విలాసినీసహస్రసంచార శుద్ధాంత మందిరంబును నగురాజభవనంబున నొక్క పుష్ప సౌధాగ్రమంటపంబున. 116

క. కనకమణి పీఠికఁ దనుఁ
దనప్రియ కామినులు గొలువ । ధరణీ పతియై
మునియుండెఁ గనకభూషణ
కనదుజ్వలమూర్తితోడఁ । గౌతుకలీలన్. 117

క. ఏకాగ్రనిష్ఠతోడని
రాకులమతిఁదపము సేయు । నమ్మునిచెందం
బేకై వడి నడఁగెనో నాఁ
డాకస్మికమేమి చెప్ప । నాహరిమాయన్. 118

---

1. సంచయంబున 2. అ. పా, ననేకమ. 3. జాతయాత.

క. అలదండకమండలు వ
ల్కలజపమాలాజినములు ఖడ్గక్రీడా
జలరుహ చీనాంబరమణి
వలయ కనకకంబళముల వైఖరి నొప్పెన్. 119

తే. మఱచెఁ దన బ్రహ్మయోగంబు మౌనివరుఁడు
కపటసామ్రాజ్యమదిరా వికాసలీల
నమృతవిజ్ఞాన సరసి నోలాడు తలఁపు
మోహసంసార జలరాశి మునిఁగె నపుడు. 120

ఆ. మోక్షలక్ష్మికోర్కి ముడివడిచిత్తంబు
రాజ్యలక్ష్మిపై వికారాళిఁబడియె
యోగిననెడు బుద్ధి యుడిగి యాతపసికి
భూవరుండ ననెడు బుద్ధి వొడమె. 121

సీ. అవధారు దేవ చక్రాద్రి పర్యంత భూ
పతిశిరోమకుటప్రాజితపదాబ్జ
జయమహారాజ యష్టాదశద్వీప సం
స్థాపితశాసన స్తంభయూప
విన్నపంబీశ గర్వితశత్రురాజన్య
దర్పాంధకార మార్తాండబింబ
జోహారు సర్వజ్ఞ సుస్నిగ్ధ శివజటా
జూటగంగాభ యశోవిహార

తే. యనుచుఁ బ్రాంజలులై వేత్ర హస్తపరులు
కదిసి యర్హోపచార వాక్యములు పలుక
మహిమఁ గొలువుండె నాస్థాన మంటపమునఁ
జండదమనావనీనాథ చక్రవర్తి. 122

క. శరణాగతులగు రాజుల
నరుదుగ గజవాజి భూషణాంబరగంధో
త్కరములు కానుకలొసఁగెడు
నరనాథులఁజూచి మునిజన ప్రభుఁడోలిన్. 123

క. అరిషడ్వర్గము మనమున
నురురాజసవిభవములకు నుబ్బొనరింపఁ
బరమ దయాసత్యోక్తుల
పరిచయమది యుడిగి పరుష భాషలు నేర్చెన్. 124

క. కొందఱికి నలుగు మాఱెయొక
కొందఱఁ గృపనాదరించుఁ ¶ గొందఱఁ బ్రోచున్
గొందఱఁజెఱచుఁ బ్రభుత్వము
నంది నిజాజ్ఞాబలమున ¶ నవనీజనులన్. 125

సీ. దివ్యవిమానంబు ¶ తెఱఁగునఁ దేరెక్కి
తిరుగుచునుండు నా ¶ దిత్యుభంగి
మదగర్వరేఖతో ¶ మత్తవేదండంబు
నెక్కి భూలోకదే ¶ వేంద్రుఁడనఁగఁ
బసిఁడిపుత్తెళ్లసొం ¶ పెసలారు రత్నాల
పాలకి నెక్కుఁ బ్రా ¶ భవము మీఱ
హయరత్నములనెక్కి ¶ యాడించు నంగళ్ల
నంగనామణులకా ¶ హ్లాదమెసఁగఁ
తే. కేళిగిరికందరంబులఁ ¶ గ్రీడసలుపు
నుపవనంబులఁ జరియించు ¶ నుత్సవమున
నాట్యశాలలనుండు నా ¶ నందమొదవఁ
దనకునింపైన విధమున ¶ ధరణివిభుఁడు. 126

సీ. కలకంఠియొక్కతె ¶ కర్పూర తాళవృం
తముఁ ద్రిప్పఁగలికి నె ¶ త్తావు లీనఁ
దరళాక్షి యొక్కతె ¶ తాంబూలఖండోత్క
రం బిచ్చుమందస్మి ¶ తంబుతోడ
నలివేణి యొకతె ప ¶ దాబ్జముల్ పట్టు కం
కణకాచ ఘళఘళా ¶ త్కార మలర
మగువయొక్కతె దండ ¶ మణి పీఠముననుండి
మదనోన్ముఖములైన ¶ మరాటలాడుఁ
తే. కేళిగృహమున నవపుష్ప ¶ డోలికాగ్ర
శాయియైయున్న యమ్మహీ ¶ నాయకునకు
నింపు సొంపారనను రాగ ¶ మి[1]గురుకొల్పి
చారులీలల శుద్ధాంత ¶ చంద్రముఖులు. 127

క. సమధిక రాజ్యాంభోజ
ప్రమదాక్రీడా మరంద ¶ పాన సుఖశ్రీ
రమణీయ మధుకరంబై
ప్రమదమ్మున నమ్మునీంద్ర ¶ [2]పార్థివుఁడలరెన్.

1. ఆ. పా. రాగమిశ్రపుకొల్పి.

క. వలసిన తోడవులు తోడుగఁ
వలసిన గంధములఁబూయు ॥ వలసినపుష్పం
బులు ముడుచు నింపు సొంపులు
వలసినకాంతల రమించు ॥ వలసినవేళన్. 129

క. తాపములకెల్ల నిల్లగు
భూపత్వము కాముకత్వ॥మును బెట్టిదమై
యేపారనతని యోగము
ప్రోపఱెఁ బోఁకొత్తులోని ॥ పోకయుఁబోలెన్. 130

క. హరిమాయా మారుతమునఁ
దిరమగునే బ్రహ్మబోధ ॥ దీపకళిక త
చ్చరణధ్యాన ఘటంబున
వెరవునఁ దానిలుపకున్న ॥ వెడఁగుమునులకున్. 131

క. తనపూనికయును దనతప
మును దనదుమహామునిత్వ॥మును బ్రహ్మసుతుం
డొనరించిన మార్గము మఱ
చిన యాతనిఁజూచి జగము ॥ చిత్రమునొందెన్. 132

క. హరిమాయ గడువరాదని
పరమాశ్చర్యంబునొంది ॥ బ్రహ్మయు శివుఁడున్
సరసిజ వనబాంధవుఁడును
గరమభివర్ణించి రధిక ॥ కౌతుకలీలన్. 133

సనత్కుమారుండు తిరిగివచ్చుట, చండదమనుని బోధించుట.

వ. అంత. 134

ఆ. మఱియు నా సనత్కు॥మారుండు చండ ద
మను విధమ్ముఁజూత॥మనుచువచ్చి
రాజ్యమహిమతోడి ॥ రాజసంబున నెదు
రేగుదెంచి పూజ॥లిచ్చుటయును. 135

ఆ. రాచబూమెనున్న ॥ వాచంయమిశ్రేష్ఠుఁ
జూచిచూచి మిగులఁ ॥ జోద్యమంది
విష్ణుమాయ పెంపు ॥ వినుతించి వినుతించి
యనియె బ్రహ్మసుతుఁడు ॥ నతనితోడ. 136

ఉ. ఏమి మహానుభావ నిను॥నించుకయైన నెఱుంగనేర్తువే
నీమునుపంటి రూపమది ॥ నీహృదయంబునఁ దోఁచుచున్నదే

భూమిపతిత్వ రాజ్యసుఖసేముల్ కరమిష్టము దోఁచుచున్న వే
నీమనసెట్టులున్న యది నిక్కము నాకెఱింగింపు నారదున్. 137

వ. విని వెఱఁగుపడి యేమొకో నన్ను నేనెఱుంగకునికి యెట్లు, నాయునుపటి రూపం బెయ్యది, నాకుభూపతిత్వరాజ్య సుఖంబులు కరం బిష్టంబులు గాకుండుట యెట్లు దీనికిఁ బ్రత్యుత్తరం బేమనియిచ్చువాఁడ నిమ్మహాత్ముని వచనంబు లత్యద్భుతంబులై తోఁచుచున్నవి యని భయంపడి ప్రాంజలియై రాజిట్లనియె.

క. దేవమునీశ్వర యిది యే
భావంబున నన్ను నిట్లు పలికితి నాకే
భావంబును దోఁపదు నీ
భావంబుననున్న యట్లు పలుకు మహాత్మా. 139

వ. ఏనురాజనగుటయు నీరూపంబుదక్క మఱియొండు రూపంబు లేకుండుటయు నెల్లరాజులకుం బలెనే భూపతిత్వరాజ్యసుఖంబులు కరంబిష్టంబులగుట నెఱుఁగుదు నింకనెద్దియు నెఱుంగ, మీచిత్తంబునకుం దెలిసిన నాకాన తిచ్చి నామనఃకళంకంబుఁ బాయంజేయు మనవుడు నవ్వి యవ్విరించినందనుం డిట్లనియె. 140

తే. చండదమన మహామునీశ్వరుఁడవీవు
రాజ్యకాంతఁ దపంబొనర్పంగ నిన్ను
మాన్పిపోవుట మఱచితే మానసమున
నాతపఃఫల లీలలు నవునొకో. 141

క. హరిమాయ నిట్లెఱుంగక
నిరసించి విరించి ముఖుల నెఱఁగూర్చి తప
స్స్ఫురణమున మెలఁగఁదగునే
దురహంకారమునఁ జేయుదురె తపమనఘా. 142

వ. పరమేష్ఠి పశుపతి పద్మబాంధవుల యానతిఁగైకొని సాత్వికజ్ఞానంబున మోక్షప్రదాయకు నారాయణు నారాధించుచు నతండే కొలంది కర్మ బంధంబు లనుభవింపజేసె నట్ల యనుభవించుచు నప్పరమపురుషునకుం బ్రపన్నుండవైన నింతమూఢుండవై నిస్సారసంసార పంకమగ్నుండవై యుండుదువే యింకనయిన నిష్కళంక హృదయుండవై యీ సామ్రాజ్య వికారంబులు హరిమాయా కల్పితంబులుగా నెఱింగి హరిందలంచి కృతార్థుండవగు మని సనత్కుమారుం డొనర్చిన బ్రహ్మోపదేశంబున. 143

క. జ్ఞానోదయమగుటయు న
మ్మానీంద్రుఁడు చంచలించి మనమున భక్తా

దీనుఁడగు హరిఁదలంచి కృ
తానతిఁయై భక్తిపులకలంకూరింపన్. 144

క. కరుణాసముద్ర ముద్రిత
దురితోదయ యుభయ కర్మదూర మునీంద్రో
త్కరవాంఛాఫలద మహా
పురుష పరబ్రహ్మమయ విభుత్వమహాత్మా. 145

మ. గతదుష్కర్ములు సంగవర్జితులు రాగద్వేషదూరుల్ మహా
మతులాత్మీయతపోధిదైవముగ సన్మానించి నిస్నాత్మసం
స్థితుఁ గావించి భజించి మోక్షపదముం జేకొంద్రుగా కిట్లు దు
ర్మతికి న్నాకెటులబ్బు నాతరమె నీ మర్మంబెఱుంగన్ హరీ. 146

క. అగణిత దుఃఖనిదానం
బగు సంసారమున కోపకలజడిపడు నా
వగలుడిపి కావవే నను
జగదేక శరణ్య కృష్ణ జలరుహనేత్రా. 147

క. అని భక్తిపరవశుండై
కనుఁగవనశ్రువులు దొరుగఁ గాఁ దనువినుతిం
చిన భక్తవత్సలుఁడు హరి
యనుకంపాయుక్త చిత్తుఁడై యావేళన్. 148

సీ. పుష్పవృష్టియుఁ దనభువన రక్షాదక్ష
　　కారుణ్యదృష్టియుఁ గడలుకొనఁగ
నప్సరోనాట్య విన్యాసంబు తనవన
　　మాలావిలాసంబు లీలమెఱయ
ననుకూల గంధవాహంబును దనసహ
　　జాంగగంధ ప్రవాహంబు నొలయ
సహచర సురమునీశ్వర తరళత్వంబు
　　తనభక్తవత్సలత్వంబు నొరయ

తే. వినుత గంధర్వగానంబు తనమనోజ్ఞ
భాషణస్వనమును వేడ్కఁ బొదలఁజేయ
దివ్యమంగళమూర్తియై దివ్యతేజ
మలరఁ బ్రత్యక్షమయ్యె నారాయణుఁడు. 149

తే. అబ్జనేత్రుండు ప్రత్యక్షమైనఁ దెలివి
గలిగి తొల్లింటి యట్లను గాంచె మౌని

పురనరేంద్రత్వ సామ్రాజ్య పరికరములు
వనమునీంద్రత్వ పరములై వరలుచునికి. 150

క. సాక్షాత్కరించిన సరో
జాక్షుని శ్రీపాదములకు నానతుఁడగుచున్
లక్షవిధంబులఁ బొగడెను
జక్షుస్స్రవదంబుబిందుసందోహముతోన్. 151

క. హరియును నప్పుడుమానీ
శ్వరుతామసభావముడిపి సాత్త్వికవిజ్ఞా
నరతిన్ మతిఁగూర్చి తపః
శ్చరణమునకు నియ్యకొలిపె సద్గతికొఱకున్. 152

క. అంత ప్రతిజ్ఞావంతుని
పంతము వారించి కర్మఫలముఁ గుడిపి య
త్యంతజ్ఞానంబొసఁగి య
నంతుఁడు సురవరులు గొలువనరిగె నిజేచ్ఛన్.

క. ఈవృత్తాంతము విను స
ద్భావవిధేయులకుఁ గలుగు బ్రహ్మజ్ఞాన
ప్రావీణ్యంబును హరిమా
యావరణ విముక్తియును గృతార్థత్వంబున్. 154

మ. అనియయ్యంబరవాణి పల్కుటకు నత్యాశ్చర్యముం బొంది ర
మ్మను లీనారదుఁడేమి చెప్పెడు మహామోహాంధకారంబునన్
దనచిత్తంబు భ్రమింపఁగాఁ దెలివిఁజెందన్ లేక దుర్మాన సం
జనితక్రోధమునన్ హసించిపలికెన్ సర్వంసహాధీశ్వరా. 155

తే. పట్టఁబసలేని యీబట్టబయటిమాట
కకట భ్రమసితిరో కదా యలఘులార
యామునీంద్రునివంటి మోహాతురుఁడనె
యేను, సాదృశ్య మెఱుఁగక యనెనుగాక. 156

క. నన్నెఱుఁగు విష్ణుఁడావిభు
పన్నికలే నెఱుఁగుదుం బ్రపంచవికార
క్లిన్నతనాకుం గలదే
యిన్నిచదువులేఁ మీరె యెఱిఁగెదరు తుదిన్. 157

వ. అని హరిమాయ యెన్నక గగనవాణి నసత్యవాదిగా దూషించి, తనవిజ్ఞాన
మహిమ యెఱుంగుటకు నిమ్మునులెంతవారని నిరాకరించి, వీరిముందట

పంతంబు పలుకనేలయని తనలోనఁ దన్నుఁదానే ప్రశంసించుకొనుచు, వీఁడు కొనిపోవ నుద్యోగించు నతనితలంపుగని మాయామునివేషధారియగు నవ్వి న్నుండు చిన్నినగవు దొలంక బలువలం జిక్కిన మెకంబయ్యెంగాక తానింక నెక్కడికిం బోవంగలవాఁడని యతని చిందిలిపాటు మందలించి, కొలంది యెఱుంగక యభ్రవాణి పలికెంగాక, చండదమనుండు భవత్సమానుండేని యంతబుద్ధిమంతుండు మాయంబడునే యదియట్లుండనిమ్ము, మమ్ము బహు మానంబుసేసి యీవేళ మా యాశ్రమంబున భిక్షసేయ వలయునని ప్రార్థిం చిన నెట్టకేల కియ్యకొని. 158

మాయామునియైన విష్ణుమూర్తి నారదుని మోసపుచ్చుట.

క. తనచేతి యక్షమాలయుఁ
గనకకమండలు విపంచి కైకయుఁ గుంచెయు న
ల్లన నచటి రావిఁదగిలిచి
మునితీర్థంబాడు నియమమునఁ జనుదెంచెన్. 159

క. తన విజ్ఞానము తనతప
మునుదన విరతియును దన యశో మాహాత్త్వంబుల్
దనురక్షింపఁగ నోపునె
వనజాక్షుని కరుణదప్పి వచ్చినవేళన్. 160

సీ. నారాయణోచ్చారణక్రియాశ్రావ్య దివ్య నా
దమువీణెయందయం దర్భవించెఁ
జిదమలానంద సంపదనాడు నాట్య వి
హారంబు కుంచియు నాశ్రయించెఁ
దత్త్వవిజ్ఞాన సుధారసపూరంబు
దొలఁకియాడుట కమండలువుఁ జెందె
బీజాక్షరన్యాస పృథులాబ్జ దృఙ్మంత్ర
కల యక్షమాలికఁ గడలుకొనియె

తే. నారదుని చిత్తమున నహంకారజనిత
నిబిడ మోహాంధకారంబు నిండుకొనియె
విష్ణుమాయా ప్రభంజనవిహతిచే వి
వేక దీపంబు మలుగుట వేనరేంద్ర. 161

వ. అట్లు కొలనికి డిగ్గిదాని నాచమనపూర్వకంబుగా జలంబు ప్రవేశించి నిలిచి మహాకాళరాత్రిసమయాంధ తమసంబున మునుంగు చంద్రసూర్యాదిజ్యోతిర్మండలంబునుం బోలెఁ దన

విజ్ఞాన ప్రకారంబు విష్ణుమాయా పటలంబున మునుంగ సంసార సముద్రం
బున మునుంగుటకు నీళ్లమునింగె నప్పుడు. 162

క. జననాథ యరిదినుమిూ
వనజాక్షుని మాయ పెంపు వర్ణింప నిలిం
పనికాయ కాయజాంతక
వనజాసన దివ్యమౌని వరులకు నైనన్. 163

నారదుఁడు కొలనిలోమునింగి స్త్రీయగుట.

ఆ. నీరుపాపయయ్యె నృపవర తొల్లింటి
తపము కలిమియెల్లఁ దక్షిణంబ
మునిఁగిలేచి భువనమోహనమూర్తితో
నలిననేత్రియయ్యె నారదుండు. 164

ఆ. ఆమునీంద్రవేష మాబ్రహ్మవర్చసం
బామహత్త్వమామహావివేక
మెల్లనణఁగె శౌరి యింద్రజాలంబున
వినుము ధర్మతనయ విస్మితంబు. 165

క. పాలకడలి నుదయించిన
శ్రీలక్ష్మియుఁబోలెఁ గళలఁ జెలువారుచులీ
లాలనగతిఁ గొలను వెడలె
నాలీలావ పసిండి యంచయుఁబోలెన్. 166

వ. మఱియు జలాశయంబున నీరుగ్రోలి వ్రాలిన జలధర ఖండంబు లన నొప్పు
పెన్నెరుల కప్పును, నీలజలధర ఖండంబుదండఁ గన్నుల పండువైనంగు చంద్ర
రేఖయన మిూఱు నెన్నుదురును, చంద్రరేఖ చెలువునఁ జెలువారు నీలోత్పలము
లనఁ జెన్నారు నిండువాలుకన్నులదోయి, నీలోత్పలంబుల వలనం దొరఁగు
మకరందపూరంబన విలసిల్లుదియ్య కెమ్మోవియు మకరందపూరంబు పూరింప
నిడిన కనక కలశంబులన నుల్లసిల్లు గురుకుచకుంభంబులును, గనక కలశం
బులు మూయందెచ్చిన పసిండిమూకుళ్లనం దనరుమృదుల బాహుమూలంబు
లును, బసిండిమూకుళుల నిగుడు మెఱుంగు దీఁగెలన మెఱయుచేతులును,
మెఱుంగు దీఁగెలతళుక్కునఁ బ్రదీపించు గగనంబనందోచు చిన్ని నెన్నడుమును,
గగనంబునం దొలంకియాడు వేల్పుటేటి కలికితరంగంబుల తాఁకునంబొంకం
బైన సువర్ణసైకతంబన వెలయు జఘనంబును, సువర్ణసైకతంబు కెలంకున
మొలచిన పసిండియనంటి కొదమలనం బొదలు నును దొడలును, బసిండి
యనంటి కొదమల ప్రాపునఁ జెఱుకు విలుకాని పువ్వుటంపపొదులన ముదం

బొనర్చు చిఱుదొడలును బువ్వుటంపదొనల నలంకరించిన ముక్తాఫలంబు
లనం దేజరిల్లు పదనఖంబులును, గ్రమక్రమంబునం గనంబడ నప్పడంతి గట్టున
వచ్చి నిలిచెనప్పుడు. 167

క. జలకేళి సలిపివచ్చిన
పొలుపున వేఱొక్కపట్టు పుట్టముఁగట్టి చే
సిలతాంగి యంగకంబుల
నలరుల సొమ్ములు ధరించి చపలరేఖఁ జూడన్ 168

క. వనజాకరలక్ష్మియొ య
వ్వనలక్ష్మియొ మరుని నెడసి వచ్చినరతియో
యన నవయౌవనలీలల
వనిత సరస్తీరపుష్ప వాటిక నొప్పెన్. 169

సీ. ఒకమాఱు తనచరణోద్ధత ద్యుతులచేఁ
బరమసంధ్యాచ్ఛాయ ధరణిఁ బెంచు
నొకమాఱు తనమేని యుజ్జ్వలప్రభలచేఁ
దీఁగమెఱుంగుల దిశలు నించు
నొకమాఱు తనముద్దు లొలుకు నవ్వులచేత
వెన్నెలఁ గాయించు విపినవాటి
నొకమాఱు తనమించు కొఱఁజూపులచేతఁ
గలువ తోరణములు గట్టు నెదుట
తే. పాదుఁబూఁజొంపముల మీఁద నాడుగండు
తుమ్మెదలమ్రోఁత శ్రుతిగాఁగఁ దోయజాక్షి
కలికిజవ్వనమునకలంకారమగుచు
మదనలీలా వికార సంపదదనర్చె. 170

ఆ కొలని యొద్దకు చంద్రకేతుఁడను రాజువచ్చి యా స్త్రీనివీక్షించి మోహించుట.

క. ఆకొలని కెలన నాక్రియ
నాకలికి చకోరనేత్రి యంగజలీలా
శ్రీకిఁ గరాళింపుచుఁ దన
లోకంబై పువ్వుఁదోఁటలో విహరింపన్. 171

సీ. చంద్రకేతుండను జగతీతలేంద్ర కు
మారుండు మదనావతారమూర్తి
వీరరత్నము జగద్విఖ్యాతమైనట్టి
బిరుదాంకపుర మేలు బిరుదురాజు

చతురంగబలమహోగ్రసన్నాహసంపద
వేడ్కమైఁ జనుదెంచి వికటదుష్ట
మృగబాధలణఁగించి మగుడి యవ్వనమున
విడిసి తరుచ్ఛాయ విశ్రమించి

తే. కేళిమైఁగొడ్గుపావల గిలుకలడర
నొక్కబాలుండు కైదండ యొసఁగవచ్చి
యలరు దీఁగెవిధంబున నలరుచున్న
యలరుఁబోఁడి విలోకించెఁ గొలనిదరిని. 172

క. కనిబిట్టుకట్టెదురనా
జననాథసుతుండు నిండు జవ్వనమునకున్
దనసౌందర్యంబున కును
దనలో నాశ్చర్యమంది తలయూఁచియనున్. 173

శా. ఔరా చెన్నులచెన్ను కన్నుఁగవతీరు ఆహా భళీ వేణికా
భారశ్రీ ముఖచంద్రబింబరుచి చెప్పన్ వచ్చునే చిన్నికా
నేరీతిన్ సృజియించె బ్రహ్మ కటి సొంపెట్లుండెఁ జారూరు శృం
గారం బెవ్వఁడు మెచ్చనేర్చు నిదె లోకైకజాతి యంచుఁ భువిన్. 174

క. కలికి నునుసోగ వెన్నెల
తళుకు గులుకు నవ్వు నును సుధారసధారన్
జిలుకు నునుబలుకు ప్రాములు
కులుకళికలు దీని కన్నుగొనల లగ్గలికల్. 175

ఉ. కొండలఁబోలు జక్కవలకున్ సరి మారెడుబండ్లజోడు వే
దండపకుంభ తుల్యము లుదంచితహేమ ఘటాభముల్ సము
ద్దండపయోజకోరక విధస్ఫుటముల్ శకటాంగమూర్తులీ
ఖండ శశాంకఫాల కుచకాంచనచంపక పుష్పగుచ్ఛముల్. 176

తే. ఇంచువిలుకాని కేళికయంచకోదమ
కాదు మరుఁ డెక్కఁబట్టిన కలికి చిలుక
కాదు వన్నెలబొమ్మ కొక్కట విరించి
జీవకళనిచ్చి నిలిపిన చిలువ చెలువ. 177

ఆ. లలిత నీలమణి శిలాకయానూఁగారు
నిలిపెఁగాక నలువ నిలుపకున్న
గురునితంబబింబ కుచకుంభ భరమున
వెలఁదియసదు నడుము విఱుగకున్నె. 178

తే. మానసీరాకరోన్మాధి మందరంబు
ధైర్యకంద నిశాత కుద్దాలధార
మర్మకంచుకకర్తరీ సుహిమ బోధ
వనజచంద్రిక యీయింతి వాలుఁజూపు. 179

సీ. అమృతాంశుఁడెంత దానము తానొనర్చెనో
పోలఁతి నెమ్మోముతోఁ బోల్పఁబడియె
నళులెట్టి పుణ్యాటవుల నిష్ఠమెలఁగెనో
యింతి పెన్నెరులకు నీడువడసెఁ
దమ్ములెన్నెన్ని తీర్థంబులఁ దోఁగెనో
సతిక్రాలుగన్నుల సాటినొందె
గజము లేక్షేత్ర మార్గముల వర్తించెనో
చెలువ నడకకు సరి చెప్పవలసెఁ

తే. గాంచనము భూమి నేమేమి కర్మములకు
వచ్చెనో చానమైచాయ వన్నెకెక్కెఁ
జిలుక లేసత్యవాక్యముల్ పలికినవియొ
యబలమధురోక్తులకు సమ్మతయ్యెనిపుడు. 180

వ. అని బహుప్రకారంబుల దాని యభినవ సౌందర్య యౌవన విలాసంబులు చూచిచూచి చూపానిననేచి ధైర్యంబు తొలంగంద్రోచి యాచంచలాక్షిని డాయంబోయి, తన చక్కఁదనంబునకుఁ జిక్కిన తలంపు చూపుగని యను రాగంబు నెరయ నెఱజాణతనంబుగల తగవుమాటల నొడంబఱచి కైకొని తనపురంబునకుఁ గొనిపోయి యభిమత రతిక్రీడలం దేలుచుండె. 181

క. కొడుకుల నూర్వురఁగనె న
ప్పడఁతుక సౌందర్య నిధుల బాహాబలులన్
గడిమిగలవారి వారుం
గడఁగిరి వివిధాస్త్ర శస్త్ర కౌశలలీలన్. 182

క. పతిమేలు సుతులకలిమియు
నతులిత సామ్రాజ్యవైభ వాభ్యుదయంబున్
సతియైన నారదునకున్
బ్రతిదిన సంతోషసిద్ధి పరగఁగఁజేసెన్. 183

క. కంసారి రచితమాయా
సంసారపయోధి మునిఁగె నన్ముని భూపా

త్తంప వినునీసురందిఁ బ్ర
శంసింపఁగఁ దరమె పద్మజాతునకైనన్. 184

వ. ఇవ్విధంబున నపరిమితైశ్వర్య విలసితంబులగు సామ్రాజ్య వైభవంబులును, మన్మథావతారుండగు ప్రాణేశ్వరుండును, సుగుణవంతులగు కొమాళ్లు నూర్వురు ననుఁగుఁగోడండ్రు ననుకూలదాసదాసీజనంబులును, మణిమయ కనకవిభూషణాంబర స్రక్చందన తాంబూల చంద్రశాలావిహార పుష్పశయ్యాదులంగలిగి తనయొప్పినవసౌందర్యంబునకుండగిన వైభవంబున నే వెలితియు లేని సంసారంబు సేయుచుం గొంతకాలంబు ప్రవర్తించు చుండెనంత. 185

ఆ చంద్రకేతుని మీఁదికి జ్ఞాతి దండెత్తి వచ్చుట.

మ. వినఁజిత్రంబగు చంద్రకేతుని భుజావీర్యంబు నైశ్వర్యముం
గొనసాఁగం గని యోర్వఁజాలక మదిం గోపించి తద్జ్ఞాతి నం
దనుఁడొక్కండు ఫణీంద్రకేతుఁడను భూనాథుండు దండెత్తి వ
చ్చె ననేకోద్భట విక్రమక్రమసటత్సేనాసహస్రంబుతోన్. 186

ఉ. వచ్చినఁ జంద్రకేతుఁడు నవార్యబలంబులఁ గూర్చి పేర్చి కా
ర్చిచ్చు మిణుంగురుల్ సుతులు చిచ్చఱ రేఁగి రథాధిరూఢులై
చెచ్చెర సంభ్రమించుటకుఁ జిత్తమునస్వీకరింప మెచ్చుచుం
వచ్చెపురంబు వెల్వడి ప్రవల్లదనర్గళ ధైర్యసంపదన్. 187

క. పతిఁబాయ లేదు సతియుం
సతిఁబాయఁగ లేఁడు పతియు సమమమకార
స్థితిగావునఁ బతిఁబాయక
సతియును జనుదెంచె సమ[1]ర సంపదలీలన్. 188

వ. ఇట్లు ప్రాణేశ్వరీసమేతుండై యుభయపార్శ్వంబులఁ బ్రతాపదీపితులగు కొడుకులు ప్రచండకోదండ భుజాదండులై సంపూర్ణతూణీరంబులతో రత్నకవచ శిరస్త్రాణంబులు వెలుంగారం దేరులెక్కియొక్క తలంపున నుక్కు మీఱి యేతేర [2]ననేకరథకదంబంబులును బహుకోటిఘోటక వ్రాతంబులును మదాంధగంధసింధుర బృందంబులు నేలయీనినట్లు వెల్లివిరిసిన కాలుబలంబు [3]నెడతెగక నడువం బుడమి గంపింపవచ్చి మచ్చరంబునం దనపై నెత్తివచ్చిన ఫణీంద్రకేతుండును దానుసమయంబు చేసికొని సర్వపరక్షేత్రంబున నాగీరూపంబున మున్నునారదుం డుదయించినకొలంకు కెలంకున విడిసి రప్పుడు.

ఉ. సేనలు రెండు నిట్లు రథసింధుర సైంధవసద్భటోద్భట
ధ్వానము దిక్కుటాహములు వ్రక్కలు సేయ నుదగ్రహేతి సం

1. ఆ. పా. సైన్యసంపద జూడన్. 2. ఆ. పా కనకరథ. 3. నెడనెడ నడువం,

తానరుచుల్ వెలుంగ [1]గగనంబునఁ గేతనపంక్తులాడఁగాఁ
బూనికెనిల్చె మోహరము భూరిభయంకరలీలఁ గ్రాలఁగాన్ 190

ఉ. [2]భేరులఁ మ్రోఁతయుః సుభటభీకరహుంకృతులుః గరీంద్ర ఘీం
కారతురంగహేషలున ఖండరథోత్కట నేమిరావముల్
బోరుకలంగ దిగ్గజనముల్ గబళించె ధరాపరాగము
ప్పొరుగనంగ నచ్చెరువునుప్పుట్టె వియచ్చరకోటి కత్తఱిన్. 191

వ. ఇట్లు రెండుబలంబులు మెఱసి చలంబునం బోరుచుండ నభోమండలంబున నప్సరాంగనలు నిలిచి కన్నులపండువుగాఁజూచి వలసిన వీరపురుషుని వరియింపం దివురుచుండి రప్పుడు. 192

ఉ. కొండలు వజ్రపాతమునఁ గూలుక్రియ న్రథికాళిచేత వే
దండము లబ్ధిభంగముల తాఁకున నోడలువ్రాలెఁ దేరు లు
చ్చండమదేభ దంతచయచండ హతిన్ బడఁటె దండతండమై
పాండురులేశ యుశ్వములపాటునఁగాల్వుర చావు కేమనన్. 193

క. కొండలవలెనే వచ్చు న
ఖండగతిన్నంచు వలెన కడపల విచ్చున్
రెండుబలంబులు దమ వే
దండ తురంగమ సుభట రథప్రకరముతోన్. 194

వ. అట్టి సంకుల సమయంబున సమానశౌర్య దోర్వీర్యంబుల నెదిరి యెదిరి బలంబులందఱిమి ప్రతివీరయోధ సముద్దామదారుణ బాణహతంబులఁ గొడుకులు నూర్వురు నొక్కపెట్టునంబడినఁ గనుంగొని పుత్రశోకంబునం దజ్జనని రథంబుపైఁబడి మూర్ఛిల్లిన నెట్టకేలకు మూర్ఛఁదేర్చి కార్చిచ్చు నిదాఘసమయంబునంగాఱడవులదహించు చందంబునఁ జంద్రకేతుండు ఫణీంద్రకేతుని మొగ్గరంబు నుగ్గునూచ గావించిన. 195

తే. అడెనట్లలు పెక్కు రక్తాంబునదులు
పాతె భూతంబు లార్చె నభస్థ్సలమున

1. ఆ పా. వెలుంగహారిదశ్వుని గప్పె రథాపరాగముల్, మానవనాథ ఆ సమరమండలి మెండయితోఁచె చూడ్కికిన్.

2. ఆ. పా. శా. భేరిధ్వానము లంబరంబున మహాభీమధ్వ్వేంద్రాదిఘీం
కారంబుల్ తురగోగ్రహేషలు నదల్వన్ సింజినీరావముల్
భోరుకలంగదిగ్గజములుః గబళించె ధరాపరాగముల్
పోరుగనంగ నచ్చెరువుబుట్టె వియచ్చరకోటి కత్తఱిన్.

కెగసెఁ బెంధూళి యవ్వేళ నేమిచెప్ప
భువన సంక్షోభకరమయి పొల్చె రణము. 196

చ. కొడుకులు నూర్వురుం బడినఁ గోపము దుఃఖము నంకురింపఁ బె
ల్లడరుచు నాత్మసైన్య నివహంబుల నొంచెడు చంద్రకేతునిన్
దొడరి లయాంతకాకృతి నెదుర్కొని పేర్చి ఫణీంద్రకేతుఁ డా
యెడఁ గుసుమాడెఁ దద్బలములెల్ల నొకండును జిక్కకుండఁగన్. 197

క. బలమెల్ల నడఁచి యాతని
బలమొల్ల నడంచి సురలు ప్రస్తుతిసేయన్
దలఁద్రుంచె నప్సరసలా
తలపూవులు చల్లి సెల్లు తాండవమాడన్. 198

వ. ఇట్లు ఫణీంద్రకేతుండు చంద్రకేతు నింద్రనికేతనంబున కనిచి విజయ
శంఖంబు పూరించి చతురంగబల సహస్రంబులుగొలువ మహాసన్నాహంబునం
జని యతని సామ్రాజ్యంబు గైకొని యేలుచుండెఁ దదనంతరంబు. 199

క. రణమండల హతగతదా
రుణవీరవ్యూహదేహ రుధిరాసారో
[1]ల్బణతఁదను దీర్ఘమాడన
రుణుఁడు జనియె ననఁగఁ గ్రుంకెఁ బ్రొద్దపరాబ్ధిన్. 200

ఆ. ప్రొద్దుగ్రుంకకమున్న పురుషుండు వడుటయె
ప్రొద్దు గ్రుంకినట్లు పొగులు సతికిఁ
గదిరె భీకరాంధకారంబు దృష్టి శో
కాంధకార మాత్మయుండుఁ బొడమె. 201

యుద్ధభూ వర్ణనము.

సీ. కఠినభీకర భీరుకంక భూత[2]వ్రాత
కలహ పరస్పరకలకలంబు
భగ్నరథాయుధప్రకర కేతన వేణు
వీణా శకలచూర్ణవిషమస్థలము
రక్తప్రవాహ సంసిక్త శిరఃకబం
ధకరాంఘ్రితనుఖండదారుణంబు
కంఠగత ప్రాణకరటి ఘోటకభట
చటులపూత్కార నిశ్వాసభరము.

1. ప్రా. పా. ల్బణతనుత దీర్ఘమాడన, ఆ. పా. ల్బణతీర్థంబాడఁగ నరుణుడు చనెననఁగ గ్రుంకెనొగి నపరాద్రిన్. 2. గృధ్రవ్రాత.

తే. నయిన రణమండలమున నయ్యబ్జవదన
కన్నకొడుకులపై నిజకాంతుపైఁ బ్ర
భూత దుఃఖార్తయైపడి పొరలి పొరలి
వేలుపులఁ దిట్టుచును బలవింపఁ దొడఁగె. 202

ఆ. ఎన్నిపాట్లఁబడియె నీనారదుఁడు పద్మ
నేత్రు మహిమఁ గనక నీరసించి
ఘనుఁ దిరస్కరించు కలుషచిత్తుఁడు పుణ్య
ఫలముఁ బొలిసి యెన్నిపాట్లఁ బడఁడు. 203

క. హరిమాయలోనె సకలము
పరిమగ్నంబైనయట్లు బంధురతిమిర
స్ఫురణమున నడఁగె నఖిలము
హరిభక్తులు వ్రాలెతార లడరుచునుండన్. 204

చంద్రోదయము.

క. నారదముని యజ్ఞానము
దూరంబై పోవఁ దెలివి దూఁకొనుమదిలో
నీరీతి ననెడు పగిది న
పారతమం బడఁగ నమృత భానుఁడు పొడిచెన్. 205

ఉ. నారదమానికిన్ నలిన నాభుఁడు సన్నిధియైనఁ బైపయిన్
భూరికృపాసుధారసము పొంగెడుకైవడిఁ బొంగెఁ జంద్రికా
సారము తత్ప్రమోదమున సంయమికోటి చెలంగునట్ల చా
కోరకముల్ చెలంగె మది కోరిక లుల్లసిలంగ నెల్లెడన్. 206

సూర్యోదయము.

వ. అంత. 207

చ. నలినవిలోచనుండు కరుణానిధి క్రమ్మఱ సుప్రసన్నుఁడై
నలినభవాంగజాతుని ఘనంబగు తొల్లిఁటి బ్రహ్మవర్చసం
బలఘుతమం బడంచి ద[1]యనంతయుఁ గూడఁగఁ జేసి తెచ్చె నా
నలినహితుండు దోఁచె నలినప్రకరోల్లసనంబు మీఱఁగన్. 208

వ. ఇట్లు సూర్యోదయంబయ్యె నయ్యరుణకిరణ పరంపరల రక్తపంక పంకిలంబగు మహామండలంబు తేరిచూడ భయంకరంబై యుండె, నెండదాకిన విర విరం బోవుచు వాడఁబాఱు మైదీఁగెయు ధారాకారంబున నెడతెగక చన్నులపయిం దొరఁగు కన్నీరును, విరిసి కన్నీళ్లఁదడిసి మునుంగుపడిన పెన్నెరులును, గ్రొవ్వడి నిట్టూర్పులం గ్రందిన కెందలిరాకుమోవియును, జేరుగడలేక యేకాకియై

1. యదనంతయు జూచియ జేసి.

కుందు డెందంబును, దైన్యంబు పెంపునఁ గంపించుచుఁ దోడులేమి నెద్దియుం జేయనేరక పలవింపుచుండి చండమరీచి మండలంబు గగనమండలంబున కుప్పరంబెగసి నిప్పులుమియుం జెప్పరాని దప్పియు నాఁకలియు నుప్పతిల్ల నోర్వక యక్కలువకంటి నలుదిక్కులుం గలయ నాలోకించి. 209

క. ఆ చేరువ మారికృప మా
యాచూతంబొకటి దట్టకొమ్మై సొంపారన్
జూచి బ్రతుకాస విడువక
యాచలని నీడకేగి యాతరు శాఖన్. 210

క. చేరువ ఫలమొకటుండఁగఁ
గోరికతోఁ జేయిసాచి కోయుదు ననుచుం
జేరి యది యంద కించుక
దూరంబై యున్న యబల దుఃఖితయయ్యెన్. 211

వ. వెండియుఁ జెయిసాచి పండుగోయ నుంకించుచు నేవిధంబునం గోయుదునని తిరిగి తిరిగిచూచుచుఁ జెట్టెక్కి కోయనేరక యాకటి చిచ్చార్పంజాలక చచ్చిన కొడుకులలో నొకని నీడ్చుకొనివచ్చి యచ్చటవైచి దానిపై నెక్కి కోయం బోయి యందక వ్రేలెడు గడమయైన, మఱియు నొక్కనిఁ దిగుచుకొనివచ్చి వానిపై వైచి యెక్కి కోయంబోయిన నెప్పటియట్ల యందకున్న మానక యాక్రమంబున నూర్వురు కొడుకులం దెచ్చి దెట్టిగాఁ జేర్చి యందఱిపై మగని వైచి మగనిరొమ్మెక్కి కోయంబోయి యెప్పటియట్ల యందక యమ్మాయ చూతఫలంబు దూరఫలంబైన నచ్చెరువంది కుందుచున్న సమయంబున, నొక్కవృద్ధబ్రాహ్మణుండై నారాయణుండు, నారాయణ కృష్ణ కృష్ణ యనుచుఁ జెమట దొరఁగనలసిన వాఁడునుంబోలె వచ్చి యాచెట్టునీడ నిలిచి, క్రొన్నెత్తురుల జొత్తురులోకంబైన కోకతో నేకతంబ శవనివహంబు నెక్కి మృత్యుదేవతయుం బోలెనున్న యన్నీలవేణిం జూచి తలయూఁచి యాశ్చర్యంబునం బొందుచు దానితో నిట్లనియె. 212

క. ఇది యెక్కడి శవనివహం
బిదియేటికిఁ గూడఁబెట్టి యెక్కితివిఁక నె
య్యదియాచరింపఁ దలఁచెదు
సుదతీ నినుఁజూడ భయము సోద్యమునయ్యెన్. 213

ఆ బ్రాహ్మణునితో స్త్రీ తన వృత్తాంతము చెప్పుట.

తే. అనుచుఁ బలికిన నపుడు బ్రాహ్మణునిపలుకు
చెవులుసోఁకిన నొకకొంత సేదఁదేఱి

చెప్పె వృత్తాంతమెల్ల నాకచిగురుబోణి
దైన్యసంభూత బాష్పాంబు ధారదొరఁగ. 214

క. విని నవ్వి ధర్మనందన
వనరుహదళలోచనుండు వనరుహదళసం
జనితమరందము చాడ్పున
కనుగొనలం గరుణ దొరఁగఁగా నిటసిరొయెన్. 215

వ. అబలా నీకు నీకర్మంబు పురాకృత కర్మంబునఁ బ్రాపించినయది యింక దీనికి వగవంబనిలేదు. పోరికలన నిట్టి పుత్రరత్నంబులును మనోవల్లభుండును బుణ్యలోకంబునకుఁబోవుట కన్నులారంజూచియు నెవ్వరింజూచి ప్రాణంబులు నిలుపుకొనఁ గ్రమ్మఱ బ్రతుక నాసపడితివి. ఫండు దినవోరికెట్లు చవియయ్యె. విడువుమీదు రాశ, యిది శేషాహితపోవనం బీవనంబునఁ ఫలంబశుచులగు వారికంటరాదు. తత్ఫలాపేక్షయుడిగి పీరలకుం బరలోక సంస్కారంబు లొనర్చి యాత్మేశ్వరునికై దహనముఖంబున నీదేహంబు విసర్జించి భువనంబులు నుతింప దివ్యమూర్తివగు మీచేరువ నొక్కకొలను చూపెదఁ దీర్థంబాడివత్తువుగాని రమ్మన నమ్మతించి యమ్మగువ శవనివహంబుడిగ్గి డగ్గరి డగ్గుత్తికతోఁ బ్రాంజలియై యిట్లనియె. 216

తే. విప్రపుంగవ ప్రత్యక్షవిష్ణునట్ల
నన్నుఁగృపఁ బ్రోవవచ్చితి నాదుపూర్వ
పుణ్యమునునేఁడు ఫలియించెఁ బోయెదుఃఖ
మనఘ నినుఁజూచి నపుడ శ్రీహరియసాక్షి. 217

తే. మానవిభుఁడైన పెనిమిటి మానధనులఁ
గొడుకులను గోలుపోయితిఁ బడితినిడుము
నరిగదా యాడుజన్మంబు చాలునాదు
జన్మమేనొల్ల నేడేడు జన్మములకు. 218

సీ. సకల సంపదలతో సామ్రాజ్య మేలితి
మనసార మగనితో మదనకేళి
సౌఖ్యంబులెల్లను సలిపితిఁ గొడుకులఁ
గంటిఁబెంచితిఁ గడుగారవమునఁ
గనుసన్నఁగోడండ్రు పనిసేయఁ దాస దా
సీజనంబులు పనిసేయుచుండ
రాజసంబున నుంటిఁ గ్రమ్మఱ నిటువంటి
సంసార మరనిముకసంబులోన

తే. సమసెఁ గలగన్నమతి నింద్ర ॥ జాలమట్లు
వేసరితి నింక నీయాజ్ఞ ॥ చేసి కడకఁ
[1]దీర్ఘమాయాత్మ విభునకీ ॥ దేహమిచ్చి
దివ్యరూపంబు గైకొందు ॥ దివిజులలర. 219

క మోహాము విడిచితి[2] విను మీ
దేహముపై నాస విడిచి ॥ తిని నీసత్యా
వ్యాహారామృత పానో
త్సాహంబునఁ బరమధర్మ ॥ తత్వజ్ఞమణీ. 220

వ. అనిపలికిన నమ్మహీసురేంద్రుండు తన వగలుడుపుచుఁ దోకొనివచ్చి సరో
వరంబుచూపిన. 221

క. వారిజలోచన గనియెఁ
వారిజకల్హారకైరవ ॥ శ్రీకరమున్
వారిరుహాకరము న్నవ
వారిరుహామోదగంధ ॥ వాహోత్కరమున్. 222

క. దేవనదీ ముఖ్యమహా
పావనతటినీ సరః ప్ర ॥ భావంబెల్లన్
బోవిడిచిన వాఁడుసుమీ
యౌవనజాకరము గాంగ ॥ నచ్యుతుఁడధిపా. 223

ఉ. చల్లని మందమారుతము ॥ చల్ల నిజాంగము చల్లనైన ను
త్ఫుల్లమనోంబుజాతయయి ॥ పూర్వకృతోత్కట దుష్కృతంబు ల
ల్లల్లన జాఱ నీళ్లదరి ॥ కల్లలనామణి చేరెఁ బోయి శ్రీ
వల్లభుఁడయ్యెడన్ విహగ ॥ వల్లభునెక్కెఁ బ్రసన్నుఁడౌటకున్. 224

చ. వనరుహగర్భుఁడున్ శివుఁడు ॥ వారిజబంధుఁడు దేవబృందమున్
సనకసనందన ప్రముఖ ॥ సంయములున్ జనుదెంచి పద్మలో
చనుని భజించుచుండిరి బి ॥ సప్రసవాకర తీరభూమి మా
నిని యయియున్న నారదము ॥ నింగని యవ్విభు మాయమెచ్చుచున్. 225

తే. చిత్రతర కపటనాటక ॥ సూత్రధారి
శౌరి నాఁడా కొలంకునఁ ॥ జానఁ జేసె
మగుడ నేఁడీ కొలంకున ॥ మానిఁ జేయు
టతని మాయకు నిది యెంత ॥ యద్భుతంబు. 226

1. ఈ పద్యము మూడో చరణములో కుసంధి. 2. సుమీయీ.

వ. వెండియు నాపుణ్య సరోవరంబునఁ బూర్వకర్మ నిర్ముక్తియొనర్చి దుఃఖమాలిన్య
స్వరూపంబగు నాడురూపంబుమాన్పి తొల్లింటియట్ల నారదునిఁ బరమ
యోగీంద్రునింజేసి యతనికి సాత్వికబ్రహ్మోపదేశం బొసంగి కరుణించు
నారాయణుని భక్తవత్సలత్వంబు చూడవలయునని గరుడగంధర్వ సిద్ధవిద్యా
ధరాదులు నంతరిక్షంబున శంఖకాహళ మృదంగ వేణువీణాది వాద్యంబుల
నాయితంబు చేసికొనివచ్చి పొడసూపి నిలిచిన నప్సరస్త్రీస్త్రీలు లీలా పుష్పకాధి
రూఢలై తత్పార్శ్వంబులఁ బసిండి పళ్లెరంబుల నిడుకొని తెచ్చిన మందార
పుష్పమంజరులు సమయంబెఱిఁగి చల్లనుండి రట్టియెడ నప్పంకజాక్షి కొలంకుఁ
జొచ్చి కన్నీళ్లు దుడిచికొని పుక్కిలించియుమిసి కట్టినచీరవదలిచి కలయం
దడుపుకొని క్రమ్మఱఁగట్టుకొని కుచకుంభ ప్రమాణ పయఃపూరంబున నిలిచి
నారాయణ నారాయణేతి వచనపూర్వకంబుగా మునింగిన. 227

క. హరిమాయ యేమిచెప్పదుఁ
దరుణీమణి నీళ్లమునిఁగి । తత్క్షణమాత్రన్
సురలచ్చెరుపడ లేచెన్
నరనాయక దివ్యమౌని । నారదుఁడంతన్. 228

క. నారదుఁడా సరసిమునుఁగ
వారిజదళనేత్రి వెడలె । వడి నీ సరసిన్
వారిజనేత్రి మునుంగఁగ
నారదుఁడై వెడలెనిట్టి । నైపుణిగలదే. 229

క. ఆకొలను పొలఁతిఁజేసెను
నీకొలనుం బురుషుఁజేసె । నిరుగొలఁకులు లో
కైకాశ్చర్య కరంబులు
శ్రీకరములు వాంఛితార్థ । సిద్ధికరంబుల్. 230

క. పాండు కులేశ్వర వినుమ
య్యాండజపతిగమనుచేత । నా సర్పపురీ
మండలిఁ దనరెం నారద
కుండిక యొకటొకటి ముక్తి । కుండిక యనఁగన్. 231

వ. అప్పుడు. 232

ఉ. మాయయెడల్చి దివ్యముని । మండలముల్ దనుఁజేరి కొల్వఁగాఁ
దోయదముక్తమైన దివిఁ । దోఁచు సతారక చంద్రు నట్ల నా
రాయణుఁ డార్త రక్షణ పరాయణచిత్తుఁడు దోఁచె ధారుణీ
నాయక దివ్యయోగియగు । నారదమౌనికి సుప్రసన్నుఁడై. 233

నారదునకు నారాయణమూర్తి ప్రసన్నుఁడౌట.

చ. కురిసిరి పుష్పవర్షములు గుంపులు గుంపులు గట్టి దేవతా
తరుణులు శంఖకాహళ మృదంగ సుఖధ్వను లుల్లసిల్ల నం
బరమునఁ దత్సరోవర సమంచిత కాంచన పద్మగంధ బం
ధుర మృదులోర్మిశీతల మనోహర వాయువు వీచె నింపుగన్. 234

క. పాడిరి గంధర్వాధిపు
లాడిరి రంభాదు లంబుజాసనసుతునిం
జేడియ రూపుడిపి పరి
వ్రాడీశ్వరుఁ జేసినట్టి వనజాక్షుకడన్. 235

శా. జేజే యంచు సురల్ భజింపఁగ మునిశ్రేష్ఠుల్ నుతుల్ సేయఁగ రాం
భోజాతంబులు చేర్చుచుం బొగడనం భోజాసనేశాన పం
కేజాప్తుల్ పరమాత్ముఁడంచు మది దర్శింపంగ నాస్వామి యా
తేజోరాశి మురారి కోటిరవిదీప్తిం బొల్చె భూవల్లభా. 236

సీ. పావనశ్రీపాద పంకజంబున మరం
దస్యందమై సురతటిని దొరుఁగ
నిర్మలతర దేహ నీలమేఘంబునఁ
గ్రొమ్మెఱుంగై సిరి యొమ్మెచూప
ముఖచంద్ర మండలంబునఁ జంద్రికాసమం
బై సుధా సుమధురహాసమెసఁగ
పటుశిరః పూర్వాద్రి పద్మాప్తబింబమై
పాటల రత్నకిరీట మొప్ప

తే. శంఖచక్ర గదాఖడ్గ శార్ఙ్గముఖ్య
వివిధ దివ్యాయుధములు బాహువుల వెలుఁగ
చారుభూషణ దీప్తిపుంజంబు దనరఁ
దేజరిల్లెను హరిఁ గాంచె దివ్యమౌని. 237

క. అనిందు గొలను వెలువడి
యానారదుఁ డేగుదెంచి హరిఁ గాంచి సుధాం
భోనిధి నుదయించు సుధా
భానునిక్రియ సురచకోర పంక్తులు చెలఁగన్. 238

సీ. నారాయణేతి ని నాదామృతము జల్లు
మణివీణె భుజమునై మనసుగలుప
నానంద రసవీచికాకృతిఁ గుంచియు
మఱియొక్క భుజమున మరులుకొలుప

మోక్షలక్ష్మీహారకములఁ బోనిపటికంపు
జపమాల కర్ణదేశమున వెలుఁగ
బ్రహ్మవిద్యా సుధాపరిపూర్ణ కలశంబు
నాఁగరంబునఁ గమండలువు దనర

తే. నమ్మహామాయ మెచ్చుచు నదిరిపడుచుఁ
దన్నుఁదా నవ్వుకొనుచు సంతసముతోడ
నారదుఁడు వచ్చివేవేల నతులొనర్చె
గరుడవాహనుఁడైన శ్రీకాంతునకును. 239

ఉ. వేయువిధంబులం బొగడు వీణియ మీటినటించుఁ బాడు జే
జేయను నవ్వు నద్భుతముజెందుచు నౌదలయూచుఁ జూచు న
మ్మాయన దల్చి దేవముని మండలి గొల్వఁగనున్న యాదినా
రాయణదేవు మోము దరహాసరసామృత సుప్రసన్నమున్. 240

వ. ఇట్లు తద్దర్శనానంద సుధాసరసితరంగంబుల నోలలాడుచు నభివందన సహ
స్రంబు లాచరించుచుఁ బ్రాంజలులై బ్రహ్మాది దేవముఖ్యులు దత్తకర్ణావ
ధానులై వినన ద్దేవదేవు నుద్దేశించి. 241

ఉ. మూఢులు నీచవాదముల ముందఱ వెన్కయుఁ దోఁపకున్న దు
ర్గాఢ తమోహితాత్ములయి కానరు కానరు, బ్రహ్మయోగ వ
త్ప్రౌఢులు శాస్త్ర దృక్కులయి బ్రహ్మమయుం నినుఁగానరన్నచో
వ్రీడయు లేదు నాకిఁక ధరిత్రి నినుంగన లేమి నచ్యుతా. 242

ఉ. జాతియు రూపు నామములు సంభవనాశనముల్ సుఖార్తిసం
భూత వికృత్యవస్థలును బొందక యెందును లేక యుంటయున్
నేతృత గల్గియుండుటయు నిత్యత బాయఁగలేక యొప్పు నిన్
జూతు రవిద్యఁ బాసిన విశుద్ధమతుల్ నిరతంబు నచ్యుతా. 243

చ. సమత భజింపనేర్చి విరజస్తములై నిజసాత్త్వికత్వమున్
శమమును గల్గి నిత్యమును సత్యమనంతము జ్ఞానమాత్మ త
త్వమునని వేదశాస్త్ర విదితంబగు నీవిభు సుప్రసన్న తే
జముఁగని చిత్సుఖామృత రసజ్ఞతఁ గాంతురు ధీరులచ్యుతా. 244

సీ. పద్మయు విధియు నీప్రకృతి పంకజరజః
పటలంబునను బ్రుంగి భ్రమసినారు
మృత్యుంజయుండును మితిలేని నీమహా
మాయాతమోరాశి మగ్నుఁడయ్యె

సంయములే నీయింద్రజాల దుర్గాటవి
జాడ యెఱుంగక జాల్ములైరి
వేదవేత్తలు నీయశోవిద్యావిహాయసం
గతికి నేమేరయుఁ గానలేరు

తే. మతవివాదులుత్వన్మహా హేతులు నిన్ను
నెఱుఁగువా రెవ్వరో యింక నెఱుఁగవారి
ఘనుఁడు నీభక్తవర్యుఁడొక్కరుఁడు దక్క
తామరసనేత్ర దివ్యతేజో మహాత్మ. 245

{ నారాయణమూర్తి నారదునకు దివ్యదృష్టి దయచేసి శ్వేతద్వీపమునకుఁ బోవుట. }

చ. అని తనుఁ బ్రస్తుతింపఁగ దయానిధియై నిజదివ్యరూపముం
గనియెడు దివ్యదృష్టి యిడి కంజదళాక్షుఁడు దేవకోటితోఁ
జనియె సుపర్వకామినులు చల్లెడు పువ్వుల సోనతోన యీ
మునియును గొల్చిరా భువనమోహన భూ[1]మికి తెల్లదీవికిన్. 246

క. నావిని నారదుఁడిట్లను
భూవర యింతయు నిజంబు భువనము లెఱుఁగన్
గోవింద శర్మసాక్షా
ద్గోవిందుం డితనిఁబొగడఁ గొలఁదియె మనకున్. 247

మ. హరికిన్ బ్రాణసఖుండు తత్ప్రియపయోజాక్షీమణుల్ వేడ్కతో
వరుసన్ బూజలొనర్చు దైవము జగద్వంద్యుండు వేదాగమాం
తరతత్త్వజ్ఞుఁడు పూజసేయు మితనిన్ ధాత్రీశ యీసంయమీ
శ్వర సాహస్రము పంపున న్మది సరోజాతాక్షుఁగాఁ జూచుచున్. 248

ఆ. ఇతనిఁ బూజసేయు టిందిరా నాథునిఁ
బూజసేసినట్లు బుద్ధిఁ దలఁపు
కువలయేశ వినుము గోవిందశర్మచే
నేఁడు ధన్యమయ్యె నీగృహంబు. 249

వ. అని పలికిన నమ్మహాముని పలుకు లంగీకరించి సభాసదులగు బ్రహ్మమునుల యనుమతంబున ననేక మణిమయాభరణాదులర్పించి పూజించిన ధర్మనందను నభినందించి జగద్వంద్యుండును జగదేకనాథుండును, జగదేకశరణ్యుండును, చతుర్విధ ముక్తిదాయకుండును, చతుర్వేదవేద్యుండును నిగ్రహానుగ్రహ సమర్థుండును, భక్తవత్సలుండును నగు నీముద్దుమరఁది కృష్ణుండె స్వయంప్రకాశ

1. ప్రా. పా. 'భావికి'

పరబ్రహ్మవస్తు విలసనంబుగాభావించి కృతార్థుండవు గమ్మని బ్రహ్మోపదేశంబుసేసిన, ధర్మనందనుండు, పరమవిజ్ఞానంబుతో నానందరసమయంబగు మనంబున మాయామానుషవేషధారియగు శ్రీకృష్ణుని జగన్మోహన మదనగోపాల శ్రీరాధికా మాధురీలోలలీలారూపంబు పరబ్రహ్మస్వరూపంబై తోఁచిన రోమాంచకంచుకిత దేహుండై మోడ్పుంగేలు దోయితో నిట్లని నుతించె. 250

దండకము. జయజయ నవకామ గోపాల
శ్రీరాధికామాధురీలోల లీలా జ
గన్మోహనాకార, కారుణ్యపుణ్యోద
యాధార, దూరీకృతాత్మీయ సద్భక్త
నిస్సార సంసారసంతృష్ణ[1] శ్రీకృష్ణ,
శ్రీదేవకీపుత్ర లోకత్రయానంద
కందంబునందబునై యొప్పుబృందావ
నీ వీధిగోవర్ధనా నింద్రవేదండ
గండస్థలీ నిస్సరద్దానధారాక
ళిందాత్మజాసింధు తీరంబునం దత్త
రంగావళీజాత మందానిలవ్రాత
లోలప్రఫుల్ల ప్రసూనభ్రమద్భృంగ
సంగీతలీలా లసత్పారిజాతావ
నీజాతమూలో జ్జ్వలచ్చారు చింతామ
ణీ వేదికామధ్య సంశోభిత స్వర్ణ
పద్మంబునం బద్మరాగోన్న మత్పాదు
కాగ్రంబునన్నిల్చి వ్యత్యస్త పాదార
విందంబుతోడం ద్రిమూర్త్యాత్మకంబైన
మువ్వంకతో మూఁడువేదంబులు న్నీవ
యై మూఁడులోకంబులం గల్గుమేలెల్ల
నుం జూపులం బుండరీకచ్ఛందంబుల్ వె
దల్ చల్లుచుం బాలసూర్యాది దేహ ప్ర
భల్ రత్న[2]మంజీరకాంచీలతా ముద్రి
కాకంకణ వ్యక్తముక్తావళీ కౌస్తు

1. సంతృప్త 2. మాంజీర.

భ స్వర్ణకర్ణావతంసారవిందద్వయీఖం[1]డ
లస్థూలనాసాగ్ర ముక్తాఫలోద్యత్క
లీలాది నానాపరిష్కారకాంతిచ్ఛ
టాశ్రీలతో మేళవింపంగ రంగత్కి

రీటాగ్ర మాణిక్య కోణంబులన్ సాంద్ర
తేజోమిళచ్చంద్రకంబుల్ చలింపంగ
సొంపారఁగా నౌదలంజుట్టుకొన్నట్టి
మాయూరపింఛంబు క్రొమ్మించు దళ్కుల్ పి

సాళింప సర్వాంగ సంసక్త కాశ్మీర
కర్పూర కస్తూరికాగంధ సారాంగ
రాగంబు సౌరభ్యముల్ గుప్పతిల్లన్ ల
సత్ఫాల భాగంబునం జిత్తజాతార్ధ

చంద్రాస్త్రముంబోని కప్రంపు దిర్ణామ
ముంగ్రాల నొయ్యారమై వన్నెమీఱం బ
దార్వన్నె బంగారు కెంబట్టు కట్టాణి
ముత్యాల ముంగొంగురింగుల్ కటిన్ జొక

ళింపంగ, సంపెంగలున్ బైఁడిగేదంగు
లున్ మేలిచంగల్వలున్ సజ్జికంబైన
గొజ్జంగులున్ జాజులున్ మున్నుగాఁగల్గు
పూగుత్తులన్ గ్రొత్తవన్నెల్ పచారింపు

చున్ శ్రీతులస్యాయత స్రగ్వితానంబు
తోఁగూడఁ జూడాంఘ్రి పర్యంతసౌందర్య
ధుర్యామరద్రూప మానోల్లసద్వైజ
యంతీవిలాసంబు ల్ల

వక్త్రాబ్జమందస్మిత శ్రీసుధాసార
సారస్యముప్పొంగ శృంగార వారాన్ని
ధీ, దేవదేవేంద్ర ముఖ్యామరానీక
సేవ్యంబుభవ్యంబు నవ్యంబుదివ్యంబు

నై యొప్పునీయొప్పు కందర్పసౌందర్య
దర్పంబు గుప్పించి విప్పారు నీదివ్య

1. ప్రా. పా. ఖండ.

తేజోలవం బబ్జమిత్రుండు నీదీప్తి
లేశంబు సప్తార్చి నీమందహాసాంకు
రంబిందు బింబంబుగా భవదభి నవరూప
లావణ్యలీలా సరోహంసియై కామ
కేళీరిరంసారతిక్రీడ నీతోడఁ
[1]గూడున్న రాధావధూటీ లలామంబు
రాకాసుధాకార బింబంబునం జంద్రి
కారేఖ రేఖావ నీజంబునం జిన్ని
పూఁదీగె మేఘంబునన్ లేమెఱుంగంబు
జాతంబునం దేఁటి నా మిక్కిలిం జిక్క
నై కోర్కు లందేల నాలింగనప్రేమ
మై వామదోఃకంజ మంసప్రదేశంబు
నం జాచి మేలారు వాలారు కెంజాయ
కుందావికిం జిందులాడంగఁ గ్రీడాప
యోజాత మాడింపుచుం గెంపునింపుల్ప్ర
చారింప నింపారు నీచిన్ని మోవిన్ సు
ధాబిందు నిష్యందముల్ జిందఁగా వేణు
నాళంబు పొందించి కెందమ్మి జోడొక్క
చోనీడుగాఁ గూడఁగాఁబట్టి సద్రత్న
వన్మద్రికాజాల లోలాంశువుల్ మోము
నం దాండవింపంగ లీలాంగుళీపల్ల
వన్యాసవై చిత్రి సద్రంధ్రమార్గంబు
లన్ మంద్రముఖ్య స్వరోదార మానంబు
లన్ హత్తి సప్తశ్రుతుల్ మేళవింపంగ
నింపారవాయించ నీవేణు నాదంబు
పుట్టించు నుత్కంఠచేఁ గంతనాదాభి
నందత్వికల్ గోపికల్ పార్శ్వభాగంబు
లంజోకగా మక్కువన్ జొక్కుచున్ సోలు
చున్ వ్రాలుచుండంగ నొండొండ నీకేళి
గోపాలకుల్ మించి వాయించు నీపిల

1, ఇచ్చట కుసంధి.

గోత్కీర్ప తేర్పాటు గావించు నాదాను
మోదంబునం గ్రీడమై నాడునాగంబు
నుంబోలె పూర్ణానురాగంబునం జంచ
లత్పించఛరించోళికా శ్రీవెలర్పంద
లల్ ద్రిప్పుచున్ దత్ప్రకారంబుఁ దారభ్య
సింపంగ నన్యోన్య చిత్తాభిలాష క్రి
యల్ చెప్పుకొంచుండఁ బశ్చాత్ప్రదేశంబు
నన్ డాసి రోమంథముల్ మాని ప్రేమాను
బంధోత్కటత్కర్ణమై స్వర్ణభూషా వి
శద్బింబికాశ్రంగ కోణాగ్రమై దివ్య
మాణిక్యపుష్పస్రగాబద్ధమై కామధుగ్ధేను
బృదంబు గానామృతస్యంద మానంద
ముంబొందుచున్ గ్రోల నుర్వీ మహాశైల
పాషాణ మాణిక్య జాలంబులంజాలు
వాఱంగఁ దాఁ బాడుటల్ ,దక్కనిక్కంపుఁ
బ్రేమంబునందొట్టి పెన్నీటి నీశైము
దంబంది కాళింది మందానిలాందోళ
నోత్తుంగ రంగత్తరంగైకహస్తంబు
లంద్వాత్పదాంభోజముల్ కౌఁగిలింప నున్మృ
గంబుల్ ఖగంబుల్ నిజగ్రాస కాంక్షన్వి
సర్జించి మోదంబు వైరాగ్య చిత్తావృ
తశ్రీ వనశ్రీ చలత్పల్లవోష్ఠంబు
నంగీర కోల్లాసహాసంబు భాసిల్లఁ
బూగుత్తి పాలిండ్లపైఁ జత్పరాగోత్త
రీయంబుజాళిన్ భ్రమద్భృంగ స్రగ్జాల
కంబుల్ నివాళింపగా, నవనవమణికాంతి
మత్పుష్పకారూఢ లింద్రాదిదిక్పాల
నాళీకనేత్రల్ సురస్త్రీలు గంధర్వ
కాంతామణుల్ నాగకన్యల్ మ
హాసిద్ధ విద్యాధరాబ్జాననల్ దేవదారాంగనల్ ణు
వీణామృదంగాది వాద్యధ్వనుల్ తాళ
మానంబులన్ మ్రోయఁగాఁ దావకీనస్ఫు

రద్వ్యంశ సంపూర్ణ సంగీత జాతస్మరస్ఫీత
చేతో వికారంబులన్ బొడుచున్ మేఘ
పంక్తిన్ దటిద్వల్లికల్ వ్రాలెం జెల్లాడు
చున్నేగగుర్పాటు ప్రమాన్పాటు వాటిల్ల
గా నుబ్బునాగుబ్బుగాం బుష్కలాంభోద
మామోదవత్పుష్పవృష్టుల్ ప్రవర్షింప
హర్షంబునం బంచభూతంబులుం బొంగ
నాకాశగంగానదీ పంకజాతాక్షి
దానంతరిక్షంబునం జక్షురుత్సాహ
మేపారం బ్రత్యక్షమైనిల్చి యందంద
బంగారు కెందమ్మి పుష్పాళ్లపైం జల్లం
గాంజల్లనై మెల్లనై గందపుం గొండ
మందా నిలాంకూరముల్ మీందం బొఱాడ
నల్లాడు పూదండలు న్వేణుదండంబు
నన్ బ్రేలుపూంగుచ్చులు న్మెచ్చుపుట్టింప
సొంపారు నీయాకృతి శ్రీసముద్దామ
సీమంత సిందూరరంజ త్పదాంభోజ
మందాకినీసన్మరందావగాహాను
ల బ్రహ్మయోగీశ్వ రేందిందిరవ్రాత
సంప్రీతి యాదివ్య తేజోమయఖ్యాతి
యాసంతతానందలీలా సుధాంభోధి
సంరంభ కృద్వక్త్ర చంద్రోదయంబామ
హానిత్య సత్యాకృతి శ్రీనయంబాజ
గద్రక్షణోత్ఫుల్ల వేల్లత్కృపాదృష్టి
యావేణుదండ స్ఫుటోష్ఠస్రవన్మాధు
రీవృష్టి యాయావనారంభ మావిభ్ర
మాడంబరం బామహారాజసం బార
సజ్జత్వ మాభవ్యమాయామనుష్యావ
తార క్రియాలీల లాలించినన్ లోన
గీలించినన్ వాంఛితార్థంబుసిద్ధించు నంచుందద
గన్వేద వేదాంతవేదుల్ పరబ్రహ్మ
విద్యావివాదుల్ ఘనుల్ సరసిజ భవరుద్ర

దేవేంద్రప్రముఖుల్ సుఖప్రాప్తికై నీకు
వాక్పుష్ప పూజల్ సమర్పించి నీవే ప
రబ్రహ్మయోగీంద్ర హృద్ధ్యేయుఁడవు స్తు
విస్తారమంచుం బ్రశంసింతురంచున్ శ్రు
తుల్ చెప్పఁగావిందు గోవింద నీకేళి
బృందావనక్రీడ త్రైలోక్యసామ్రాజ్య
లక్ష్మీకళా ప్రాప్తికిం జాడ నీవేణు
నాదంబు బ్రహ్మైకనాదంబు నీభద్ర
కందర్ప గోపాలరూపంబు సద్భక్త
హృచ్చంద్రశాలా ప్రదీపంబు నీరూప
లావణ్య లీలావిలాసంబు నీమంద
హాసంబు నీవక్త్రచంద్ర ప్రసాదంబు
నీయాశ్రితాయత్తచిత్త ప్రమోదంబు
నీవేణు విద్యావిశేషంబు గోపాల
నారీమనోహారివేషంబు నీచూపు ·
నీయొప్పు చెందంబులం జూచువారే క
దా నీవునే నీవుగానట్లు నాకోరి
కల్ చేరికల్ సేయు లీలావ
నీదేవునిం గూర్చి లోకైక సంపత్క
ళా భోగభాగ్యంబులన్ శ్రీశుకబ్రహ్మ
యోగీంద్రుఁడు నాత్మం బ్రకాశ ప్రమోదంబు
ప్రేమంబుతోఁ జిల్చి యూహింపుచుం బరికించుచుం
గాపించుచు నిన్నాత్మ భావించు నీవారి
కెవ్వారి కేమేమి నీవీవు, నీవంటి
కారుణ్య దాక్షిణ్య సంపాది నీవంటి
వాత్సల్య సంమోది నీవంటి భక్తావ
నాయత్తచిత్తుండు నీవంటి యిష్టార్థ
దానప్రవర్తుండు నీవంటి నిత్యుండు
నీవంటి సంసారతాపత్రయాభీల
రుగ్దివ్యవైద్యుండు నీవంటి వేదాంత
వేద్యుండు నీవంటి మాయాజగన్నాట
కప్రక్రియా సూత్రధారుండు నీవంటి

విశ్వైకదృజ్ఞోహనాకార రేఖా వి
హారుండు, వేదాదిమధ్యాంత పర్యాయ
కాలంబులం గాలముంగాల చక్రక్రి
యాకృన్మహా పూరుషుండున్మహామాయ
యుక్సృష్టియుం నీవనీయింద్ర జాలంబు
విశ్వప్రపంచంబు పంచాస్త్రగోపాల
కృష్ణా నన్నుంబ్రోవు మీ భక్తిముక్తిప్రదా మాధ
వారాధికా మాధవా దేవదేవా
నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః. 251

వ. అని సన్నుతించిన నమ్మహాముని మండలమధ్యమంబున నున్నయప్పుండరీకాక్షుం డక్షిగోచరంబైన యట్లనయందఱు జయజయధ్వానంబు లొనర్చిరి. దివిజపుష్పవర్షంబులు గురిసెనతనియందుల భక్తికభినందించి గోవిందశర్మ వీడ్కొలిపిన ద్వారకా నగరంబునకుం బోయి శార్ఙ్గపాణియాలింగనాది సంభావనలు గైకొనియుండె, నారదాది యోగీంద్రులును, నమ్మహామునీంద్రులును ధర్మనందను దీవించి యాతనికి గోవిందశర్మ యుపదేశించిన బ్రహ్మోపదేశంబు తమకతమక యుపదేశించుటగాఁ దలంచి హరిని సంస్మరింపుచుఁ దమ తమనెలవులకుం బోయిరి. ధర్మపుత్రుండును సహోదరబంధుమిత్ర వ్రాతంబుతో హరినారాధించుచు సమస్తసామ్రాజ్య లక్ష్మీవిభవంబు లనుభవించుచు సుఖంబుననుండెనని పరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకబ్రహ్మ చెప్పుటయును. 252

మ. నలినో[1]ద్భూతసుతోల్ల సత్కనకవీణా బ్రహ్మనాదామృతో
చ్చలవీచీప్రకర ప్రఫుల్లహృదయా ✱ జ్ఞాత ప్రవత్సత్కృ పా
కలనాచారు మరందపోషిత మిళ✱త్కౌతూహలభ్రాంతిచే
వలనొప్పం నినుగొల్చి భక్తజనులు ✱ వర్ణింత్రు నిన్నెప్పుడున్. 253

స్రగ్విణి. సా[2]మజప్రస్తుతా ✱ సన్మునీంద్రార్చితా
హైమపీతాంబరా ✱ స్వాంఘ్రి పీతాంబరా
కామలీలాకృతీ ✱ కౌస్తుభాలంకృతీ
కోమలాంఘ్రి[illegible]జా ✱ కుందదంతప్రభా. 254

---

1. నలినోదయతనూలోల్ల సత్కరుణ. 2. [illegible]మగాన ప్రియాజంభభిద్వందితా భీమ దైత్యాంతకాభేద్య మోక్షప్రదా.

క. వేదాంత తత్వనిశ్చయ
వేదిమనోవేద్య మదన శ్రీ విద్యాలీలా
మోదిత రాధాముఖకమ
లోదరతాంబూల రససముత్సుక హృదయా. 255

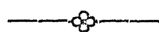
ఇది శ్రీమదన గోపాలచరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణ
కృష్ణభట్టారకపౌత్ర చింతలపూడి కామయప్రభుపుత్ర
సుకవివర్య రాధామాధవ యల్లనార్య ప్రణీతంబైన
విష్ణుమాయానాటకంబునందు సర్వంబును
పం చ మా శ్వా స ము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

Printed at Ananda Press, Madras.

తప్పొప్పుల పట్టి.

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1	8	బల్మెరు	బల్మెఱు.
2	10	నిరూఢించని	నిరూఢిన్ని.
,,	10	ప్రభుకీ్త	ప్రభుకీ్ద.
5	11	శ్వముజ	శ్వముచ.
,,	28	త్థంబని	త్థమ్మని.
6	6	గ్రిణి	గ్రణి.
,,	14	చాలంగ	జాలంగ.
7	13	తోజ్వల	తోజ్జ్వల.
,,	27	పటిలీ	పటలిఁ.
9	14	శయత్వము	శయము.
11	23	మంహేంద్ర	మాహేంద్ర.
12	6	గఁగ్ర	గగ్ర.
,,	27	దానితన	దానిం దన.
15	21	నాచెవి	ఁగాచెవి
16	6	చిదమలా	ఁజిదపులా.
17	22	క్రమ్మరక్	క్రమ్మఱక్.
,,	,,	గతిం	తిక్.
20	27	క్రియా	ఁగ్రియా.
,,	29	నంనుండు	నందనుండు.
21	22	బిరుదక్	బిఱుఁదక్.
22	19	దక్కత	దక్కఁద.
29	5	బంపి	పంపి.
,,	7	శివ్విరు	శ్లివ్విరు.
,,	18	అనిన	అని నన.
31	14	తములు	తముల.
33	11	మ్మచ్చ	మ్మచ్చె.
34	27	కనుబడ	కనఁబడ.
35	19	సహణి	సహణి.

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
36	15	ఇచ్చెత	ఇచ్చెఁద.
37	2	త్తుండట	తుండటు.
39	25	రత్న	రతన.
43	15	త్తైలోక్య	త్రైలోక్య.
47	2	కరుణా	కరుణ.
55	13	యపె	యది.
56	21	ధ్యానాంత	ధ్యానానంత.
,,	31	మహోష	మహాష.
57	6	లెవ్వీమీరు	లెవ్వీమీను.
60	17	బోలెం	బోలెన్.
62	11	భ్రమసి	బ్రమసి.
63	7	తక్ష	తత్ క్ష.
,,	31	చ్చెయీా	చ్చెనీ.
,,	23	[illegible]ట్టిరా	పెట్టిరా.
66	18	వెఱోక	వేఱోక.
72	20	మనసిజ	మనసిజు,
76	11	ధ్యాన	ద్ధ్యాన.
77	12	బోలె	పోలె.
78	6	తేజాం	తేజోం.
,,	24	గాచక్ర	గాఁజక్ర.
79	26	చుక్రైలా	చుఁగ్రైలా.
85	7	పాద	ఁబాద.
,,	8	ప్రాభ	ఁబ్రాభ.
87	18	బుట్టి	పుట్టి.
91	26	తుల్సు	సుతుల్.
92	16	భము	భవము.
94	2	కృస్ని	క్రుస్ని.
95	31	భవ	యబ్జభవ.
96	23	మ	శా.
,,	27	మ	శా.
103	32	పాత	ఁబ్రాత.
100	16	ఁజాల	చాల
107	14	రుణా	బుణా.

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
109	9	ఇట్లు	అట్లు.
112	30	తృప్టి	తృష్ణి.
113	8	ధృవుక్	ధ్రువుక్.
120	1	నివ్వ	నీయ.
124	29	గ్రతయ	గత్త్రియ.
197	27	జాలక	చాలక.
128	5	శృతి	శ్రుతి.
129	18	మేఘ.	మేఖ.
131	22	దలప	దలఁప.
132	16	నూరు	నూఱు.
,,	29	వేశ్వ్వ	వేర్వే.
133	7	కోలంకు	కోలంకు కెలంకు.
137	40	క	ఆ.
,,	13	నాఢ.	నాథ.
139	27	స్తుతి	శ్రుతి.
142	5	స్త్రీలు	స్త్రీణలు.
146	25	బుట్టు	పుట్టు.
150	10	మరలు	మరుల.
151	15	పద	పథ.
165	27	కలుసు	కలిసి.
166	18	బెట్టి	పెట్టి.
167	6	నలిణే	నలినే.
171	11	చేయుట	తోవర్ణించుట.
172	8	ఁభాల	భాల.
174	2	కుల	లయ.
183	6	నిగుడె	నిగిడె.
185	29	హోరక	హోక.
189	24	స్తుతి	శ్రుతి.
,,	29	నని	నన.
194	28	యెడ	నెడ.
196	3.	తనను	తన్ను.
,,	22	పొమ్మ	బొమ్మ.
216	31	వాది	వాదిని.

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
224	17	జనియె	సనియె.
225	12	తార	ద్దార.
227	22	నిడుము	నిడుమ.
,,	27	సలిపి	జలిపి.
230	11	భోజాన	భోజాస.
,,	12	దర్శిం	దర్శిం.
233	13	నందబు	నందంబు.
,,	27	చ్ఛందం	చ్ఛదం.
235	3	భవ...రూప	దేభవద్రూప.
236	12	బృదంబు	బృందంబు.
,,	10	శ్రంగ	శృంగ.
,,	26	నవనవ	నూత్న.
237	32	ఘ...ద్ర	సరోజాతభూరుద్ర.
238	28	వృర్తుండు	వృత్తుండు.